

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

særmelding til

kjellerup

thorning

ans

demstrup

SÆRMELDING
TIL
KJELLERUP, THORNING,
ANS, DEMSTRUP

**Bogen, der er forfattet af Lars Pilegaard, er udgivet af Kjellerup Kunstforening ©.
Udgivet med støtte fra Bikuben Levring og Bikuben Kjellerup.**

**Redaktionsudvalg: Lars Pilegaard og Orla Dietz (redigering, planlægning,
korrektur).**

Tegninger: Leif Ragn Jensen og andre.

Fotos: Alle benyttede er med få undtagelser amatørfotos fra samtiden.

Grafisk udførelse og tryk: Kjellerup Bogtryk/Offset v/ B. Høyen.

Oplag: 1000 eksemplarer.

ISBN 87-982853-1-9

LARS PILEGAARD

SÆRMELDING

til

KJELLERUP
THORNING
ANS
DEMSTRUP

- om hændelser før, under og efter 2. verdens-
krig i Kjellerup kommune set fra »sidelinien«

1988

Bemærkninger fra skriverkarlen

Da Orla Dietz fra Kjellerup Kunstforening og jeg startede med at samle oplysninger om krigens gang i og omkring Kjellerup kommune, var det kun meningen, at jeg skulle skrive et par supplerende sider til programmet for kunstforeningens udstilling om besættelsestiden på Blicheregnens museum i Thorning i forbindelse med fyrre års dagen for Danmarks befrielse.

Efter de første samtaler med gamle modstandsfolk stod det imidlertid klart, at historien ville blive mere omfattende, og at vi ikke kunne gøre den færdig til 1985, og at udgivelsen skulle udsættes 3 år, og at beretningen alligevel ikke blev større på tryk, skyldes ikke manglende interesse omkring projektet, men at utroligt mange hændelser endnu ikke har kunnet tidsfæstes eller bekræftes.

Jeg har søgt at være så neutral som mulig i min skildring af forholdene, og da jeg ikke er vokset op her på egnen, er beretningen ikke tonet af personligt kendskab til personer og episoder, ligesom jeg har søgt at skildre forholdene her set fra begge »lejr« uden at medtage mere end højst nødvendigt fra den almene landsdækkende krigshistorie, som hovedsageligt baserer sig på storbyens krig og hvorom der kan læses andre steder.

Jeg tager i beretningen heller ikke parti for nogen af tidens politiske retninger, men søger at skildre forholdene set bag om såvel »sort« som »hvid« propaganda gennem de sidste 50 år, og det er mit håb, at De som læser vil opfatte det fortalte i samme ånd, for kun derved kan man forstå parternes reaktion og handlemåde både dengang og nu.

Mange hændelser er altså endnu ikke fuldt belyst og vil næppe blive det, før alle krigsarkiver er frigivet, men har De som læser viden om hændelser, der ikke er beskrevet her, beder jeg Dem venligst orientere enten mig eller Blicheregnens Museum, så også Deres historie kan blive bevaret for eftertiden. Det skylder vi både dem, der gennemlevede besættelsestiden og efterfølgende generationer.

Lars Pilegaard

Krigens komme

- Ja, hvornår kom anden verdenskrig egentlig til Kjellerupegnen? Regner vi fra den første fjendtlige handling, kom krigen nemlig allerede i 1935, men hvis krig skal defineres som skudveksling mellem fjendtlige magter, kom den aldrig.

Det blev altså et spil om ord og opfattelser, og selv om vi for godt 30 år siden lærte i skolen, at den fysiske besættelse af landet kom helt uventet den 9. april 1940, skal man flere år tilbage for at forstå såvel det tyske militærs overmagt som befolkningens passivitet såvel her på egnen som andre steder i landet, og kommer samtidig til at indse, at besættelsen hverken var uventet eller en følge af et pludseligt tysk indfald.

I 1934, samtidig med at Thorning landpostens søn Laurits er blevet gift med præstegårdsforpagter Niensens datter Sofie og nu arbejder flittigt i København og i fritiden bliver først student og siden læser jura, og samtidig med at Laurits Nielsen kaldet »Lasse-Skrædder«, som så mange andre aftjener værnepligt, har en anden ung mand gennem flere år udført sin pligt i den anden ende af landet.

Det vil sige, han udfører i virkeligheden 2 pligter og for 2 herrer.

Officielt arbejder han nidkært og med ambitioner om en god og sikker karriere på kommunkontoret i Stege, og fritiden deler han mellem en af egnens unge piger og sin store hobby som radioamatør, hvor han med sit radioanlæg pr. telegrafi taler med ligesindede hobbyfolk overalt i Europa.

Den unge mand stammer egentlig fra Gråsten, men hvad borgerne i Stege ikke ved er, at han endnu boede hjemme hos forældrene, er blevet hvervet af den tyske kontraspionage og efterretningstjeneste under den senere så kendte admiral Wilhelm Canaris, så mens han udad var igang med en solid dansk kommunaluddannelse, fik han af Canaris en ikke mindre solid spion- og telegrafistuddannelse. Nu venter han kun på at skulle udføre et skjult muldvarpearbejde, når signalet lyder.

Syd for grænsen, hvor en hvis *Der Führer* ustandseligt taler om lov og orden og fredelig sameksistens med nabolandene, planlægger den militære ledelse på højtryk, hvordan Europa skal besejres, og i 1935 står det klart for *Der überkommando*, at også Danmark og Norge med et snuptag nødvendigvis skal med ind i det tyske tusindårsrige med mindst muligt tab for de tyske stridskræfter selvfølgelig.

Midlet er den såkaldte *blitzkrieg* med hurtige fremstød af fly og panservogne fulgt op af en egentlig besættelseshær til sikring af de overrendte områder, og nøglen til succes ligger i første omgang i et nøje kendskab til veje og broers bæreevne i kampområdet. Kendskab til forsvarernes egentlige styrke og bevægelsesevne og ikke mindst en hurtig udbygning af støttepunkter for besættelsestropperne og dertil en passiv holdning i den lokale befolkning.

Kort sagt, det er nødvendigt at spionere overalt i Danmark, specielt i Jylland, og skal spionerne ikke afsløres, skal deres færden i områderne se naturligt ud for danskerne.

Chancen for at plante en sådan spion i det midtjyske kommer, da stillingen som kæmner bliver ledig i Kjellerup, og »tilfældigvis« er en af ansøgningerne fra en vis Christian Jebsen i Stege.

Jebsen får stillingen, enten ved et fantastisk held set med tyske øjne, eller fordi visse personer forinden har fået besked på at stemme på den »rigtige« kandidat. En mulighed som set med efterkrigstidens øjne er helt usandsynlig, og som derfor til sin tid bliver undersøgt nærmere, men hvorom alting er, flytter Christian Jebsen til Kjellerup den 26. juni 1935, og bliver et par måneder senere gift med den unge pige i Stege.

I de første par år bor familien i forskellige lejligheder, men flytter så ind i en dyr villa i Sindingsgade, hvor Jebsen langt om længe får god plads til at dyrke sin »hobby« for alvor og rejser et par store antennemaster i villaens baghave, men ikke helt uden problemer for de moderne tyskere har selvfølgelig leveret en vekselstrømsradio, og i Kjellerup er man endnu i jævnstrømsalderen. Økonomien sikres ved at udleje et værelse til en frøken Birthe Bak Nielsen, som er damefrisørrelev i byen.

Jebsens krigsordre er da forlængst trådt i kraft. Opgaven er, indtil Tyskland angriber, at undersøge alle vejforhold i midtjylland uden at danskerne fatter mistanke, ved at undgå enhver kontakt med danske nazister og tyskvenlige, og istedet melde sig ind i det danske socialdemokrati og i øvrigt i så mange foreninger som overhovedet muligt.

Planen lykkes tilfulde. Jebsen bliver leder af det lokale DSU og kommer i bestyrelsen for blandt andet turistforeningen, således at det nu er helt naturligt, at han ustandseligt rejser rundt i det midtjyske for enten at holde foredrag i alle mulige forsamlinger eller undersøge mulighederne for udbygning af turismen.

Netop turismen ses som en mulig ny indtægtskilde for området. Den store økonomiske krise efter første verdenskrig sætter endnu sine spor på egnen med lange arbejdsløshedsperioder for arbejder, husmand og håndværker og dårlig indtjening for landmændene, som ofte må sælge deres produkter med tab til det engelske marked.

Utilfredsheden lurer mange steder, og mange danske - også her på egnen - ønsker mere eller mindre højlydt de tyske metoder, som åbenbart sydpå bringer velstand til adel, bonde og borger, indført også i Danmark.

Et fåtal tager da også det første skridt til oprør, og lader sig registrere som medlemmer ved det danske nazistiske parti. Andre bliver aktive i Landbrugernes Sammenslutning, til dagligt kaldet L. S., som blandt andet arbejder for at skaffe gode handelsaftaler med Tyskland.

Arbejdet lykkes for L. S., og i takt med at pengene kommer hjem for de overfede »tysklands-svin«, bliver såvel foreningen som mange medlemmer

meget tyskvenlige, og er dermed som sådan gjort passive ved den forestående besættelse.

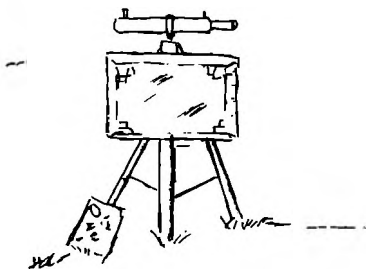
Andre er mindre passive, og melder sig under nazipartiets faner, hvor de om aftenen under ledelse af den lokale »Gauleiter« alias købmand Skjoldager ekserserer i byens omegn eller deltager organiseret ved sammenkomster og politiske møder.

Også andre ting spilder ind. Dårlige sociale forhold bliver ikke altid mødt med den største forståelse fra det offentlige, og kan få selv den mest dansksindede til at ønske et systemskifte, og at det ikke kun er galt i byerne, kan for eksempel ses på Thorningegnen, hvor man efter en storm med sandflugt kan gå på markerne og tælle læggekartoflerne, uden at egentlig hjælp kommer på tale, og om det og mange andre af tidens spørgsmål diskuterer blandt andet Thorning husmanden Karl Stück ivrigt, når han mødes med vennen I. C. Mikkelsen, værktøjer på firmaet Hjerm i Kjellerup, og bosiddende i Blichersgade i samme by.

Den mulige turisme vil altså være særdeles kærkommen, og selv om det selvfølgelig er den indenlandske turisme, der satses på, hilses det mere end velkomment, da kæmner Jebesen åbner sine døre for en tilrejsende tysk kunstmaler ved navn Iversen.

Maler Iversen bliver oven i købet særdeles begejstret for den midtjyske natur, og især heden og dens motiver ude omkring Karup fanger hans interesse i den grad, at han flere somre i træk bor fast på stedet. Jovist-tilfredse kunder giver god reklame, og lokker flere til. Man har god grund til at være velfornøjet med turistforeningsformanden.

Kun en beskeden flok er ikke tilfredse, og med provisor Fog fra Kjellerup apotek i spidsen søger de både ved politiske møder og i regulære gadeslagsmål at bekæmpe det opblomstrende naziparti men uden egentlig forståelse og opbakning fra det tavse flertal.

»Maleren« Iversen

Ouverture

I 1939 er scenen for skuespillet »Anden Verdenskrig i Europa« forlængst klargjort, og forspillet i form af Tysklands indmarch i blandt andet Czekoslovakiet og Østrig intoneret.

De fleste håber og tror dog stadig, at krigen i givet fald kan holdes udenfor Danmarks grænser, og med en vis optimistisk tro på fremtiden fortsætter dagliglivet. Ægteskaber indgås, børn fødes og ejendomme handles. Således også i Demstrup, hvor Søren og Dinne Kristensen den 1. september overtager smedien, og begynder indflytningen med de bedste forhåbninger om fremtiden.

Flytningen foregår med hestevogn og mellem to læs, tager de sig en kaffepause ved Dinnes mor, hvor man gennem radioen erfarer, at den tyske hær er rykket ind i Polen, og nu er det med ét slag ikke kun spørgsmålet om, hvor møblerne skal anbringes, der optager det unge par. Anden verdenskrig er en kendsgerning - hvad sker der?

Den danske hær indkalder de sidste 5 års værnepligtige og blandt de indkaldte møder også Lasse-Skrædder en søndag i september på ekserserpladsen i Viborg, hvorfra man efter ikklædning til fods rykker i kantonement i Ravnstrup vest for Viborg.

Også 6. og 7. årgang frygter en indkaldelse, men da der ikke sker yderligere krigshandlinger, er frygten ubegrundet, så Lasse-Skrædder bliver efter fjorten dages øvelse igen hjemsendt, men dog med fuld udrustning for i givet fald at være kampklar med kort varsel.

Krigen som sådan mærker man ikke noget videre til. På sygehuset holder de ansatte de nationale følelser højt med sang og foredrag, mens kødpriserne stiger sammen med efterspørgslen på heste, og ude over Vesterhavet har en engelsk patruljeflyver og nogle tyske bombemaskiner en lille skærmyssel.

Englænderen skydes ned, og en af tyskerne må på vejen hjem nødlande ved Nymindegab, hvorfra besætningen føres til Viborg og interneres på kasernen og siden i en speciel interneringslejr på folkekuren i Hald Ege, mens ligene af de unge englændere begravnes under stor officiel deltagelse ved Klitmøller.

Ved militæret i Viborg, som varetager bevogtningen i lejren, vil man selvfølgelig ikke risikere en klage over dårlig behandling af de internerede fra tysk side - man er vel neutrale - og søger derfor at underholde de unge tyskere, hvoraf der efterhånden er omkring 30, på bedste vis, så da den sprogkyndige kæmner i Kjellerup tilbyder sin hjælp, tager man mod tilbudet med kyshånd, og det samme gør man iøvrigt med de mange unge piger, der fra forskellige egne af midtjylland ofte aflægger besøg i lejren, og ivrigt beretter om hændelser på deres hjemegn, soldater på øvelse etc.

Det bliver til mange besøg på kasernen i løbet af efteråret. Der er et godt forhold mellem kæmneren og de unge tyskere, som trods udsigten til langvarigt fangenskab, syntes at få nyt mod på tilværelsen næsten fra første gang, kæmneren kommer på besøg.

Befolkningen føler sig efterhånden også beroliget. Særligt da regeringen den 19. januar 1940 lover, at landet i givet fald vil blive forsvaret med alle til rådighed stående midler. Ingen fjende vil vel nu turde angribe Danmark, og en »Anden Verdenskrig« som neutrale ligesom sidst stormagterne toppedes, bliver nok ikke så slem endda, men kan tværtom give rigdom og velstand til alle, som forstår det.

Kold vinter

Januar kvartal er umanerlig kold, og krig eller ikke krig i Danmark, så drager man den konklusion, at importeret brændsel snart vil blive en mangelvare.

Pengene kommer, hvor det er muligt, op fra dragkisterne, og snart rumler kokshandlernes hestevoogne overalt i sognene.

Og det er bedst at sikre sig forsvarligt. Aksel Nielsen, Thorning, som dengang tjener ved vognmand »Morten-Post«, slider fra tidlig morgen til sen aften med kokssækkene, og mange steder leveres der så meget, at der ikke bliver brug for at komme igen de næste 2 vintre.

Også landmændene læser skriften på væggen. Udenlandsk kraftfoder bliver en mangelvare, og det netop nu, hvor produktionen helst skal øges, så når Aksel ikke slæber koks ned i husenes kældre, går turen op ad trapperne til diverse lofter med lige så mange fodersække.

I dagene op mod april er nok ingen inderst inde længere i tvivl om, at noget er ved at ske. Men fra officiel side hører man intet. Radioen er tavs, og aviserne skriver hovedsageligt om lokale nyheder. Indtil det sidste søger menigmand også at leve et normalt hverdagsliv. I Thorning konfirmeres 30 børn, og, som der står i en lokal dagbog, »Folk gilder over det.«

Vejret er stadig koldt den 8. april, hvor Lasse-Skrædder er taget til København for at hilse på sine kommende svigerforældre, og Aksel, som i mellemtiden er blevet antaget som mælkekusk ved Snabe på Ilkumgård, er i mosen for at slå lyng til fodertilskud, men solen er endelig ved at få magt og varsler om forår, selv om telefonrådene stadig hænger tynget til jorden af den sidste tids islag, og en enkelt hugorm får endog forårsfornemmelser og kommer frem for at solbade.

Det er helt rart.

Også sognefogeden i Vindum får forårsfornemmelser og bestiller stenhuggeren i Kjellerup, Harald Sørensen, til at komme dagen efter for at sætte navn på en gravsten, så stenhuggeren må om aftenen over til vennen »Vægt-Jensen« for at låne hans gamle Chevrolet til turen næste morgen.

På torvet drøfter ungdommen, om byens fodboldhold anført af Knud »Stukas«-Skovborg kan vinde de kommende lokalopgør, og uden at befolkningen underrettes, sættes rigets forsvar samtidig i beredskab med besked om at være kampklar næste morgen klokken 05.00.

Rigspolitiets efterretningsafdeling har ikke tid til aftenhygge. De har et par dage før ved en rutinemæssig postundersøgelse i Åbenrå konstateret, at en person med Viborg postkontor som mellemstation afsender vigtige oplysninger af militær betydning til personer i Tyskland.

Med lynets hast er man kørt til Viborg med kamufleret pejlevogn for om muligt at opfange og lokalisere nogle af de signaler, der er aftalt i brevene, men alt skal foregå diskret, og ingen af de lokale politimestre er derfor underrettet om de to betjente, som rejser inkognito og arbejder om natten.

Den 7. april opsnappes en brevpakke til kærneren i Kjellerup indeholdende en kodet skrivelse, en skrivelse som takker for indsendt materiale og beder Jepsen om yderligere undersøgelser af veje og broer i nordjylland samt et ammunitionsdepot i Viborg. Med hensyn til betaling stilles et ubegrænset beløb til rådighed.

Man har nu beviserne og er klar til arrestation den efterfølgende dag, da klokken falder i slag.

»Weser-dag«

Desværre er tyskerne den 9. april noget tidligere oppe, og allerede klokken 04.15 overskrides grænsen af landtropper, og fra de nordtyske flyvepladser letter forinden alene 500 transportmaskiner med kurs mod Ålborg og Norge.

En storstilet og veltilrettelagt militæroperation er begyndt, og enten man kan lide det eller ej, må man erkende, at landet besættes med et urværks præcision, endog hurtigere end tyskerne havde ventet.

Ifølge dagbogen fra Thorning begynder de tyske overflyvninger allerede klokken 02.00, hvad der sætter grå hår i hovedet på den danske efterretningstjeneste, da maskinen bevæger sig fra nord mod syd. I Kjellerup vækkes værkfører Mikkelsens familie før seks ved lyden af kommunens vejtrølle, men lyden stammer fra tyske fly. Luftwaffe er igang med den lavtgående terrorflyvning, og over alle større bysamfund nedkastes det tyske »Oprop« efter en nøje forudlagt plan.

Aksel Nielsen er som sædvanlig tidligt oppe for at gøre klar til mælketuren. Han undrer sig over, hvor de højtflyvende maskiner skal hen her klokken fire om morgenen. Snabe er imidlertid ikke i tvivl, »Det er s'gu æ tysker - nu kommer de«, og Aksel må afsted på turen med besked om at vare sig selv. Alligevel er det ved at gå galt, da han omlæsser mælkejungerne ved Ravnsborg, for nu kommer maskinerne så lavt og så larmende, at hestene skræmmes.

På Store Impgård er man tidligt oppe, og husbond Johannes Christensen bemærker til karlen Evald Stück, at nu bliver der penge at tjene. Mange penge.

Harald Sørensen er ikke alt for vågen, og kører hjemmefra ved syvtiden i den tro, at intet er galt - men han bliver klogere.

I Demstrup vækkes smeden, Søren Kristensen, af en underlig lyd, og ser 3 flyvemaskiner over byens tage bemalet med sorte kors. Han kender ikke maskinerne, men slår op i »Hvem, Hvad, Hvor« og erfarer, at det er Hitlers.

Også i Kjellerup flyder løbesedlerne på gaden, og i Viborg finder Viktor Petersen på Koldingvej de første eksemplarer og tjener en daler ved at bringe dem til Folkebladet.

Situationen er for alle ganske uoverskuelig, og i det smukke forårsvejr overgiver landet sig planmæssigt. Statsminister Th. Stauning og kongen maner i velforberedte taler til ro og orden, mens den motoriserede del af værnemagten haster op gennem Jylland ad nøje fastlagte ruter, og undervejs besætter de i forvejen udvalgte strategiske punkter.

Korsvejen i Kjellerup anses efter indberetning fra en vis person at være et sådant punkt, og allerede om formiddagen rykker en opklaringsenhed ind i byen, så da fru Mikkelsen går til mælkemanden ved titiden, er torvet fyldt med tyske køretøjer og soldater, som indtager det første måltid i Tysklands nye spisekammer indkøbt i mejeriudsalget.

På Thorning Vestermark skole giver lærer Simonsen børnene fri i dagens »anledning«, og da Aksel Nielsen er færdig med mælkeruten, får også han fri, og går over til hovedvej 13 for at se på trafikken.

Der er virkelig noget at se på. Aldrig før og vel heller ikke siden er bilerne kommet så tæt gennem Thorning, at mælkevognene, som skal tværs over hovedvejen, må vente i flere timer, inden der kommer en pause i bilstrømmen.

Især bliver Aksel Nielsen imponeret over det hestetrukne artilleri, som også føres frem på lastbiler. En sådan køretur kan jo være en kold fornøjelse, og for ikke at hestene skal få træk i øjnene, er alle dyr forsynet med klap for det øje, som vender mod kørselsretningen. Der er orden i tingene.

Om eftermiddagen kommer en motorcykelordonnans som den første tysker til Demstrup og spørger gamle Anton Andersen om vej, men er efter en tåget forklaring på dansk formodentlig ikke blevet klogere, og forlader byen igen.

Senere kommer endnu nogle medlemmer af værnemagten og køber ind i TATOL. De forsvinder igen til aften efter en forvirret dag, hvor man ikke har lavet meget andet end at høre radio og tale med naboerne. I smedien laves således kun en enkelt hestesko til Demstrupgård, og andre steder kommer man overhovedet ikke hjemmefra hele dagen.

Gennem radioen kommer nu også befaling om, at alle vinduer skal være mørkelagt fra og med samme aften, og med de forhåndenværende materi

aler må alle i arbejde, for der trues med strenge straffe, hvis påbuddet overtrædes.

Første krigsaften

Tyskerne har haft en hård dag, og forlanger sidst på eftermiddagen, at sognerådene sørger for indkvartering.

I Kjellerup må skolens gymnastiksal og salen i Den Landbrugsfaglige Ungdomsskole (nu bibliotek) tages i anvendelse til menige. Fra kommunal side skaffes halm, ligesom der efter forlangende fyres op i centralvarmeanlægget, og indkvarteringslokalerne er, når man ser bort fra mørkelægningen, klar ved 21-tiden. Officererne indkvarteres på hotellerne og ved private.

Også andre steder bliver tyskerne indkvarteret. Ved smeden i Almind repareres vogne og skoes heste, og »Niels-Smed« kan selv vælge, om han vil hjælpe eller skride. Han vælger at blive, og får om aftenen tilbudt en tysk fyraftensgrog. Den smager, og til tyskernes forbavsel beder Niels om én til og nok én, men får så pludselig trang til at komme i seng. Trangen er faktisk så voldsom, at Niels-Smed bliver liggende et par dage, og for fremtiden tager smeden efter sigende forsigtigt på våde varer.

Tyske tropper fotograferet i Vium den 9. april 1940

Vium får også sin del af det hestetrukne artilleri. Ved Jakob Pedersen, kaldet »Pejsen« indkvarteres 2 mand og 2 heste. Jakob er en gæstfri mand og inviterer de to tyskere til at sove i karlekammeret, men da han ser Hitlers portræt blive hængt op på væggen, er det bare ud af vagten. De 2 tyskere foretrækker dog de varme senge frem for der Führers kolde blik, og stuver billedet væk igen.

Dagen lang havde tyske tropper og flyvemaskiner bevæget sig hen over egnen mod nord, og da Aksel Nielsen om aftenen besøger sin bedstefader, den gamle smed i Thorning, forklarer Aksel denne, at tyskerne skal til Norge. »Vås«, mener den gamle, »de kan aldrig komme over Hald Sø, for der er huller i luften«.

Men tyskerne er kommet over, og bedstefar må erkende, at de tyskere er stærkere end den gamle overtro.

Stenhugger Sørensen, som dagen lang har arbejdet på Vindum kirkegård, bliver så at sige fanget af mørkelægningen og må liste sig hjem i Chevroletten ad de små veje som en tyv i natten nu ikke helt uden bekymringer, men kan, da han endelig kommer hjem, konstatere, at alt står vel til, og at mørkelægningen i hjemmet allerede er blevet klaret af glarmesteren.

Vores lokale soldat, Lasse-Skrædder, oplevede besættelsen ombord på natbåden mellem København og Aarhus, og kom ikke hjem til sin militærudrustning, før hæren havde kapituleret med æren i behold. Ikke alle var som bekendt så heldige, men måtte lade livet for at troværdiggøre den danske propaganda overfor både ind- og udland.

Den 9. april var slut, og - dramatisk eller ikke dramatisk - så husker alle fra dengang noget helt specielt fra dagen. Mange steder går man til ro med en følelse af at være »forladt« og »ført bag lyset«, og mange steder i mørke, fordi man ikke havde materialer til mørklægning af hjemmet. Et forhold, der i de kommende dage giver anledning til besættelsestidens første specialproduktion - de sorte rullegardiner.

Mørklægnings-Rullegardiner

er de mest praktiske og billige. Vi kan levere disse omgæende, da vi har stort Lager baade af Stokke og Papir samt forskydelige Gardinstænger.
Største Lager af indrammede Billeder og Spejle m. m.
Alltid billigste Priser.

S. P. Hansen Vestergade 8 - Kjellerup - Telef. 14

Kun kæmner Jebsen går vel til ro med fuld tilfredshed over det skete og med sit eget bidrag dertil. Ikke blot er landet rendt overende, men det er også sket uden større tab af tyske liv takket være ham, ligesom han er sparet for en tur til Nordjylland, fordi kampen var overstået langt hurtigere, end antaget i overkommandoen få dage før. Hvad han ikke ved før efter krigen er, at besættelsen reddede ham fra arrestation og dom samme morgen.

Kaptajnen på »Jessie Mærsk«, som ligger sydvest for Irland, sover også roligt. Han har før sengetid sat kursen mod Danmark efter ordre fra rederiet, og drømmer ikke om, at besætningen om få timer gør mytteri og stiller sig og skibet til rådighed for England, og besætningen drømmer ikke om, at den stilles for retten efter internationale søfartslove i en sag, der først afsluttes midlertidigt efter behandling i det engelske parlament.

Hverdag igen

At mørkelægningen var nødvendig ud fra tyskt synspunkt, viste sig allerede natten mellem den 11. og 12. april, hvor de første engelske bombemaskiner angreb mål i Danmark. Angrebene kom dog ikke til almindeligt kendskab hvad angår skader på det tyske militær, og heller ikke de mange troppetransporter gennem kommunen kom der nogen forklaring på i pressen.

Allerede på dette tidspunkt går det derfor op for de første, at den frie presse ikke længere er fri, men bliver styret gennem tysk censur, som ikke tillader, at der bringes oplysninger om hverken de tyske militærforhold eller øvrige gøremål, der kan give et usympatisk billede af besættelsesmagten. Handlinger fra allieret side, der med lidt held kan tolkes som overgreb på dansk befolkning og ejendom, og historier om venlige og hjælpsomme tyskere skal til gengæld blæses op.

I løbet af et par dage er hverdagslivet atter igang - de danske myndigheder fungerer jo stadig - og snart har erhvervslivet vænnet sig til den nye kunde på markedet. Ja, på Hotel Dania i Kjellerup finder man faktisk omgående melodien, og har fra første dag en gang brasede kartofler med spejlæg og hvidtøl til kr. 1,25 som sikker daglig kassesucces i de 6 uger, de tyske soldater er indkvarteret på skolerne. En god betaling når man tager i betragtning, at en dansk soldat 20 år senere kun fik en krone om dagen.

Krigsnyhederne i pressen var altså begrænsede, og heller ikke af sognerådsprotokollerne fremgår det, at der er krig. Tidens mødereferater er hverdagsagtige indtil det trivielle.

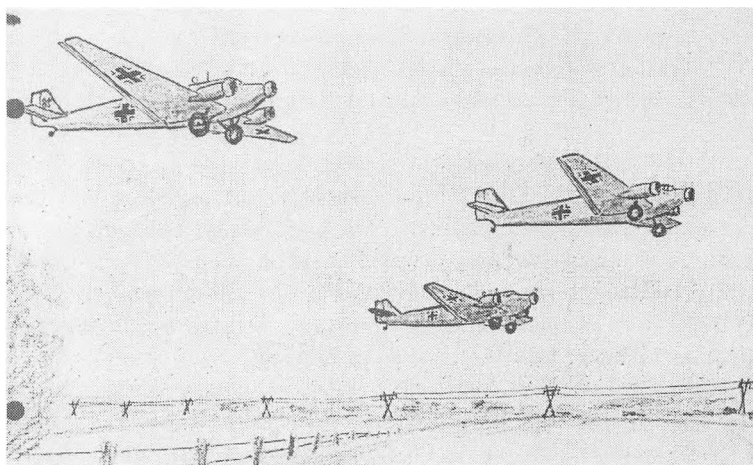
Sognerådet i Thorning for eksempel nedsætter efter forordning fra handelsministeriet et brændesludvalg den 12. april og anbefaler samtidigt, at Ungstrup brugsforening får lov til at forhandle brændevin.

I Kjellerups protokol kan man den 4. juni læse, at turistforeningen har fået bevilget et driftstilskud på 50 kroner, og at man vil avertere i aviserne om offentlig indsamling af affald og renovation.

Ingen af de to sogneråd nævner således her på deres første møde efter besættelsen et ord om, hvad der er passeret, selv om i hvertfald Kjellerup må have haft store ekstraudgifter i forbindelse med de tyske soldaters indkvartering på skolerne.

I Viborg er de internerede tyske flyvere selvfølgelig igen blevet fri, og det afsløres samtidigt til alies forbavselse, at der i deres kvarter var anbragt en hemmelig radiosender, hvormed de har stået i forbindelse med »Das Vaterland« under opholdet - sikkert ikke for bare at sende julehilsner. Hvor radioen kom fra, og hvordan de havde lært at bruge den med koder etc. afsløres ikke, men gæt selv.

Allerede midt i april må elværket i Kjellerup anmode folk om at »begrænse forbruget af strøm til såvel lys, kraft og kogebrug«, og hermed er der for første gang varslet om kommende tiders smalhals og rationeringer, men om sagens alvor går op for folk er nok tvivlsomt, for netop nu begynder Luftwaffe at anlægge Flyvestation Karup eller Fliegerhorst Grove, som de kalder den.

Projektet til, hvad der skal blive et af landets største anlægsarbejder, er åbenbart allerede færdigt til igangsætning her midt i april, og ingen fortæller, at en vis kunstmaler Iversen nok var mere landmåler og ingeniør end kunstner, og at projekteringen har stået på i flere år.

Arbejdet skal gå stærkt. Vognmænd, entreprenører og håndværkere tilbydes job, og gennem de danske myndigheder og fagforeninger tvinges også alle arbejdsløse i midtjylland til arbejdet. Ved arbejdsformidlingen i Viborg får de arbejdssøgende således valget mellem 1 års arbejde i Tyskland, arbejde på flyvestationen eller tabt understøttelse.

Ikke mindre end 8.000 mand er her i den første periode travlt beskæftiget 70 timer om ugen, og på rekordtid gøres stationen operationsdygtig allerede midt på sommeren og deltager i slaget om England til stor overraskelse for netop denne nation, som intet har hørt om byggeriet fra hverken danske eller egne efterretningskilder. Og så er arbejdet ikke engang færdigt, men fortsætter med næsten uændret fart i de næste 5 år med udbygning, forbedringer og færdiggørelser af det allerede påbegyndte.

Stationen er fra starten imponerende. Alene hegnet omkring arealet er 47 kilometer langt, og mellem startbanerne er der ikke længere lyng, men græs leveret af de omkringliggende gårde som græstørv for god betaling.

Om flyvepladsbyggerne arbejder frivilligt eller tvunget kan næsten være lige meget set ud fra en lokaløkonomisk synsvinkel, og faktum er, at der aldrig før er blevet tjent så mange penge hjem til kommunen med deraf følgende forbedring af levestandard m. v., og om arbejdet er for dyrt, er besættelsesmagten ligeglad med. Det er i sidste ende os selv, som betaler via mellemregningskontoen i Nationalbanken.

Også i Kjellerup er der anlægsarbejder i det små. Man indretter offentlige beskyttelsesrum i Kjellerup Bank, Søndergade 10 og Søndergade 21, og opfordrer samtidigt alle husejere til at indrette egne beskyttelsesrum. Om denne opfordring så følges, vides ikke, og heller ingen af de andre sogne i kommunen indretter tilsyneladende offentlige beskyttelsesrum på nuværende tidspunkt.

Risikoen for luftangreb tages imidlertid alvorligt i Kjellerup, og kommunen udnævner en række personer til »mørkelægningsbetjente«.

I de lyse sommernætter betyder dårlig mørkelægning godt nok ikke det store, men i august, hvor nätterne igen bliver sorte, foranstaltes en »Lysjagt«, hvor alle de kommunale betjente, heriblandt pedel Sørensen, kommer i aktion og uddeler bøder til de formastelige, som ikke har fulgt lovens ånd og bogstav.

Ganske vist vil der næppe komme luftangreb på Kjellerup, men et lysglimt her og der kan være nok til at lede de engelske bombemaskiner frem mod deres mål, hvor det som regel går mindst lige så hårdt ud over civilbefolkningen som militæret, så betjentenes nidkærhed kommer i høj grad danske borgere tilgode.

Rotterne er også dengang en fare. I Kjellerup gennemføres en grundig oprydning på den lokale losseplads og lodsejerne indskærpes deres pligter om hjemlig rottebekæmpelse, så da kampagnen er overstået, er risikoen for at få spredt diverse sygdomme nedsat og kommunekassen ligeså med kr. 3.500. Det lyder ikke af meget, men svarer til, at vi i dag næsten skulle tredoble vores rottebudget.

Også på sygehuset ryddes der op, men her drejer det sig om at få fjernet, hvad der gemmes i skunke og loftsrum, for derved at få nedsat brandfaren ved et eventuelt luftangreb, og altså ikke fordi man har rotter i tagetagen.

Oprydning på sygehuset

Allerede i foråret er de første rationeringer indført på blandt andet sukker og kaffe, og her som alle andre steder i landet udbryder der hamstringsølger, når rygtet siger, at nye varegrupper skal på mærker, og også sortbørshandel flourer allerede her den første sommer.

Rationeringerne er upopulære, og hamstring er ilde set specielt blandt dem, som ikke har råd, og de hamstrende huskes, når butikkerne pludselig må melde udsolgt. Så hjælper det nemlig ikke, at man har nok så mange rationeringsmærker i hånden. Eet gode er der dog ved rationeringen. Den forhindrer tyskerne i at købe vildt ind for at forsyne familien derhjemme. Så det er godt nok set fra dansk side. Lasse Skrædder har i den anledning en ubehagelig oplevelse, da byens kommandant med pistol i hånd søger at gennemtvinge en handel. At det ikke sker, må nok tilskrives, at tyskerne på det tidspunkt ikke selv tåler, at deres egne forsynder sig mod gældende regler og derved bringer værnemagten i et dårligt lys.

Sortbørshandel, som forhindrer varer i at nå frem til disken i butikkerne, er direkte ulovligt, men flourer på trods af politianmeldelser og strenge domme, og som sortbørshandel betragtes ikke blot handel i skumle gyder, men også hvad vi i dag kalder handel ved stalddøren.

Med andre ord »klassekampen« forstærkes og sætter sjælelige skel mellem høj og lav og slår skår i det officielle danske sammenhold, som stadig mærkes.

De første erstatningsvarer er som følge af rationeringerne hurtigt på butikshylderne, og allerede her i den første sommer bliver Kjellerup husmoderforenings kursus i sukkerfri syltning et tilløbsstykke, og i Thorning betaler sognerådet Marthaskolen i Kjellerup et gebyr, for at unge piger fra sognet i den kommende vinter kan deltage i kurser om kjolesyning. Det er »in« at være selvforsynende.

Modstandskamp kommer ikke på tale. Victor Petersen på tarmrenseriet i Kjellerup er ganske vist med til lidt beskeden sabotage i Viborg, hvor tyske biler punkteres og forsynes med sukker i bensinen og lidt sand i motorolien, men egentlig organiseret modstandskamp kan det ikke kaldes.

Det danske bliver dog stærkere markeret end tidligere. I Thorning sker det ved forskellige aktiviteter omkring pastor Ammentorp og i Kjellerup markerer det sig på sygehuset, hvor overlæge Søren Dalsgaard, ved enhver lejlighed foranstalter fælles morgensang og flaghejsning på plænen, og allerede søndag den 1. september er der fælles morgensang for interesserede på Skovbakken. Politibetjent Kjeldsen leder sangen, og sognerådets næstformand, redaktør J. P. Jensen, holder tale.

Frøken Rydal beslutter på samme tid at opføre et hvilehjem i Vinderslev tegnet af en lokal arkitekt, og man vedtager at opsætte gadelys over de store gadekryds i Kjellerup, hvad der nok må siges at være noget af en disposition, mørkelægningen og elektircitetssituationen taget i betragtning. El-værkets olieleverancer er nemlig allerede da nedskåret til 3/8 af den normale mængde, og værket har nødtvunget investeret kr. 30.000 i et såkaldt »sugegasværk« og indkøbt 1¹/₄ million tørv for blot at kunne levere 2/3 af sidste års forbrug.

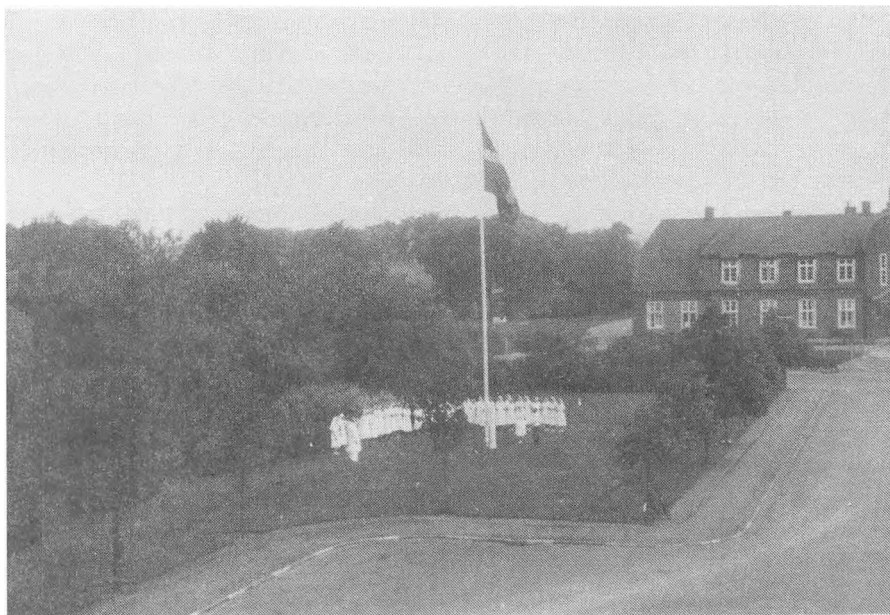
Ikke mange tænker endnu på vinteren, men moseejerne har forlængst vejret morgenluft, og graver ukritisk løs overalt, hvor det er muligt. At det ikke altid bliver til det bedste brændsel kan ses af, at Kjellerup Apotek allerede før sommerferien opfordrer tørveproducenterne til at lade deres tørv analysere på apoteket. Øjensynligt uden det store resultat, for snart breder løbesoden sig som en epidemi blandt egnens skorstene og giver arbejde til murere, malere og brandmænd.

Blandt sommerens nye forordninger er forbud mod fotografering og brug af private radiosendere.

Begge dele efterleves i kommunen, for øjensynligt har kun en enkelt eller to fotograferet lidt, og de billeder, vi i dag råder over fra selve krigen, kan tælles på én hånd.

Vores lokale radioamatør, kæmneren, er som fotograferne også lovlydige, og afleverer sine sendere til politiet i Viborg og fjerner antennemasterne i sin have.

Denne lovlydighed er dog det rene blålys. Jepsens spionvirksomhed er ingenlunde indstillet, men blot ændret. For fremtiden skal han rapportere om den politiske udvikling og om, hvad han måtte erfare om den internerede danske hærs eventuelle planer.

Morgensang på sygehuset

Først, hvis Jylland invaderes, skal han gå rigtigt i aktion. Følge de allierede tropper og indrapportere alle deres bevægelser. Et job, der i tilfælde af opdagelse, vil medføre øjeblikkelig dødsstraf.

Jebens rapporter skal fortsat sendes direkte til Canaris, og han skal ikke samarbejde spionmæssigt med hverken det tyske militær eller Gestapo, ligesom disse ikke må gøres bekendt med hans egentlige virke. Canaris vil nemlig ikke risikere sin agent likvideret af en eventuel dansk modstandsbevægelse med huller i det tyske spionnet til følge.

I dagligdagen medfører store prisstigninger, at sognerådet i Kjellerup må bevilge en lønstigning til kommunens ansatte på ikke mindre end 10% på trods af, at den gamle lønftale først udløber i 1941, og - når der åbenbart nu skal være gilde - støtter sognerådet samtidigt KFUMs soldaterhjem i Viborg med 10 kroner.

En mørk og stormfuld søndagsnat

- mellem den 6. og 7. oktober, hvor smeden i Gammel Kjellerup, Krosgaard Pedersen, sover elendigt på grund af værk i en bullen finger, driver en engelsk spærreballon for nordvestenvinden ned over midtjylland.

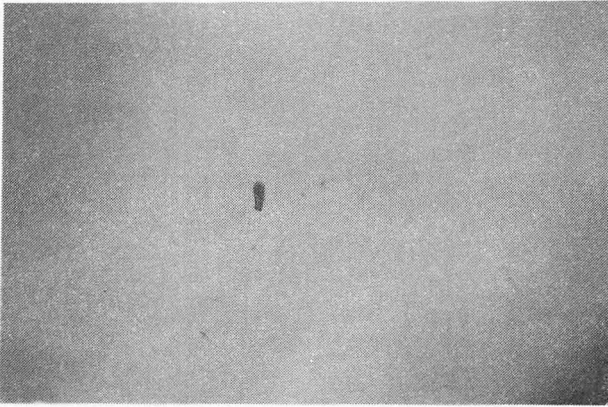
Ballonen går højt, men efterhånden som nattemperaturen daler, daler også ballonen, og da den driver ind mod Kjellerup, er dens sprængte fortøjningswire kun få meter over byens tage.

I Gammel Kjellerup griber wiren ved 6-tiden fat i en af metalfigurerne på kvisten af Vestergade 44, købmand Mortensens ejendom.

Den kraftige vind slider stærkt i ballonen. Med et drøn rives en del af kvistens murværk til jorden, og med metalfigur og en stump murværk som kontravægt svinger wiren fri af huset og slynger sig om elforsyningens ledninger. Ballonen presses under den fornyede opbremsning en stund mod jorden, hvorved wiren kommer ind under en kvist på sygehuset. Hermed holdes bæstet endeligt på plads, og driver ikke videre. El-ledningerne kortslutter, og Kjellerup er mørkelagt.

Smeden iler ud for at se, hvorfra larmen stammer, men kun wiren er synlig, mens der oppe fra skyerne kommer en blafrende lyd som fra en mægtig drage.

Et øjeblik skilles skylaget, og spærreballonen bliver synlig for så igen at forsvinde i det grå.

Med et grin går smeden over og vækker karetmager Gertsen, som et par dage tidligere har ærget sig over ikke at kunne få fat i en tilsvarende forbidrivende ballon. Han kunne godt bruge stoffet. Nu har han chancen, så altså: bare ud og træk i snoren.

Så nemt går det imidlertid ikke. Den stærke blæst forhindrer enhver nedhaling, og da skylaget op ad formiddagen letter lidt, kommer en tysk Messerschmitt BF 109 jager og gør kort proces.

En kanonsalve med anslagsgranater sætter ild i krabaten, som styrter brændende til jorden på arealet syd for sygehuset.

Netop da cykler Viggo Thomsen fra Hauge, som dagen før er blevet konfirmeret i Grathe kirke, ind ad Fuglemosevej for at holde blå mandag i Kjellerup. Det bliver hans livs forskrækkelse, og rystende af skræk over hele kroppen må han krybe i ly for kuglerne ved Ella de Lindes ejendom (idag nr. 34).

Vor unge konfirmand og mange andre mennesker, som fra forskellige steder overværer episoden, iler nysgerrigt til nedstyrtningsstedet, og trods tysk vagt »lånes« mange anvendelige materialer.

Blandt andet får politibetjent Kjeldsen gummistof til en regnfrakke. Henry Kjær, Skovsborg, spurter som den første til på cykel og redder sig en del bomuldsreb, hvoraf ca. 15 cm i dag opbevares på Blicheregnens Museum sammen med ballonens påfyldningsventil, der er indleveret af Svend Åge Mortensen, Sjørup.

Ingen kommer til skade under nedskydningen, men Frida Sørensen, gift med pedel Sørensen, har så travlt med at komme ud af huset for at se spærreballonen, at hun falder på trappen og forstøver foden.

Købmand Mortensen reparerede kvisten og genopsatte efter diskussion med sønnerne den fatale figur, som siden igen forsvandt fra bybilledet, da ejendommen fik nyt skifertag.

Den forvoldte skade blev efter reparationen erstattet efter gældende regler, men på sygehuset kan man endnu se stålwirens slidmærker på kvisten.

Trivielt hverdag

Ballonnedskydningen var ubetinget den største begivenhed i 1940, og selv om den stadig står printet i manges hukommelse, kan den ikke siges at have haft nogen krigsmæssig betydning. Højest har den givet lidt skyde-træning til den tyske jagerpilot, men også træningen har været af yderst ringe værdi.

Heller ikke i de næste par år sker der noget af betydning for krigen her på egnen. End ikke bare en enkelt skærmyssel mellem befolkningen og besættelsesmagten er kommet til vort kendskab, så alt har om ikke lige-fremt åndet fred og idyl, så dog været roligt dagligdag.

Dagligdagen har til gengæld budt på nogle vidtrækkende momenter, og da sognerådet i Kjellerup kort tid efter ballonedskydningen holder møde, ligger en klagesag til behandling.

Klagen er fra civilingeniør Per Kampmann, og klagen går på, at specielt mejeriet forurener Tange Å.

Sognerådet »tager sagen til efterretning«, står der i protokollen, og selv om det ganske vist ikke lyder af meget, er klagesagen det officielle startskud til bygningen af det rensningsanlæg, der netop nu er færdiggøres næsten 50 år senere.

Men selv om flertallet øjensynligt har affundet sig med besættelsen, er trangen til at stå sammen i den usikre tid imidlertid allerede voksende bevidst eller ubevidst.

Mandag den 18. november genopstår således Handelsstandsforeningen i Kjellerup på Schous Hotel, hvor købmand P. Bus vælges til formand, og nu skal forsøge at tage tråden op, hvor den gamle forening slap ved sin opløsning i 1928, og samtidig har også Husmoderforeningen møde på hotellet med stor tilslutning, hvor murermester Holmberg på herrernes vegne takker for, at mændene må være med i stedet for at skulle sidde alene hjemme.

At være alene og udenfor fællesskabet i sådanne urotidstider er altså ikke behageligt, men lov, orden og fredelig sameksistens med tyskerne ligger stadigt de centrale myndigheder mest på sinde, så netop i de samme dage udsender Handelsministeriet derfor et cirkulære til alle handels- og næringsdrivende, som indskærper pligten til også at handle med besættelsestropperne.

I Thorning tager sognerådet cirkulæret til efterretning, og i Kjellerup tager sognerådsformanden, boghandler David Christensen, personligt sagen op og orienterer alle i en skrivelse med egenhændig underskrift om betydningen af cirkulærets snirklede indhold, men hvad der er ment som en hjælp, opfattes af mange som: »Nu forlanger »bykongen« s'gu, at vi skal hjælpe fjenden«.

Man er i det hele taget splittet i tyskerspørgsmålet. Mange stejler som sagt over sognerådsformandens handelspåbud, og andre ønsker på samme tid at bedre deres forhold til de ubudne gæster.

Således må der her i den første vinter oprettes ikke mindre end to hold i tysk på aftenskolen samtidig med, at andre tyskkyndige pludselig har glemte deres sprogfærdigheder, når spørgsmålet »Sprechen sie Deutch, bitte« lyder.

Fronterne mellem de to holdninger er langsomt, men ubønhørligt ved at blive trukket op, og skal senere føre til ganske svære gnidninger.

Når der er tale om hestehandel, er der imidlertid ingen vanskeligheder med hverken handelsregler eller sprog, og allerede nu og i årene fremover, går handelen og snakken livligt, når tyske hesteopkøbere kommer til egnen, for så tales der et sprog alle forstår - pengesproget.

Ikke så få øg skifter ved disse lejligheder nationalitet, og allerede nu i det første krigsår ligger prisen for en arbejdshest lige omkring 2.000 kroner, der sammenlignet med lønniveauet svarer til en pris på 150.000 kroner i vore dage. Ikke så underligt at mange slår sig på hesteavl, og regningen lader tyskerne gå videre til Nationalbanken.

Året nærmer sig sin afslutning, og den første krigsjul tegner bogstaveligt talt ikke alt for lyst.

El-værket må ikke uventet pålægge forbrugerne de første restriktioner og forbyde særlig julebelysning i butikkerne, samtidigt med at Indenrigsministeriet bekendtgør nye regler om færdselsafmærkning. De hvide armbind og de hvidmalede cykelbagskærme, som bibeholdes på noble herre- og damecykler i flere årtier, holder hermed deres indtog i gadebilledet, og giver en kærkommen ekstraindtægt til cykelsmede og malere.

Eet lyspunkt er der dog i vintermørket. Ved december måneds udlevering af rationeringsmærker er der til alle over 6 år et mærke til en ekstra portion julekaffe, og i Kjellerup laver Handelsstandsforeningen fælles indendørs juleudstilling i salen på Teknisk Skole.

I Schous Sæbehus og Tatol er årets julegavetilbud et par Pierrette damestrømper i »blide efterårs- og vinterfarver« til 4,35 kroner parret eller næsten fire timelønninger. Så har man penge, kan man endnu få - og glæde mor derhjemme.

De tyske soldater, som den 9. april blev indkvarteret i kommunen, er forlængst forsvundet uden at efterlade sig spor i aviser og sognerådsprotokoller, og i Kjellerup er kun en lille vagtgarnision tilbage nu indkvarteret på Højskolehjemmet, som i dag er omdannet til Sparekassen SDS.

Indkvarteringen her gik øjensynligt roligt, men for en flok unge mennesker, som både boede og spiste på hjemmet, blev det en lidt ubehagelig oplevelse.

Med minutters varsel må de nemlig ud for at finde nyt logi, og bolig-situationen taget i betragtning kan de ikke tillade sig at være kræsne, men må tage, hvad der bydes. Fra officiel side er der ingen hjælp.

Også den daglige varme mad er et problem for de husvilde, men det løses, da fru Jensen indretter pensionet i overetagen i Søndre Torvegade 1, og selv om de unge mennesker nu bor enkeltvis overalt i byen, bevares og styrkes det kammeratlige sammenhold og harmen over tyskerne dag for dag over fru Jensens frikadeller.

1941

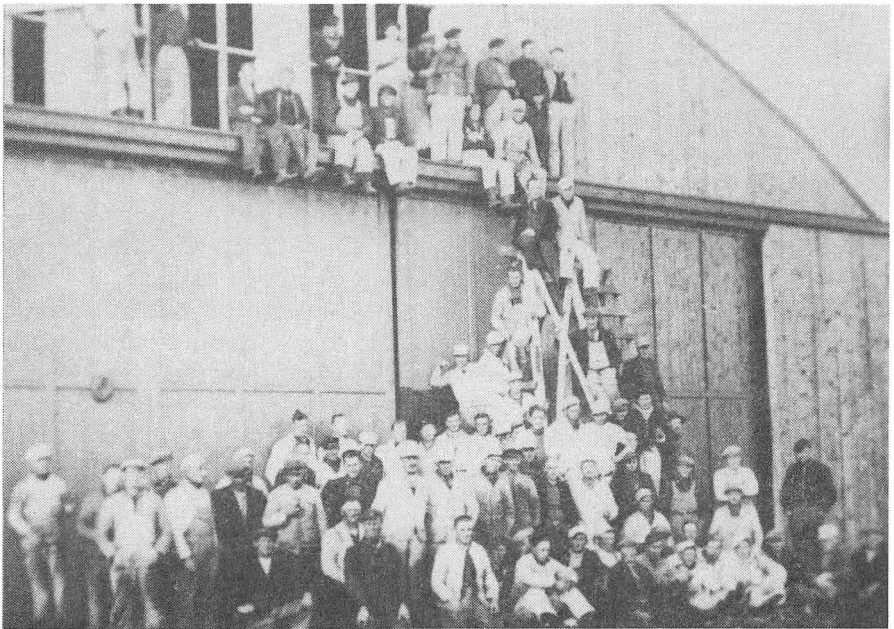
Som det gamle år sluttede, fortsætter det nye.

Krigen mærkes kun inddirekte og det er mere de gammelkendte vinterproblemer end krigen, som optager sindene med arbejdsløshed, brændselsmangel m.v.

På flyvestationen arbejdes der stadig, men for nedsat kraft, da der jo ikke nu kan mures og støbes, hvorimod tømrerarbejde fortsat kan udføres, og i vinterkulden fortsætter man med at banke de store træhangarer op. Ikke af nye, men af brugte materialer, for hangarerne har oprindeligt stået i Polen og er nu transporteret hertil af tyskerne som samlesæt.

Ingen tror dog, at flyvestationens udbygning vil fortsætte, og den 23. januar holder sognerådet i Kjellerup møde med repræsentanter for Kjellerup Idrætsforening og Arbejdernes Fællesorganisation om iværksættelse og støtte af et beskæftigelsesprojekt.

Projektet går ud på at lave to fodboldbaner og et svømmebassin på Træengen, og da det for en stor dels vedkommende skal udføres med håndkraft og på ingen måde kan skade hverken tyske eller private arbejdsgivere, går ansøgningen videre til højere instanser med sognerådets anbefaling.

Håndværkerholdet på flyvestation Karup

I marts måned er den vigtigste mødesag på alle sognerådsmøder øjensynligt et cirkulære om bekæmpelse af gråspurve. Om det så skyldes krigen og det internerede militær, at det ikke kan klares med kanoner er uvist, men i hvert fald er krigen og den problemer stadig tabu i de offentlige protokoller.

Foråret kommer, og sammen med blomsterne spirer også taknemtheden.

Turistforeningen inviterer ikke bare til almindelig samvær, men til intet mindre end »Dansk Aften« i Teatersalen, som den 12. maj om aftenen står pyntet med »nyudsprungne bøgeløv og en mængde Dannebrogslag«.

Der er fuldt hus, og aftenen indledes med fællessang under ledelse af realskolelærer Thop Jørgensen og 15 sangvante syplejersker fra sygehuset. Bankkasserer Gjedsøe-Madsen holder tale om betydningen af at huske »at vi er danske og vedbliver at være det«, og aftenen fortsættes med noget så bemærkelsesværdigt som filmen »Der er et yndigt Land« i farver for til sidst at ende som den begyndte med fællessang.

Sognet har hermed uden officiel billigelse taget endnu et afgørende skridt frem mod væbnet modstandskamp.

Også andre i pengeverdenen fører an i markeringen af det danske og styrkelsen af sammenholdet, idet fru bankbogholder Lyhne-Andersen den 7. april har startet pigespejdertroppen i Kjellerup, og da der skal være orden i tingene også i disse for vort land så vanskelige tider, er 7 mand fra Kjellerup draget på C. B. politiskole.

Den 23. maj dør mælkehandler M. Henriksens hest under trofast udførelse af sit hverv, og samtidig dør snesevis af gode ål i åen. Ikke som hesten af alderdom, men fordi spildevand fra sugegasanlægget på Kjellerup Elværk løber urensset ud i vandløbet, hvilket selvfølgelig medfører klager til kommunen.

Sognerådet afviser de indkomne klager, men søger alligevel at finde et muligt placeringssted for et rensningsanlæg, ligesom rådet iværksætter forundersøgelser og skitseprojektering og ansøger om i givet fald at få projektet godkendt som tilskudsberettiget beskæftigelsesprojekt, efter idé fra Thorning. Her har man nemlig allerede i januar fået godkendt kloakeringen af Knudstrup med en refusion på 40% af alle lønudgifter og 50% af udgifterne til materialer, når projektet bringes til udførelse senere på året.

Sommeren »41« kommer, og dermed kommer der også gang i andre aktiviteter.

Tyskerne angriber Rusland den 22. juni, og på forlangende iværksætter justitsministeren og det danske politi arrestation af et par hundrede ledende danske kommunister, som politiet længe har haft et godt øje til og omhyggeligt ført i kartotek, og få uger senere tilbydes så nye job.

Med regeringens officielle velsignelse, der også omfatter danske officerer og brugen af Dannebrog, oprettes »Frikorps Danmark« som en enhed under elitekorpset Waffen-SS, ikke at forveksle med det politiske terrorkorps SS, og gennem hverveplakater og annoncer tilbydes alle våbensføre

mænd, som har aftjent værnepligt, mulighed for at fortsætte den kamp mod kommunismen, som mere end 6.000 danske frivillige begyndte i Finlandskrigen.

Kampagnen får resultat og på nogle L.S.-prægede gårde her, tegner karlene kontrakt, hvad enten det nu sker af politisk overbevisning eller for at undslippe en trist tilværelse.

En enkelt er allerede rejst i forvejen til fronten. Waffen-SS har oprettet en slags fremmedlegion, og i foråret er Poul Schmidt fra Thorning rejst afsted medbringende en god portion idealisme og en uoplettet straffeattest, som på det tidspunkt er en betingelse for optagelse.

Uddannelsen starter i Sennheim med politisk orientering, grundlæggende militæruddannelse uden våben men dog på tysk, tysk og atter tysk, for en misforstået ordre eller besked kan i kampens hede være fatal for ikke bare soldaten selv.

Efter grundkurset kan aspiranterne sige fra og rejse hjem eller tegne kontrakt for 2 år eller for hele krigen og så, efter kort orlov hjemme, begynde den egentlige uddannelse i Graz eller Klagenfurt.

Ingen tror, at krigen kan vare året ud, og Poul Schmidt vælger sidstnævnte kontrakttype for ikke at være bundet i Tyskland efter krigen, så da uddannelsen er overstået, tilgår han »Regiment Wiking«, som næsten udelukkende er bemanded med danskere og nordmænd på 2-års kontrakter.

Kort tid efter udvides sektionen. Regimentet døbes om til »Nordland«, som sammen med regimenterne »Westland«, »Der Führer« og »Germania« optager hollændere, belgiere, svenskere og østrigere, nu udgør »Division Wiking«.

Senere på året i november følger Gunnar og Holger Bach fra Vinderslev, der imidlertid begge vælger at sige fra efter grundkurset og rejse hjem uden senere at have kontakt med Waffen-SS.

I Kjellerup hentes ingen kommunister i juni og dagene går istedet med den årlige byfest med blandt andet sommerrevy, og ved Hinge Søbad er der sportsfest. 800 mennesker deltager i aktiviteterne, som blandt andet omfatter håndboldkampe og gymnastikopvisning, og »Stukas« og hans kammerater spiller for venskabs skyld flere fodboldkampe mod den lokale besættelsesmagt.

Alt er dog ikke det bare fjas. 22 Kjellerup-kvinder forsøger week-endens festligheder og deltager som repræsentanter for byens lokale Kvindelige Beredskab i en storstilet luftværnsøvelse i Viborg sammen med 600 andre ligesindede, og de lyse nætter til trods respekteres elværkets restriktioner ikke, med det resultat, at strømforbruget både er for stort og falder på de forkerte tidspunkter af døgnet. Især det sidste er skadeligt, da det hindrer værket i at køre rationelt og energibesparende.

INDMELDELSSESKEMA

for Krigsfrivillige til Waffen- og Frikorps „Danmark“

Familienavn: _____ Fornavn: _____

Født den: _____ Fødested: _____

Bopæl: _____ Gade og Husnummer: _____

Stilling: _____ Straffet: Ja, Nej

Jeg er af arisk Afstamning. Gift: Ja, Nej Børn: _____

Har tjent i den danske Hær fra _____ til _____

Jeg forpligter mig for Krigstid, 4 Aar eller 12 Aar
(Hvad der ikke passer, bedes strøget)

_____, den _____ (Underkrøb)

Klip her

BESTEMMELSER

vedrørende de Paarørendes Underholdssatser og andre Ydelser, der kommer til Anvendelse i Danmark.

1. Underhold for Paarørende

Fra og med den 1 Juni 1942 at regne, fastsættes der følgende Skema- og Underholdssatser:

a) Skemasatser for Hustruer:

Ved en Nettoindtægt hhv. tilsvarende

Nettoindtægt af indkaldte indtil	udgør Skemasatsen:
Kr. 400.—	Kr. 175 00
Kr. 450.—	Kr. 185 00
Kr. 500.—	Kr. 200 00
Kr. 550.—	Kr. 215 00
Kr. 600.—	Kr. 230 00
Kr. 650.—	Kr. 255 00
Kr. 700.—	Kr. 280 00
Kr. 750.—	Kr. 305 00
Kr. 800.—	Kr. 330 00
Kr. 850.—	Kr. 355 00
Kr. 900.—	Kr. 380 00
Kr. 950.—	Kr. 405 00
Kr. 1000.—	Kr. 435 00
over 1000.—	Kr. 465 00

b) Underholdsbidrag for:

I. Familieunderholdsberettigede, der er fyldt 16 Aar og er Familieforsørgere (I. Eks. en af Forældrene af Indkaldte) eller som Enkeltperson fører en egen Husholdning Kr. 120 00

II. Andre underholdsberettigede Medlemmer af Husholdningen over 16 Aar. (I. Eks. den anden Forældrepart eller den Indkaldtes Børn, der er fyldt 16 Aar) Kr. 55 00

III. Underholdsberettigede under 16 Aar, som lever i den Indkaldtes Husholdning, hos dennes Hustru eller hos Slægtninge i lige Linie (for Eks. de i den Indkaldtes Husholdning levende Børn indenfor Ægteskabet) Kr. 50 00 2. Barn Kr. 55 00 3. Barn Kr. 60 00 4. Barn Kr. 65 00, fra og med 5. Barn Kr. 70 00. For Børn udenfor eller for Ægteskabet betales de paa Grundlag af skriftlige Kæv fra Kommunerne fordrede Underholdssatser.

IV. Underholdsberettigede under 16 Aar, som ikke lever i den Indkaldtes Husholdning, hos dennes Hustru eller hos Slægtninge i lige Linie Kr. 85 00.

2. Regelmæssige Understøttelser

- Huslejehjælp ydes det fulde Beløb af den virkelige Husleje. Behor den Underholdsberettigede en Lejlighed i en Ejendom, som tilhører den Indkaldte eller den Underholdsberettigede, saa ydes en Huslejehjælp i Højde med de stedlige, sædvanlige Lejetakster for denne Lejlighed.
- Sygekassebidrag
- Forsikringspræmie incl. Krigsrisikopræmie.
- Fagforeningsbidrag.
- Skatter.
- For Brændsel betales indtil 350.— Kr. aarlig.
- Studiegæld, efter nærmere Aftale

3. Særhjælp, kun een Gang

- Ved Fødsel af et Barn Kr. 200 00, desuden Læge, Jordemoder og Plejemkostninger.
- Udgifter ved Besøg af saarede Ægtefæller eller Sønder
- Udgifter for Land — eller Rekreationsophold for trængende, børnerige Familier.

4. Regelmæssige Understøttelser for Afbetalingsforpligtelse i begrænset Omfang

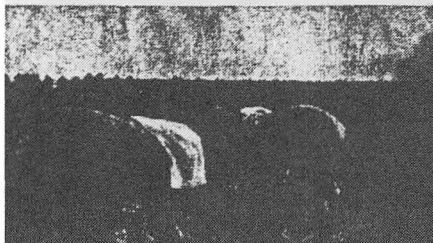
5. Driftsunderstøttelser,

hvis der ikke betales Familieunderhold:

- Løn til Stedfortræder iflg. forelagt Lønkvittering
- Lejeunderstøttelse for Forretningslokaler.

6. Til ugifte Frivillige

ydes en regelmæssig Hjælp af Kr. 45.—, hvis de tilhører Wehrsoldgruppen 16, og Kr. 55.—, hvis de tilhører Wehrsoldgruppen 15, saafremt der ikke stilles Anmodning om Familieunderhold efter Afsnit B, Punkt 2—4, ved Oplydelse af de fornødne Forudsætninger til Familieunderhold

Noget tyder på, at ikke alle har forstået betydningen af opfordringerne til frivilligt at stå sammen en for alle og alle for en, så myndighederne må skride til afbrydelse af strømforsyningen ved de formastelige, hvis man altså bare lige kan finde dem.

Også på andre områder flourer ulovlighederne, når der er udsigt til lettjente penge. En brugsuddeler dømmes i juli for at have opkøbt 1000 kg. hvidt sukker sort med ligeså sort videresalg for øje, og 10 kg. kaffe, som er på vej med fragtbil til en købmand i Kjellerup forsvinder om ikke op i den blå luft, så dog ned i andre blå kander end tiltænkt af købmanden, mens byens ligbil brænder sammen med flere tusinde tørv og Vestergades Møbelmagasin.

Sidst i juni må de centrale myndigheder iøvrigt skride til udvidelse af det såkaldte »Jydske Sikkerhedsomraade«. Det betyder i praksis, at alle skal have legitimationskort senest 6. juli og giver stor travlhed ved fotografer og kommunekontorer, og hvor der ikke er fotografer, må man, som ved Moeslund i Iller, sønderklippe et familieportræt. I Thorning afsætter sognerådet for eksempel hele tre dage til udleveringen.

Få uger senere oplever beboerne i Ans deres første alvorlige krigsskade, da en motorskadet Messerschmidt BF 109 D fra JG 5 på Karup lige netop vaklende klarer sig hen over byens tage og nu dykker fart på ud over søen i et fortvivlet forsøg på at få flyet stabilt og op i sikker højde til faldskærmsudspring.

For sent opdager piloten, underofficer Büsen, højspændingsledningerne over søen, og med et lynende knald rives både ledninger og 3 master i vandet.

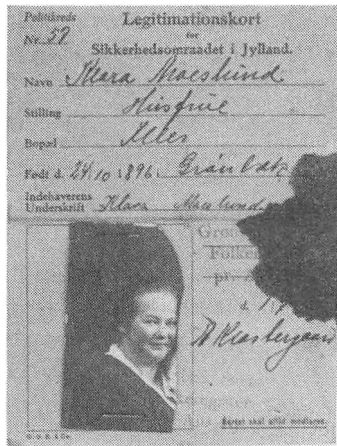
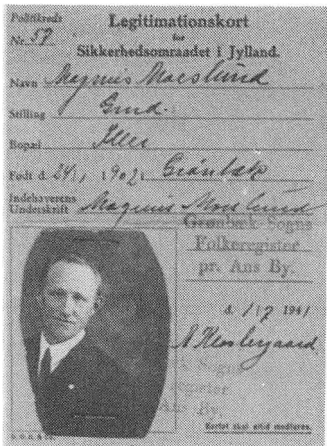
Mirakuløst fortsætter den skadede jager mod Tange og får efterhånden så megen højde, at piloten tager chancen og springer.

Maskinen styrter på Tage Slots ejendom i Borre, hvor motorbranden breder sig til marken, ligesom en vej beskadiges, og der går flere timer, inden piloten findes med brækket ben flere km fra vraget.

Forståelsen i kommunikationen svigtede og hvad der på dansk var »mellem Bjerring og Borre« blev opfattet af redningsfolkenes tyske øren som Bjerringbro med smertelige følger for piloten.

I Ans blev ledningerne repareret nødtørftigt og først 4 år efter befrielsen, blev arbejdet gjort endeligt færdigt.

I august gentages successen med idrætsstævne i Hinge, og i Sjørlev forstår sognerådet også betydningen af devisen »En sund sjæl i et sundt legeme« og arbejder med planer om at indrette en sportsplads i Demstrup på et areal tilhørende Emil Pedersen og Erik Jessen. Kommunen vil stille et gammelt hus til rådighed til omklædning, og den samlede udgift forventes at blive på 14.000 kroner, hvoraf man regner med at kunne få halvdelen refunderet efter loven om tilskud til beskæftigelsesfremmende foranstaltninger.

Familien Moeslunds familiefoto

Landsmænd

I TIDERNES MORGEN døde den rød-vejrede Dag med fra Himlen. Og et Slaget vendte sig. Valdemars Mænd fattede Mod, og Sejren var deres.

I Dag gælder det også eno' noget inde for alle Danske. Hold Mødet oppe. I skal ikke blive gjern.

England og hele det brakkse Verdensdel køber for de undertrykte Landes Eiggøelse. Al Amerikas uudtømmelige Hjelpekilder osse England Styrke. Det er Kamp til Seiren et vundet.

FRIE DANSKE i alle Verdensdele er med i Frontlinien. Omgø Danske smeltet i de engelske Rækker. danske Flyvere fører engelske Maskiner, Tusinder af danske Sømand pjaer Havene under engelsk Flag. De er rede til at bløde, dø — og sejre.

Det er Danmark, de køber for. Kun en engelsk Sejr kan give Danmark dens Selvstændighed tilbage.

Danmark skal igen blive frit, hvis enhver vil bringe sit Offer.

Endsæmningen kommer en Dag. Hold Mødet oppe. Ansvarer af Landsmænd Nærdere følger jer og køber med jer.

**DANNEBROG SKAL IGEN VAJE
OVER ET FRIT DANMARK**

Løntion, Valdemarsdagen 1941 Det Danske Raad

Medtaget i Hærbogen 1941

REGNING FRA FORRETNINGEN DANMARK

til **HERR A. HJØLDER (1 Likvidation)**

Leveret Været	Kroner.
Til 9. Marts til 31. 12. 40.	
400,000 Stk. Kveg	
100,000 Stk. Gøris	
24,000 Stk. Heote	
110,000 Tønde Plankubed	
90,000 Tønde Hamr	
To Hærbøger	
Sum	990,000,000
Sum af alle gælder til 31. 12. 1940	
100,000,000 gælder til Danmark	
til andre lande	
Sum	1,090,000,000
Talt	1,090,000,000

VI ser os hvidkastet til et nitende. Leveringen af yderligere Værgenpartier medtages vi i den næste G. Prestia modtager at pænsende Afdeling. Hvert afværet vi Likvidationens Resultat.

Møslund i Hærbogen 1941

Nedkastede engelske flyveblade, der var ophængt i vinduerne på Mikkel-sens kiosk på torvet

Også fra private organisationer tages der initiativ til samfundsgavnlig virksomhed. Således har fru overlæge Dalsgaard (det var før, damerne fik eget navn) på vegne af Danske Kvinders Samfundstjeneste allerede i juni fået sognerådet i Kjellerup til at give tilskud til indkøb af dåser.

Dåserne skal anvendes til opbevaring af marmelade, som de samfundsbeviste kvinder vil koge af indsamlet spildfrugt og uddele til værdigt trængende, og sognerådet er altså med på ideen og stiller skolekøkkenet til rådighed, dog på vilkår af, at socialudvalget får en repræsentant i det udvalg, som afgør, hvem der er værdige.

Noget tilsvarende sker i Hinge, hvor Havekredsens damer fremstiller 550 kg. marmelade, som beses af 300 besøgende på årets havebrugsudstilling i Nørskovlund forsamlingshus inden uddelingen.

Efteråret kommer som det jo plejer med de sædvanlige forberedelser til vinteren, og mens de første blade falder i Hingeballe, daler også en propel til jorden hurtigt fulgt af en nødlandende Arado AR 96 fra Jagdgruppe Drontheim på Flyvestation Karup.

Nødlandingen foregår på Overbys ejendom, og selv om flyet teknisk set beskadiges 40%, går det hverken ud over folk eller fæ, så da Luftwaffes lastbiler kort tid efter har hentet fly og propel, vidner intet - heller ikke avisen - om uheldet.

Netop i Ans-området ses i denne tid mange maskiner, for flyvestationen træner her sine unge elever i formationsflyvning efter princippet »følg lederen« og formationer med 1 instruktør og 3 elever ses uafsladeligt i området, og som drengen Erik Moeslund husker det:

»Det var spændende for en dreng, der kun havde set et biplan en gang imellem før krigen, pludselig at se kunstflyvning næsten hver dag. Der var som regel 4 fly på hvert hold og øvelserne begyndte som regel i stor højde og endte med returflyvning i meget lav højde. At det virkelig var lavflyvning, kan jeg bedst beskrive på følgende måde: Mit hjem lå temmelig højt og vi havde derfor god sigt til alle sider. Under de forskellige manøvrer tabtes efterhånden højde, og som en slags afslutning brugtes det ofte at dykke over Alling Sø's vestlige ende og derefter fløj man så lavt, at vi ikke kunne se dem gennem Allingå-dalen til Gudenådalen og om til Tange Sø, hvor de dukkede op i vest for Ans, for så at sætte kursen mod Karup.

En mavelanding havde vi også her i området. Jeg stod som sædvanlig, når tiden tillod det, og kiggede fly, da der kom en enmotoret maskine sydfra. Pludselig satte motoren ud, hvorefter flyet svævede først i et venstredrej, derefter til højre og den forsvandt så bag nogle træer. Jeg startede straks på cykel (fast gummi) sammen med andre drenge, og vi fandt efter to-tre km kørsel det mavelandede fly, der lå tæt ved vejen mellem Iller og Nørskovlund på P. Klausens ejendom«.

Som noget nyt kan der søges om offentlig tilskud til bygningsstand-sættelse og varmeisolering, så man dels kan holde håndværkerne i arbejde

og dels kan spare på det dyrebare brændsel, ganske som man senere opfandt dette under energikrisen i halvfjersserne.

Kjellerup Brugsforening offentliggør sit årsregnskab, der udviser en omsætning på næsten 135.000 kroner, og med et samlet udbytte på næsten det halve må sygekassens kasserer, H. Aggerholm, samtidig tage sin straf for underslæb. Et imponerende resultat svarende til godt 13 års kæmnerløn, som det i en årrække er lykkedes at skjule for revisionen. En præstation, der kræver mere end almindeligt kendskab til bogholderi.

Sognerådet i Kjellerup beslutter i samme periode at påbegynde stadionanlægget på Trængen samt at bruge 10.000 kroner til en ny kloak i Almtoftvej, og da der jo nu engang skal penge i kassen til sådanne projekter, fastsættes tilslutningsbidraget til de offentlige kloaker til 200 kroner.

Velgørenheden blomstrer som sædvanlig i julekvartalet. Landsforeningen til bekæmpelse af tuberkulose støttes med 20 kroner. Salg af »gigtmærket« på offentlige gader indbringer næsten 96 kroner, og avisens juleindsamling runder de tusinde.

Bag juleudsmykningen kaster krigen dog bestandig sin skygge over sognehyggen.

Viborg Stiftamt forbereder en eventuel evakuering af større byer med registrering af mulige indkvarteringssteder i landområderne, og samtidig udsender samme myndighed retningslinier for indkvartering af den tyske værnemagt i større bygninger såsom skoler, forsamlingshuse og kroer.

I Thorning kan man læse, at sognerådet kan skaffe plads til 30 evakuerede på Afholdshotellet, 40 i forsamlingshuset og yderligere 30 på Knudstrup kro, og indkvarteringsreglerne for værnemagten skal siden vise sig at blive aktuelle.

Den tilstundne vinter frygtes specielt, hvad angår snerydning, for brug af bensin til dette formål er allerede blevet forbudt året før, og forbudet ser ikke ud til at blive ophævet. Det kan blive et slid for både dyr og mennesker at holde samfundet kørende.

Eet lyspunkt er der dog. Den danske hær føler sig langt fra slået og udsender her lige før jul en fortegnelse over, hvilke heste, der i tilfælde af mobilisering i 1942 skal stilles til rådighed for 3. regiment. Skrivelsen er selvfølgelig strengt fortrolig, og så kan man jo bare håbe på, at krikkerne ikke er solgt til tyskerne, inden kampene bryder ud.

Lidt optimisme luner altid i hverdagen, men mon ikke den tyske overkommando orienteres om det fortrolige dokument via kommunekontoret i Kjellerup.

Et enkelt pust til lokalkrigens ild er iøvrigt i al ubemærkethed kommet til udefra i årets løb.

Det danske råd i London har på Valdemarsdag nedkastet løbesedler fra en engelsk bombemaskine i blandt andet Mønsted og Aalborg.

Løbesedlen fra Mønsted er trykt med Dannebrog på den ene side og et opildnende budskab på den anden, og på sedlen fra Aalborg er anført:

»Lyt til de danske radioudsendelser hver dag klokken 18.15-18.30 på bølgelængde 373m, 49m, 41m, 31m og 25m.

Klokken 19.55-20.00 på bølgelængde 373m, 31m og 25m«.

Ad snirklede veje er sedlerne nået frem til kioskejer Christian Marinus Mikkelsen i Kjellerup, bedre kendt under navnet »Kiosk-Mikkel«.

»Kiosk-Mikkel« var ikke indfødt, men var flyttet til byen i 1931, og havde åbnet kiosken på torvet, hvor han ret hurtigt blev kendt som modstander af offentlig tvang og restriktive bestemmelser, og ingen bliver derfor forbavset, da »den skøre kugle« hænger sedlerne op i kiosken og oven i købet har den frækhed ved enhver lejlighed at spille engelsk radio for åbne vinduer, især når der er tyskere på torvet.

Det fører til mange skænderier med besættelsessoldaterne og endnu flere forargede blikke fra borgere, som mener, at »Kiosk-Mikkel« sætter hele byens sikkerhed på spil, men andre fryder sig og laver hjemme radioer og rammeantenner for bedre at kunne aflytte de forbudte BBC-udsendelser, som altid sluttet med nogle besynderlige hilsner til ukendte folk.

I begyndelsen lyttes der i det skjulte, som f. eks. ved smeden i Demstrup, og med vagt ved døren, men senere lyttes ganske åbenlyst når man ellers kan for de tyske støjsendere.

Det bekymrer ikke kioskmændene, men den danske regerings underskrivelse af anti-kominternpagten, som på papiret allierede Danmark og Tyskland mod Rusland, og det tidligere lovforbud mod kommunistpartiet, bekymrer »Kiosk-Mikkel«, for nok er det sket under tvang for at sikre »husfreden«, men kan englænderne se tvangen?

Årsskifte 1941 / 42

Kort tid efter jul kan det ikke overraske nogen, at der står 1942 på kalenderen, men om året vil bringe nogle overraskelser af den ene eller anden art til den enkelte eller samfundet som helhed vil vise sig.

Julen havde været forholdsvis stille og rolig, og heller ikke nytårsfestlighederne har ifølge politiet givet anledning til uroligheder, så her først i januar er man trygt igang med de traditionelle juletræsfester i alle foreningerne.

Knudstrup Selskabelige Forening har for eksempel holdt juletræsfest i kroen, hvor lærer Simonsen fra Thorning Vestermark fortalte for 300 tilhørere og i Grathe kirke indvies en ny dåbskande skænket til kirken af sognets beboere, så også den mere åndrige samhørighed plejes.

Idyllen har dog sine begrænsninger. Politiet må således, tvunget af omstændighederne, forbyde afholdelse af markeder i Knudstrup og Kjellerup efter at der er konstateret mund- og klovsyge på Vinderslevgaard, og den 21. januar går spildevandsbølgerne højt i Kjellerup sogneråd.

Årsagen er det længe omtalte rensningsanlæg. Projektet med prisoverlag ligger til endelig godkendelse sammen med en bevillingsansøgning.

De totale udgifter er beregnet til 150.000 kroner, men heraf skal amts-sygehuset betale 15.000 kroner og 53.000 forventes som støtte fra beskæftigelsesloven, således at kommunen selv skal ud med 82.000 kroner.

Ud af vinduet mener mange - for ingen dom eller kendelse tvinger kommunen til at lade arbejdet udføre, og hvorfor så belemre de forpinte skatteborgere med ekstra udgifter på grund af et par sølle år?

Imod denne opfattelse står datidens »grønne« og først efter en lang og hidsig debat, vedtages arbejdet iværksat og pengene bevilget med et meget knebet flertal. Derimod kan man ikke enes om en bevilling til stadion som behandles samtidig sammen med et tilbud om køb af »kongebilleder« til ophængning på skolen.

Set med nutidens øjne var beslutningen om bygning af et kommunalt rensningsanlæg en klog beslutning, men at man henlagde kongesagen var nok ikke så klogt, hvad enten det skete af sparehensyn eller af skræk for at tone rent flag i storpolitisk sammenhæng, for nogle udenforstående opfattede det netop, som om rådets flertal havde valgt side i den store europæiske magtkamp.

Også for det kommende års økonomi som helhed nærer sognerådet en vis frygt, for udgifterne stiger og stiger, og må nu forventes at komme op på næsten 370.000 kroner, og kun ved optagelse af et lån på 40.000 kroner lykkedes det at fastholde udskrivningsprocenten på 9.

Heller ikke i Vium er man begejstret for udsigten til at øge udgifter og skat, og ved et borgermøde i februar får sognefoged Christensen opbakning for det synspunkt, at det planlagte skolebyggeri skal udsættes, så sognet kan spare udgifterne til renter og lærerlønninger så længe som muligt.

Om forældrene så var tilfredse med den løsning, melder historien ikke noget om.

I den private sektor er man mindre påholdende og forsigtige, og Kjellerup Andelsbolig Forening holder således i februar licitation over opførelse af 8 nye boliger i Krabbesgade. Også i bankverdenen går det godt. Kjellerup Handels- og Landbrugsbank giver et udbytte på 8%, så da banken ved sin generalforsamling serverer en kop ægte kaffe med cigar til de fremmødte 250 aktionærer, er alt lutter tilfredshed og forårsfor-nemmelser i den lune hotelsal.

Udendørs er det imidlertid streng vinter. Kulde og sne hæmmer specielt vejtrafikken, og den 19. marts er Kjellerup helt afskåret fra omverdenen indtil klokken 19.30, hvor en enkelt kane når igennem snemasserne med byens post og de udenbys aviser.

Det tager flere dage at grave byen ud, og sognerådet må til sin forfærdelse konstatere, at snerydningen i år er løbet op over de 11.000 kroner med fare for at vælte det hårdt pressede budget.

Heller ikke indendørs er ophold altid nogen fornøjelse. Fra skoler og kirker klages der over manglende varme, og hverken de unge mennesker fra Højskolehjemmet, som nu bor i kældre- og kvistværelser, eller Aksel Nielsen, som er flyttet fra Ilkumgård til Bøgildgård, finder vejr-situationen morsom.

Om det er vintervejret, der i februar får Vium sogneråd til at tegne et kollektivt abonnement for hele sognet ved Dansk Ambulanceflytjeneste som det eneste sogn på egnen, vides ikke, men ambulancetjenesten udførte et prima arbejde til gavn for mange, mens vej-, tog- og færgetrafik ligger stille, og også herfra må sygehuset ty til flytjenesten og sende en patient til Rigshospitalet i fly ledsaget af portør Mortensen.

Forår

I Thorning er der, som antydet, heller ingen interesse for flyvende ambulancer, mens interessen for danmarkshistorien til gengæld er stor, så rådet anbefaler undervisningsministeriets mindeblad om den nu 700 år gamle Jydske Lov indrammet og ophængt på skolen.

3. maj dør statsminister Stauning og efterfølges af Vilhelm Buhl, som straks ved tiltrædelsen følger forgængerens eksempel og opfordrer til sammenhold, ro og orden samt ikke mindst »royal optræden«, men nogle fatter ganske enkelt ikke vigtigheden i statsministerens ord.

I Aalborg må tyskerne således arrestere en flok drenge, som under dæknavnet »Churchill-gruppen« har lavet sabotage og anden landsskadelig virksomhed, mens man i Kjellerup heldigvis demonstrerer enighed og sammenhold ved sammenlægning af »De forenede Sportsklubber« og »Idrætsforeningen« i en ny »Kjellerup Idrætsforening« under ledelse af Aksel Johansen.

På Kjellerup skole glæder man sig over, at sognerådet har bevilget kr. 2.178 til nye forsatsvinduer, og også bilisterne glæder sig, for rådet har også tilladt opført en tankstation på hjørnet af Skolegade og Søndergade, og hvor der kommer en tank, kommer der vel også bensin. Når man så oven i købet for kun 77 øre kan købe et halvt pund »Superior« kaffeerstatning ved købmand Holmberg og endda få varen bragt ved telefonisk henvendelse på nummer 26, er der ingen grund til klage.

Hjulene kører allerede på højtryk. Landmændene er i marken, handelsstanden handler til højre og venstre og flyvestationen er der endnu med alle sine jobtilbud, når det nu bare ikke var så besværligt at komme derover.

Første halvdel af året er næsten gået og kun med fredelige gøremål og oplevelser selv efter dansk målestok, og var det ikke for rationeringen, som man altid kan tale om, kan man godt glemme krigen.

Det er altså søvndyssende begivenhedsløs sommer da - -

En propel på vandring

Om eftermiddagen mandag den 22. juni går Aksel Nielsen og hakker roer på Bøgilgdårds marker, mens der samtidig ved 14-tiden letter 2 Messerschmidt BF 109 D jagere fra Jagdgruppe Dronheim på flyvestation Karup efter ordre fra major Kacka i 5. staffel.

Maskinerne er nedslidte og forældede og forlængst trukket bort fra frontlinieenhederne, men er altså endnu anvendelige til uddannelsesbrug, omend det kniber alvorligt med reservedele.

I den ene maskine med fabriksnummer 434 - et meget lavt nummer og dermed et gammelt fly - er låsen i førersædets seletøj defekt, og piloten har derfor måttet nøjes med at binde lændeselerne omkring sig med en almindelig knude, mens skulderselerne hænger uvirksomme ned.

434 er »vor« maskine, og piloten er Paul Eichin, som netop har forladt flyverskolen for at gøre operativ tjeneste i en anden Karup-enhed, men som i dag har indvilget i at fungere som instruktør.

Vejret er roligt med sol, og formålet med dagens flyvning er træning i luftkamp jager mod jager. Instruktøren kender sin elev i den anden maskine særdeles godt. Det er hans bror.

Efter starten flyver maskinerne østpå over et sommermildt landskab, og som aftalt begynder øvelseskampene i luftrummet over Kjellerup. I Hørup kirke er pedel Sørensen samtidig til begravelse, og i Vestergade fejrer købmand Mortensen sin 60-års fødselsdag.

Klokken 15 ligger vores flyver på en støt kurs ind over byen, da den anden maskine indleder et klassisk jagerangreb bagfra.

Intet problem. Paul Eichin har observeret jageren, og roligt holder han øje med »fjenden« for i rette øjeblik at foretage en undvigemanøvre.

Netop som broderen er i perfekt skudposition, lukker Paul for gassen, foretager et skarpt drej og - maskinen går uventet i spin. Centrifugalkraften har slynget den automatiske forkantsslots frem på den ene vinge med et såkaldt high speed stall til følge.

Paul er i knibe, og han ved det. Som et lyn går teoriundervisningen gennem hans tanker. Den lavvingede jager behøver motorkraft for at trække ud af spinnets, hvor rorerne ikke virker.

I panik giver han fuld gas for hurtigt - motoren dør med et suk - og nu kan kun faldskærmen bringe unge Eichin frelst til jorden.

Febrilsk arbejder han med de sammenbundne seler, mens maskinen hylér nedad. I smedien i Gl. Kjellerup hører Krogsgaard Petersen lyden og løber ud og ser flyet, der »falder som et blad«. Gårdejer Clemmensen og konsulent Mortensen er i marken, og også de ser op efter lyden. Alle tre er overbeviste om et forestående styrt og sætter sig i bevægelse mod det forventede nedstyrtningssted. Smeden snupper cyklen, og de to andre løber.

Få meter over jorden sænker Paul maskinens understel og flaps i et sidste forsøg på at bremse farten med øget luftmodstand, og med et brag, der høres over hele Kjellerup, rammer han jorden i en flad vinkel. Maskinen står på sine hjul med næsen i jorden. Propellen er bøjet til ukendelighed og et propelblad, det øverste, er af fartkraften bøjet fremover og brækket af og ligger nu et stykke fra Messerschmitt, der senere erklæres 90% ødelagt.

Stilheden - kun den dryppende lyd fra utætte olie- og bensintanke høres.

Da de tre tililende når frem til ulykkesstedet, sidder den unge Paul Eichin, nærmest kun en dreng syntes Clemmensen, sammensunket i sædet med hænderne knuget omkring den skæbnsvangre knude, som under luftkampens pres er gået i hårdknude. Han er død. Ved den kraftige opbremsning har han hamret hovedet mod kanten over instrumentbordet, og har fået det øverste af kraniet hugget bort, fordi skulderselerne ikke var spændt.

Ovenover kredser den anden maskine med den fortvivlede bror, og fra Kjellerup sygehus kommer portør Mortensen med ambulancen for at hente liget. Mange Kjellerup-borgere kommer også til ulykkesstedet, hvor politibetjent Kjeldsen sørger for ro og orden, og da tyskerne kommer fra Karup, gennes folkemængden bort, og maskinen transporteres væk.

På sygehuset udspiller der sig et lille intermetzo, da tyskerne forlanger liget udleveret, uden det er lagt i kiste. Overlæge Dalsgaard er imidlertid en mand med principper, og luftvaffe må i byen efter en kiste, før den unge mands lig føres bort til begravelse i Gravlunden i Esbjerg, men inden da er både pilotens støvler og lynlåse forsvundet fra sygehuset på mystisk vis, og bagefter opstår den myte, at Paul Eichin var slovak, hvilken nationalitet retteligt var major Kackas. Majoren har sikkert været med på sygehuset og derved forårsaget misforståelsen.

Paul Eichins nationalitet er iøvrigt endnu ikke bekræftet, så han kan måske have været Sudetertysker og være kommet til Karup med en slovakisk eskadrille tidligere på året, men hvorom alting er, fik Paul naturligt nok intet mindesmærke i Kjellerup og hans navn har indtil nu været ukendt for byen, så kun en plet på konsulentgårdens mark, hvor intet ville gro, mindede i mange år om ulykken, indtil Christian Andersen, Vinderslev, ved en pløjekonkurrence pløjede det afrevne propelblad ud af glemslen.

Propelbladet kom med tiden hen på Vinderslev skole og herfra blev det overdraget museet i Thorning i marts 1985. Om det så bliver endestationen, eller om propellen, der startede sin omflakkende tilværelse et sted i Bayern, skal vandre videre til et af de nye danske flymuseer, får vi se.

Sct. Hans aften

- kan der ikke brændes bål grundet mørkelægningen, men man mødes, og flystyrtet er på alles læber, og det er efter alt at dømme i dag den hændelse, som står stærkest i Kjellerup-borgernes krigserindringer, for hvad dér skete, husker alle, mens dog kun 2 huskede den rigtige datering, som nu er bekræftet af de stadigt intakte tyske arkiver.

Få dage efter flystyrtet er det igen almindelig sommerhverdag og avisen kan med glæde konstatere, at dyrskuet er både stort og godt med lige mange røde og brogede køer samt en hesteudstilling ud over det sædvanlige. Ikke underligt, for efterspørgslen og prisen på heste har ikke været så stor i mands minde.

Knapt en uge senere uddeler retten i Kjellerup en bøde til en overtræder af mørkelægningsbestemmelserne, og at overtrædelsen er sket på farceagtig vis, er ingen undskyldning. Mørkelægningsgardinet var faldet ned, og den uheldige ejer havde blot et øjeblik tændt lys for at kunne se til genmonteringen.

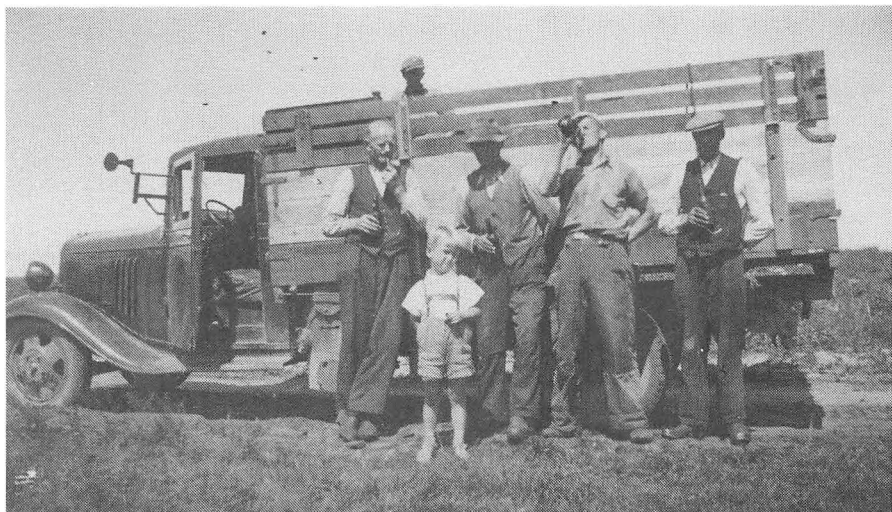
Ulykker kommer jo sjældent alene, og samme dag må mange i Kjellerup rengøre deres kældre. Et kraftigt tordenskyll har fyldt først kloakledningerne og derefter husene med vand, og da regn- og kloakvand løber i samme rør, er det ikke rosenduft, der byder husejerne velkomne hjem fra arbejde den dag. Men bortset fra det, så går det godt. Specielt tørvemoserne kører her i sommeren på højtryk og opsluger arbejdskraft, både direkte og indirekte som papir suger blæk. Smeden i Demstrup må for eksempel arbejde på højtryk med fremstilling og reparation af tørvemaskiner - og kan det nu bare holde tørvejr, så tørvene tørrer, er det helt godt.

En del af Karuparbejderne får det en del lettere. Blandt andet bliver Viggo »Stuernies« Jespersen i Sjørslev af den tyske pladskommandant anerkendt som en pålidelig mand og får med et særligt legitimationskort tilladelse til at færdes på flyvepladsen på egen cykel, og de pålidelige sparer derved både tid og penge til transport i modsætning til de mindre pålidelige, som må betale en vognmand for at sidde med på ladet til Karup og derefter gå rundt på stationsarealet. Ofte ganske mange kilometre.

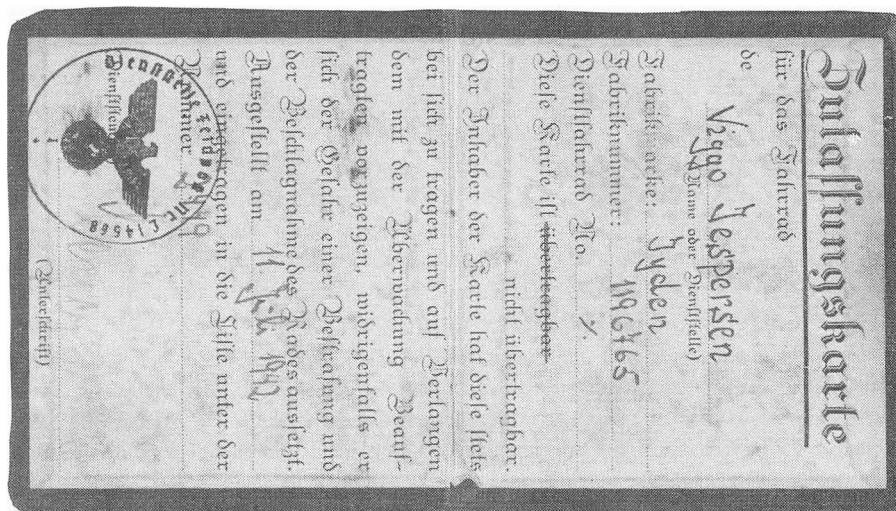
Heldigvis for dem er det ikke svært at finde en lastbil, som skal til Karup, for for vognmændene gælder det: Kør for tyskerne eller kør fallit!

Stenhuggeren i Kjellerup, Harald Sørensen, nyder også godt af den uofficielle rutebilkørsel, og skal en sten til Frederiks eller Karup, stiger stenhuggeren på Vagn Andersens lastbil med sten, sækkevogn og cykel. Når arbejdet er gjort og stenen er på plads, returnerer stenhuggeren til Kjellerup pr. cykel og vognmanden tager sækkevognen med hjem om aftenen.

I august sælger sognerådet i Kjellerup kommunens grusgrav i Gråmose til privatisering for kr. 2.600 og anbefaler statslån til arbejdsmand N. P. Braüner, som vil bygge hus i Gl. Kjellerup.

Fra Alfred Kirkegaards tørvemose

Viggos tilladelse til at køre på cykel

Især det sidste undrer de unge KU'ere i byen, for manden er jo både kartoffeltysker og kommunist og vel som sådan ikke helt pålidelig, selv om han arbejder på flyvestationen og iøvrigt er der jo så mange af netop den partifarve i den bydel, at den forlængst er døbt om til »Stalingrad« i visse kredse.

Sidst i august starter en ny slags kriminalitet. Politiet får grå hår i hovedet, mens hestene mister deres. Alene på én nat bliver 8 heste haleløse i Vinderslev uden nogen forklaring, og de underlige tyverier bliver et samtalemne som ganske overskygger, at trikotagehandler L. Wive overtager Hotel Dania i Kjellerup.

26. september fejres kongens fødselsdag, og det giver anledning til ballade både lokalpolitisk og udenrigs.

Hverken tinghuset eller arresthuset gratulerer med hejsning af flaget, og det kan man lokalpatriotisk bare ikke, men til gengæld husker Hitler mærkedagen og sender Christian X et pompøst lykønskningstelegram.

Det er næppe grundet dårligt lune over de manglende flag i Kjellerup, at kongen kun svarer malersvenden i Berlin med ordene »Min bedste tak«, men det udløser en krise, hvis eftervirkninger også mærkes her. Den danske gesant udvises af Tyskland og den tyske gesant rejser hjem, mens tilsynet med Danmark overgår til militæret under general von Hanneken, som indleder sin regeringstid med at tillade, at tyske soldater nu også må købe rationerede varer, og dermed stiger vareknapheden.

I Thorning har man heldigvis vigtigere ting på programmet og fejrer 100-års dagen for udgivelsen af »E Bindstouw« med en radioudsendelse, hvor den senere så kendte TV-mand, Svend Pedersen, samtaler med gamle Thorning-borgere for åben mikrofon, og heller ikke i Kjellerup tænker man udenrigspolitisk. Et teknologisk institut skal bygges i Jylland, og på et møde i Borger- og Haandværkerforeningen vedtager man at påpege overfor rette vedkommende, at Kjellerup er det rigtige placeringssted, men desværre kender rette vedkommende ikke Jylland vest for Århus, så det bliver ikke til noget her.

Kjellerup og Omegns Valgmenighed fejrer 25-års jubilæum, og i Thorning og Levring kirker markerer man, at folkekirken er langt ældre med arkæologiske fund under installation af nye varmeapparater, og for fremtiden skal husene i Kjellerup ikke rumme hemmeligheder, så sognerådet beslutter, at kommende bygherrer med omgående virkning skal indsende tegninger til kommunen både før der bygges nye huse, og når der laves om- og tilbygninger i gamle.

Vinteren er på vej, men det ses heldigvis ikke på arbejdsløsheden, og en vognmand i Thorning må endda avertere efter ekstra lastbiler i avisen for at overholde sine kørselsforpligtelser.

Mange husmænd og gårdejere redder til terminen ved at stille på flyvepladsen med hest og vogn, og som altid i den slags situationer er det svært for udenforstående at afgøre, om de pågældende gør det aflysteller

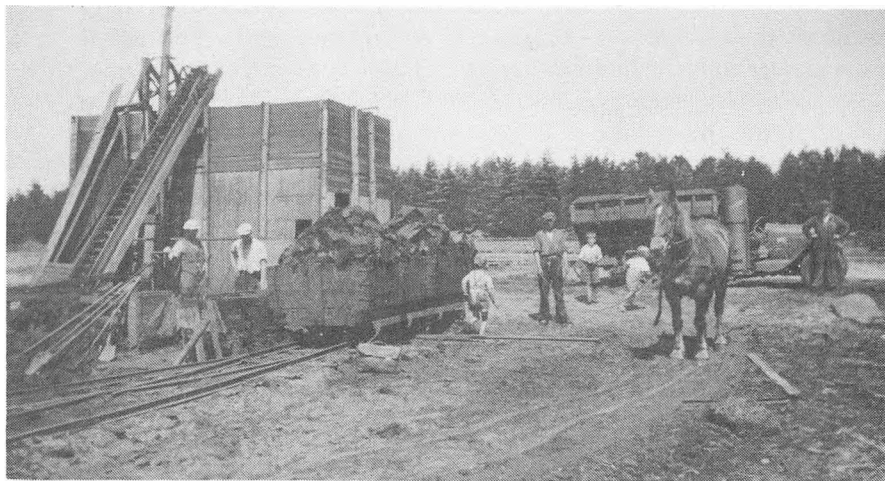
nød. Jo mindre man kender dem, jo lettere kommer de i boksen »lyst«, og det samme gør håndværkere og arbejdsmænd, selv om man jo er svært glade for deres penge, når de lægges på disken eller arbejde bestilles udført i hjemmene.

Det murrer altså i folkesjælen her sidst på »42«. Ud af til er glasuren på dansk sammenhold så fin som nogensinde, men under overfladen kommer revne på revne.

Heller ikke avisen er ved udgangen af 1942 helt tilfreds med situationen, men konstaterer, at Kjellerup kommune ikke som lovet har fået repareret fortove og hovedgader, og at der grundet vejrliget henstår millioner af usælgelige tørv i moserne. Et lyspunkt er det dog, at beskæftigelsen har været god, og at det skrider godt fremad med den afskærende kloakledning til det kommende rensningsanlæg, samt at en del af de mange hestehaletyverier er opklaret og gerningsmændene straffet.

Bryllupper, konfirmationer og barnefødsler har selvfølgelig været hyppige i årets løb, men ud over at være højdepunkter som gav glæde og forventninger i den snævre familiekreds, er det nok gået lige så ubemærket hen i den brede offentlighed, som at der i oktober, nærmere betegnet den 6., er blevet født en dreng i Grünhoff i Øst-Prøjsen, som døbttes Walter Pohsen, og at 9 tyske motortorpedobåde samme nat angreb en engelsk konvoj i kystsejlad ud for Cromer på vej fra London til Blyth efter kul. En slæbebåd og fire fragtskibe, heriblandt »Jessie Mærsk«, sank på få minutter med et tab på 18 søfolk alene på det danske skib.

De store omvæltninger bød året altså ikke på, men underholdning skal der til, så sognerådet i Grønbæk har på sit sidste møde i året anbefalet, at barber Knudsen får tilladelse til opførelse af en biograf.

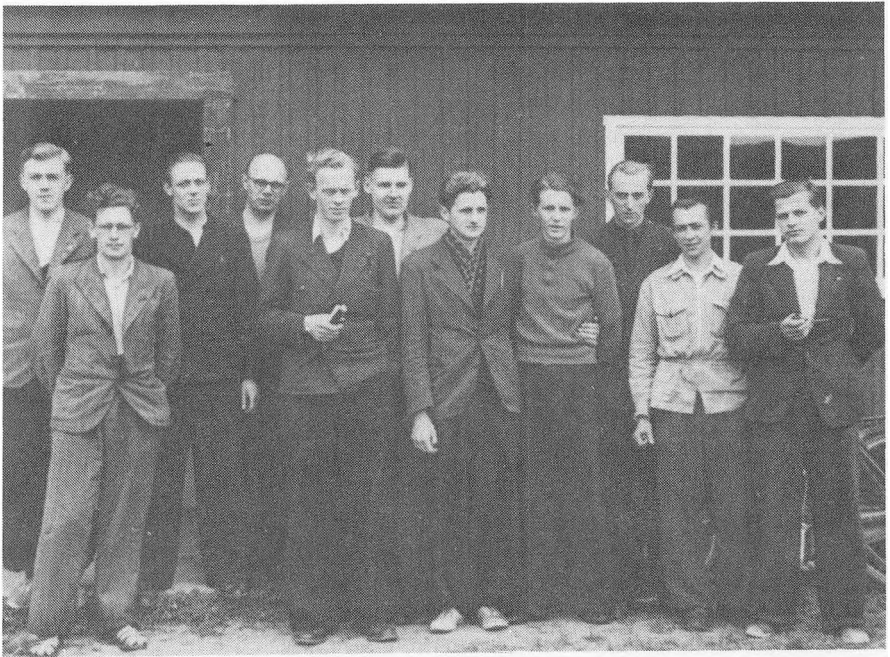

Fra tørvemosen

1943 - Det gærer

Nytåret kommer og går, uden noget særligt sker udover de traditionelle juletræsfester.

Dommerkontoret har antaget en Knud Bonfils som dommerfuldmægtig og her midt i januar - helt præcist den 15. - flytter dommerfuldmægtigen med sin familie til Kjellerup fra Frederikshavn. De falder til og kommer ret hurtigt ind i kredsen omkring sygehuset, og da Bonfils er ivrig sportmand med terrænløb og orientering som speciale, opfordres han snart åbenlyst af overlæge Dalsgaard til at stifte en terrænsportsforening.

Den senere terrænsportsforening

Andre bruger tid på andet end fritidspjæt. Har samfundsgavnige tanker og opfordrer her midt i januar sognerådet til at etablere en samlestald ved det offentlige slagtehus til gavn for både by og opland, og den 3. februar vedtager så rådet at købe vognmand P. Adamsens garageanlæg til formålet for medelst kr. 11.000.

Også budgettet for 1943/44 vedtages og med ikke så lidt bekymring endda, for for første gang i Kjellerups historie overstiger balancen kr. 400.000. Alene til gadelys må der afsættes kr. 1.000, mens de samlede udgifter til byens brandvæsen forventes at komme helt op på kr. 1.500. Skatterne slår da heller ikke til, og med tungt hjerte og smerter i den økonomiske samvittighed må man se i øjnene, at et banklån på kr. 45.000 bliver nødvendigt, hvis bygningen af det nye rensningsanlæg ikke skal gå i stå.

I Turistforeningen planlægges også anlægsarbejder i stor stil. Dalen bag sygehuset skal gøres til naturpark og den ivrige formand, bankkasserer Gjedsøe-Madsen, sikrer økonomien ved dels at overtale lodsejerne til foreløbig i 10 år at stille arealet gratis til rådighed for foreningen, og dels ved at overtale medlemmerne til at møde op nede i dalen med skovl, spade og armkræfter, så jordarbejdet kan udføres uden lønomkostninger.

Bankkassereren har i det hele taget travlt i denne vinter og overkommer også at lade sig opstille som nummer 3 på en upolitisk borgerliste, hvis program i hovedpunkter er at få lavet en rutebilstation i Kjellerup med dertil hørende udvidelse af rutekørslen i oplandet, for alt for mange dér foretager deres storindkøb i Viborg og Silkeborg til ugunst for vore lokale handlende.

Byens fortove er ligeledes på programmet og forlanges forsvarligt istandsat, og sidst, men ikke mindst, skal alle byens handlende og håndværkere sikres lige vilkår, når det drejer sig om leverancer og arbejde i de offentlige institutioner.

Det sidste er rendyrket opposition. Sognerådsformand David Christensen styrer i øjeblikket den del af administrationen enevældigt, også når det gælder sygehuset i kraft af sin post som sygehusformand. Sygehuset må som de andre institutioner ikke selv forhandle med leverandører og mestre, men skal bestille alle ydelser til levering gennem David Christensens boghandel, der så er mellemforhandler og mægler med sin del af fortjenesten.

Helt i orden når det drejer sig om bøger til sygehuset, syntes overlæge Dalsgaard, men omkostningsfordyrende embedsmisbrug når det gælder tørv og lægemidler. Ganske vist er overlægen ikke handelsuddannet med øvelse og erfaring i at presse priserne, men det er heller ikke nødvendigt for at se, at sygehusets budgetter vil strække bedre, hvis sygehusadministrationen kan handle og forhandle direkte med virksomhederne.

Den sidste dag i april tager Kjellerup by endnu et skridt opad i sin status som områdets ledende samfund. Byens brandvæsen godkendes nemlig som oplandsbrandvæsen for sognene Grønbæk, Vinderslev, Vium, Thorning, Sjørslev, Lysgaard, Levring, Højbjerg-Elsborg, Hinge, Kragelund, Sejling og Lemming og når det regner på præsten, drypper det på degnen, så brandsvendene får samtidig udrykningsbetalingen hævet fra kr. 2,50 til

Brandbil med brandsvende

3,00 pr. time, men vel og mærke uden særligt tillæg for nat- og helligdagslukninger.

Der bliver altså nok at bruge budgettes 1.500 kroner til, og der må spares, hvor der kan. Slinger er nødvendige, men et slangetårn til tørring af slangerne efter brug er luksus, så når brandfolkene kommer hjem fra udrykning, vaskes og tørres de mange slanger i sygehusets kælder.

Noget så fornemt som en vandtankvogn råder korpset selvfølgelig ikke over, så vand til slukning må pumpes op fra damme og vandløb, og når disse om vinteren er frosset til, pumpes fra nærmeste aljekule. På sådanne dage er brandsvendene ikke velsete hverken hjemme eller på sygehuset.

Den 1. maj er som sædvanlig viet det politiske virke, og da kommunevalget er forestående, benytter David Christensen lejligheden til at se tilbage på perioden, hvor rådet med stor omsorg har påbegyndt en udvidelse af kommuneskolen, der gjorde den til en værdig købstadsskole med specialklasser til sløjd og diverse husgerning, ligesom rådet har overvejet at etablere en kommunal realskole, men undladt det, da der allerede findes en sådan udmærket ledet privatskole, og dermed sparet de forpinte skatteydere for op mod 40.000 kroner om året.

Et stadionanlæg til ikke mindre end kr. 50.000 er også under opførelse under Idrætsforeningens tilsyn og med kr. 14.000 i statstilskud, og det nye rensningsanlæg er afsluttet i det omfang, tiden gav mulighed for. Det nu etablerede mekaniske anlæg skal siden udbygges med et såkaldt biologisk trin, når jern og cement igen er til rådighed, hvilket åbenbart tog sin tid, for det blev først lavet 20 år senere.

Kulturelt har det afgående sogneråd også handlet ansvarsbevist og netop nu forlænget hotelejer Breinholdt Schous biografbevilling, men på vilkår, at det så også skal være slut med den landsbyagtige biografdrift i krosalen, og bevillingen er derfor betinget af, at Schou inden den 1. oktober 1945 har bygget en for byen værdig biograf.

Det er gode resultater, og David Christensen kan efter valget med tilfredshed konstatere, at han ikke alene er genvalgt til rådet, men også til formandsposten uden afstemning - skal man tro avisen den 26. maj.

Hvordan det gik de upolitiske, og hvordan det går med krigen kan derimod ikke udledes af dagspressen, men et fåtal af byens borgere ved nu, at ikke alle dagblade ligger fremme på disken ved den »skøre« kioskejer på torvet.

Under disken skjuler sig små og ofte tarvelige blade, som i svulstige vendinger, der ikke lader den tyske propagandaminister noget efter, udtrykker en anden mening end de officielt tilladte, og kioskejer Mikkelsen har allerede i flere måneder været stedets første distributør af illegal presse.

Ikke bare et, men mange forskellige lyssky blade dirigeres fra svogeren i København til torvekiosken i Kjellerup og »Kiosk-Mikkel« er således også kommunens første mand indenfor den organiserede modstandskamp.

Foruden kioskens illegale blade er der jo også BBC med de danske udsendelser fra London, som fortæller om ulykker, slag, sabotage og overgreb, som lytterne i vort fredelige område dårligt kan tro.

Således har Bonfils mandag den 5. juli noteret i sin lommebog:

»London radio klokken 12.45: 5-6000 jøder er sendt til de østlige områder til likvidering. Dræbes ved at lukkes inde sammenstuvet i godsvogne med klorkalk på gulvet. Når urin og vand kommer i forbindelse med stoffet, udvikles der dræbende gasarter. Sådanne tog ekspederes et par gange om ugen«.

og dommerfuldmægtigen har så nedenfor bemærket: »Hvis det er sandt, er det modbydeligt«.

Grøde i undergrunden

Valget til sognerådet er altså overstået, og overalt har nye råd omend med gamle medlemmer sat sig til rette på førerbukken og grebet efter lokalmagtens tømme lidet anende, at et par initiativrige »Godfathers« arbejder på at sammentømre en organisation til opstand mod ikke blot besættelsesmagten udenom de valgte initiativ, men også mod det bestående samfundssystem.

Kun nogle få ved, at frø er lagt i jorden til andet end almindelig høst, og at der er en verden udenfor det pulserende erhvervsliv, som går bedre end nogensinde. På flyvestationen holder en arbejdsmand nu i gennemsnit 10 kr. i timen med akkorder, mens man som ansat ved stat og kommune kun tjener godt en daler.

Pengene strømmer ind i området, og de dumme tyskere betaler bare og lader regningen refundere i Nationalbanken.

Snydetimer på ugesedlerne hører til dagens orden sammen med gruslæs, der vejes ind og betales flere gange uden protest fra bygherren, så længe kvalitetskrav og tidsfrister overholdes - og det bliver de.

Beretninger om så og så meget sukker i betonblandingerne er skrøner, som kun tjener til at dulme arbejdernes samvittighed. Så meget sukker findes ganske enkelt ikke i landet, og var det endelig på lager, hvorfra skulle de nødvendige rationeringskort så skaffes?

Fakta er altså, at der udføres kvalitetsarbejde, som gør flyvestationen til en af verdens bedste, og betonen holder endnu i modsætning til meget af det, der blev lavet under byggeracet 25 år senere.

Fakta er også, at kun de færreste penge opgives til skattevæsenet, at der tages ublu priser for senge og værelser ved udlejning til tilrejsende arbejdere, og at de mange penge enten omsættes til luksusvarer fra den sorte børs eller omsættes til boligforbedringer og blivende værdier til misundelse for dem, der ef en eller anden grund ikke er med i Karup-eventyret. Nogen forstår dog, at de mange penge siden kan blive farlige og gemmer i stedet kapitalen bort på velvalgte skjulesteder, men sjældent i banken.

Kirkens mand i Thorning, pastor Ammentorp, ser alt dette og ser også sine landsmænds fornedredelse og ønsker sit land befriet.

Forsigtigt tager han kontakt med gamle venner og studenterkammerater, og lidt efter lidt lægges en plan, hvor han som grå eminence bliver igangsætter af velorganiseret modstand inden for alle områder undtaget et.

Udadtil er præstegården midtpunktssamlende i det kulturelle liv med udflugter for de gamle, danske aftener og fællessang, men i studerkammeret er arbejdet med søndagsprædikenen gledet i baggrunden for sabotage, flugtruter, våbentransport, stikkerlikvidering og åben kamp. Kun ikke våbenmodtagning er på præstens program. Gestapo skal ikke jagne faldskærme og containere i et område, hvor flygtninge og sprængstoffer holdes skjult.

Pastor Ammentorp er den overordnede, og hans mission er den overordnetes. De menige i organisationen skal ikke kende ham - allerhøjest nogle befalingsmænd, som i ny og næ kan få et råd om egnede medhjælpere eller et præj om kontakter, der bringer dem videre i kampen.

Det tager tid, men med kontakt til andre skyggeledere udvælges de første befalingsmænd og sættes igang.

En af disse er I. C. Mikkelsen i Kjellerup og værkførerens hjem i det daværende Blichersgade bliver centrum for mange aktiviteter og station for mange flygtninge.

Blandt I. C. Mikkelsens nære medarbejdere er kommunisten N. C. Braüner, og måske netop han giver ideen til overfor andre grupper at give indtryk af, at denne gruppe er kommunistisk. Ingen andre end Braüner har den overbevistning, men skulle Gestapo få nys om en kommunistgruppe i Kjellerup, vil kun et af medlemmerne være under umiddelbar mistanke.

Men alt det er selvfølgelig på nuværende tidspunkt tophemmeligt, og avislæserne må nøjes med mindre sensationer såsom, at Hinge Søbad er velbesøgt af mange skoleklasser og ligeså årets dyreskue i Kjellerup og Ans, samt at der kommer endnu en frederikshavner til byen, idet Kjellerup og Omegns Landboforening og Husmandskredsen derfra ansætter N. P. Gam som kredsens nye regnskabsfører.

Lidt sensation til aftenkaffen kommer heldigvis da - -

Et aflyst familiebesøg

Søndag den 18. juli 1943 har gårdejer Viggo Pedersen, Ansvej 20, planlagt et familiebesøg efter kaffetid.

Køerne er hentet ind fra marken, og netop som gårdejerfamilien ved halv fire tiden sidder ved eftermiddagskaffen, observerer de lige over ejendommen en højtflyvende to motoret tysk maskine af typen Messerschmitt 110, som i snævre cirkler dykker mod jorden.

»Det er da vist den manøvre, man kalder faldende blad«, siger Pedersen, mens han og sønnen, Niels Overby, ser maskinen komme nærmere og nærmere.

Pludselig springer en mand ud af flyet i faldskærm, og den formodede opvisning i kunstflyvning er hermed blodig alvor.

Hurtigere og hurtigere cirkler flyet mod jorden, mens øjenvidnerne med voksende frygt ser på. Cirklerne bringer hvert øjeblik maskinen ind over ejendommen, og netop som alle tror gården fortabt, drøner flyet i jorden på en græsmark mindre end 300 meter fra bygningerne.

Niels Overby løber afsted mod nedstyrtningsstedet, mens gårdens 3 heste i panik stormer hjem fra marken. Så hurtigt går det, at en af dem undervejs taber sine 2 sko.

Ved vraget ligger en flyver på maven foran maskinen slynget ud gennem kabineruden og dræbt på stedet.

Maskinen brænder, og mens mange tilskuere løber ned over ejendommens kornmarker, ringer den overlevne flyver til Karup.

Tilskuernes nysgerrighed kender ingen grænser. Næsten 200 flokkes tæt omkring flammerne, da pludselig en bensintank eksploderer og sender bl. a. et understelsben hylende gennem luften, hvorved 3 personer kommer lettere til skade.

Fra Kjellerup ankommer portør Mortensen med ambulancen, og såvel den dræbte som den overlevende flyver bringes til sygehuset.

Da oprydningsholdet fra Flyvestation Karup når frem, er maskinen forlængst udrændt. De sætter vagtposter ud, og indkvarterer sig på gården, hvor de iøvrigt opfører sig pænt, og om aftenen hygger sig inden døre. Kun den kommanderende officer er kølig og tilbageholdende.

Næste dag transporterer Overby vragstumperne op til gården med hestevogn, hvor de overlades til en lastbil og køres væk.

Luftwaffe betalte siden Viggo Pedersen erstatning for selve nedstyrtningen, mens de af tilskuerne forvoldte markskader måtte bæres af gård-ejeren selv.

I flere år efter krigen fandt man mindre vragdele på ulykkesstedet, bl. a. 2 maskinkanonpatroner, som militæret i Viborg uskadelliggjorde.

Men ulykken går hurtigt i glemmebogen undtagen ved nogle få, og sindene bliver allerede nogle få dage efter optaget af helt andre og vigtigere ting.

Postkassen på Marius Niensens ejendom i Søndergade stjæles af en spøgefugl, og et spand heste løber løbsk gennem byen med et tørvelæs men standses ved beslutsom og modig indgriben af glarmester Søgaard efter at et lille barn i en legevogn er kommet lettere til skade.

I Thorning aflyses de gamles sommerudflugt grundet manglende køretøjer og erstattes af en sammenkomst ved pastor Ammentorp, mens en dreng i Kjellerup beviser, at der mere end nogensinde er kraft i den danske gut. Dommerfuldmægtigens seksårige søn kører nemlig på cykel søndag den 25. juli - ikke mindre end 130 km.

Grise kan desværre ikke cykle, men skal med toget, og da det afsporer i Sjørlev sidst på den efterfølgende uge, må landmændene der konstatere, at de i denne omgang gik glip af en torvedag, hvor smågrise handledes til kr. 75 stykket.

Til gengæld nåede mange om aftenen ind til byen, hvor turistforeningen opførte skuespillet »Elverhøj« i den nye naturpark i sygehusdalen. Mange tyske soldater overværede skuespillet og blandt tilskuerne sås pastoren fra Thorning og overlæge Dalsgaard i fortrolig samtale.

Overlægen er for modstandsbevægelsen i Kjellerup, hvad præsten er i Thorning og vil ved fælles hjælp få skred i sagerne, omend det ikke lykkes lige straks.

Den gik ikke

I sommeren 1943 modtager forretningsfører Georg Busborg en telefonopringning fra en gammel spejderkammerat i Silkeborg.

Samtalen er lidt besynderlig, for vennen tilbyder ekviperingshandleren et parti kartofler, som kan besigtiges ved pastor Ammentorp i Thorning en aften i næste uge.

Busborgs nysgerrighed er vagt, og den nævnte aften kører han til Thorning. Kartofler ser han ingen af, men der er et par for ham ukendte herrer, hvormed han får en god »dansk« snak, uden iøvrigt at blive klogere.

Hjemme igen ringer vennen fra Silkeborg og fortæller, at Busborg er »godkendt«, og at en højrestående person vil kontakte ham, hvis han altså er interesseret.

Det er han. Der aftales kendeord, og Busborg får at vide, at personen vil legitimere sig ved at fremtage et guldcigaretetui.

Kort tid efter kommer bylederen fra Silkeborg, Aksel Gisselbæk, til Kjellerup, og Georg Busborg anmodes om at danne en modstandsgruppe i byen. Hvad gruppens arbejdsopgaver skal være, bliver ikke oplyst.

Busborg er villig, men hvem kan han stole på? Efter en vis betænkning inviteres vennerne fra kortklubben, købmand Bus, bankassistent Aage Jensen, bankassistent Bøjle Klausen og flere udenforstående, i alt 10 mand, heriblandt politibetjent Kjeldsen til en sammenkomst ved pastor Lund Sørensen i Hørup.

Stemningen er positiv, men sammenkomsten får alligevel ikke det forventede forløb. Politibetjent Kjeldsen har nemlig gennem sin tjeneste erfaret, hvordan Gestapo og værnemagten i udlandet farer frem mod fangne modstandsfolk, deres familier og naboer, og Kjeldsen advarer derfor på det kraftigste mod aktiv modstandskamp i så lille en by, hvor folk kun med besvær kan skjule deres hemmeligheder for hinanden.

Advarslen virker. Man melder fra. Nogen bliver bange for de beskrevne farer, og andre har måske nok lyst alligevel, men er bange for i givet fald at blive udleveret af ordensmagten. Så summa summarum, Busborg må som konsekvens heraf meddele Silkeborg, at han ikke i øjeblikket kan organisere en modstandsgruppe i Kjellerup.

Heller ikke på anden vis lykkes alt.

I Thorning må brdr. Christensen konstatere, at nok øser tyskerne beredvilligt ud af Nationalbankens midler på flyvestationen, men tørve-moser er ikke omfattet af denne goodwill.

Tyskerne har nemlig holdt skydeøvelse i mosen og ifølge brødrene forhindret deres normale indtjening, for hvilket de rejser erstatningskrav, men øvelsesdeltagerne husker så udmærket, at det netop den dag regnede så meget, at tørvearbejde ville have været umuligt, så nul erstatning.

Derimod får lodsejerne langs Ulvedal og Stendal plantage kr. 1.732,50 til deling for gener i forbindelse med anlæg af en tysk telegraflinie, og også andre steder falder ting heldigvis på plads til gavn for optimismen.

Fra midt i juli og fire uger frem er Poul Schmidt hjemme på orlov fra østfronten og må nu konstatere, at nordmændene trak det længste strå ved at tegne 2-års kontrakter med Waffen-SS. Deres krigstjeneste er nu afsluttet, og de er på vej hjem, mens Poul Schmidt, efter forgæves at have søgt om fritagelse for videre tjeneste, må tilbage til »Nordland«.

Sognerådet i Kjellerup vedtager at dagrenovationen for fremtiden skal bortkøres i lukkede beholdere, og på mejerifronten tages ligeledes et sundhedsmæssigt skridt fremad, da rådet vedtager, at al mælk og fløde skal varmebehandles og at kun mælk fra tuberkulinfrie besætninger må sælges i byen.

Søndag den 8. august afholder Ungdoms- og Gymnastikforeningen i Mausing sportsfest med ringridning, tovtrækning, sækkevæddeløb og lignende fornøjeligheder, og på Torvet i Kjellerup kan man samtidig glæde sig over, at mindstenen for landstingsmand H. J. Hansen nu i 25 år har prydet arealet.

Desværre slår forskellige hændelser hurtigt skår i glæden, og politiet må arbejde hårdt for at sikre borgernes tryghed. I Thorning efterforsker kriminalbetjent Erdmann Hansen et bræk. Kirkebøsserne er brudt op med et formodet udbytte på et par kroner, og i Kjellerup må overbetjent Kjeldsen slå hårdt ned på unge menneskers gadeorden, og råder i pressen de unge fra at opholde sig i porte, gadedøre og lignende om aftenen.

På landevejene står det ikke bedre til, og en motorsagkyndig og Kjeldsen kan ved datidens § 77 eftersyn konstatere, at ingen af de standsede motorkøretøjer er helt i orden, og at heller ikke bestemmelserne om brug af gasgeneratorer overholdes. Således går der f. eks. ild i et læs tørv, fordi vognmanden uforsigtigt har ladet tørvene læsse helt op af den varme generator.

I det hele taget er gasgeneratorer noget ubehageligt skidt. Ikke blot er de upålidelige, men også tidskrævende og giver ikke motoren den fulde kraft.

Læger, dyrlæger, udrykningskøretøjer og vognmænd, der besørger jordemoderkørsel, har stadig bensin, men kun i små rationerede mængder, og også generatortræ er på sin vis rationeret og ikke alle kan få tilladelse til generatorbrug. Privatbiler f. eks. kan ikke og blandt de første, som klodser bilen op, er provisor Føg på Kjellerup apotek, som ellers har haft mange fornøjelige ture i sin lille rappe Opel. Nu venter den på bedre tider i garagens mørke med klodser under akslerne, så dæk og slanger ikke trykkes skæve.

Andre kan ikke undvære bilen. Slagtere og bagere etc. må hver dag ud til kunderne i landdistrikterne og med fjernet motor og frontrude ages der rundt på sognevejene med bare en enkelt hestekraft.

Noget er generatortiden dog godt for - beskæftigelsen. Ved autohandler Dalsgaard i Kjellerup fremstilles der gasgeneratorer til lastbiler og busser, og de lokale skovejere, som er heldige at have det rigtige træ, beskæftiger folk med skovning og tjener på levering til det legale marked, som reguleres af politiet, og staten kompenserer selvfølgelig for de manglende bensinafgifter med generatorbrændeafgift.

Opbrud

Som skrevet står mange steder, er landet som helhed i opbrud og protest mod den tyske besættelse her sidst i august 1943.

Strejker og sabotage hører til dagens uorden - dog ikke her - og fra tysk side svares igen med udgangsforbud, tilkaldelse af forstærkninger fra Vaterlandet m.v., og lørdag den 28. august kræves yderligere, at regeringen indfører undtagelsestilstand, dødsstraf for sabotage, som, da den danske regering nægter at imødekomme kravene, kulminerer søndag den 29. august, hvor alle danske militærlejre angribes og sættes ud af spillet.

Landet er nu i undtagelsestilstand på tysk initiativ med alt, hvad det betyder, og regeringen fralægger sig ethvert ansvar og træder tilbage i protest. Embedsmænd og lokalpolitikere, der ikke har samme grundlovs-sikrede ret, må så overtage arbejdet vel vidende, at de senere kan komme til at stå til ansvar for deres beslutninger.

Noget er sket - men hvad? Avisen siger noget og alligevel intet, og informationerne kommer kun langsomt frem via BBC, illegal presse og rygter.

En familie mærkede det dog omgående, for mens vore soldater kæmper en håbløs kamp om morgenen rundt om på vore kaserner, vækker Dinne Søren Kristensen i smedehjemmet i Demstrup.

Dinne er højgravid, og ved daggry står det hende klart, at fødslen er igang, og næppe er undtagelsestilstanden proklameret i Danmarks Radio, før Dinne forlanger sin mor og Olga Thomsen hentet i Sjørsløv.

Søren suser til Sjørsløv og retur, og bliver straks sendt ud for at sende vognmanden i nabohuset efter jordemoderen i Kjellerup, men lige netop nu har tyskerne brug for, at landet ligger lammet, og der er derfor kørselsforbud uden særlig tilladelse, som ikke kan fås i Demstrup.

Så afsted til sognefogeden for at telefonere, og fogeden tror, Søren er tosset, da man ikke har hørt radio her. Gal i skralden over at blive forstyrret i sin søndagsbarbering og mumlende noget om, at det er da også de satans sabotører, som igen har drillet den hæderlige værnemagt, sender han konen, som holder med Søren, til telefonen for at ordne det fornødne.

Den går ikke. Kun øvrighedspersoner må benytte telefonnettet, og skummende af raseri og barbersæbe må sognefogeden selv ringe til jordemoderen frk. Kehlet. Hun er selvfølgelig ikke hjemme og hendes unge pige

må tage mod besked og pile op til kirken i Hørup, hvor den nødvendige dame er til søndagsgudstjeneste. Så tilbage til huset efter jordemoder-tasken, og så over til vognmanden, som selvfølgelig også er i kirke, og da han så er hentet, starter en slutspurt for at få passerseddel og komme til Demstrup i tide.

Det går over stok og sten, men ikke over åen i Nørregade, for her stopper udstillede tyske vagtposter jordemodervognen og forlanger at se passersedlerne.

Sedlerne er ok, hvad angår personer, men jordemodertasken har ikke tilladelse til at forlade byen og må efterlades.

Tiden løber, og selv om vognmanden også lader bilen løbe alt, hvad den orker, er man først i Demstrup lige før kl. 11 og holder ved smedehuset, netop som Dinne har haft en kraftig ve. Frk. Kehlet må have hørt noget, eller også har hun en sjette sans, for næsten før bilen er rullet i stå, springer hun ud over trinbrættet og flyver ind i huset lige tids nok til at tage imod en, syntes Søren, stor og velskabt dreng. Godt der ikke blev brug for frk. Kehlets »værktøj« i tasken.

Til godt jordemoderhåndværk hører nu, at barn og moder gøres istand, men det kan frk. Kehlet ikke tage sig af - ikke fordi hun ikke har lyst, men fordi passersedlerne kun gælder i en time og nye sedler ikke kan udstedes i Demstrup, så efter en kort instruktion overlades barn og barselskone til familiens varetægt, og kvinderne har næppe i den forbindelse ønsket Søren's hjælp. Han er i ventetiden overladt til egen tobaksavl med tilhørende hoste.

For Søren og Dinne blev den 29. august altså meget dramatisk og fuld af problemer, men på ingen måde som fortalt i historiebøgernes officielle beretning, som jo altså ret beset heller ikke svarer til resten af kommunens dagbog, hvor kirkegang og fredelig familiehytte ved morgenbordet erstattede historiebøgernes kamplarm.

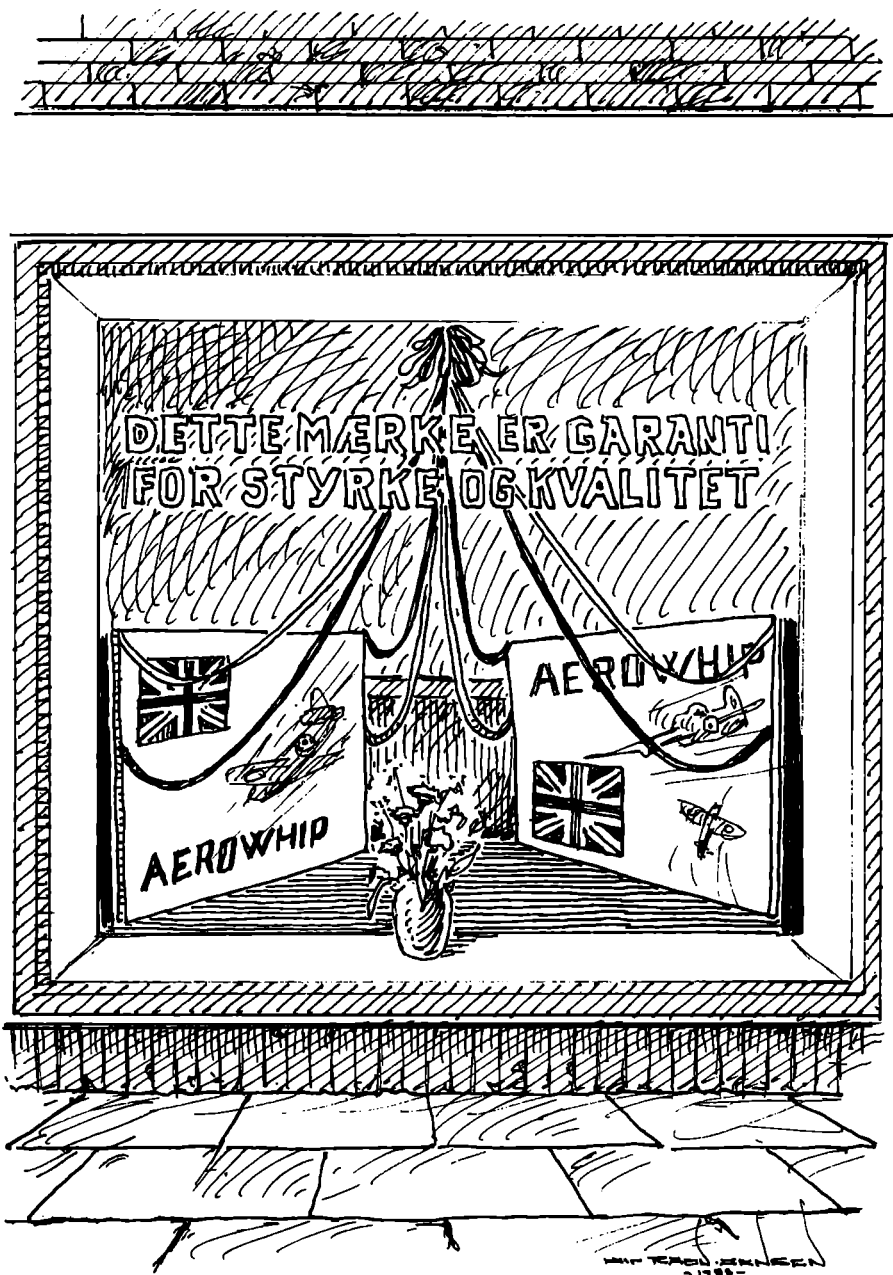
Mindst én mand i Kjellerup har dog deltaget i den optrappede provokation af tyskerne.

Lasse-Skrædder har i dagene op til den 29. pyntet sit butiksvindue med kartonskilte med engelske mærker og jagerfly som reklame for noget britisk stof kaldet AEROWHIP (luftpisk) og fra skiltene er der trukket papirbånd i de engelske farver frem mod vinduet, hvor skrædderen med udklippede papbogstaver har skrevet: »Dette mærke er garanti for styrke og kvalitet«.

Udmærket vinduesudstilling, hvis man bare lige så bort fra, at Lasse ikke havde en travl af omtalte stof i huset.

Natten mellem den 29. og den 30. august vækkes Lasse af voldsom glam fra gårdhunden, en stor schæfer som ingen undtagen overboen Oskar Døssing kan gå til, og få øjeblikke efter buldrer det på døren til skrædderen.

Lasse-Skrædder ved så udmærket, hvad det gælder, og river skjult bag butiksvinduet's mørkelægning med lynets hast dekorationen ned og smider

materialerne ind under gulvtæppet, inden han åbner døren.

Ganske rigtigt. Det er udstillingen, det gælder, og med en geværpibe i skræddermaven må den flotte vinduespynt udleveres til destruktion, hvorefter soldaterne forsvinder uden iøvrigt at foretage sig videre overfor provokatøren.

Mærkeligt er det iøvrigt, at togene den dag kører normalt. Landevejs- trafikken er jo lammet og ingen kan komme hverken ud eller ind af byen uden særlige passersedler.

Det med passersedlerne gælder imidlertid også de togrejsende, men det har ingen fortalt dem, så når de i god tro stiger af toget i Kjellerup, arresteres de af tyske vagtposter for forsøg på ulovlig indrejse, og på den konto må bl. a. provisor Fog med hele familien, som vender hjem fra en udflugt, tilbringe natten i restaurant Skovbakken - uden servering.

Viktor Petersen fra tarmrenseriet, der som så mange andre nu gør gode forretninger, er i dag hjemme og ser med voksende bekymring den ene arrestant efter den anden blive ført forbi. Er det indledningen til en massakre for eksemplets skyld? Først næste dag kan han med lettelse konstatere, at alle øjensynligt igen er på fri fod uden at har lidt overlast, men samtidig må han konstatere, at når tyskerne dikterer udgangsforbud, så mener de det.

I de efterfølgende dage følger forbud efter forbud, som bekendtgøres i dagspressen, og da det åbenbart er tiden for meddelelser fra myndighederne, benytter overbetjent Kjeldsen lejligheden til at indskærpe, at mørklægningspligten gælder mere end nogensinde og også for Kjellerups butikker. Byen har intet alarmsystem overfor luftangreb, så nu ingen unødige provokationer af tyskerne, som i tilfælde af angreb vil blive taget sovende og derfor må forventes at være rimeligt nervøse.

Dagligdagens kurs har fået en drejning. Mørke skyer driver under horisonten. Passerer de eller kommer de denne vej? Det er spørgsmålet. Flere tyskere er jo allerede kommet til byen, og foruden Skovbakken er også skolens gymnastiksal inddraget af værnemagten, der snart også overtager lærerværelset, klasseværelserne 1, 2, 3 og 4 ligesom »magten« indtager loftsetagen og bygger en vagtplatform på tagryggen mellem to murede skorstene. Adgangen til platformen, som er bemandedt døgnet rundt, sker gennem et tagvindue og som en særlig trussel fortæller rygter, at der nu er indrettet arrest på skolens 2. sal.

Undervisningsmæssigt bliver forholdene selvfølgelig noget trange, men ved med god vilje at rykke sammen i de resterende skolestuer, klarer man også problemerne denne gang. En værdig demonstration af sammenhold i nødens stund.

Det er således med en indre alvor, at man gør sig klar til den årlige sommerfest den 4. og 5. september.

Indtil nu er det jo gået meget godt, og bortset fra rationeringerne, der er til at leve med, hvis bare ikke den hjemlige tobak stank så forfærdeligt og

gav både hoste og hovedpine, mærker ingen noget krigen i form af fødevaremangel, men vil det vedblive at være sådan?

Ingen tør love det, og med det i tankerne opfordres nu mere end nogensinde til hjemmeavl af frugt og grønt og husdyrhold selv indenfor bygrænserne.

Husmoderforeningen ytrer ved møder og i skrift, at kaninkød er velsmagende og i kraft af disse dyrs livsglæde muligt at skaffe både hurtigt og i rigelige mængder, og under sommerfesten holdes der i et hjørne af festpladsen udstilling om emnet med servering af smagsprøver.

Velvidende at kaniner ikke har en chance på menuen, hvis husherrerne ikke vindes for sagen, tager foreningen næsten amerikanske reklamemetoder i anvendelse, og lader byens kønne unge pige, frøken »Bitten« Nielsen, være lokkemad/udråber ved udstillingens indgang og om det så er kødet fra de unge kaniner eller den unge dame, som er overbevisende, fortælles ikke, men fakta er, at mange og heriblandt værktøjer fra »Hjerm« nu afser plads i haven til bure og til pasning af de små kræ i konens fritid.

Tilladelse

for

Kjellerup Husmoderforening til at afholde Medlemsmøde den
21/9-1943 kl. 12, -paa Højskolehjemmet, med Fru Pastor Sejdelin,
Knebel, som Taler.

den 14. September 1943.

P. Nielsen
Overbetjent.

i. d. *P. Nielsen*

Der Standorttæsteste Kjellerup

Værnemagtens tilladelse var nødvendig, når Husmoderforeningen skulle holder møder

Næppe er festlighederne overstået, før brandalarmen lyder. Storbrand i Bethaniagade. Det gamle missionshus står i lys lue, og rygter om sabotage for at forhindre tyskerne i at indrette huset til kaserne driver sammen med røgen hen over hele byen, men den 23. september kan politiet mane alle rygter i jorden og afsløre, at branden skyldtes en lille drengs leg med tændstikker.

Altså ingen landsskadelig overtrædelse af tyskernes regler her, men til gengæld så mange overtrædelser af krigens bestemmelser med svindel og sorte penge på alle områder lige fra tyveri af få rationeringsmærker til sortbørshandel med generatorbrænde, og om det så er i de små baghaver, snydes der med uregistreret tobaksavl i selv hæderlige kvarterer.

Dertil kommer så stigende uroligheder overalt omkring kommunen, som nok kan få en landbetjent til at grue over fremtiden og byens ve og vel, for ikke bare lokalbefolkningen, men også politikorpsets ledere slår sig nu i tøjret overfor besættelsesmagten.

Den øverste chef har f. eks. meddelt tyskerne, at korpset for fremtiden ikke vil varetage de opgaver, som regeringen uden lovvedtagelse har lovet tyskerne udført af korpset, for sådanne aftaler må være bortgået sammen med regeringen, og tyskerne kan for fremtiden selv tage slæbet med at fange nødlandede allierede flybesætninger.

Det er der nu to meninger om, og politiet tvinges til forhandlingsbordet, inden endelige bestemmelser udformes, og dagen efter kongens fødselsdag, hvor man i år ellers har husket både flag og telegrammer, kan det derfor heller ikke undre nogen på politistationen, at aviserne meddeler:

»På grund af sabotagehandlinger talrige steder i Jylland natten mellem den 25. og 26. september anordnes på grundlag af bekendtgørelse fra den øverstbefalende for de tyske tropper i Danmark af 29. august 1943 med øjeblikkelig virkning for hele Jylland, at alle offentlige lokaler, biografteater m. v. skal lukke klokken 19. Færdselsforbud for gader og veje fastsættes til tiden fra klokken 20 til klokken 6«.

Tyskerne håber herved for landets egen skyld ro og orden sikret, men allerede samme aften må Kjeldsen i embedsmedfør anholde 10 unge mennesker for overtrædelse af færdselsforbudet, og halvdelen af de anholdte er endda unge piger.

At drengene skal provokere, kan man forstå, men at pigerne heller ikke er klogere varsler ilde og lover ikke godt for politiets tid til indsamling af aluminiums mælkekapsler til julehjælpen her i oktober kvartal.

Gader og veje er som uddøde om aftenen. I alle lejre holder man sig indendørs og kun politi, tyske vagter og repræsentanter for sundhedsvæsenet færdes i mørket. Tiden skal gå med noget. Nogle grundlægger de »store årgange«. Andre planlægger at genere tyskerne. Sognerådet i Kjellerup planlægger efterårets rottekampagne og tyskerne holder tand for tunge og røber ikke deres planlægning.

Oktober 1943

Natten mellem den 1. og 2. oktober går tyskerne i aktion mod de danske jøder. Ingen af den herkomst bor i kommunen, og hverken aktion eller modaktion opleves derfor på nært hold, og ingen har siden fortalt os, at de tænkte særlige tanker herved. Det var jo så langt væk.

Trods afstanden til Øresund og de mørkelagte fiskekuttere der, får hændelsen alligevel uden folks viden indvirkning på lokalkrigen. Andre steder må jødeflugtens hjælpere selv flygte, og hvad enten de kan ride stormen af ved at forsvinde under jorden i kortere eller længere tid indenfor rigets grænser eller de skal helt ud af landet, er de afhængige af folks hjælp og offervilje.

En dag, mens rottejagten kører på sit højeste, kommer husmand Karl Stück og sønnen Evald således til Kjellerup på en af deres hyppige kartoffelture. Stücks sandjordskartofler er af prima kvalitet, og han er derfor leverandør til mange husholdninger, heriblandt også vennen I. C. Mikkelsen, som netop den dag er hjemme og inviterer ind på kaffe.

Svaret er ja-tak, og næppe er kaffen skænket, før I.C. spørger om Karl kan huse en flygtning - vistnok fra Horsensområdet - i en uges tid. Hvor I.C. har manden fra, hverken spørges eller fortælles der om, men Stück kan ikke svare straks. »Mutter« skal med på råd, da jo også hendes liv vil stå på spil. Og Evald kan så give besked næste dag.

Svaret bliver som ventet af I. C. Mikkelsen positivt. Snart har Stück en ekstra mand på husmandsstedet, og inden ugen er omme, er også nummer 2, 3, og 4 ankommet.

Karl Stücks armbind

Alle gæsterne er officielt karle på husmandsstedet, og lige så ofte en gæst rejser, kommer en ny eller flere til leveret fra I. C. Mikkelsens åbenbart uudtømmelige flygtningelager. Turen går for de fleste videre til adresser i Vestjylland, men den førstankomne gæst, som har papirer på, at han hedder Oluf, men siden viser sig at være døbt Nikolaj Jensen med hjemsted i Roslev ved Skive - ikke så få km fra Horsensegnen - bliver fast beboer på heden ved familien Stück.

En lidt mærkelig fremgangsmåde for en flygtning, og da »Oluf« forklarer Karl, at der er noget ukrudt, der bekæmpes bedre med et skydejern end med et hakkejern, er Karl klar over, at »Oluf« har andre ting i tankerne end bare at skjule sig.

Problemet forelægges for »I. C.« på næste kartoffeltur til Kjellerup, og da man næste gang har tomme sække retur, er en af dem ikke helt tom, men skjuler en drabelig 9 mm tromlepistol.

Nu er Oluf alis Nikolaj Jensen ekviperet og snart forsvinder han på cykel med mellemrum fra husmandsstedet og er væk 2-3 dage uden nogen videre forklaring, men lidt efter lidt oprettes en gruppe med sabotage og våben-transport som speciale ved først at inddrage Evald og Robert og siden nogle af de nye ubudne, men altid velkomne gæster.

Gruppen arbejder overalt i midtjylland bare ikke i Thorning og omkringliggende sogne, for undgås kan det jo ikke, at ansigterne efterhånden bliver kendte på egnen, og ses de i nærheden af et lokalt sabotagested, er risikoen for at blive kædet sammen med aktionen alt for stor, og selv om ingen måske vil melde dem til myndighederne, vil den almindelige sladder- og sensationslyst nok bringe historien så langt rundt, at den til sidst kommer forkerte personer for øren. I forvejen er der nok, som syntes, at folkeholdet er vel rigeligt husmandsstedets 46 tønderland sandjord taget i betragtning.

Ordre og meddelelser til og fra gruppen går, når de ikke kommer fra I. C. Mikkelsen, gennem Silkeborg og altid efter samme fremgangsmåde. Robert og Evald cykler til grønthandleren i Grønnegade og stiller spørgsmålet: »Har du pakket de grøntsager, vi skal hente«, og er kontakten positiv, kan den spørgende lige selv gå med ud i bagbutikken, hvor der så står en mand med besked og sommetider småpakker.

Pakkerne, der udover lidt grønt, som oftest også indeholder ammunition, sprængstof eller illegale blade, kommer på bagagebæreren og så går turen hjemad i fuldt dagslys. At køre om natten forekommer Stückerne langt mere iøjnefaldende og mistænkeligt.

Hjemme på husmandsstedet holder man også fast på historien om at hente grøntsager, når turen går til Silkeborg i embeds medfør, for kun de fastboende må kende det egentlige ærinde. De gennemrejsende kan jo på et senere tidspunkt blive tvunget til at tale.

De illegale blade omdeles i Thorning og omegn, men også nogle pakker kommer til Kjellerup og sættes af sammen med kartoflerne ved bunga-lowen i Blichersgade til videre omdeling.

Det job er fru Mikkelsens. Hun ved ikke, hvorfra pakkerne med blade kommer og vil ikke have pakkerne liggende i huset i tilfælde af ransagelse, men opbevarer pakkerne i familiens bistader, hvor ingen ved deres fornufts fulde brug vil stikke næsen ned i dagslys om sommeren. Sker det om vinteren, vil hun forsøge at dække sig med en løgn om, at nogen må have lagt dem der for at kaste skylden på andre.

Selve omdelingen sker om aftenen, og når mørket falder på, vandrer fru Mikkelsen rundt i byen og dropper anonymt bladene i folks postkasser og brevsprækker - både til modstandsbevægelsens formodede sympatisører og borgere, som kunne trænge til lidt andre tanker. Skade kun, at det bliver så sent mørkt om sommeren.

Andre huler

Sygehuset i Kjellerup tjener også som opholdssted for flygtninge, men ikke så meget for folk på gennemrejse, men mere for personer, som i første omgang skal være ude af syne en tid.

Søren Dalsgaard indlægger ganske enkelt flugtmændene, og da statistikken netop i år viser, at patienterne i gennemsnit er indlagt 26,5 dag, kan sådanne fingerede indlæggelser strække sig op mod en månedstid uden at vække opsigt.

Kun nogle enkelte kender den rette sammenhæng, men i ét tilfælde må Dalsgaard opfinde noget nær en biologisk verdenssensation.

En ung mand indlægges med ondartet blindtarmsbetændelse og først efter operation og lang tids intensiv pleje af overlægen selv, kan han udskrives til rekreation i hjemmet, for så samme aften at vende tilbage for at blive opereret for akut blindtarmsbetændelse.

Nu er selv ikke den yngste elev eller køkkenpige i tvivl om, at noget ud over det sædvanlige foregår på overlægens domæne, og sagen kan selvfølgelig ikke bortforklares, men i sygehusets nationale ånd kan alle holde tand for tunge, og ikke en lyd slipper ud før efter krigen.

Mens der graves grøfter både lokalt og nationalt, graver turistforeningen på livet løs i sygehusdalen, hvor det nu gælder anlæg af stier og plantehuller i naturhaven, og samtidig opretter en kreds af Kjellerupdamer den 23. oktober en børnehave med frk. Ammentorp som leder. Indskrivningen af 35 børn den første dag afslører et stort behov for netop denne type institution, så også i nogle af turistforeningens lokaler i Skovbakken indrettes der en børnehave under ledelse af frk. »Bitten« Nielsen, der netop nu ofte ses i selskab med Svend Faustrup, en af sygehusets unge funktionærer.

Kiosk-Mikkelsen som vi husker ham

To lillebiler får generatortilladelse og på Torvet i Kjellerup forbedres forholdene for den offentlige trafik med en rutebilstation med venteværelse i en tidligere cigarforretning i Ndr. Torvegade. Rutebilstationen skal drives af »Kiosk-Mikkel«, som for alvor etablerer sig i torvekvarteret ved at købe Christian Niensens cigarhandel på hjørnet af Søndergade og Torvet for 4.500 kroner.

Det kan man næppe købe Torvekiosken for i dag, men netop da løber butiksdøden som en pest i tobaksbranchen. Tobak har man næsten intet af, og at leve af at sælge tændstikker til de kunder, som ryger egen avl, kan man ikke.

Ændringerne på Torvet krones med etablering af et underjordisk offentligt toilet. Sognerådet har nemlig konstateret en statusfremgang på 42.330 kroner og lader nu de 10.500 begrave som toiletinstallationer lidet anende, at det 40 år senere vil koste 56.500 kroner at få dem op igen.

I slutningen af november indbyder husmoderforeningen sine medlemmer til demonstration over emnet »fest og fornuft« på Højskolehjemmet i Kjellerup, og det er lige netop, hvad der er ved musikhandler Bjerregaard, for plejesønnen og marinebefalingsmanden Kresten Berntsen er netop kommet hjem fra interneringen efter tyskernes overtagelse af flåde og hær. Hvad gør en sømand så i den situation? Vejen til verdenshavene er lukket, så eneste mulighed er at holde den gående hjemme på landjorden med forskelligt arbejde til forholdene bedres.

Barberen i Demstrup har også fået sønnen, Svend Aage Madsen, der som kornet har været interneret i Viborg, hjem, og »Bardut«, som han kaldes blandt venner, har været så heldig at få arbejde i en bank i Viborg, hvor en ældre medarbejder, C. O. Pedersen, viser ham til rette. Svend Aage foretrækker at bo hjemme og så tage turen frem og tilbage til banken hver dag, for på den måde kan han hver aften være sammen med alle sine kammerater i Demstrup, som har et sammenhold ud over det almindelige.

Hjemsendelsen af de internerede soldater giver iøvrigt nye indbyggere i kommunen, idet kornet Egon Hansen vender tilbage til postvæsenet og forflyttes til postkontoret i Kjellerup som postassistent. Sammen med postassistenten kommer også hans hustru »Bitten«, og da nye ansigter altid er spændende og et friskt pust i selskabslivet i isolerede tider, er familien Hansen snart fast deltager i aktiviteterne i det lokale kulturcenter: Sygehuset.

I kredsen er selvfølgelig alle de unge reservelæger og sygeplejersker og næsten også altid Kresten Berntsen, brødrene Niels og Svend Fastrup, frk. »Bitten« Nielsen, som snart bliver fru Fastrup, og mange flere af borgerskabets unge.

Stemningen er åben og hjertelig, men ikke så åben at man direkte markerer sit politiske ståsted, og samtaleemnerne går mere uforbindende om hændelser i by og sogne, hvor kriminaliteten i cykelbranchen lige i denne tid når nye højder.

En karl i Thorning har fået 40 dages ophold i spjældet for at bytte sin gamle ged med en bedre, og i en mergelgrav har man fundet to skrællede lig. Af cykler forstås.

Af mere alvorlig karakter er også, at der til stadighed forsvinder drenge fra Bøgildgaard. Nogle fanges ret hurtigt af politiet og bringes tilbage til institutionen, men andre forsvinder helt, og et rygte vil vide, at de går i tysk tjeneste, hvilket slet ikke er umuligt.

Frikorps Danmark har nemlig i vinteren 1942-43 lidt endog meget svære tab på østfronten, og ifølge tysk tradition opløses frikorpset. De overlevende samles i »Regiment Danmark«, og sammen med tilsvarende nye regimenter med rod i Norge, Holland og Belgien fortsætter kampene i »Korps Steiner«, en tysk panzergrenadierenhed under Waffen-SS.

Danmark skal altså ikke længere repræsenteres selvstændigt på fronten, med eget korps, men på hjemmefronten opstilles en ny dansk enhed under navnet Schallburgkorpset.

Det nye korps, som i modsætning til frikorpset, skal forblive i Danmark for at beskytte nazistiske interesser, organiseres med en regulær militær-afdeling samt en »civil« efterretningsafdeling, og det er fra sidstnævnte, at først HIPO-korpset og senere de berygtede terrorgrupper opstår, og da det nye korps i modsætning til frikorpset ikke kun indruller folk med militæruddannelse, kan ingen i Kjellerup sige, i hvilken sektioner de forsvundne drenge gør tjeneste.

Kald mig »Mikkel«

I banken i Viborg går det godt for Svend Aage Madsen, og han får efterhånden et mere og mere fortroligt forhold til C. O. Pedersen, som antyder, at han nok tager regnskabsbalancen alvorligt, med ellers beskæftiger sig mere med våbenbalancen mellem modstandsbevægelsen og besættelsesmagten.

Faktisk gør han alt for at ødelægge sidstnævnte balance til ugunst for tyskerne og arrangerer efter banktid under dækningsnavnet Mikkelsen modtagelse af våben, som flyves hertil fra England og landsættes i metaltromler pr. faldskærm på øde steder, hvor »Mikkel«s betroede folk så står klar til at gemme containere og skærme og forsvinde med nyttevarerne uden at efterlade spor.

Arbejdet går imidlertid for langsomt og flere pladser må til, men for at en plads kan bruges kræves, at den ligger i et øde område, at der er mulighed for at gemme indpakningen og slette alle spor, så udenforstående ikke bagefter kan se, at noget er foregået, samt at der er fast vej til hurtig bortkørsel med tungtlastede biler. Af hensyn til flyverne kræves endvidere, at pladsen er let at finde fra luften, og at der ikke er antiluftskyts i umiddelbar nærhed af indflyvningsvejene.

Eneste originale foto der findes med
våbenedkastning i Danmark

Foruden pladsen kræves endvidere lokaler til rengøring og sortering af de modtagne våben og sprængstoffer samt lagerplads, hvortil både folk og biler kan komme uden at vække opsigt og vel og mærke i et område, hvor der ikke ustandseligt er husundersøgelser m. v. grundet sabotage og andre for tyskerne generende aktiviteter.

I Kjellerup-området er der jo ikke netop den store krigsmæssige aktivitet, og der vil næppe heller komme det, så mon Svend Aage kan finde nogle egnede pladser og ditto folk og lede en organisation på et par grupper?

Det vil han undersøge, og med formaning om at foretagenet ikke vil være helt ufarligt, og at han skal passe på, hvem han henvender sig til, tager Svend Aage Madsen om aftenen hjem til kammeraterne i Demstrup og forelægger dem ideen sikker på, at de vil være med.

Det vil de, men er ikke alene nok til en gruppe, og i fællesskabets navn diskuteres så hvem, der yderligere skal ind i kredsen. Netop denne kollektive planlægning bliver i tiden, der følger, Demstrup gruppens store styrke, men også foretagenets akilleshæl.

Megen information og enighed har aldrig skadet, når store opgaver skal løses ved fælles hjælp, men i denne situation er det direkte livsfarligt. Blot én person arresteres og tvinges til at tale, kan ikke bare gruppen selv, men også den kommende nabogruppe og den overordnede kontakt i Viborg afsløres og sættes ud af kampen.

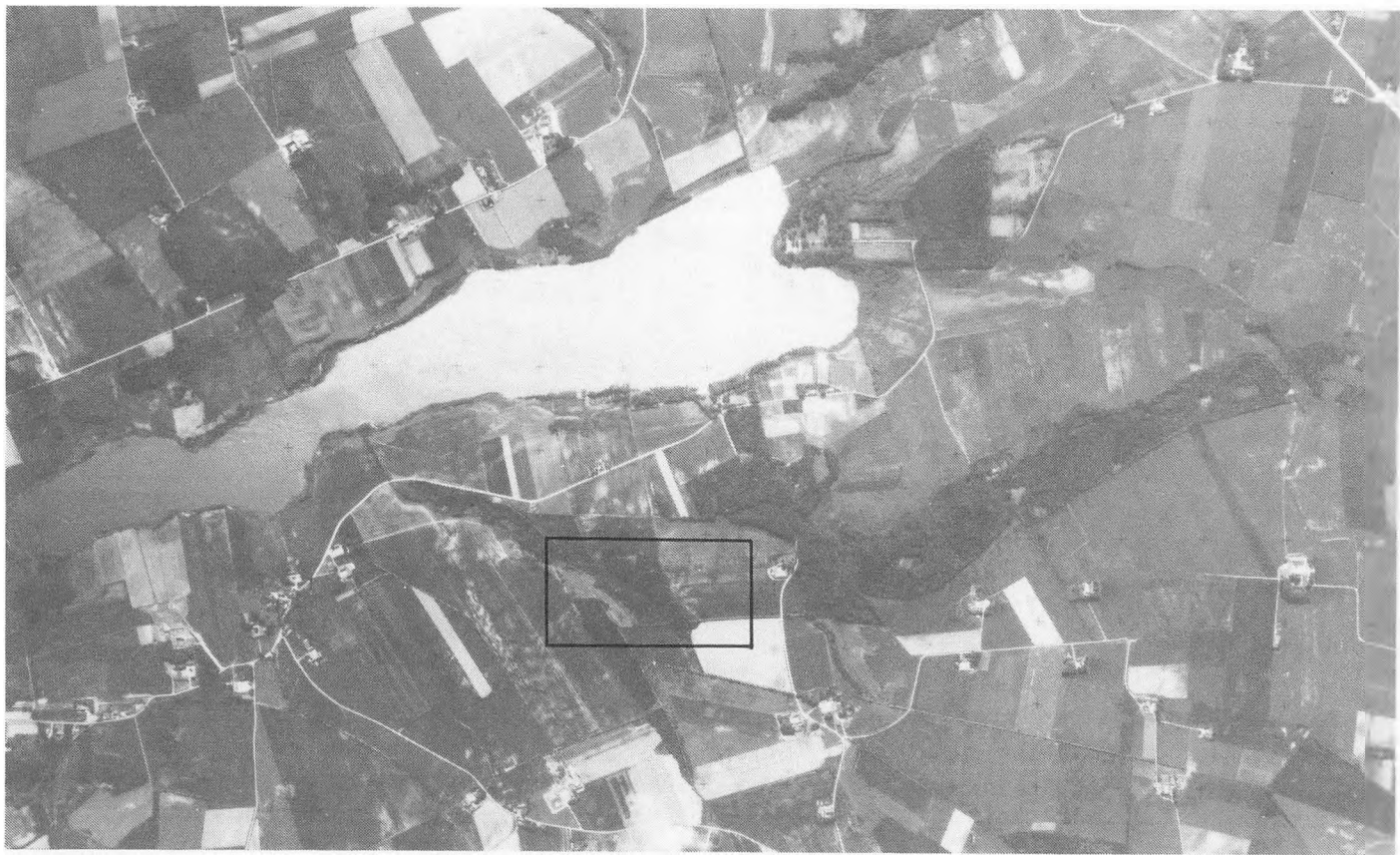
Dannelsen af den første af de ønskede to grupper er altså igang, og efter sædvanligt samråd med kammeraterne kontakter Sven Aage Madsen Kjellerups landfaste sømand Kresten Berntsen, for om muligt at få ham til at starte gruppe 2, da man hjemme i Demstrup mener at kende netop ham godt nok som værende både modig og patriotisk, ligesom han jo i kraft af sin militæruddannelse kender til både våben og organisation.

Berntsen indvilger, og mens man roligt og fredeligt nærmer sig endnu en krigsjul, arbejder de to hjemsendte soldater med at finde pladser, lagre og biler og sidst, men ikke mindst, pålidelige folk, alt mens vennerne hjemme i Demstrup tages med på råd i det meste.

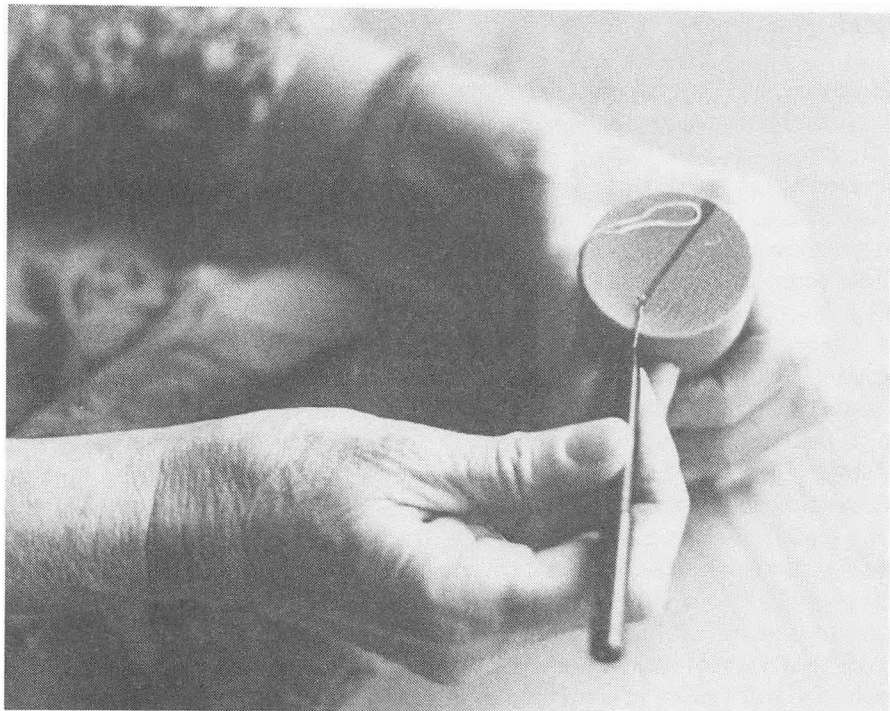
Når nye kontakter skal knyttes, eller der senere skal udføres særligt farefulde handlinger, ophører fællesskabet. Svend Aage vil ikke udsætte kammeraterne for større farer end højst nødvendigt, og gør selv det nødvendige, også om det så skal betyde, at han må arbejde i døgndrift.

Ædelt, men også nedslidende både på helbred og nerver, og bedre bliver det ikke, da han ikke udnævner en egentlig gruppeleder i Demstrup, og på den måde selv er både øverstbefalende for de to grupper og gruppeleder i Demstrup.

Poul Schmidt kender intet til efterårets hændelser. Han har siden sin tilbagekomst til »Nordland« kæmpet i Kaukasus og er nu med hele »Division Wiking« i vinterkvarter sikker på en hvid jul.

Nedkastningspladsen ved Hinge markeret ved sort ramme

Opmaskining af strømper

Hvad hverken de to kommende modstandsfolk eller Poul Schmidt ved er, at tre unge flyvere på Karup allerede i maj har gjort deres til at afkorte krigen betragteligt. Under dække af en patruljeflyvning over Vesterhavet med Luftwaffes nyeste radarudstyrede natjager er de 3 antinazister dykket helt ned til havoverfladen og har sat kurs mod Skotland, hvor de efter at have leget kis pus med radarkæden har bedt om landingstilladelse på en base ved Dyce.

Flyet bliver omgående studeret af engelske eksperter, og snart kan RAF blinde de tyske natjagere helt eller delvist, og mens en af de unge flyvere resten af krigen sender engelsk propaganda ud over Tyskland gennem BBC, sender de engelske bombemaskiner nat efter nat tusinder af staniolstrimler ud over Jylland.

Denne jul er der forøvrigt ingen, der annoncerer med billige damestrømper, og årets julegave bliver af bitter nødvendighed værktøj til løbende reparationer af løbende silkestrømper.

1944-hattene fordeles

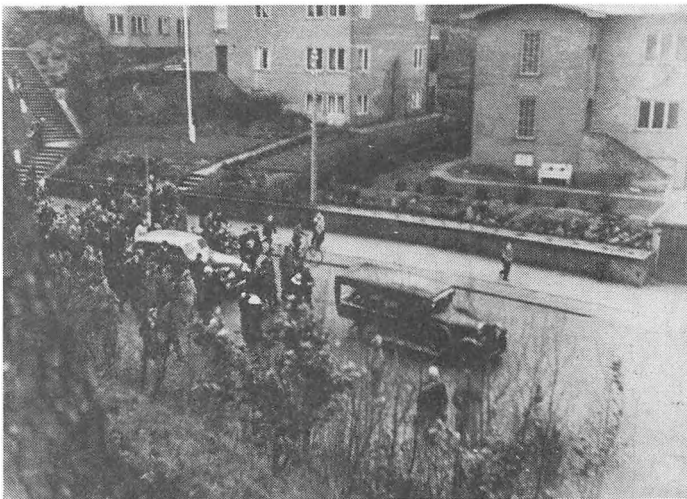
3. januar kører en bil ind i præstegården i Vedersø. Fem mænd stiger ud, legitimerer sig som øvrighedspersoner, og beder sognepræsten tage med til afhøring.

Det bliver det sidste, familien i præstegården og sognebørnene ser til Kaj Munk, digterpræsten med de markante antinazistiske meninger, og næste morgen findes hans lig gennemhullet af kugler på Pårupegnen. På liget er anbragt en seddel angiveligt fra modstandsbevægelsen men med tysk bogstavering.

Liget bringes af en Falck ambulance til Silkeborg sygehus og derfra i rustvogn til Vedersø, mens dagspressen bringer nyheden om mordet på pastoren og en stikker fra Slagelse i lige store artikler.

»Clearingmord udført af landsforræddere«, råber den illegale presse, og dansk politi kan kun bekræfte, for intense undersøgelser fører hurtigt tilbage til Schallburgkorpsets efterretningssektion, men clearingmord er i dag ikke indlysende, og slet ikke hvis drabsordren er udgået fra tyskerne, da Dr. Best udtrykkeligt har forbudt drab på »martyrskikkelser« og forlangt alle aktionsplaner til godkendelse inden iværksættelse for at undgå for voldsomme reaktioner på Berlins nye terrorpolitik.

Tyskerne selv har jo mere end nogen anden formået at rejse et sammenhold ved udnyttelse af martyrer som f. eks. Horst Wessel, og i den øverste ledelse må man have vist, at et mord på Kaj Munk kunne udnyttes på samme måde af den danske modstandsbevægelse.

Kaj Munk føres til Vedersø

Martyrmuligheden kan selvfølgelig have været overset af Dr. Best, men hvad vil han så opnå med et camoufleret clearingsmord, der netop skal virke afskrækkende ved at være et drab på en kendt dansk person som gengæld for et drab i den tyske lejr efter princippet øje-for-øje.

Skal drabet ikke virke som clearingmord, men derimod miskreditere den danske modstandsbevægelse eller det danske politi, er sagen lidt mere forståeligt, men i så fald burde de fem Schallburgfolk have optrådt entydigt som modstandsfolk eller som politi i uniform med tilhørende professionel udspredelse af misinformation, og ikke difust som »myndigheds personer« med en amatøragtig seddel anbragt på den døde.

Hvis formålet med drabet var, at få præsten til at ophøre sin antinazistiske optræden, kunne sagen have været klaret med en husundersøgelse, hvor man »fandt« nogle maskinpistoler og »beviser« for, at præsten havde huset engelske flyvere med deraf følgende arrestation i først fængsel og derefter i dansk fangelejr. Det ville de fleste gladeligt have troet om præsten, og nok var han derved blevet en helt, men han var ikke blevet martyr.

Tilbage står så den mulighed, at operationen ganske enkelt løb fra de fem Schallburgfolk, eller at de handlede helt på egen hånd efter at have hørt noget her og noget der, og så troede at de begik den helt store genistreg, men i så fald kunne tyskerne have undgået »martyren« ved at fralægge sig ethvert ansvar og påstå, at de fem havde plejet private interesser i tjenesten og udleveret dem til dansk retsforfølgelse.

Gåde og teorier uden fornuftige svar. Men modstandsbevægelsen kunne propagandamæssigt ikke selv have valgt et bedre offer, hvis tyskerne havde spurgt dem til råds, og modstandsbevægelsen greb hændelsen og udnyttede situationen mesterligt.

Politiske teorier, fremtidsdrømme og clearingmord på personer, som nok hørte til samfundets top, men ikke var kendt af den almene befolkning, havde nok tidligere kunnet fremkalde vrede, men ikke i den grad sammenhold og bevågenhed gennem had.

De illegale blade bragte budskabet til by og til land, og budskabet gik ind, for budskabet blev bragt i et sprog, som alle kunne forstå. Kaj Munk var myrdet af landsforræddere. Landsforræddere var alle danske i tysk uniform samt deres civile hjælpere, og for landsforræddere gjaldt kun dødsstraf hurtigst muligt.

Mordet på Kaj Munk satte hattene på plads. Ven og fjende blev profileret. Modstandsbevægelsen og englænderne bar de hvide hatte. De sorte hatte sad på hovedet af tyskere og landsforræddere, og som Tyskland havde brugt jøden til at samle masserne til fælles kamp, brugte modstandsbevægelsen landsforrædderen som kampmål for alle uanset politiske anskuelser og samfundsklasse.

Formålstjenstligt forenkling i den nuværende situation, men senere også anledning til alvorlig strid mellem alle lejre, da landsforrædderbegrebet

pludseligt skal gradueres fra dybsorte hatte til ganske små grålige værnemagerhuer.

Udadtil giver mordet den 4. januar ikke anledning til synderlig ændringer i livet her på egnen, og livet går videre i den sædvanlige vinterrytme med vedtagelse af kommunale budgetter, jubilæumsfester og generalforsamlinger.

I Kjellerup har sognerådet svare økonomiske problemer omkring stationbyggeriet. Statstilskudet kan ikke komme til udbetaling, for der er ingen arbejdsløse. Skal byggeriet stoppe eller kommunen punge ud til et beskåret projekt. Man vælger den sidste løsning og skubber det planlagte svømmebassin til bedre tider, og har dermed noget at tale om helt frem i halvfjerdserne, hvor badet opgives. Endvidere behandles en ansøgning fra Kristeligt Samfund. Tyskerne har inddraget Grundtvigs Hus og foreningen ønsker hjælp til et nyt mødested, og her vedtager rådet vanen tro ikke at markere side, og henlægger ansøgningen uden afgørelse.

Også i Thorning er der økonomi i luften. Læge Jørgensen indvilger i at nedsætte sig som læge i byen på betingelse af, at sognerådet lader opføre et lægehus, og heldigvis kan man samtidig spare penge på aftenskolen, hvor udgangsforbudet nødvendiggør en nedsættelse af timeantallet.

Hvad man så i hjemmene har diskuteret mest og ligeså under selskabelige sammenkomster, mordene eller de lokale hændelser, er et åbent spørgsmål, men skal der dømmes ud fra de mange illegale blade, som nu deles rundt i sognene, er mange i hvert fald klar over, at krigen er ved at gå ind i en helt ny fase.

Foruden drabene drejer nyhederne sig også om, at modstandsledelsen har indført et midlertidigt sabotagestop som følge af omfattende omorganiseringer i undergrundshæren med henblik på det sidste og dræbende stød mod besættelsesmagten og dens håndlangere, og ingen skal tro, at pausen skyldes, at tyskernes gengældelsesaktioner har skræmt sabotørerne.

Det er faktisk den rene sandhed, men ikke den fulde. Ganske vist har englænderne bedt modstandsbevægelsen om at stå kampklar til angreb på tyskerne fra den 1. marts og derved binde så mange tyske tropper til Danmark som muligt, men hvad der først kommer frem efter krigen er, at Gestapo godt hjulpet af sit stikkerkorps samtidig har fået et solidt tag i modstandsbevægelsens hale og optrævler gruppe efter gruppe i Jylland med det resultat, at modstandsbevægelsen i mange områder på en gang står overfor at stable nye grupper på benene og erstatte gamle.

Det kræver våben. Endda mange, for hvor en gruppe trevles op, forsvinder også våben og depoter sammen med de arresterede, med det resultat, at der faktisk ikke er midler til yderligere aktioner og slet ikke til bevæbning af de nye grupper.

Nedkastninger af forsyninger er ganske vist foregået i hele 1943, men kun yderst sparsomt, da de allieredes krigsplaner har nødvendiggjort, at

modstandshærene i andre europæiske lande har haft fortrinsret, så i det forgangne år er de samlede leveringer ikke nået op over 15 tons, som dårligt har kunnet dække det løbende forbrug.

Der mangles våben, og for en gangs skyld er i alt fald ét importerhverv yderst samfundsgavnligt og skal hurtigst muligt stimuleres på det kraftigste. Alle sejl er jo nu sat for at gøre forbruget så stort som muligt uden tanke på handelsbalance og indenlandsk beskæftigelse, og skal man være kampklar til 1. marts, er behovet ikke alene akut, men der skal også opbygges et lager af det nødvendige isenkram, der kan tæres på til sommer, for i de lyse nætters tid er nedkastninger yderst farlige for flyvere og modtagergrupper.

Svend Aage Madsen og Kresten Berntsen bliver derfor som så mange andre presset for at få gang i butikken og har mere end almindeligt travlt i deres bestræbelser på at danne de to ønskede modtagergrupper, men her virker dagspressens omtale af de mange terroraktioner efter hensigten, mens de opildnende eksempler i de illegale blade får stik modsatte.

De mange beretninger om parternes gensidige drab, aktioner og modaktioner skræmmer. Her hjælper det ikke, at de illegale signalerer efter sympati ved at omtale drab på egne medlemmer som »mord« og påberåber sig nødværge ved at omtale stikkerdrab som »likvideringer«, for nok har mange det sidste årstid ytret, at de var med på den værste, hvis muligheden bød sig, men de sidste måneder har jo vist, at ikke alene er krig ubehagelig, den er også forbundet med livsfare, selv om man ikke deltager aktivt.

Det danske livssyn rummer intet om ære gennem heltedød, og at melde sig aktiv i modstandsbevægelsen er i modsætning til stikkerens arbejde at placere sig selv i frontlinien vel og mærke uden betaling, og går det galt, hvad så med familie, hus, hjem og ejendom?

Det siger man selvfølgelig ikke højt, men de to organisatorer får afslag efter afslag. »Jeg må tænke på dem derhjemme«, eller »Min kones nerver«, lyder undskyldningerne, og inden længe må Svend Aage og Kresten indse, at den planlagte organisationsopbygning må ændres.

Der kan ikke findes folk uden familiemæssige forpligtelser til opbygningen af den planlagte organisation, og løsningen må derfor være at lave en »baggrundsgruppe«, som tager sig af det mindst farlige arbejde, og så klare sig med nogle færre personer i marken.

I baggrundsgruppen består arbejdet af depottjeneste med rengøring af de ved modtagelsen fedtindsmurte våben, sortering og genpakning til videre transport, selve transporten og så opsyn, hvilket arbejde til dels kan udføres i dagslys eller under dække af selskabelige sammenkomster indenfor bygrænserne.

Modtagergrupperne foretager så den egentlige våbenmodtagelse i marken, gemmer eller destruerer containere med faldskærme og bringer det modtagne materiel i nærdepot til senere afhentning ved baggrundsgruppens foranstaltning. Arbejdet skal selvsagt foregå om natten uden for

byområderne, og der er således risiko for opdagelse, både når bygrænserne skal passeres på ud- og hjemvejen samt ikke mindst under selve modtagelsen.

Det lyder mere rimeligt i de flestes ører, og det går lidt bedre med rekrutteringen, men sikkerhedsmæssigt er der ikke den store forskel fra den oprindelige organisationsmodel, hvor medlemmerne skulle have deltaget både i mark- og depotarbejdet. Kun muligheden for at komme i direkte ildkamp er nedsat for deltagere i baggrundgruppen. De er ikke anonyme for folkene i modtagergruppen i Kjellerup, og kan derved alle afsløres ved et Gestapoforhør af en eller to modtagerfolk.

Ret hurtigt sker der også en sammensmeltning af arbejdet i baggrundgruppen og i modtagergruppen i Kjellerup, ligesom der ved flere af de sidste våbenmodtagelser er inviteret tilskuere med, hvilket alt i alt gør sikkerheden temmelig illusorisk. Skal man vurdere, hvem der umiddelbart kan røbe hvem, er situationen som følger i den sidste tid:

a: markfolkene i Kjellerup kender baggrundgruppen.

b: baggrundgruppen kender markfolkene i Demstrup og Kjellerup.

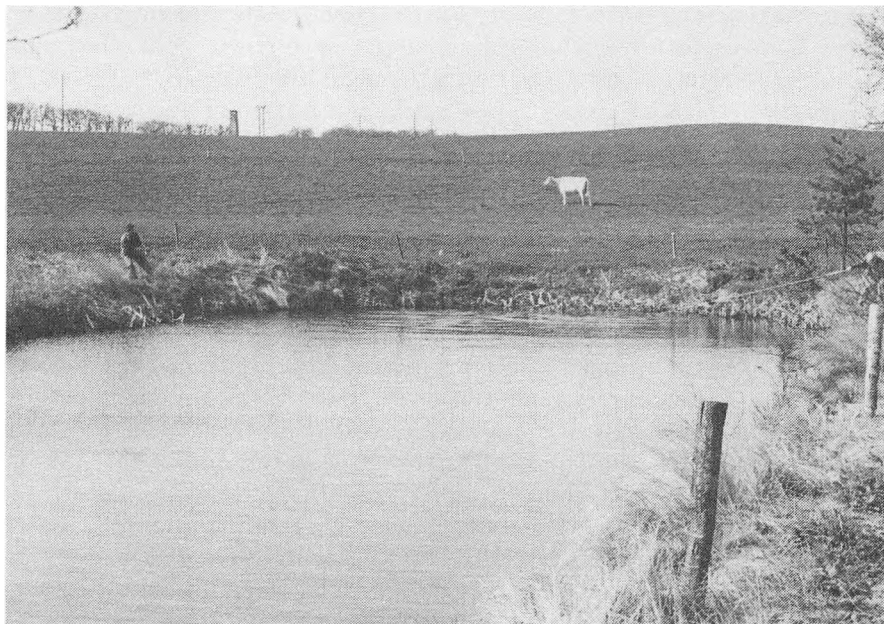
c: markfolkene i Demstrup kender baggrundsgroupe og alle markfolk i Kjellerup.

Som leder af baggrundgruppen udser Sven Aage Madsen sig købmand Poul Henning Bus i Vestergade, der indvilger, og igen er kortklubben øjensynligt straks hvervet, således at grundstammen i baggrundgruppen foruden købmand Bus bliver Busborg, Aage Jensen, Bøjle Klausen, Bech Bjerregaard og i periferien Lasse-Skrædder, der så begynder at organisere depoter og transporttjeneste.

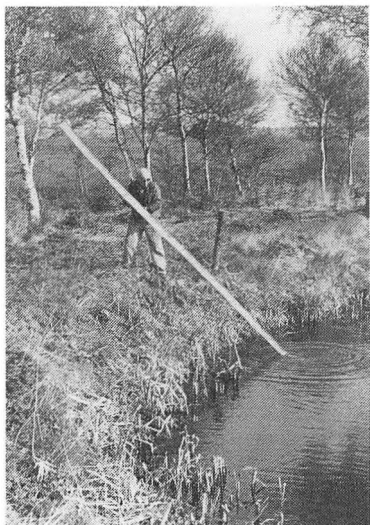
I Demstrup går det forholdsvis hurtigt med at sammensætte modtagergruppen. Kernen er jo allerede etableret af kammeraterne og i løbet af foråret kan gruppen bestående af i første omgang Gunnar Hjord, Anders Andersen, Knud Andersen, Evald Jensen, Aksel Jensen, Anders Bach, Niels Christiansen og smeden Søren Fr. Kristensen melde klar til aktion med en plads på Palstrup mark.

Som nærdepot er planlagt at anvende gruppens egne huse i Demstrup og vandværket i Demstrup, mens faldskærme skal nedgraves eller gemmes, og containerne transporteres over på den anden side af Demstrup og druknes i en mergelgrav.

Kjellerupgruppens klarmelding lader ikke uventet vente på sig, for dels er der til stadighed tyskere i byen, som nok kan få en og anden til at betænke sig, og dels skal Kresten Berntsen starte helt på bar bund, så først i løbet af sensommeren er han klar. Endnu engang dannes kernen af gamle kammerater, nemlig de unge mennesker, der i 1940 måtte forlade deres værelser på Højskolehjemmet, og under de kommende modtagelser deltager som fast flok Fritz Jebjerg, Åge Hansen, Mogens Højmark, Viktor Pedersen, Knud »Stukas« Skovgaard, Georg Nielsen (kendt som »Gokke«),

**Mergelgraven nord for Demstrup
Der søges efter druknede containere**

**Evald Jensen fra Demstrup-gruppen pejler efter containere
som han for 40 år siden druknede i mergelgraven**

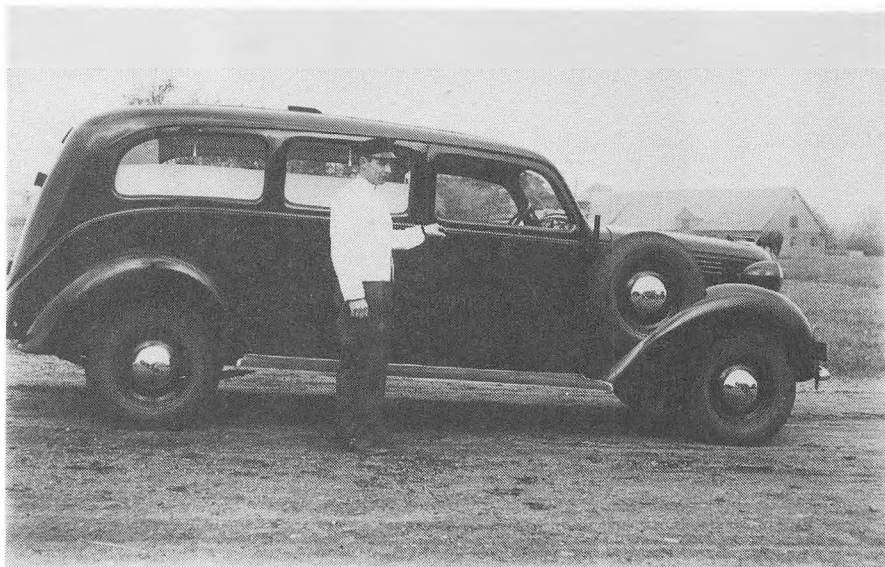
Sigfred Stougaard, Anders Skov, Kjeld Lassen, Arne Døssing og Inge-
mann Wittrup foruden selvfølgelig Kresten Berntsen og som oftest også
Svend Aage Madsen samt som tidligere nævnt »det løse«.

Som plads for Kjellerupgruppen har Svend Aage og Kresten udset sig
»nødflyvepladsen« fra 1941 på Hingeballegård - og ikke helt tilfældigt.
Lige i nærheden har nemlig købmand Bus og musikhandler Bjerregaard
sommerhuse ved Hinge sø, og det er her våben m. v. skal gemmes straks
efter nedkastning, mens faldskærme skal gemmes under søpavillonen og
containerne druknes i søen. Familien Overby på Hingeballegård er ikke
orienteret om ejendommens nye status, og det samme gælder iøvrigt ejeren
af Demstrupfolkenes plads.

Med hensyn til transport træffes aftale med entreprenør Kirkegaard om
lån af et lig af en gammel generatorlastbil. Bilen kører om dagen enten i
moserne eller i Karup og har i sin sidste egenskab kørselstilladelse »dag og
nat«. Destruktionsanstaltens lastbil har samme status, da tyskerne af frygt
for sygdomsspredning forlanger døde dyr sendt på destruktionen straks
uanset tidspunkt af døgnen, men ejeren siger nej. Driftlederen, en tidligere
pølsemaker fra København, Ulrik Hansen, er imidlertid mere med på
noderne og giver tilladelse til, at lastbilen må stjæles efter behov, og som
led i aftalen lader Ulrik altid en død ko eller gris ligge på ladet, for at få
kørslen til at se troværdig ud og ved sin stank få eventuelle inspicerende
vagter til at være mindre ihærdige med at få næsen ind under pressen-
ningen. Efter hver køretur må Ulrik Hansen så skifte låsen, mens han
udadtil bander over tyvepakket og indvendig fryder sig over, at bilen har
foretaget endnu en vellykket tur i modstandsbevægelsens tjeneste.

Modtagegruppen i Kjellerup

Til iltransport laves også en fordelagtig aftale. En henvendelse på sygehuset giver besked om at kontakte overportør Mortensen, som straks stiller sygehusets ambulancer til rådighed. Aftalen går specielt på den nyeste, der i kraft af sin status som udrykningskøretøj, får tildelt bensin. Lidt banken på vinduet ved nattetide i portørhjemmet, og nøglerne rækkes ud uden spørgsmål.

Våbenrensning i Kjellerup skal foregå i Bjerregaards kælder under musikhandlen i Søndergade, mens man i Demstrup gør arbejdet i gartneriet. Begge steder anvendes bensin til arbejdet, som giver nodeblade og persille en helt speciel og afslørende duft, der kan afsløre sagens rette sammenhæng overfor en våbenkyndig tysk soldat, som næppe vil tro, at bensindriften stammer fra pletrensning alene.

Depotmæssigt bliver forholdene aldrig helt afklaret i Kjellerup, og i lange tider hentes våbnene først ind fra sommerhusene og rengøres umiddelbart før, de skal sendes videre. I Demstrup forlægges depoterne, som det vil fremgå senere, flere gange, før til sidst at blive så perfekte, at også våbnene fra Kjellerup opbevares her.

Alle våben eller næste alle, for grupperne forlanger mod C. O. Petersens ønske at blive bevæbnet, videresendes på bestilling. Et enkelt vognlæs kommer til Århus i en lastbil fra samme bys belyningsvæsen, og resten leveres i Riegels Trævarefabrik, uvist af hvilken årsag kaldet »hønen«, i Viborg på gruppens egne køretøjer.

C. Ulrik Hansen

At C. O. Petersen ikke er så villig til at bevæbne grupperne, må ses på baggrund af, at det store flertal ikke har våbenerfaring, og derved let kan forårsage et vådeskud eller i et øjeblik kådhed skyde en tysker, hvis lig vil være afslørende for aktiviteten i området.

Et lig er nu ikke noget problem, for gruppen får sammen med bilaftalen med Ulrik Hansen også en aftale om, at destruktionen sørger for eventuelle lig, så foruden at skifte låsen, når bilen har været ude, ser Ulrik også hver gang efter, om der ud over koen på ladet også ligger et tobenet kadaver, der i givet fald vil forsvinde sporløst under driftlederens egenhændige behandling.

At sådanne drab på den fredelige Kjellerupegn er en mulighed, lyder måske som en umulig tanke opfundet af unge menneskers overspændte fantasi, og de fleste kan nok i dag bedre forstå, at man her sidst i januar kan læse i avisen, at en mejeribestyrer og en ditto forhenværende samt 2 mælkekuske er blevet dømt for salg af smør uden mærker, ligesom en slagtermester i Kjellerup har fået en bøde for at udskære kød anderledes end foreskrevet med henblik på større fortjeneste. Måske ikke helt fin i kanten, men alligevel. Hvem er ikke med på en hurtig fortjeneste, når ingen lider skade derved?

I Thorning derimod holder man den lokalpatriotiske fane højt. Byen har fået en ny stolthed. Landpost Hvorslevs søn, Laurits, er efter 5 års studier i fritiden blevet jurist med hele 21 points over 1. karakter. Det er rart at høre her i en tid, hvor der ellers dagligt lyder kritik af ungdommen, og stoltheden bliver ikke mindre, da fliden belønner Laurits Hvorslev med en ansættelse som sekretær i justitsministeriet. Hvad der ikke står i avisen er, at Laurits og Sofie og den nu godt fire år gamle datter, Kirsten, kommer hjem på ferie i hele 2 uger i januar.

Det snakkes der meget om, og også da I. C. Mikkelsen i Kjellerup et par dage efter får besøg af »Oluf« og et par andre »venner« fra Thorningkanten. Der skal spilles kort til langt ud på natten, og naboerne er orienteret om, at gæsterne på grund af spærretiden skal overnatte og først cykle hjem næste morgen.

I løbet af aftenen får kortspillerne imidlertid en uimodståelig trang til frisk luft og lader udgangsforbud være udgangsforbud, og med nogle drabelige pistoler i bukselinningen går turen mod Schous Hotel for om muligt at træffe den berygtede SS-mand Gunnar Simm - med pistolerne forstås - men ud på morgenstunden må forehaven opgives. Det lod sig ikke gøre at komme uset på skudhold i denne omgang, og kortspillerne må gå hjem med uforrettet sag, men senere på året kan man i det illegale blad »Folkets vilje« læse, at det er lykkedes på restaurant »Ny Hattenæs« ved Silkeborg.

Søndergade ca. 1943

At drabet ikke lod sig gøre i Kjellerup skyldes måske, at der i og omkring hotellet har været tændt rigeligt lys, for elværksbestyrelsen må i samme måned konstatere, at husstandene ikke har fulgt bestyrelsens opfordringer i dagbladene om at nedsætte forbruget med 25%, og med omgående virkning er det herefter forbudt at bruge elektrisk lys i byens forretninger efter klokken 17.30.

Schous Hotel har iøvrigt ikke kun mange overnattende gæster denne måned. Krosalsbiografen spiller netop den opsigtsvækkende film »Fra Danmarks Oldtid«, som er uhyre populær og trækker publikum en masse, mens det i Thorning mere er eftervirkninger fra Danmarks nutid, som giver overnattende gæster ud over det almindelige i Stücks pensionat.

Forholdene her er godt nok ikke så komfortable, men til gengæld er opholdet gratis, selv når fatter under spidsbelastninger med 12-14 gæster må slå en gris på panden og tage af læggekartoflerne.

Skjulte leverandører

Kød og kartofler gør det ikke alene. Købmandsvarer, som kræver mærker, skal også til, ligesom tøj og legitimationspapiret er en nødvendighed for de fleste nyankomne, inden videre rejse er mulig.

Det klarer Stück ikke selv, men på forunderlig vis tilbyder lærer Simonsen her sin assistance, som har nogen visket ham et og andet i øret.

Rationeringsmærker til Thorning sogn udleveres altid på Thorning Vestermark skole, og efter udleveringen er der fælles kaffebord for sognerødder og personale i privaten, men aldrig så snart er sidste gæst ude af fordøren, før Simonsen smutter ad bagdøren for på cykel og med saks i hånd at klippe lidt mærker her og lidt der ved sine gamle elever. Ingen spørger om mærkernes bestemmelse, og ingen får nogen forklaring.

Tøj til Stücks pensionærer skaffer Simonsen uden mærker, penge og andre formaliteter fra Crome & Goldsmidt i Viborg, hvor indehaverne Arne og Dagny Christensen altid har et uudtømmeligt lager til lærerens disposition, hvad enten det nu drejer sig om tøj til et fattigt skolebarn eller en af Stücks i bogstaveligste forstand underjordiske gæster.

Har en nyankommen ikke legitimationapapirerne i orden, er der nemlig ikke adgang til selve husmandsstedet, og indtil papirerne er fremskaffet, bor de nye i en jordkælder oppe i skoven ved Chr. Pedersen, til lærer Simonsen kan levere.

Ikke sådan at forstå, at læreren er den mesterlige dokumentforfalsker, men et praj til sognerådskassereren Frode Andreasen er nok til, at alle fornødne kort fremstilles med folkeregisterets officielle kort, stempler etc., og mangler et fotografi, er landpost Hvorslev kendt som en ivrig amatør-fotograf, som aldrig lader sig mærke med de mange skiftende daglejere på det kun 39 tønderland store husmandssted.

Tøj, brød og papirer er imidlertid ikke altid nok hverken til gennemgangsfolk eller de mere faste, og slår kurertjenesten til grønthandleren i Silkeborg ikke til, kommer de »varme« varer fra Kjellerup.

Transporten sørger vognmand Ejner Sørensen i Knudstrup for. Han kører grus til flyvestationen fra de lokale grusgrave, og mellem sådan to ture kan han på samme kørselstilladelse lige snige sig til en kartoffeltur til Kjellerup og komme retur med næsten tomme sække. Heller ikke Ejner Sørensen siger nogensinde noget, men hans grin afslører, at han kender indholdet af våben i retursækkene.

Stück er iøvrigt ikke den eneste, der har folk under jorden. På landsplan indretter det offentlige med al hast betonbunkers i alle større byer, og også privat er der initiativer overalt i landet. Således bygger familien Overby sammen med naboen Marius Just i Hingeballe, og i Thorning søger Borger- og Haandværkerforeningen om kommunalt tilskud til et lignende byggeri til byens bedste, men sådan rutter de vise mænd heller ikke med pengene på københavnermanér, så ansøgningen henlægges.

En ting er man dog enige om i hele området, hvad enten man er tysker eller sognerådsmedlem. Kønssygdomme er en svøbe, som gør mange uarbejdsdygtige, og om det nu er ud fra kendskab til sognebørnenes adfærd, at man i Ans, Kjellerup og Thorning giver ikke mindre end 25, 75 og 50 kroner i tilskud til landsforeningen for bekæmpelse af sådanne sygdomme, er ikke til at vide, men i Kjellerup står folkesundheden i alt fald for tiden højt på prioriteringslisten, og efter opfordring fra flere kvindeforeninger vedtager sognerådet efter nogen betænkningstid i marts at indføre kommunal skoletandpleje.

Mens rødderne således ser nøje på sognenes pengeforbrug, ser kredse indenfor politiet på borgernes, og selv om enkelte betjente i Viborg gennem den illegale presse beskyldes for at samarbejde vel rigeligt med værnemagten, er andre ved at forberede sig på nye tider, og laver igen kartoteker. Denne gang registreres i al hemmelighed ikke kommunister, men danskere som er mere tyskvenlige end det kan forventes af en person af vedkommendes stand.

Blandt de iøjefaldende er selvfølgelig kæmner Jebsen i Kjellerup, der aldrig lægger skjul på, at han er tyskvenlig, og da en af betjentene nu synes, at kæmnerens privatforbrug er vel rigeligt, foranstaltes en undersøgelse af, hvorvidt pengene eventuelt stammer fra stikkervirksomhed.

Undersøgelsen kører ikke ad de sædvanlige kanaler til politistationen i Kjellerup, men overdrages til den spirende modstandsbevægelse i byen, som igen overdrager den til »Gokke«, der bor lige overfor kæmneren i Sindingsgade og således kan følge med i, hvem der kommer og går hos kæmnerfamilien.

Alt er under kontrol, indtil »Gokke« pludselig får besked på, at Jebsen skal til Silkeborg og ønskes skygget, for beklageligvis er ingen af »Gokke«s bukser den dag præsentable til en tur til staden, og det bliver »Gokke«s

kone, der redder situationen ved at smutte over gaden og låne et par bukser af Jebsen, så både agent og skygge kan drage standsmæssigt afsted.

Jebsen aflægger den dag besøg i det tyske hovedkvarter på Silkeborg Bad, og ganske vist er et sådant besøg af en dansk mand beklageligt med mindre det sker af kommunalt tjenstlige grunde, men det er ikke i sig selv strafbart og kan ikke udlægges som stikkervirksomhed.

Busborg ønsker også at vide, hvor han har kærneren og følger ham ligeledes til et konditori i samme by og ser kærneren i selskab med fire tyske officerer, men ud over at få bekræftet, hvad hele Kjellerup by allerede ved, nemlig at Jebsen gerne plejer omgang med værnemagtens officerkorps, bliver heller ikke han klogere, for selvfølgelig sidder kærneren ikke på et offentligt sted og udveksler militærhemmeligheder højlydt med uniformerede officerer. Det ville ikke alene være tåbeligt, men også stik mod agentens ordre fra admiral Canaris.

Modstandsfolkene kommer ikke længere med deres undersøgelser i denne omgang, men holder fortsat øjne og ører åbne, og det samme gør også snart adskillige andre hjemme i Kjellerup.

Med kompas, skæg og blå briller

Overlægens gentagne opfordringer til dommerfuldmægtigen udmønter sig nu i et møde på Højskolehjemmet og stiftelsen af en Terrænsportsforening med den flotte formålsparagraf i vedtægterne at skaffe unge mennesker ud i naturen med kort, kompas og løbesko til gavn for legeme og sjæl.

Blandt medlemmerne er foruden dommerfuldmægtig Bonfils, Kjeld Lassen, Mogens Højmark, L. Drengsgaard, Preben Nielsen, Poul Westergaard og Anders Skov.

Meget uofficielt har foreningens ivrige færden i naturen i virkeligheden til formål at holde øje med alt tysk militær, og indberette det sete til den hemmelige efterretningstjeneste, som står i forbindelse med England, hvor selv de mindste oplysninger kan få betydning for de allieredes dispositioner.

De indsamlede oplysninger bringes ad to veje til efterretningstjenestens kontor for midtjylland i Århus. Den ene vej er med post til en dækadresse i Århus og den anden er ved kurerafhentning i Kjellerup.

Af hensyn til alles sikkerhed er det vigtigt, at kun få personer kender hinanden udenfor den lokale kreds, og kun Bonfils ved derfor, hvem kureren er.

For at undgå at kureren rejser forgæves, når Bonfils ikke er hjemme, opretter dommerfuldmægtigen en falsk ejendomssag i dommerkontorets tinglysningsarkiv, hvori meddelelser til efterretningstjenesten så placeres, og er Bonfils ikke til stede, når kureren kommer, udbeder denne sig blot ejendomssagen til gennemsyn. Enkelt, men effektivt.

Hvem kureren er mellem Kjellerup og Århus vides ikke, men overlæge Dalsgaards datter, frk. Dorrit Dalsgaard, overtager den 20. oktober samme år en af Jyllands vigtigste kurerruter vel vidende, at den foregående kurer er taget af Gestapo og nu forhøres på det grusomste på universitetet i Århus, der er Gestapos hovedkvarter i det jyske.

I Kjellerup strammes tingene også i løbet af sommeren. Kæmneren har en vis mistanke om foreningens sande aktivitet, og Jebsen søger i en formfuldendt skrivelse om optagelse i kredsen.

Bonfils, der kender kæmneren som en tyskvenlig mand, må »desværre« beklage, at yderligere tilgang ikke i øjeblikket er muligt grundet kompas-mangel, hvorefter Jebsen gør et nyt forsøg med et tilbud om at skaffe tyske feltkompasser.

Det er en blottelse. Bonfils mener nu at vide, hvor kæmneren står, og undslår sig endnu engang nu med instruktørmangel, men dommerfuldmægtigen føler samtidig, at han hermed har placeret sig i værnemagtens søgelys, og når som helst kan blive hentet til afhøring, så en opfordring om at træde ind i modtagergruppen i Kjellerup må derfor siddes overhørig. Ikke af ulyst, men hvad man intet ved om, kan man ikke røbe.

Noget andet er så, om kæmneren som professionel efterretningsmand ville have angivet terrænsportsforeningen jævnfør hans krigsordre. Et medlemsskab skulle snarere bruges til kontraspionage og misinformering af den danske efterretningstjeneste.

I Kjellerup klages der iøvrigt igen over, at der ikke kan skaffes arbejdskraft, for på flyvestationen arbejdes her i foråret igen energisk. Vinterkulden er forlængst overstået, og nu gælder det igen støbearbejde og udbygning af stationen, som ubetinget er den største guldgrube nogensinde for de tyndtbefolkede og fattige midtjyske småsogne, og pladsen opsuger både direkte og inddirekte en uhyre arbejdskraft, men sætter også samtidig sit præg på omverdenens erhvervsliv og boligmarked.

En påvirkning, der helt uundgåeligt også fortsætter efter fyraften, når lønnen omsættes af ikke blot de op mod 10.000 beskæftigede danske arbejdere og vagtfolk, men også af stationens tyske personel, som søger adspredelse fjernt fra de kedelige barakker.

Ingen nød og mange mandfolk udløser her ligesom i brunkulslejerne kammeratskab og spontane fester med vin, kvinder og sang, og de i forholdet til antallet af mænd på unge piger i området, oplever i en tid at være lige så ombejlede, som deres yngre medsøstre senere gør det på de amerikanske baser i Grønland, med kun to til tre piger per hundrede velbeslåede mænd.

De tyske flyvere er flotte, belevne og med en stil som karlene slet ikke kan hamle op med, og flyverne tænder en glød i manganen et ungpige hjerte, som ikke sjældent fører til forelskelser, der i mange tilfælde afbrydes af de unge mænds forflytninger, men i andre tilfælde fører til dybe og varige følelser, hvor de implicerede ganske overser det faktum, at de illegale blade, som

blandt andet Niels Peter Braüner deler om på flyvepladsen, slår både sådanne naturligt forelskede piger og de egentlige prostituerede på pladsen i hartkorn under det helt unuancerede ord »feltmadrasser«.

Pigerne fornemmer i deres forelskelse, livsglæde og tro på fremtiden ikke den ildevarslende trussel om repræssalier, men de forsmåede danske karle læser teksten og forstår og harmes på nationens vegne. Lige nu tør de ikke røre pigerne. Dertil er deres venner for betydningsfulde, men der kommer en dag, og så.

Skæbneskridt

Et kvarter over midnat tirsdag den 6. juni påbegynder de engelsk-amerikanske styrker landgangen i Normandiet, og her som overalt i vesteuropa sættes alle i alarmberedskab.

Kommer der endnu en landgang i Jylland som en knibtangsbevægelse mod Tyskland, eller kan der ventes omfattende luftbombardementer for at hindre, at tyske tropper forlægges fra Norge og Danmark til den nye front?

Ingen ved det de første dage. Hverken tyskere eller danskere, men alle hænger ved radioerne for at høre nyt, og mange steder sidder tyske soldater og danske familier i samme stue for at aflytte nyhedsudsendelserne fra BBC.

Radiofællesskabet er selvfølgelig ganske uofficielt og foregår med risiko for begge parter, men på trods heraf, finder det sted i et langt højere omfang, end det senere fortælles, og hvad der bringer det istand på tværs af uniformsskel, er et fælles menneskeligt ønske om en snarlig krigsafslutning, inden alt går op i kaos.

Kun få tyskere er fanatiske og ønsker kampen ført til den bitre ende. Det store flertal ønsker at overleve og komme hjem til familien uden først at blive trukket til fronten som kanonsføde. Soldaterne er derfor heller ikke særligt aktive overfor de lokale modstandsfolk, så længe de lades i fred, men det er til gengæld de tyske ordenskorps og disses danske medlemmer, som frygter en allieret sejr, og nu øger aktiviteten for at få danskerne til at opgive kampen.

Hver dag bringer nye beretninger om kampe, terror og luftbombardementer, som i vid udstrækning går ud over civile, så nu forstår også sognerådene, at krigen endnu kan ramme hårdt, og på de første møder efter D-dagen den 6. juni bevilger både rådet i Kjellerup og i Thorning penge til beskyttelsesrum.

I Kjellerup inddrager tyskerne skolens kælder, og en af gangene i stueetagen må derfor omdannes til nyt beskyttelsesrum for skolebørnene med svære planker foran vinduer og døre, ligesom der indrettes beskyttelsesrum i alderdomshjemmets kælder. I Thorning bevilges 150 kr. til

bygning af et offentligt beskyttelsesrum i byens udkant, og den lokale sanitetsforening får samtidig 60 kr. til en skadestue.

Kort før invasionen er sognene iøvrigt begyndt at lave evakueringsplaner for byerne. I Demstrup er arbejdet lagt i hænderne på Thora Hjord, og i Thorning udføres det af politibetjent Østergaard.

Indtil D-dag tager ingen arbejdet alvorligt, men nu har piben en anden lyd, og allerede 16. juni anskaffer man i Thorning navnemærker til alle sognets skolebørn.

De nye tider medfører også, at beværtningerne i Kjellerup indgår en frivillig aftale om tidlig lukning, og mens samme sogns trofaste vejmand P. Sørensen fejrer sin tresårs fødselsdag og i den anledning får lønforhøjelse til 3.600 kroner årligt, mildner sognerådet også forholdene for de ansatte på kommunekontoret og lader forsøgsvis personalet holde fri lørdag eftermiddag i juni, juli og august, så de kan få mere glæde af den lyse årstid.

Den er fru Mikkelsen til gengæld ikke så glad for. Det bliver for farligt at gå rundt med blade om aftenen, og arbejdet må indstilles, mens Niels Peter Braüner ufortrødent uddeler det kommunistiske partis illegale blade på flyvestationen uden altid at sikre sig, at modtagerne nu også er interesserede og ikke alt for tyskvenlige.

Bladdød

Mandag morgen den 10. juli stormer Gestapo Niels Peters hjem i Gl. Kjellerup. »Hvor er Braüner?« Forskrækket fremstammer Gertrud Braüner, at ægtemanden allerede er taget til flyvestationen, og hermed er muligheden for at sende en advarsel til den fraværende forpasset.

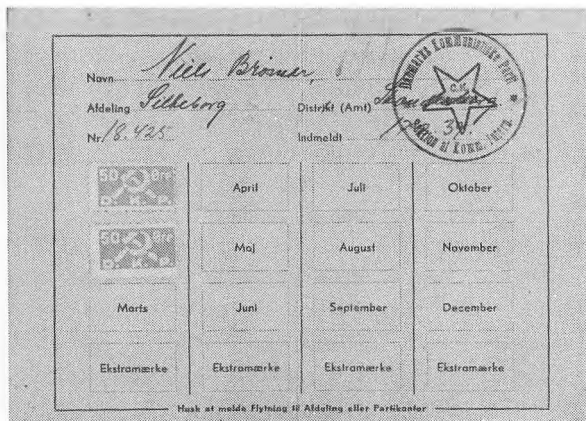
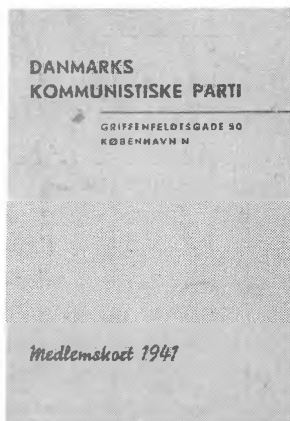
Gestapo haster til Karup. Arresterer Braüner og fører ham til universitetet i Århus, hvor han underkastes forhør.

Stemningen i resten af gruppen er dystre. Vil han røbe sin viden?

Frygten er ubegrundet. Den 58-årige arbejdsmand tier, og den 25. august kan man i »Viborg Stifts Illegale Tidende« læse: »Bager Spaanheden, Viborg, og arbejdsmand Braüner, Kjellerup, er sammen med flere andre fanger blevet overført fra Århus til Frøslevlejren.

Netop i denne periode sendes her særdeles mange fanger til lejre i Tyskland, og den 20. oktober kører Braüner i en transport med 200 fanger til koncentrationslejren Neuengamme, hvor Niels Peter Braüner kommer på udkommando og sammen med danske grænsegendarmer graver tankfælder under umenneskelige forhold.

Knap en måned efter overføres han via hovedlejren til satelitlejren Versen Bei Meppen ved den hollandske grænse, og her dør han den 10. december 1944 »nedbrudt af dysenteri og almindelig svækkelse«, men ifølge en medfange på ingen måde nedbrudt på kampånd og idealer, og da lejren her ikke har krematorium, begravnes Braüner almindeligt.

Niels Braüners partibog fundet i »Stalindgrad«

Hjemme i Gl. Kjellerup er der nød. Gertrud Braüner søger kommunen om hjælp, men får afslag, da man ikke vil give indtryk af sympati for modstandsbevægelsen. Et afslag som måske siden får konsekvenser.

Også for modtagergrupperne får Braüners arrestation indirekte konsekvenser. Uden at vide hvorfor og hvordan, bliver hele gruppen pludseligt udstyret med falske legitimationspapirer til anvendelse under en eventuel flugt fra byen.

De falske papirer ligger hjemme ved den enkelte. Man kan jo ikke på en gang gå rundt med to sæt på sig, og arresteres en, skal de andre hurtigst muligt hente de falske kort hjemme og forsvinde ud af byen.

Bliver det aktuelt, genopstår Viktor Pedersen for eksempel som chauffør Niels Larsen, Boyesgade 13, Lemvig, og at det er Lasse-Skrædder, som med stempler stjålet på kommunkontoret er mester for forvandlingerne, drømmer ingen om.

Blade er der imidlertid fortsat i Kjellerup, selv om to distributører nu har indstillet virksomheden. Dels er »Kiosk-Mikkel« stadig i aktion, og dels lister skrædderen omkring med blade og limpotte og klæber op på iøjnefaldende steder, og på kommunkontoret sidder kontorelev Jørgen Jacobsen og holder på en hemmelighed overfor sin chef.

Jacobsen har længe følt sig udenfor de øvrige unges kreds, som åbenbart anser ham i kompagniskab med kæmneren, og bliver glad da han først på året modtager en pakke med posten indeholdende illegale blade fra »Studenternes Efterretningstjeneste« og en seddel med opfordring om uddeling af pakkens indhold.

Det gør han så med hjemmet i Bethaniagade 4 som udgangspunkt, og ikke som eventyret senere beretter med bladene gemt i kommunens penge- skab, hvad der ellers ville have været en god historie. Ingen fortæller ham,

hvor bladene kommer fra, men flere følger efter, og den dag i dag har afsenderen ikke givet sig tilkende, så Jacobsen har derfor kun en formodning om, at det hele blev arrangeret gennem gamle skolekammerater i Silkeborg.

Det samme tror bogbinder Aage Laustsen om de manuskripter han regelmæssigt modtager til trykning. Manuskripterne skal renskrives på maskine, duplikeres og sendes til skiftende adresser i Silkeborg, og ingen taler i sagens natur om regninger og betaling.

Hvem der står bag, ved bogbinderen ikke og gør heller ikke noget for at finde ud af det, da provisor Fog på apoteket en dag beordrer produktionen stoppet. Bogtrykkerens skrivemaskine har fået en karakteristisk fejl, som ved systematisk undersøgelse kan spores.

Hvor bladene herefter trykkes, ved hverken Laustsen eller Fog, men Fogs søn fortsætter med at få blade til videretransport til Katedralskolen i Viborg.

Krigstræthed

20. juli forsøger admiral Canaris og flere andre tyske topledere et attentat mod Hitler, og sidst i juli kommer Gestapo for anden gang til Kjellerup. Kæmner Jebsen arresteres og føres væk. Ingen ved hvorfor, og først efter krigen kommer det frem, at Gestapo søger opklaret, hvor langt ud i efterretningstjenesten oprøret er organiseret. Findes agenterne uskyldige, sendes de tilbage til tjenesten uden videre forklaring.

Således også Jebsen, men modstandsbevægelsen, der jo stadig holder Jebsen under observation, kender intet til arrestationen rette sammenhæng, og tror, kæmneren arresteres for tysk fjendtlig virksomhed. Det opfattes som en slags frifindelse af kæmneren som mulig stikker, hvorfor undersøgelsen afblæses. Kæmnerens omgang med tyskerne er beklageligt, men åbenbart kun af selskabelig karakter.

At Canaris og hans kreds ønsker krigen overstået, er ikke noget enestående for den øverste ledelse alene, for samtidig med attentatet i førerhovedkvarteret i Polen, deserterer den attenårige Gerhard Friederich Ludwig fra forlægningen i Kjellerup skole for om muligt at slippe ud af krigen og blive skjult af den danske modstandsbevægelse.

Gerhard har siddet i arrest på skolen for en forseelse, og flygter nu hen over loftet og er ude af byen, før alarmen går og eftersøgningen indledes.

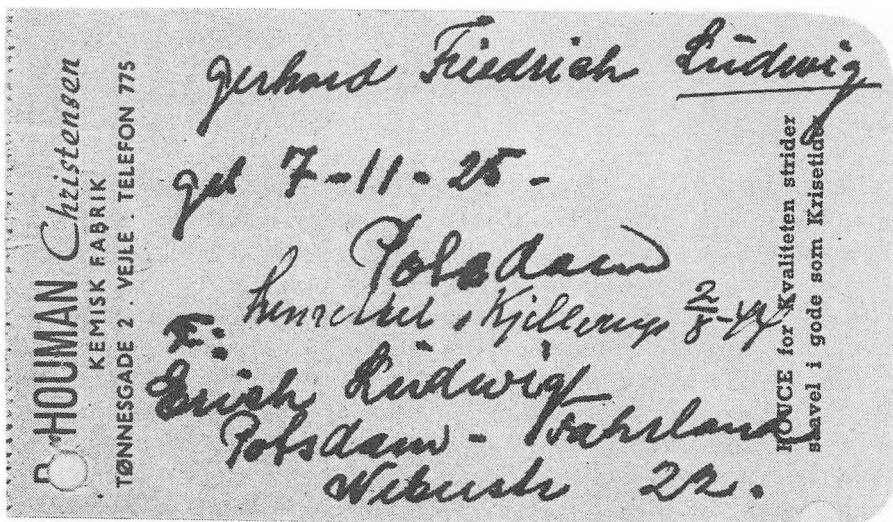
Flugten bringer den unge soldat til Rødkjærsgade, men ikke i kontakt med modstandsbevægelsen, og en anmodning om hjælp til den forkerte fører til hårdhændet arrestation og en uundgåelig krigsret.

Krigsretten har intet valg. Faneflugt under krigstilstand straffes med tab af liv og ære, så den 2. august om morgenen kan de få morgenduelige i Kjellerup se et optog bevæge sig ned i den nyanlagte naturpark. I optoget

er en vogn med en kiste, og på kisten sidder Gerhard Friedrich Ludwig.

Et par kommandoer. Gerhard bindes til en pæl med bind for øjnene, og en bragende skudserie afslutter ceremonien, og mens henrettelseskommandoen marcherer tilbage til skolen, køres Gerhards kiste til kirkegården i Hørup.

Hændelsen kom uventet for byen, men ikke helt for graver Zetterstrøm, for han har ved fyraften dagen før fået en bestilling på en grav klar til brug næste morgen. Nu kan han, efter tyskerne på forlangende har afleveret en seddel med oplysninger om den dodes navn m.v., dække graven uden kirkelig handling, mens man på skolen underretter Gerhards forældre i Potsdam om det skete.

OK syntes nogle i byen, for så er der en mindre at slå med. Frygteligt og grusomt syntes andre, som rystede over det skete i lange tider sørger for friske blomster ved både henrettelsespæl og grav.

Ingen ved, at kommandanten ved henrettelsen har demonstreret, at også han er imod både krig og system. Et system, der allerede i 1940 har fået tyskerne til at anlægge to æreskirkegårde ved henholdsvis Frederikshavn og Esbjerg, hvor alle døde tyske og allierede soldater fra Jylland begravnes.

Æreskirkegårdene er ment som både en praktisk foranstaltning, og en foranstaltning til sikring af troppernes moral, for i den tyske arv er ikke døden, men en mulig begravelse i uindviet jord noget nær det værste, der kan ske.

Gerhard Ludwigs dom omfattede også ærestab, og han skulle derfor have været begravet ved pælen i dalen, men kommandanten har mildnet døden for drengen og lovet ham evig hvile i indviet jord, og den manglende kirkelige medvirken er ikke et udtryk for foragt, men nødvendigt for ikke at sprede nyheden om den ureglementerede begravelse til flere tyske instanser.

Andre steder er de befalende officerer mindre oprørske, eller har ikke samme mulighed, og henrettede begravnes på åben mark som foreskrevet, hvad enten det drejer sig om egne soldater eller danske modstandsfolk. Ikke for at skjule henrettelserne, men som led i strafudmålingen.

Gerhard Ludwig var nok den første, der søgte væk fra krigen ved faneflugt her på egnen, men han bliver ikke den sidste. Efterhånden som de allierede rykker frem, og større og større områder befries, tager flere soldater chancen.

Det er soldater fra Tysklands nære grænselands, som i mange tilfælde er tvunget i tysk uniform og holdt på plads i geledderne med trusler om repræsalier mod familien derhjemme. Nu kan livet reddes uden at det frarøves forældre og søskende, så bare afsted.

Kort efter henrettelsen forsvinder soldaterne iøvrigt fra byen, og skolen overgår til sine oprindelige brugere, så igen kommer de mere dagligdags problemer i første række.

Et par busruter må midlertidigt indstilles grundet gummimangel, og selv om Kjellerup og Omegns Landbrugsforening først i august kan uddele 13 cykeldæk til trængende landarbejdere, kan vareknapheden ikke skjules.

Ikke sådan at forstå, at der er nød, for mad kan stadig fås så rigeligt, men det er blevet mere besværligt og iøvrigt også dyrt at købe ind i butikkerne, hvor rationeringssystemet sætter grænser.

I. C. Mikkelsen og andre drager derfor ud i omegnen med cykeltrailer og handler ind ved stalddørene udenom gældende regler og skattevæsen, og selv om flæsket i saltkarrene nok er hvidt, er grisen i levende live så sort som nogen. Hjemmeslagteren har travlt, og de der tror, at trailerne som symbol for det sorte marked hører vore dage til, er fyrré år bagefter.

Dag efter dag brummer de tyske skolemaskiner rundt over byen, og hver dag ser Erik Moeslund en tysk tomotoret natjager med nogle mærkelige antenner på næsen stryge lavt hen over Ans-egnen og altid dreje præcist det samme sted over Iller og sætte kurs mod Karup.

Hvad der foregår, ved hverken Erik eller andre, og selv om nogen har sagt det, har de næppe fattet betydningen eller den rolle, som flyvestationens radarsystem og natjagere nu spiller i de afgørende luftslag over Tyskland.

Flammer over Demstrup

Natten mellem den 29. og 30. august retter RAF et storangreb mod Tyskland. 592 bombefly starter fra England for at angribe Königsberg og Stettin, og et mindre antal letter for at udføre skinangreb mod Hamburg og Berlin for at sprede natjagerne mest muligt.

Af hovedstyrken, som skal flyve over Danmark, vender 30 maskiner om grundet motorvanskeligheder, og de resterende krydser Vesterhavet i lav højde for at undgå den tyske radar, men kort før midnat indløber første alarm til den store bunker på Karup fra radarstationerne Hjørdemål, Thyborøn og Søndervig.

I radarbunkeren afmærker de tyske »Blitz-Mädels« bomberformationerne på et vægstort glaskort i henhold til de løbende informationer, og ud fra det skal »Jagdleit« officeren nu natten igennem træffe sine dispositioner.

Antiluftskyts og natjagere alarmeres, og mens der klokken 00.02 blæses luftalarm over det meste af Danmark, haster de første jagere allerede de indkommende bomberformationer i møde.

Ved Nr. Vorupør skydes en »Lancaster« som nattens første ned af antiluftskyts, og mens bombemaskinerne drøner hen over det mørklagte landskab, udvikles et større luftslag, hvor natjagernes sejrblus snart ses på jorden ved Lovns Bredning og Aalestrup.

En enkelt beskadiget maskine må kaste sin last ovre ved Randers, og - H. C. Andersens fem høns har ikke levet forgæves - i løbet af natten breder det rygte sig, at Hobro er udslettet. Den ulyksalige maskine styrter lidt senere ned ved Ingerslev og alle ombordværende omkommer.

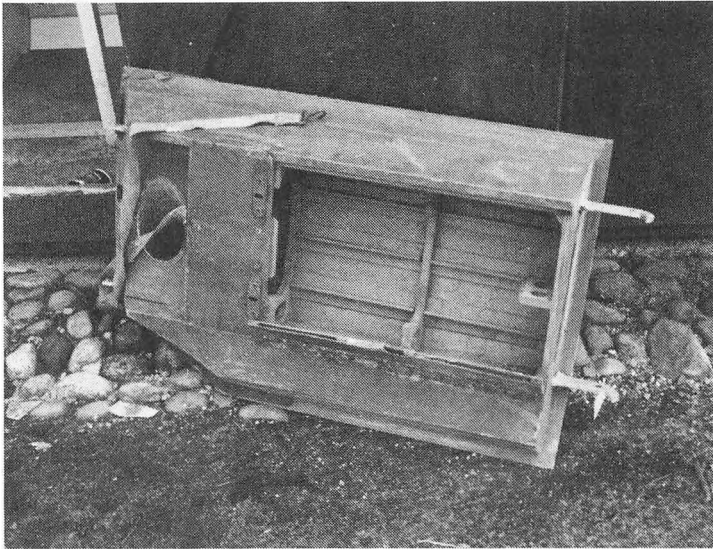
I luften syntes alt forvirret, men i Karupbunkeren er der fuldt overblik over situationen. Natjagerne fra Stade ved Hamburg og fra Potsdam-Wildpark ved Berlin samles nu i et fælles forsvar, og hele vejen tilbage over Danmark forfølges bomberformationerne, der nu er lettet for 741 tons sprængstof og 1078 brandbomber, af jagerne.

Lancaster nr. LM 116 fra eskadrille 103 angribes under returflyvning fra Stettin over Demstrup, og Søren Kristensen og andre i Demstrup-gruppen ser det flammende fly forsvinde mod vest for at styrte i jorden ved Høgild.

Alle ombordværende omkommer, og noget tyder på, at der opstod brand omkring vraket, og at brandmandskabet fra Kjellerup deltog i slukningen, men hvad de ikke så var, at tyskerne siden dækker vraket nødtørftigt med jord uden at fjerne de syv døde.

Ikke på grund af dovenskab, men grundet befaling fra Hitler, som håber at englænderne vil være mindre modige under luftangreb, når der ikke er sikkerhed for en kirkelig begravelse i indviet jord.

Den nat styrtede godt hundrede engelske flyvere ned alene over Danmark, og et par dage senere finder Anders Almind en flyvemaskinedør på sin roemark i Ungstrup, som engelske eksperter mener stammer fra LM 116.

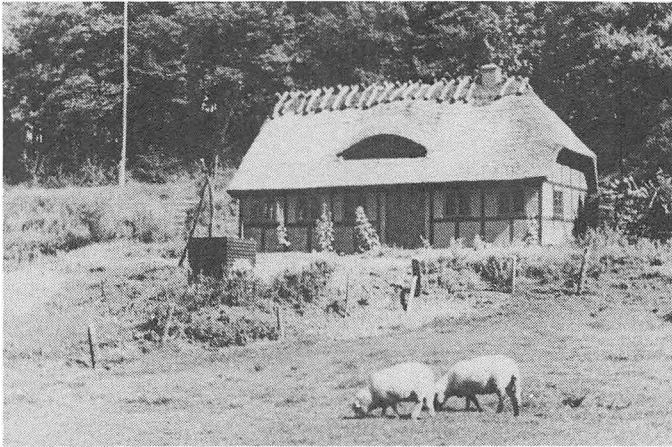

Flyvemaskinedøren

Karup-radaren er trods engelske modforholdsregler uhyggelig effektiv, og de unge allierede flyvere, som nat efter nat jages af stationen topmoderne jagere, er ikke særligt forstående for hverken den danske samarbejds-politik eller de civile anlægsarbejdere, som har gjort det muligt at udbygge stationen så hurtigt, effektivt og solidt, at ingen kendt bombetype p.t. kan knuse kommandocentralen, men kommer tid, kommer råd.

I Ans har man også tab. Få dage efter luftangrebet på Köningsberg og Stettin må festudvalget konstatere, at deltagelsen i årets sommerfest har været for begrænset grundet regnvejr, men et lyspunkt er det til gengæld, at familien Finderup har solgt Ans mølle til møller Lindorff Micheelsen i Blåhøj, så nu er der håb om, at møllen, der er Danmarks største vindmølle, kan bevares og stå som et værdigt vartegn for den egn, den har betydet så meget for.

I Kjellerup forhandler Turist- og Hjemstavnsforeningen med sognerådet om indretning af vandrehjem i »Mamrelund«, og mens Frederiks Savværk og Maskinsnedkeri nedbrænder, brænder det også på andre steder.

Mamrelund

I Thorning er der familiefest og glade dage. Laurits Hvorslev, Sofie og børnene er hjemme på lang ferie for at slappe af og døbe den yngste Lisbet i Thorning kirke, men desværre må ferien afbrydes en uge for tidligt, da et telegram kalder Laurits tilbage til ministeriet og en vigtig sag.

Søstren Ida alarmeres i København for at være klar til at hjælpe familien hjem fra Hovedbanegården om aftenen søndag den 17. september, men kommer til at vente forgæves, da togforbindelserne glipper fra Jylland.

Mandag aften er Ida igen på banegården og venter igen forgæves, indtil hun henad klokken 22 noget urolig må forlade hovedbanegården og cykle på vagt på sygehuset, men heldigvis ringer Laurits op og melder alt vel en time senere, og de aftaler besøg dagen efter, så Ida kan høre nyt hjemmefra.

Også »Lasse-Skrædder« skal den dag på besøg, men vel og mærke på politikontoret i Kjellerup, hvor han her sent om eftermiddagen den 19. er indkaldt for at aflægge vidneforklaring i en færdselssag, og mens overbetjent Kjeldsen skriver ned, ringer telefonen op.

Kjeldsen løfter røret. Lytter og blegner. »De har taget politiet. Nu må også jeg under jorden som en anden sabotør« er, hvad Lasse får at vide, og så er den afhøring forbi.

Det samme er det danske politi som offentlig myndighed i den krig. Tyskerne tror ikke, at politiet vedblivende vil være loyale overfor aftaler om samarbejde, men bliver en trussel for krigsmagten på næsten 10.000 bevåbnede mænd. Så altså ud til højre med dem.

Senere på natten ringer også rigstelefonen ved Hvorslevs i Thorning. Ida er i røret. Hun har kun ved en hvid løgn om livsvigtig samtale fået

bevilget en kort Laurits er død, og på tre minutter må hun forklare forældrene, hvad der var sket så skånsomt som muligt. Så afbrydes forbindelsen uden varsel af den pligtopfyldende centraldame.

Ida er om formiddagen cyklet på besøg ved Sofie og børnene og når først frem længe efter, der er blæst luftalarm. Laurits er selvfølgelig ikke hjemme, men er med sporvogn taget til justitsministeriet, hvor han nu skal være til hen på eftermiddagen og senere arbejde videre ved en privat sagfører for at få erfaring nok til at søge et dommerembede i provinsen - hans store drøm.

Hvorslevs assistent på kontoret skal også videre til tjeneste i CB straks efter fyraften og er derfor på arbejde i sin CB-uniform og arbejdet går let fra hånden for de to, da luftalarmen lyder.

Den er falsk og et dække for at få ryddet gaderne for civile, mens kampvante tyske soldater stormer politistationerne og justitsministeriet, med ordre om at kvæle ethvert tilløb til modstand med våbenmagt.

Med et brag sparkes døren ind til Hvorslevs kontor. CB manden springer op. I et glimt registrerer soldaten en uniformeret skikkelse, og kampvant som han er, opfattes CB mandens bevægelse som en trussel, der udløser et skud.

Kuglen træffer CB manden i skulderen og går tværs igennem og i næste nu: »'Raus - 'Raus«. Først da assistenten står i gården med armene i vejret, får han fremstammet, at Hvorslev vist også er ramt og vist endnu er oppe på kontoret, men de tyske soldater tillader ikke, at manden forlader fangerækken. Først da en officer kommer tilstede, kan hjælp sendes op i bygningen.

For sent. Laurits Hvorslev er af samme kugle som assistenten ramt lige i hjertets hovedpulsåre med en kraft, der også har sendt kuglen tværs gennem ham og dybt ind i væggen.

Hjertet stopper ikke straks, men pumper hurtigt livet bort i en blodstrøm, og hvad Laurits nu tænker, ved ingen. Han forsøger - måske pr. refleks - at flygte ind i et tilstødende rum, men synker død sammen ved døren, og sådan finder hjælpemandskabet ham, da de endelig kommer frem.

Laurits Hvorslev bringes som så mange andre til Rigshospitalet, men afvises af en læge som død ved ankomsten og køres derfor over til retsmedicinsk institut som foreskrevet.

Hjemme ved Sofie Hvorslev og Ida ingenting om tyskernes angreb på politi og ministerium, så da Laurits lader vente på sig, må Ida igen køre på vagt uden at have hilst på broderen, og det bliver på sygehuset midt under udgangsforbuddet, at en telefon underrettet hende om, at Laurits er skudt.

Om han er såret eller død, ved telefonen ikke. Ida får fri og en CB mand fra hospitalets vagtstue hjælper hende ad bagveje og uden passerseddel gennem det mørklagte København tilbage til Sofie, hvor Ida nu erfarer tragedien og må underrette forældrene.

Laurits Hvorslev og datter

Næste dag starter problemerne. Laurits skal statsbegraves i Thorning, men grundet omstændighederne kræver formaliteterne forinden en dødsattest underskrevet af politiet, som jo ikke længere er der, og også med hensyn til toggangen er situationen uoverskuelig.

Endelig er alt i orden til hjemtransport den 22. I en sal på instituttet tager Sofie og Ida afsked med Laurits, og på opfordring fra Ida tager Sofie Laurits vielsesring af for at kunne give den til en af pigerne som minde. Det bliver et chock. I ringen står indgraveret 22.9.1934. De har otte års bryllupsdag i dag.

En ukendt præst taler over Laurits, og med toget bringes båren nu til Kjellerup og indsættes i sygehusets kapel, da en sådan bygning ikke findes i Thorning, og ugen efter sin død begraves Laurits under stor deltagelse. Alle i sognet har hørt nyheden enten fra naboen eller i radion, hvor hændelsen har været omtalt både i BBC og den hjemlige frihedssender.

Højtideligheden begynder i sygehuskapellet klokken 13 og fortsætter i Thorning kirke en time senere, hvor pastor Ammentorp taler om den døde i to dage, forstået på den måde, at hvad præsten ikke får sagt under Hvorslevs begravelse, hvor der må formodes at være tyske observatører tilstede, siges ved en begravelse dagen efter.

Den trykte presse er ikke meget bevendt ved lejligheden. De legale blade omtaler kun vådeskuddet som »pludselig død«, og i den illegale presse bringes en fejlagtig meddelelse i »Information« og ellers intet. De arresterede betjente fra landets store politistationer er bedre stof.

De enlige betjente i Kjellerup og Thorning er derimod ingen trussel mod værnemagten og angribes ikke, og telefonen til Kjeldsen kom sikkert fra kollegerne i Viborg, som den aften gemte sig i et hus i Overlund.

Betjent Østergaard i Thorning går under jorden, og mere vides ikke om ham. Om Kjeldsen vides, at han forlader hjemmet samme nat og gemmer sig i omegnen af Ans og senere i Sjørslev. Tyskerne er ikke synderligt interesseret i ham. Ingen eftersøgning iværksættes selv om skjulestederne er en offentlig hemmelighed, som også kendes af kærneren, og snart ser modstandsfolk betjenten komme hjem på visit efter mørkets frembrud.

Det virker mistænkeligt taget i betragtning, at man skal gennem en tyskbevogtet pigtrådsspærring for at komme til overbetjentens bolig, og snart tror modstandsfolkene, at værnemagten holder hånden over manden mod visse modydelser. Grupperne tager derfor afstand fra Kjeldsen, og han kommer ikke med i nogen af byens antityske aktiviteter, som det sker andre steder i landet.

Hvad Kjeldsen fordriver tiden med, er et åbent spørgsmål, men politifolkene i Viborg nåede lige at redde deres nye hemmelige kartotek over tyskervenlige personer og fortsætter registreringsarbejdet som underjordiske.

Kartoteket er måske nok deres opfindelse, men opfindes ret hurtigt også af Frihedsrådets arrestationsudvalg, som på landsplan begynder opbygningen af det såkaldte »centralregister«, der til sin tid skal danne grundlag for omfattende arrestationer efter befrielsen.

Indberetning til kartoteket foretages af frihedsbevægelsens lokalkomiteer og det »underjordiske kriminalpoliti«, det vil sige de betjente, der er under jorden, hvorefter andre politifolk centralt afgør, hvem der skal arresteres, når timen er inde.

Kjellerup får ingen lokalkomite før efter krigen, men til gengæld får hele egne straks problemer med små og store lovovertrædelser nu, hvor politiet officielt er usynligt, så mens Håndværker- og Borgerforeningen med 200 deltagere fejrer kongens fødselsdag, drøfter sognerådet situationen.

Allerede den 27. september vedtager rådet at genoplive det kommunale politi som ellers ikke har arbejdet, siden byen fik en statspolitibetjent.

Det kommunale vagtværn, som det hedder, skal igen sikre ro og orden og får af sognerådet tillagt den fornødne myndighed, som udadtil synliggøres med knippel og armbind.

Vagtværnsfolkene P. Degn og Ludvig Hansen

Som vagtværnsfolk antages Ludvig Hansen og P. Degn med Rottweilerhund, som, når man ser bort fra hunden, er besindige og tilsammen respektindgydende, ikke mindst fordi hunden benytter enhver lejlighed til at luften hjørnetænderne.

Vagtværnet, som holder til på kommunekontoret, klarer stort og småt lige fra at følge nervøse folk hjem under mørkelægningen og til arrestationer. Nok er politiet borte, men arrest og domhus fungerer stadig.

Den 11. oktober kan sognerådsformand David Christensen fejre 50-årsforretningsjubilæum, og samme dag opstår der en interessekonflikt mellem sognerådets og elværkets bestyrelse.

Fra elværket meddeles der således om stærkt stigende forbrug i tiden efter kl. 17, som forbrugerne bedes dæmpe, og af samme årsag meddeler stiftamtmanden, at alle hoteller nu skal lukke senest kl. 20, men David Christensen syntes ikke, at det skal gælde hotelsalene og meddeler, at man blot skal komme til ham for at få dispensation fra sparereglerne.

Tre dage senere er sognerådsformanden igen i aktion og foranlediger ved vagtværnets mellemkomst en tilrejsende person arresteret. Manden viser sig at være en tidligere straffet person, der nu giver den som sortbørgrosserer med både tobaksvarer og tekstiler i sin omfangsrige bagage. Fyren stilles for dommerfuldmægtigen og sættes i 3 måneders arrest.

Ugen efter åbnes de offentlige toiletter på Torvet for de værdige. Som opsynsmand er antaget foderstoffuddeler Hans Jensen, der driver forretning i Sdr. Torvegade 1, og allerede på førstedagen kan det konstateres, at byens børn finder leg på toilettets tag og rækværk så fornøjeligt, at man må true med at gøre forældrene ansvarlige, for at få uvæsenet bragt til ophør.

Bag kulisserne er bølgerne i mellemtiden gået højt, og sognerådsformanden må trække i land, hvad angår brug af hotelsalene. Arrangementerne her skal nu være afsluttet senest kl. 22, og der må ikke serveres efter officiel lukketid kl. 20.

Alt bliver da også mere og mere surt. Eneste lyspunkt er, at vagtværnet udvider servicen med nattelefon, hvor man ved opringning til brandchef Chr. Danielsen på telefon nr. 159 kan skaffe hjælp, og er opgaven større, end det kan forventes klaret af vagthavende, rykker brandfolkene med ud til håndfast assistance.

Godt er det iøvrigt, man har den engelske radio til at fortælle sandheden om krigsnyhederne i den store verden. På østfronten går det åbenbart hårdt til, selv om det jo ganske vist ikke påvirker Kjellerup og omegn direkte.

Det gør det nu alligevel, for i Århus får 83. Reserve Pansergrenadier Regiment bestående af 3 bataljoner ordre på at gøre sig klar til indsats på den russiske front, og til klargøringen hører intensiv træning og hvile.

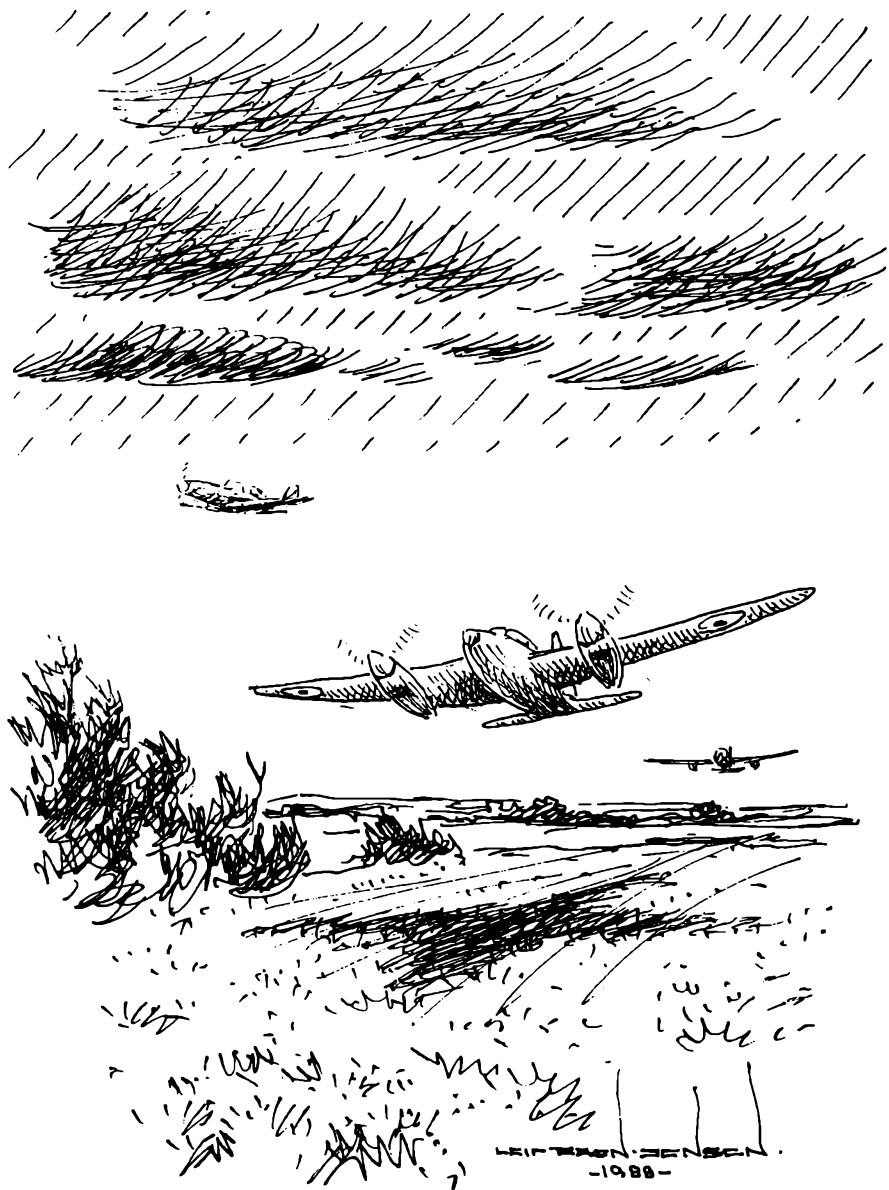
Ingen af delene fås i Århus. Man skal ud på landet, hvor der er både rum og ro, og den 31. oktober gør regimentet sig klar til at bryde op. Første og anden bataljon skal til Holstebro og Vildbjerg og tredje til Kjellerup.

Især tredje bataljon kan vente en hård træningstid. Bataljonen skal på østfronten virke som »Felt-Erzats«, der leverer folk som »reserve dele« til kampenhederne. Ingen i tredje ved således på forhånd, hvad kampopgaverne bliver, så alt må gennemgås fra almindelig fodtude til panserskytte med træning med alle bærbare våbentyper og lidt til.

Bataljonchefen, major Prahl, venter nogle strenge måneder, men ser i det mindste fortrøstningsfuldt på indkvarteringsmulighederne, for allerede i september 1941 har sognene indberettet til stiftamtet, hvordan der i de enkelte sogne kan skaffes kvarter.

I Thorning kan der f. eks. med næsten øjeblikks varsel indkvarteres 30 på Afholdshjemmet, 40 i forsamlingshuset og yderligere 30 på Knudstrup kro, og så er der jo også skoler og lignende. Det skal nemt gå, men kan hænde, man lokalt bliver lidt overraskede. Indberetningerne var jo nok ment med henblik på den danske hær, som både regering og hærledelse lige til august 1943 naivt troede før eller senere skulle uddrive værnemagten.

Aldrig så snart er der gjort klar til afgang, før majoren tror, flytningen forrådt. Luftalarm - en flok »Mosquito«-bombere ledsaget af »Mustang« jagere hyler i højde »0« ind over Århus. Bombelemmene åbnes. Snart vælter sprængbomber ned og røg op.

Engelske maskiner under returflyvning fra Århus

Gudskelov, det gjaldt ikke regimentet, men universitetet, og med hylende kompressorer og motorerne på fuld gas, forsvinder formationen lige så hurtigt, som den kom, mod vest - samme vej som regimentet skal.

Formationen bliver i trætophøjde under returflyvningen for at undgå radaren på Karup og vanskeliggøre antiluftskytsets arbejde. 36 Merlin motorer synger deres motorlarm i forvejen over søer, enge og bakker med en synkronlyd så hårdrejsende som opføres en Wagner opera med Valkyrieridtet i ny instrumentering.

I Ans løber drengen Erik Moeslund sine helte i møde på marken med vildt vinkende arme, mens Dagny og Hans Jensen på teglværket i Vinderslev sekunder senere kaster sig rædselsslagne i dækning bag en havemur. En ved jo ikke, hvor bomber kan rasle ned i disse tider.

Gaver fra himlen

Om aftenen og den næste med sidder alle ved højtalerne og lytter til BBC for at få en forklaring og bemærker næppe afslutningen fra BBC den 1. november: »Vi bringer en hilsen til Carla, Egon, Dagmar, Nielsine, Dora, Harry, Hannibal, Camilla, Asta, Kirstine, Abel, Saul, Bertel, Isak og Herodes«.

»Uforståeligt volapyk«, og hovedrystende slukkes radioerne overalt eller stilles om på København og Kalundborg, men bare ikke i Demstrup.

Med et sæt springer Svend Aage Madsen op. »Saul« blev der sagt. Det er her. Det er nu. Det er alvor. Gruppen skal endelig modtage for første gang.

Allerede på det tidspunkt har der længe været travlt på RAF-basen ved Temsford i England. Pigerne har hele dagen pakket container efter container med våben, sprængstoffer, instruktionsbøger i sabotage, og når der er plads også sokker, chokolade og cigaretter.

Med små traktorer er containerne kørt ud til de ventende maskiner og hejst ombord med deres silkeskærme, og mens BBC afslutter udsendelsen til Danmark, brydes aftenstilheden på basen.

En efter en starter de fire motorer på »Stirling« flyene, og selv om en politisk beslutning om at spare da de blev bygget, for længst har gjort dem uanvendelige til bombetogter, er de stadig på toppen til hemmelige våben-transporter i lav højde.

Et efter et får flyene grønt lys fra kontrollårnet. Letter og søger bort fra pladsen i kun tyve meters højde godt gemt i terrænets natteskygger.

De enkelte fly er hver for sig på vej mod fjendeland. Kun lavflyvning i ordets bogstaveligste forstand kan skjule dem for radar, antiluftskytts og natjagere. Ingen af dem følges til fælles beskyttelse. Hver holder sin kurs, og for en af dem er kursen sat mod Demstrup.

I Danmark er der aftenfred, men roen brydes nu i mange midtjyske hjem, for navnet »Saul« bringer to steder i »Mikkels« område folk ud med besked. I Salten høje ved Lovns Bredning samles en gruppe, og i Demstrup aflægges Svend Aage aftenvisit hos kammeraterne, mens Bus i Kjellerup alarmerer vognmændene.

Henad kl. 22 cykler så 8 unge mennesker ud af landsbyen til markerne syd for Palstrup. De er nervøse, men ved næppe, hvor hårdt et arbejde, der forestår.

Andre steder er der fra 30 til 50 personer til modtagelse og transport, og der foruden er der udsat vagtposter, som holder uvedkommende væk, advarer om tyske patruljer og tager kampen op om fornødent. Her er man bare otte til arbejdet og så to chauffører. Flere har ikke kunnet skaffes.

Nu står de på pladsen og venter i totalt mørke, mens deres »Stirling« kryber in over Jylland forbi natjagerne på Karup. Slår et sving ind over Bjerringbro og kommer så som resultat af yderst nøjagtig navigation brusende i trætophøjde mod Palstrup.

En fjern motorlyd og folk springer ud på pladsen. Tre hvide lommelyster tændes på række op mod himlen på langs af vindretningen og med en fjerde står Svend Aage et stykke ude til siden i læenden af rækken og morser uafbrudt bogstavet »K«, mens maskinen passerer med et brøl og kvitterer for signalet ved at tage gassen af, og indlede et stigende 360 graders drej, hvorunder den taber fart, mens højden øges til 100 meter.

Stille kommer hun glidende som en rovfugl på stive vinger. Noget flager væk under bugen. 12 smæld høres - 4 motorer brøler op, og englænderen dykker igen ned til en hurtig spidsrod ud af Jylland hjem til æg og bacon.

Ingen ser efter maskinen. 11 containere daler lydløst til jorden, men en har sprængt skærmsurringen og drøner ned i den bløde pløjemuld, mens skærmen driver ind over skoven ved Aunsbjerg.

Containerne bringes sammen så hurtigt, det lader sig gøre i den bløde, tunge jord, men hvor er bilerne?

Smeden Søren Frederik springer på cyklen og racer hjem og så tilbage til pladsen med besked.

Alfred Kirkegaards lastbil kommer ikke. Chaufføren har pludselig fået diarre og sidder som limet til brædtet, og destruktionsanstaltens lastbil holder med motorstop ved Aunsbjerg. Baggrundsgruppen mangler endnu rutine.

Godset må gemmes på stedet, og bortkørsel arrangeres næste aften, så først hen ad morgenstunden når de 7 hjem til de daglige pligter, mens Svend Aage Madsen sidder vagt i nærheden af containerne, der ligger nødtørftigt gemt under nogle grene i en lavning.

I løbet af dagen bringes mad ud til vagtmanden af Aksel og Evald. Stemningen er dystert. Alt syntes at vakle. De to kan fortælle, at en stor styrke tyskere er under indrykning i Kjellerup og omegn, og fra Svend

Demstrup-gruppen

Aages side kommer den oplysning, at pladsen er opdaget af en karl, som næppe kan forventes at holde tæt.

Straks efter mørkets frembrud er gruppen igen på stedet, og nu lykkes transporten med hjælp fra Kristian »Slagter« Pedersen, der kører alt materiel til Demstrup.

Containerne tømmes og transporteres videre til drukning i mergelgraven, og våbnene gemmes under hydroforerne i vandværket. Hvad sendingen indeholdt er ikke noteret, men gruppen må af sikkerhedsgrunde aflyse pladsen for videre modtagelse og finde en ny. Svend Aage må samtidig konstatere, at transporttjenesten ikke har fungeret tilfredsstillende, men hvad han ikke ved er, at »Saul« var signal til to grupper. Det kunne have givet problemer, hvis en af pladserne skulle aflyses i sidste øjeblik. Så heller ikke i topadministrationen fungerer tingene endnu fejlfrit.

Under borttransporten blev gruppen iøvrigt set af Viktor Pedersen, der tilfældigt kom forbi, men som medlem af Kjellerupgruppen ved han, hvad det gælder, og bringer ikke sin viden videre.

I Demstrup har udenforstående ikke bemærket noget, men faldskærmen i træerne ved Aunsbjerg giver anledning til rygter om, at der er landsat engelske faldskærmsagenter i skoven og afstedkommer en tysk eftersøgning, der ud fra den fundne faldskærm må have afsløret, at der er foregået en våbenmodtagelse.

Massiv besættelse

Ingen i Kjellerup bortset fra baggrundgruppen og Viktor ved noget om hændelserne i Demstrup, og har også helt andre ting at tænke og tale om, for tredje bataljon er nået frem med sine 2.000 mand og skal under tag.

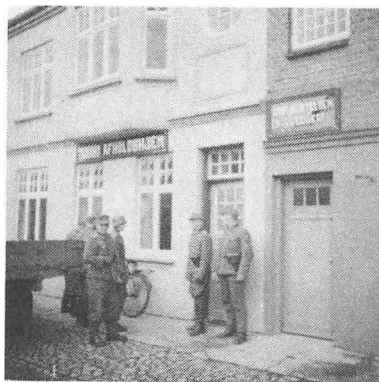
Straks besættes i Kjellerup hele skolen, og der er nu tyskere både der, på teknisk skole, landbrugsskolen, Skovbakken og forsamlingshuset i Almtoft, men ikke nok med det, også alderdomshjemmet, villaen Østergade 19 og missionshuset i Bethaniagade forlanges til disposition inden 48 timer.

Østergade 19 skal omdannes til telefoncentral og alderdomshjemmet skal bruges til hovedkvarter, så kommunekontoret må flyttes op i hjørnestuen på Schous Hotel, mens de gamle flyttes ud i byen i privatpleje.

De tyske officerer indkvarterer sig på Hotel Dania, Højskolehjemmet og Schous Hotel, og i Nørregade indrettes autoværksted, ligesom et skrædder- og sadelmagerværksted med tilhørende depot oprettes i Blichersgade.

Aunsbjerg går fri for indkvartering, mens Bøgildgård besættes, hvad angår selve hovedbygningen, men ikke funktionærboligerne omkring institutionen, så forstanderen må flytte fra hovedbygningen til smedehuset ved landevejen, som netop står tomt, mens de øvrige kan blive i deres boliger.

I Thorning flytter tyskerne ind i Afholdshotellet, skolerne, forsamlingshuset, missionshuset og senere på måneden, den 22., på Ilkumgård. Henad vejen opføres også 2 barakker ved forsamlingshuset og et vagttårn, hvor alderdomshjemmets flagstang står i dag, ligesom en hel del af styrken rykker ud i Kompedal.

Afholdshjemmet i Thorning

I Vinderslev belægges skolen, forsamlingshuset, missionshuset samt hvilehjemmet, og i brugsens lager indrettes depot. Noget tilsvarende sker i Levring, og den 3. november rykker også nogle enheder ind i Sjørslev og Demstrup, hvor man tager forsamlingshuset og sætter en antiluftskytsskanon op på taget over vandværket.

Hermed er vejen spærret til de oplagrede våben og hin nats bestræbelser indtil videre forgæves, men som gruppen siger: »Der er ingen skade sket, og hvor har man ellers så kvalificeret en bevogtning?«

Sted for sted bøjer sognene nakken og besættes uden protest, men i Sjørslev ulmer oprøret. For første gang i krigens historie kan man i en lokal sognerådsprotokol se, at landet er besat, da rådet på førstkommende møde indskrifer:

»Formanden meddeler, at den tyske værnemagt har beslaglagt Sjørslev skole, forsamlingshuset i Sjørslev og Demstrup. Missionshuset samt 3 private boliger nemlig Jens Thistedes enkes, Johanne Christensens og Stine Andreasens.

Lærer Toft og lærerinde frk. Jensen samt beboerne i de 3 nævnte private huse fik af repræsentanter for værnemagten pålæg om, at lejlighederne skulle være rømmet i løbet af 2 døgn, og 3-400 tyske soldater er nu interneret i de beslaglagte ejendomme.

Kommunens beholdning af tørv og brunkul ved Sjørslev skole, ialt 19 tons tørv og 4 tons brunkul blev afhændet til værnemagten for en pris af henholdsvis 48 kroner og 55 kroner pr. tons.

De direkte udgifter ved evakueringen af de beslaglagte ejendomme er betalt af kommunekassen. - Undervisningen er henlagt til konfirmandstuen og Sjørslev Vestergaard«.

Hvordan det blev klaret i de øvrige sogne med flyttevarsler, erstatninger m. v. er ikke noteret nogen steder, men af andre erstatningssager ses, at det besættende regiment ønsker at værne om sit renome helt modsat det billede, der ellers tegnes i den illegale presse.

Med smidighed og samarbejdsvilje løses problemerne overalt. Det sker selvfølgelig ikke lige fra den ene dag til den anden, og skoleeleverne nyder dage med ekstra frihed og ser med forventning så småt frem mod den tilstundende jul, nu da avisen meddeler, at julelotteriet starter 8. nov.

Blandt de voksne mærkes forandringerne ikke voldsomme, og for de fleste er det en større irritation, at samtlige slagterforretninger for fremtiden allerede lukker kl. 17 for at spare på strømmen og nå rengøringen, inden lyset skal være slukket, samt at kunderne nu også selv skal medbringe kurv eller anden emballage, da der ikke længere kan skaffes det nødvendige indpakningspapir.

I Vinderslev bliver de fleste danskere boende. Hverken værten i forsamlingshuset, i missionshuset eller førstelæreren, som bor i stueetagen på skolen, skal flytte, men beboerne i hvilehjemmet må afsted ligesom de gamle i Kjellerup.

Den tyske stab flytter selv ind på hvilehjemmet, og her laves også maden til hele garnisonen. For skolebørnene træffes der aftaler om undervisning i mejeriets kontor og i Anders Nørskovs øverste stue, mens missionsmøderne holdes i husflidslokalet ved gartner Kjeldsen eller hos private og enkelte gange i kirken.

Noget tilsvarende sker i mindelighed i Thorning. Undervisningen flyttes til konfirmandstuen, Gråskov forskole og til Chresten Schmits, mens man på Thorning Vestermark deles om lokalerne.

Tyskerne overtager skolestuen, og skolebordene flyttes til lærer Simonsens stue, hvor undervisning og aftenmøder fortsætter bare under mere trange forhold.

Flagstangen har Simonsen fjernet allerede, før tyskerne rykker ind, og undgår derved at se det tyske flag hejst ved sin bolig, men så forudseende har man ikke været i Kjellerup, så fra den 3. november vajer hagekorsflaget fra alderdomshjemmets flagstang til irritation for blandt andet pedel Sørensen, som nu har det langt mere besværligt i sin dagligdag.

Først skal alt inventar flyttes fra skolen og enten opbevares, hvor der kan skaffes lagerplads, eller bruges i nødtørftigt indrettede undervisningslokaler.

Sådanne indrettes i forsamlingshuset i Almtoft, hvor der i dag er væveri, i tre lokaler i missionshuset og i Hotel Danias sal, så pedellens arbejdsdag starter nu allerede ved 4-5 tiden om morgenen for at få fyret op i kakkellovne i forsamlingshuset og i missionshuset.

Biblioteket flyttes til Vestergade, hvor der nu er el-forretning, og allerede den 10. november kan avisen oplyse, at det nye bibliotek har åbent mandag og onsdag fra kl. 16 til 18 og tirsdag og fredag fra 15 til 17.

Pedel Sørensens besværligheder ophører dog ret hurtigt igen, da værne-magten udvider sit lebensraum til hele missionshuset og forsamlingshuset. Skolegangen må således klares på Hotel Dania og i to små rum i Tinghuset, og børnene har kronede dage, for reelt er undervisningen på det nærmeste indstillet, og havde man så ikke bare den lede smag i munden, så -

Sognerådet har nemlig den 10. november bekendtgjort, at rationeringskort til Vitaminol-perler til børn under 15 år og gravide kvinder (?) kan afhentes på kommunekontoret på Schous Hotel af alle, hvis statsskat ikke overstiger 210 kr. - om året altså.

BVADR - De små vitaminperler ser nok lækre ud, men det kræver øvelse at synke dem uden at mase den bløde gelatineskal, som gemmer den rene koncentrerede torskelevertran, og da det bedste ikke er for godt til de små poder, er mangt et måltid smagsmæssigt ødelagt fremover.

Besat eller ikke besat. Livet skal videre, og bedre tider må vel også komme selv her, så Kjellerup Banen søger koncession til nye busruter. Nu er det kørselSilkeborg-Kjellerup-Viborg og Viborg-Kjellerup-Thorning,

det gælder, og til almindelig opmuntring uddeles også to sølvmedaljer for landboflid i Thorning.

Modtagerne er Jacob Bugge og hustru på Thorning Vestermark samt Karl Stück og hustru. Ikke underligt at sidstnævntes ejendom er flot med det folkehold, han holder sig. Mærkeligt iøvrigt, at han har råd.

Det syntes især et par naboer, og holder med mere end almindelig nysgerrighed et godt øje til husmandsstedet og de mange »familiebesøgende«, men hvad de ikke får øje på, er de nedgravede lagre af våben og sprængstoffer, og hvad der næsten er farligere, Silkeborg kommunes komplette folkeregister.

Skuddet i natten

Så stor en garnison kan selvfølgelig ikke sove roligt og lade fem og syv være lige. Materiel og kvarterer skal bevogtes døgnet rundt for at hindre tyveri og hærværk og sikres mod overfald fra vilde indfødte og fjendtlige magter.

På Bøgildgård sættes en ring af vagtposter omkring selve hovedbygningen, hvilket jo så indebærer, at man for at komme til gartnerboligen på den anden side af gården skal gennem vagtkæden to gange. Først ind og så ud af lejrområdet.

En råkold, blæsende og tung vinteraften har gartneren været på besøg med hele familien ved broderen Niels Ejner Legind-Hansen, der som snedker bor nede ved vejen i »Vængehuset« og er nu på vej hjem i buldermørke.

Himlen er fuldstændig overskyet. Ikke et lysskær slipper til jorden fra måne og stjerner, og intet skær reflekteres fra det mørklagte Kjellerup.

Alt virker uheldsvangert, og sønnen Poul vil allerhelst skynde sig afsted, men holdes tilbage af moderens langsomme gang, da fugt og kulde i fællesskab har fremkaldt et ondartet gigtanfald.

På vej op mod hovedbygningen taler selskabet indbyrdes om, at naturen næsten varsler død, og farer sammen, når en vagt råber til en anden, som om også de fornemmer en fare og er bange.

»HALT«. Familien stopper. De er fremme ved hovedbygningen. Vagten lyser på dem med en afskærmet lommelygte, genkender dem og tillader passage ind i gården.

På modsatte side skal komme et nyt »halt«. Intet høres, men familien stopper for en sikkerheds skyld alligevel, hvor de plejer. Et lys tændes, et nik fra vagten og så går turen videre mod hjemmets tryghed. Blæsten må have overdøvet vagtens råb, mener man.

Kun nået en snes meter smælder en Mauserriffel uden varsel, og et bump fortæller, at noget tungt er faldet på jorden.

Lys tændes. På jorden ligger en tysk løjtnant i en blodpøl. Heller ikke han har hørt vagtens råb, eller måske har han villet afprøve vagtens reaktion og beslutsomhed og så glemt, at en frontsoldat på vagt ikke skyder varselsskud i en presset situation.

Løjtnanten lægges dagen efter på lit de parade i hovedbygningen, og under fuld militær honnør med vajende faner og klingende spil kører ligtoget afsted til en af æreskirkegårdene.

Den skydende vagtpost, der militært har handlet fuldt ud korrekt, får en uges orlov til almindelig opmuntring for både ham og regimentet. Pedel Sørensen finder forskellen mellem officerens og den henrettede soldats jordefærd usmagelig, og gartnerfamilien går ikke længere ud efter mørkets frembrud.

Omend skudepisoden var en ubehagelig oplevelse, gik den ret beset ikke fysisk ud over danskere, og det sker heller ikke i andre tilfælde.

Vagtposterne står der jo ikke for at kontrollere borgerne, men for at passe på og beskytte regimentet, og foruden vagter udenfor depoter og kvarterer graves til egen sikkerhed enkeltmands skyttehuller omkring landsbyerne, ligesom der foruden vagtplatformen i Kjellerup og i Thorning også laves et vagttårn i Vinderslev. Værnemagten er en gang blevet overrasket af faldskærmstroppe i Normandiet og ønsker ingen gentagelser.

Om dagen mærkes da heller ikke meget til vagterne. Det er mere om aftenen, når de keder sig, at vagterne forlanger legitimationspapirer, og så kan man på en tur fra f. eks. Vinderslev til Kjellerup godt blive stoppet ti gange eller mere.

Særligt vagtposten, som står på vejen mellem det gamle og det nye sygehus, underholder sig med at stoppe de unge sygeplejersker på deres ture frem og tilbage mellem afdelingerne. Bare det i nogle minutter at tale med en civil pige er en nydelse, som de ikke kan få nok af, men ingen af pigerne lider overlast, omend det kan være lidt koldt at blive opholdt letpåkledt i både fem og ti minutters vinterkulde.

De menige soldater opholder sig i det hele taget mest indendørs i deres kvarterer om aftenen, mens officererne på hotellerne giver den hele armen, let adgang som de jo har til spiritus.

Det får Marie Jensen kaldet »Humle Marie« og den 13 årige datter at mærke den 19. november, da de på vej hjem i mørket bliver råbt an ved Hotel Dania, hvor en beruset befalingsmand forlanger at se Ausweis.

Damerne forstår ikke en lyd, og officeren puster sig op, da så Gjedsøe Madsen kommer til hjælp og optræder som frelsende tolk.

»Humle Maries« papirer kommer frem og godkendes i skæret af »Davidsstjernen«, og med et »Gut und Sie« peger manden på datteren. Hun har imidlertid ingen papirer, og Gjedsøe Madsen må om og om igen forklare, at frøkenen endnu ikke er fyldt fjorten, og derfor ikke skal have eget legitimationskort.

Langt om længe forstår officeren sammenhængen og med et forbavset »kun 13 og med sådan en figur« kan damerne endelig fortsætte hjemad, mens bankmanden sludrer med tyskeren lidt endnu.

Kort forinden har der iøvrigt været brand i »Skovbakken«.

En ny afdeling er netop ankommet fra fronten, og brænder bål på balkonen for at få varme, men er ikke alt for omhyggelige med luer og gløder.

Pludselig er der for alvor bål. Brandvæsenet tilkaldes, og med den halve by som tilskuere slukkes ilden. Ikke alene er branden god underholdning her i de kedsommelige vintermåneder, men den er også omgærdet af følelser spændende fra frygt for at miste byens sommersamlingspunkt til håb om, at tyskerne nu mister et indkvarteringssted.

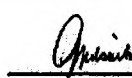
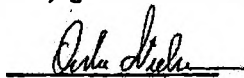
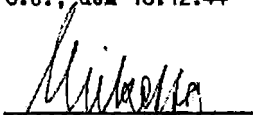
Snart går rygterne, at branden er påsat som sabotage, og rygterne går såmænd den dag i dag med angivelse af ikke én men mange modige gerningsmænd. Ingen har imidlertid endnu meldt sig som værende ansvarlige, så mon ikke rygterne er opstået af, at nogen i overmod før branden har udtalt det fromme ønske, at kvartererne skulle brændes af ved lejlighed om fornødent ved lidt hjælp.

Værnemagten tror ikke på ædel sabotørhandling, og påtager sig hele skylden, hvorfor Gjedsøe Madsen som formand for Turistforeningen er til forhandling om erstatning i hovedkvarteret på alderdomshjemmet den 16. december.

For værnemagten møder stabsintendant Miketta og for ejerne arkitekt Orla Nielsen foruden bankmanden med forlangende om 4.323,80 til fuld og endelig erstatning. Det er imidlertid for højt for modparten. Værnemagten skal vel ikke betale nypris for brugt inventar, og efter debattering frem og tilbage indgås forlig med kr. 2.900 at erlægge den 23. december samme år.

O.U., den 16.12.44

vorgelesen, gesehen und unterschrieben:

Stabsintendant

Opførelse over forvoldt Skade paa "Skovbakken".

127 m ² Måsonite	à 6,00 Kr.	1122,00 Kr.
50 " Krydsfiner	" 4,00 "	200,00 "
340 m Lister	" 0,25 "	85,00 "
3 Vinduer (12 Ruder)	" 18,00 "	54,00 "
3 " (4 Ruder)	" 8,00 "	24,00 "
24 m Brædder (1 x 5)	" 0,90 "	21,60 "
4 m ² Gulv 1½ Tm.	" 4,90 "	230,30 "
2 Døre	" 70,00 "	140,00 "
" "	" 40,00 "	80,00 "

Udpluk af regningen

Efter forhandlingen småsludrer Gjedsø Madsen og Miketta, mens de går fra alderdomshjemmet, og ved Hotel Dania mindes intendanten om, at her har de to mødtes før.

Miketta er desorienteret og husker ikke episoden med »Humble Marie«, men husker så, at han fra en bestemt aften intet husker grundet dansk akvavit i rigelige mængder og beder sig undskyldt sin beruselse, som skyldtes, at han lige var kommet fra hårde kampe på østfronten, hvor hans søn er faldet, samt at han efter tre års fravær mere end nogensinde savner sin kone i det bombehærgede Berlin.

Bankmanden nikker alvorstfuld og forstår. Han husker to fotografier på stabsintendantens kontor. Et af en ung mand i løjtnantsuniform og et af en smuk kvinde.

Ikke bare tyskerne i Kjellerup mærker krigen i denne tid. Den mærkes også for byens elforsyning. Trods talrige henstillinger er forbruget støt stigende, og nu kan det svage tørvegaskredne maskineri ikke længere følge med udviklingen, som burde have været en stilstand.

Forbrugerne opfordres endnu engang til at sætte endnu mindre pærer i lamperne, og landmændene får tærskforbud indtil der igen bliver lysere tider, og med døgnets mellemrum mellem jul og nytår holder elværksbestyrelsen møder.

Smøreoliesituationen er katastrofal, og det undersøges forgæves, om der er mulighed for elfremstilling ved Humle Mølle, mens forbrugerne endnu engang pålægges besparelser og forbydes brug af radioer før kl. 18 alle ugens dage undtagen søndag.

Heldigvis lykkes det at skaffe 2000 liter solarolie fra elværket i Kalundborg, mens en forhandling med den lokale værnemagt om tilskud i form af brændstof kun fører til, at tyskerne lover at være solidariske i sparebestræbelserne. Heller ikke de har længere solarolie i overskud.

Smøreoliesituationen reddes indtil videre med en tønde olie lånt på Demstrup elektricitetsværk. Så må det gå så længe, det kan med oplysningen af det lille samfund, hvor borgerne åbenbart endnu ikke helt har forstået at vise elektrisk samfundssind, men heldigvis viser juleindsamlings resultat på 4.110 kroner da, at det ikke står helt galt til med fællesskabsfølelsen.

1945 - Lys forude?

Nytårsaften starter som sædvanligt for de fleste med radioaflytning af diverse stationer, der ligeså som sædvanlig slutter nytårstalerne med hilsener til søens folk samt Kaj, Beta, Tune, Flora og Sivard afhængig af, om lytteren nu hører København eller BBC. Derefter er der spisning og tid til nytårsløjer, og en efter en forsvinder så de unge ud i mørket med hver deres planer.

Kresten Berntsen slår et slag omkring »Stukas« og ønsker godt nytår og »vi ses til midnat«, og »Stukas« går over vejen kaster og sten på vinduerne til Frits Jbjergs værelse, og lader nytårshilsnen gå videre.

Andre lister omkring skjult af mørkelægningen og griner smørret, mens de fjerner ristene over nogle lyskasser i Sindingsgade, og lader dem forsvinde i nabohavens mørke.

Herlig aften. Enhver hygger sig med sit, og for Kjellerupgruppen består hyggen hen mod midnat i samvær i et kvægskur på Overbys mark i Hingealle.

»Tune« var signal til deres første aktion, og nu er de klar med lommelamper og morselygte. Aftenens kendingsbogstav er »---«, eller for os uvidende »D«.

Det bliver en kold vagt. Stille vejr med klingende frost og månelys hjælper ikke. Ingen motorlyd når frem til de lyttende ører, og ud på morgenen må de vende hjem med uforrettet sag, og overfor familien lade som om de har deltaget i fornøjelige sammenkomster rundt omkring.

Ingen har noteret, hvad der gik galt, og heller ikke Silkeborggruppen har modtaget som varsel med »Flora«. Her har den hjemvendte maskine dog noteret et »no reception« og har altså været over pladsen uden at udløse sin last og er så returneret til Tømsford.

Lokalt en fuser, men ikke på landsplan, for på 13 jyske pladser kørte tingene lige efter bogen, uden at nyheden selvfølgelig af den grund står at læse i næste dags avis.

Her er problemer af en helt anden karakter. Igen er det galt med forbrugerne, og nu skal der spares på vandet og repareres dryppende vandhaner, for vandværkets elpumper kører alt for meget. Elværket er stadig belastet i urimeligt omfang, også selv om gadelamperne kun er tændt yderst sparsomt.

Netop det sparsomme gadelys har måske hindret containerne i at falde i Hinge, fordi flyverne ikke kunne se, hvor de var, hvor det i Sindingsgade gjorde det modsatte.

To af beboerne faldt således i de åbne lyskasser og blev svært forslået. Den ene endog så meget, at hun måtte på sygehuset og erklæres uarbejdsdygtig indtil videre, hvad der ifølge dagspressen ikke er godt for hjemmet, hvor der er to småbørn og ingen hushjælp.

Statskassen har det heller ikke for godt. Nu hvor politiet er væk, fremstilles tobaksvarer sort til hjemmebrug og salg. Det koster dyrt for samfundet, og handelsministeriet må, for at komme uvæsenet til livs, her den 6. januar erindre rygere og tobakshandlere om, at det altså er ulovligt at fremstille, sælge og benytte tobaksskæremaskiner og rullemaskiner til fremstilling af cigarer og cigarillos uden behørig anmeldelse til det lokale toldkammer.

Så naive er nok de færreste, og ved Stücks i Thorning morer man sig under avislæsningen over embedsmændene og har god stemning, da vognmand Sørensens kusk kommer på aftenvisit for at høre engelsk radio på Karls gamle batteridrevne modtager.

Nyhederne drejer sig om, hvordan både russere og amerikanere går frem, og efter udsendelsen fortæller kusken, at han da godt ved, hvor der ligger en franskmand gemt.

Manden, som er fra Elsas, er i sin tid blevet tvunget i tysk uniform, og under et rekreationsophold på Ikastegnen har han hørt, at hjemegnen er befriet, og er så forduftet ud af uniformen og ud på heden, hvor han nu flakker om forkommen af sult og kulde og i stadig fare for at blive fanget og henrettet. Nu er han der og der - sådan og sådan.

Det snakker Evald og Karl Stück så om, da kusken er gået og enes om at hjælpe, og en stormfund nat hentes så manden på heden.

Det er forinden aftalt, at desertøren skal gemmes ved »Vagns«, men på vej dertil render selskabet på en tysk kolonne, som er på øvelse, og nu tager franskmændene føringen og demonstrerer sin soldaterkunnen. Han ved, hvor de er, og fører sikkert flokken i en bue ud over heden frem til bestemmelsesstedet, hvor der er indrettet et skjul under halmen i laden.

Det går dog ikke i det lange løb. Vagn tør kun skjule desertøren, når det ikke ser ud, som om han kender til sagen, så nul forplejning, og da Karl erfarer det, hentes den nu helt forkomne til husmandsstedet, hvor familien med Søren Braüner, søn af den arresterede Niels Peter, som tolk erfarer, at franskmændene hedder Charles Spies og er ikke så lidt af et sproggeni.

På kun kort tid lærer han dansk til husbehov, mens lærer Simonsen skaffer tøj og legitimationspapirer, hvoraf det fremgår, at franskmændene er en døvstum under forsorg nu anbragt i familiepleje på husmandsstedet som billig arbejdskraft, som det jo bruges til langt efter krigen.

Pleje er ingen løgn. Både nerver og sul er i elendig forfatning, og i de første par dagen vil Charles ikke spise. Han fatter simpelthen ikke, at der er mad nok til alle, og at han ikke spiser på andres bekostning.

Det er der derimod andre, som gør uden samvittighedskvaler. Kjellerup plages af en stribe af indbrud. Hos cykelhandler Villadsen brydes et kældervindue op, og tyven forsvinder med 6 glas henkogt kød og en hel del spiritus, og ved fabrikant Mikkelsen, »Hjerm« stjæles et dame guldarmbåndsurs og 50 kr., mens resultatet ved »Kiosk Mikkell« er lig nul og et hul i butiksruden.

Koldt er det iøvrigt. Det sner og fryser, og det er et under, at Knudstrup marked kan afvikles planmæssigt med god handel på både kvæg og heste.

For de voksne er sneen en plage, men ikke for soldaterne, der uafsladeligt holder øvelser i omegnen. Godt nok fryser de, men de bliver hverken våde eller snavsede med deraf følgende rengøringsarbejde, og kan nyde fritiden med overbærende humør.

Det samme gør børnene. Ski, skøjter, sparkstøttinger og slæder er i brug fra morgen til aften, og i de store driver er det en smal sag at grave snehuler, når sprotsudøvelserne bliver ensformige.

Således også i Vinderslev, hvor pigen Birgit Bondrup sammen med legekammeraterne graver i en næsten 2 meter høj drive ved hjemmet overfor smedien til fornøjelse for både dem og vagtposten Kaj, som nyder at se en flok unger, der ikke er nerve- og hungersmærkede af krigen.

Snehulen ligger tæt ved vejen, men ikke tættere end at den sparsomme trafik kan afvikles uden hindring, men selvfølgelig er der altid fare for, at en vogn skrider ud og havner i driven, og så vil der uværgeligt ske en ulykke på børnene.

Det ser Kaj for sig, da Anthonius Mogensens hestevogn kommer kørende i tjenstligt ærinde ledsaget af en befalingsmand, og råber en advarsel. Hvad befalingsmanden ser for sig, kan være lige meget, for i næste nu ser børnene deres sneslot blive trykket sammen, mens Kaj på tysk får læst teksten om mulige ulykker og skyldplacering ved værnemagten.

Børnene er ikke et øjeblik i tvivl. Her er det ondsindet eksemplar af den tyske hær, som de små blade bagest i reolerne skriver om, og de græder utrysteligt over det tabte paradys, mens vagtposten Kaj afmægtigt ser på og føler med dem, for så kort efter vagtafløsningen at vende tilbage med en kæmpe pose hindbærbolcher og mange trøstende ord til de små.

Deraf får de ganske vist ikke hulen tilbage, men de genvinder deres tro på, at ikke alle tyskere er onde. Det ved Birgit nu egentlig godt i forvejen, for hos hende er der også dansk-tysk radiofællesskab. En i tysk uniform tvungen polsk familiefar gæster jævnligt hjemmet, og er i den grad en ven, som Birgits far senere taler meget om og gerne vil gense.

Sådanne tvangsuniformerede polakker er der overalt i sognene, og næsten alle ønsker de at komme ud af krigen og hjem, så mens Birgit hver anden dag løber i skole i enten mejerikontoret eller ved Nørskovs, løber et par polakker væk fra pligterne i Kompedal og havner som Charles som stakkels døvstumme i Stücks familiepleje.

Igen er Simonsen i aktion med tøj og papirer, men nu kniber det. Crome & Goldsmith er ikke leveringsdygtige i rette størrelse og facon til den ene af karlene, og Karl tager derfor den stakkels døvstumme med til Kjellerup for at købe ind ved Nedergaard, og om fornødent få rettet beklædningsgenstandene til.

Det lykkes, men i butikken er også Jebesen på indkøb, og som Stück har nedskrevet det: »Da blev vi godtnok slemt nervøse«.

Stück er iøvrigt ikke den eneste, der er ude at handle. Overalt er der aktivitet i butikkerne, for med 2.000 regelmæssigt lønnede soldater, som længes efter lidt mundgodt, skal omsætningen jo gå i vejret.

I mange Kjellerup-butikker ses vinduesskilte med »Her tales tysk«, ganske som det ses på vestkysten i vore dage, og i brugsen i Vinderslev har uddeler Bjerrum travlt fra morgen til aften.

Forretningerne går strygende. Blot mangler uddeleren pladsen i lagerbygningen, hvor tyskerne har indrettet depot for tøj og udstyr, og iøvrigt installeret elektrisk lys, så den tyske depotbestyrer kan se, hvad han foretager sig, når vasketøj sorteres inden forsendelse til hoveddepotet i Århus.

Hvad der ellers foregår i depotet, ser Bjerrum ikke. En vagtpost udenfor døren hindrer adgangen uden dog nogensinde at blive ubehagelig, og det gør heller ikke de handlende soldater i butikken. På intet tidspunkt forlanger de varer, som er forbeholdt brugsens medlemmer, mens erstatningschokolade er et populært gaveindkøb til dem derhjemme, hvor klistret det end er.

I Thorning hersker samme forhold. Aksel Nielsen er ikke længere på Bøgildgård, men har siden 1. november været salgskusk ved bageren og sælger både til danske og tyske købere ubesværet, hvad fem mand fremstiller i bageriet.

Et par gange om ugen laver bageren også flødeskumskager, som er væk på få øjeblikke, og det samme sker, når slagteren med dages mellemrum laver et stort fad frikadeller, og af og til med et lunt grin sender en køber til »Wurst« over til købmand Jensen. Så kan købmanden eller hans kommis Evald Duch selv prøve at forklare kunden, at her i staden er Wurst ost, og at Wurst på tysk er retur til slagteren.

Ingen sure miner af den grund, og heller ikke når en soldat for 65 ører får købt en pakke laurbærblade i den tro, at varemærket - en flot sild - borger for et indhold af lækre ansjoser.

Værre er opførslen i det politiløse Kjellerup. Midt i januar må vagtværnet arrestere en generende beruser på stationen, og fra rutebilejer Christian Jensen stjæles et helt bilhjul med både dæk og slange fra garagen i Sindingsgade, for dog heldigvis at blive fundet et par dage senere under en halmstak på samme vej.

Tyven bliver desværre ikke fundet, og selv om han nok kan undværes, er sognerådet velfornøjet med, at indbyggertallet i Kjellerup kommune er steget med 44 personer til hele 2.690. At tallet medregner 20 spædbørn på det nyindrettede spædbørnshjem i Nørregade slår ikke skår i glæden, for det er uomtvisteligt en tilvækst, som betyder, at der nu er 1374 skatteydere at plukke, og tilvæksten er sket på bekostning af landdistrikterne, hvor landbrugsmedhjælperne i tiden finder lønningerne mere attraktive og arbejdet mindre slidsomt andet steds.

Blandt tilflytterne er den nygifte Tage Mikkelsen, som med frue kommer til byen i disse dage og næsten straks får arbejde som assistent dels ved arrestforvarer Frederiksen om natten og dels ved graver Zetterstrøm på kirkegården om dagen. Her skal fælles træer i vintertiden, og selv om graveren er lidt speciel og på sin vis lever op til forfatteren Remarques påstand i »Den sorte Obelisk« om at »Alle gravere er lidt sidsyge«, falder Mikkelsen godt til og trives i selskabet.

De tidligere landbrugsmedhjælpere fra omegnen kan man under tiden finde på Schous Hotel, hvor de på grund af punkteringer sidder strandet på vej til flyvestationen, mens lastbilen repareres endnu engang ved vulkanisøren.

Så er stemningen munter og travlheden stor med servering af brasede kartofler med spejlæg, som ikke kræver mærker, og dertil Odin øl, der krigen igennem kan leveres i rigelige mængder, og snakken går lystigt, men nok noget overdrevent, om tyske bombemaskiner, der nu flyver rundt med deres egen jager bundet på ryggen, og om mærkelige propelløse maskiner, som på et øjeblik slår et smut over og ser til briterne. Godt nok er der ikke langt til Mols, men - -

Hvor den tidligere landbougndom således varmer sig i byen, fryser en bybo på landet. Svend Aage Madsen leder overalt efter en ny modtagerplads til Demstrupgruppen, men de er som forsvundet fra jordens overflade, og for ikke til sidst helt at opgive gruppen må han og organisationen godkende en plads ved Vindum med to alvorlige mangler. Pladsen er ikke let genkendelig fra luften, og den ligger tæt på Vindum Overgård, hvis ejer er den nazistiske godsejer de Neergaard, ikke at forveksle med den tidligere godsforvalter på Aunsbjerg, C. de Neergaard, som er omkommet under brandslukning på storebæltsfærgen »Sjælland«.

Sneen er lige i øjeblikket også et problem. Transporter kan ikke med sikkerhed planlægges på landevejene, som hvert andet øjeblik fyger til, og på markerne kan ingen færdes om natten, uden at det næste dag kan ses, hvad der er foregået. Alle nedkastningsoperationer aflyses derfor nat efter nat, og situationen kan hurtigt blive desperat.

Det kan den også i Thorning. Karl Stück er i marken, og nu kommer en af de to polakker, der iøvrigt hedder Johan Stanislavski og Roman Küta, løbende langs hegnet.

Tyskerne er på husmandsstedet i færd med en razzia, men i stedet for at forsvinde væk går Karl roligt hjem. Han har nogenlunde på fornemmelsen, hvad der foregår.

Ganske rigtigt. På gårdspladsen ligger hans beholdning af skovle, spader, save og hamre og mere er ved at blive slæbt ud, da Stück kommanderer holdt.

Intet værktøj skal fjernes fra hans hus, og selv om kommanderende tysker både kommanderer, snerrer og truer med geværer og bajonetter samt henviser til ordre fra højeste sted, gør Karl Stück hr. officeren det begribeligt, at hverken trusler eller våben skal få ham til at udlevere sit isenkram.

Tyskerne er i tiden ved at udbygge Kompedallejren med barakker og helt eller delvist nedgravede depotrum til beskyttelse af mandskab og materiel mod bomber og eksplosioner, men det projekt er ikke Karls. Han ved fra andre, at når værktøjet kommer tilbage, er det enten meget slidt eller ødelagt, og for den tilbudte erstatning kan ejerne lige så lidt som

tyskerne købe nyt i brugsen. De har nemlig forlængst udsolgt og ved ikke, hvornår værktøj igen er almindelig lagervare.

Karl holder altså fast på sit, og tilsidst sker det mærkelige. Tyskerne træder an og drager tomhændet bort. 1 - 0 til den stædige husmand. De døvstumme fatter ikke en lyd.

Mørke udsigter

23. januar broderer sognerådet i Kjellerup på budgettet. Udgiftsmæssigt er udsigterne mørkere end nogensinde. Balancen truer med en total på 434.100 kr. Bare til vejrøsenet må der afsættes 97.500, hvoraf gadebelysningen alene kræver de 1.000, eller ca. hvad en enkelt gadelampe uden mast koster i dag. Nu er det alvor. Nu må der spares, lappes og holdes igen.

Det eneste, der ikke spares på, er sne. Det vælter ned uafladeligt, og den 27. er det helt galt. Snefygningen afskærer Kjellerup totalt fra omverdenen, og både tog- og bilkørsel må indstilles selv indenfor bygrænsen. Heldigvis er en del mælkevoogne nået ind, før sneen for alvor begyndte, så der er rigelig med forsyninger i byens mejeriudsalg til flere dages forbrug.

Udenbys aviser må derimod undværes, men hold ud; de lover forsøgt ført til Kjellerup med sparkstøtting dagen efter, så man må indtil da selv forsøge at sysselsætte sig indendørs på anden vis.

Det forstår kæmner Jebsen. Noget af efterretningsværldi har fanget hans opmærksomhed, og nu gnistrer de indendørs antenner i kæmnerhjemmet, mens budskabet morses til Tyskland.

Radiosignalerne er imidlertid ikke retningsbestemte, og på Færøerne falder en engelsk soldat på en lyttestation på det nærmeste ned af stolen, da en ukendt station med kodede signaler er i hovedtelefonerne.

Hvad kærneren har opfanget, opfanges på stålbånd som i hast sendes videre til London, og da Jebsen flere gange gentager sin radioaktivitet, lykkes det hurtigt for den færøske station sammen med andre at pejle senderen til et sted i Midtjylland mellem Viborg og Silkeborg.

I London gøres stålbåndet til genstand for systematiske undersøgelser. Signalets indhold er et, og telegrafistens identitet noget andet og på kort tid, er han genkendt. Ikke fordi han har brugt sit navn, men fordi en telegrafists nøglebrug er ligeså karakteristisk som en håndskrift, og den håndskrift har man i arkiverne fra før krigen.

Efter flere års pause er en spion igen på arenaen og har dermed afsløret sig som en af admiralens sovende agenter, som man iøvrigt allerede har advaret danskerne imod. Nu må han uskadeliggøres.

Hurtigt tikkes de fornødne instruktioner til Danmark og bringes til Kjellerup, hvor de overdrages til Viktor Pedersen. DRÆB - og bevæbnet med en »Elver«, en meget stor pistol, hvis kugle altid med sikkerhed får ofret til at føle sig truffet, ligger Viktor den næste aften på lur på Jebsens vante rute hjem fra kontoret.

Også en tysk soldat er ude den nat. Formentlig er han deserteret og søger nu ved buldren på fordøren at komme ind hos planteskoleejer Jacob Duelund ude på Kjellerup mark.

Jacob tør ikke åbne og lister ud af bagdøren rundt om gavlen og ser tyskeren og styrter rædselsslagen igen ind, men soldaten ser også Jacob og tror sig et øjeblik forrådt og sender i panik et skud gennem ikke alene dørens træværk, men også gennem Jacobs lunge.

Jacob er ikke dødeligt ramt, men springer ovenpå for at gemme sig i sengen, og bagefter kommer tyskeren og smækker endnu en kugle i væggen lige over Jacob Duelunds hoved, formentlig for at true den sårede til at blive liggende. Så forsvinder soldaten igen ud i snestormen.

Duelunds kone får alarmeret vagtværnet i Kjellerup, men at få ambulancen af sted, er umuligt, så P. Degn og Ludvig Hansen må til fods og i ilmarch rykke alene ud til gerningsstedet.

En kane lånes ved Duelunds nabo Svend Thomsen, og med en dør som bære kan den forpinte mand så langt om længe bringes til sygehuset og lappes sammen af overlægen.

Desertøren fanges senere efter sigende med frontkuller og kommer formentlig også under lægebehandling; for om en retssag med efterfølgende dødsdom, er der hverken grav eller bevis.

Jacob Duelund dør ikke i denne omgang, men kommer først hjem fra sygehuset, da maler Arne Døssing forlængst har lappet huset og bevist, at med lister og kit kan skjules meget skidt.

Kærneren dør heller ikke. Som er han af en eller anden advaret, går han ikke længere sin sædvanlige rute hjem fra kontoret, og Viktor venter tænderklappende forgæves, da der kommer kontraordre. Jebsen skader ikke i øjeblikket de allierede. Viktor går hjem, og det gør kærneren nu

igen ad sin sædvanlige vej, mens han glæder sig over, at enkefru Braüner endelig efter indgriben ovenfra har fået bevilget hjælp, og beslutter sig til at give sønnen Tage lidt ekstra smørmærker med hjem i en kuvert ved næste udbetaling. Tage tænker på noget helt andet. Han tænker på en trækasse, som er kommet med faderens ejendele fra Neungamme, og nu står på loftet hjemme i »Stalingrad«.

Februar 45

bringer ingen lettelse i situationen og slet ikke, hvad angår energiforsyningen.

Rutebilen mellem Ans-Kjellerup-Knudstrup indstiller kørslen foreløbig til 12. februar grundet mangel på generatorbrænde stik imod både sommerens beregninger og optællinger i skoven, og samtidig kan husmødrene på billeder og tegninger se i avisen, hvordan en hokasse indrettes og bruges.

Danmarks Radio stopper fremover udsendelserne kl. 20.45 og indskrænker sendetiden i dagtimerne. Det sidste har dog ikke betydning i Kjellerup grundet tidligere indførte strammere restriktioner, men trods det, må elværket indskærpe reglerne om, at forbrugerne skal betale to kroner for forbrug udover den fastsatte norm, og stiger forbruget mere end 10%, klippes ledningerne.

På de og andre indførte sparevilkår kan man ikke drive værtshus med fornuft, og Hotel Dania og Schous Hotel aftaler indbyrdes fremover at skiftes til at have åbent om søndagen for at have kunder nok til en nogenlunde rentabel drift, men denne indskrænkning i forlystelseslivet generer ikke de unge tyskere, der netop ankommer fra fronten til rekreation i 3. bataljon.

Hvor danskerne efterhånden finder forholdene ulidelige, er forholdene for de hårdt pressede soldater paradisiske. Endelig kan de sove ubekymret og gå på indkøb næsten som i fredstid, så livsglæden slår kolbøtter, når officerer og menige kaster hæmningerne bort og slår gækken løs.

I Skovbakkens børnehaven slår menige fra en nyankommen maskingeværbevæbnet motorcykeldeling en søndag formiddag døren ind, og foranstalter en fest, der vender op og ned på inventaret og gældende moralnormer og fylder sandkassen med knuste flasker.

Et bud bringer nyheden til Gjedsø Madsen, som lader budskabet gå videre til børnehavelederen frk. »Bitten« Nielsen pr. telefon med en opfordring om, at hun som sprogkyndig selv tager affære, og opfyldt af vrede styrter frøkenen så alene til Skovbakken uden hjælp.

Nok repræsenterer bankmanden ejendommens ejere, men han har intet at gøre med, hvad der sker i de til børnehaven udlejede lokaler, og det samme synspunkt har også de mange tilskuere udenfor børnehaven, som tager episoden som folkelig underholdning i kirketiden og spændt venter på udfaldet.

Den unge kvindes harme virker ikke på de fordrukne, men på en tililende officer virker den som den i sin tid virkede på mændene ved byfesten, og omgående kommer den hvide ridder op i den sorte mand.

Harmdirrende kommanderer parret i børnehaven, og under iskolde blikke bringes først soldaterne og siden institutionen til orden med oprydning og udskiftning af sand i sandkassen, og først da alt kan godkendes af frøkenen, kan officer og menige træde af med behørig hælesmækken.

Ærefuld handling tænker »Bitten«s forældre om officeren, men ikke om bankmanden, som lod datteren i stikken. Men bankmanden har nok set situationen helt rigtigt og indset, at han i modsætning til frk. »Bitten« ikke have udseende og mulighed for at appellerer til tyskerens bedre jeg.

I officerkvartererne på hotellerne går det udenfor tjenestetiden ikke mindre vildt til - tværtimod, og festerne ophører ikke sammen med den almindelige udskænkning kl. 20, og på Schous Hotel må sønnen, Preben, således mere end en gang stå overfor en tysker i den forkerte ende af et pistolløb, når der ud på natten forlanges mere øl.

Så er der larm i gaden både inde og ude, og leg med skydevåben hører med til festlighederne. Skudmærker på hoteltrappen taler deres tydelige sprog og maskingeværbyggerne pisker om natten rundt i gaderne, når de hurtigt skydende model 42 maskingeværer anbringes på messingknappen i krydset lige under »Davidsstjernen«, og der væddes om, hvem der kan slå flest smut med de glødende kugler, når lyssporprojektilerne sendes helt fladt hen ad vejbelægningen.

På torvet holdes også konkurrence blandt officererne. Hvem kaster en håndgranat længst? En spøg der først stopper, da en af veteranerne pr. rutine fjerner sikringen på granaten inden kastet, og derved blæser butiksruden ind hos cykelhandler og sognerådsmedlem Smith Madsen.

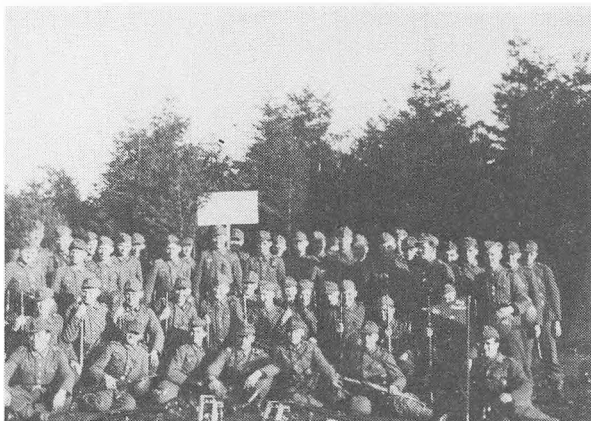
Heldigvis kommer ingen til skade, men butikken ser ikke godt ud, og da cykelhandleren kommer på arbejde næste morgen, bliver han for alvor ræd. Er det sabotage eller Shallburgtage? Hvem er ude efter ham og hvorfor? Det kan ingen svare på, omend der er foreslag med adresse til begge muligheder.

Mysteriet opklares heldigvis hen ad formiddagen, da en officer kommer til stede og efter endt forklaring udbeder sig en regning på reparationen. Det bliver ialt 1.005 kr. og 87 ører, som officeren samler ind blandt kollegerne og betaler af to gange for at redde regimentets ære og den uheldige kammerat fra major Prahls vrede.

De vilde nattefester hører dog totalt set til undtagelserne i garnisonen, og vel anerkender man ikke værnemagtens tilstedeværelse som helhed, men enkeltvis kommer dens soldater i mange hjem.

Således diskuterer Harald Sørensen stenhuggerfaget med en tysk kollega, mens veluddannede unge tyskere andre steder i byen gæster selv de bedste kredse til the mere eller mindre åbenlyst.

Radiofællesskabet er fortsat udbredt, og hvor mange måske er bange for at forlade hjemmet om aftenen af frygt for indbrud i disse politiløse tider, nyder lærer Simonsen til fulde godt af sit naboskab til den tyske deling i skolestuen. Hjemmet er under konstant opsyn af den tyske vagtpost, men ikke en af skolebørnene eller Simonsens aftengæster fra »modstandsklubben« generes, men modtages altid med høflig retstilling.

Tyske soldater til fronten

I Thorning må en afdeling med mellemrum afsted til fronten, og med tiden opstår den tradition at såvel den samlede enhed som den enkelte soldat ved den lejlighed skal fotograferes og den enkelte helst i selskab med en eller flere af lejrens kontorpiger, så han i skyttehullerne på østfronten senere kan mindes de fredfyldte timer på »flødefronten« i Danmark.

Fotografen er som regel landpost Hvorslev, som på den måde tjener en ekstra skilling og fredeligt sikrer sig film og remedier, som kommer også Karl Stück til gode.

Andre steder i landet er der mindre fredfyldt, og specielt er man sabotagemæssigt ude efter de lastbiler, som kører for besættelsesmagten. Det fører til, at tyskerne forlanger vognene parkeret under opsyn på torvet i Kjellerup, når de ikke er i tjeneste, og samtidigt oprettes et kørselskontor dør om dør med torvekiosken, som styrer både civil og militær brug af lastbilerne.

Ingen må længere køre uden behørig tilladelse fra kontoret, som ledes af officererne Heuser og Weise assisteret af danskeren Sven Nielsen, der hurtigt gør sig grundigt upopulær.

Beskyttelsessystemet virker, men der harmer flere, at en vognmand snyder for vægtafgift til staten og kører på hjemmelavede nummerplader. Forhindre kørslen kan man ikke, men dommerfuldmægtig Bonfils, som

Soldat og pige

juridisk er ene mand på skansen, sender den skrælskende vagtmand Ludvig Hansen afsted med skævbidderen for at klippe pap og stævne vognmanden for dokumentforfalskning at møde i retten næste formiddag.

Det gør vognmanden ikke, men i stedet stiller en tysk underofficer og udbeder sig en forklaring, som i al korthed går ud på, at hvis ikke vognmanden selv vil betale for lovlige plader, må værnemagten gøre det. Det gør den så, mens Bonfils ånder lettet op, og resten af byen får sig et billigt grin.

I Demstrup sker også ændringer i værnemagtens daglige færd. Nye soldater ankommer og gamle kendinge rejser, og med dem luftværnskanonen på vandværket, hvor de gemte våben ikke længere nyder godt af tysk beskyttelse.

Den chance kan Demstrupgruppen ikke lade gå fra sig, så mens tyskerne ser den ene vej, flyttes de kære bøsser den anden og op på Jens Smeds høloft. Dog kun i nogle få dage. Jens Smeds er gamle folk, og opdages den illegale høst, vil de uforvarent komme i uføre, så endnu engang holdes der flyttedag nu over på høloftet ved Gunnar Hjord.

At have våben liggende er nemlig ikke uden risiko, men ifølge tysk forordning af 19. september sidste år forbundet med dødsstraf, hvad der dengang fik Aksel Nielsen til at emballere bedstefaderens to gamle pistoler i en dåse med olievædet savsmuld og grave hele herligheden ned i den hensigt, at lade godset hvile i ro til krigen er endt.

Det samme skal tyskerne på Ilkumgård derimod ikke. De skal træne og

graver skyttehul på skyttehul, som da aktiviteten opdages af Aksel mor, får konen afsted i panik til bageren med besked om, at »Nu graver de snart til dem«, og så er en vis mand løs.

Så galt går det dog ikke den dag. Aksel graver uset dåsen op efter mørkets frembrud og bringer indholdet til gamle Finderup Jacobsen, som finder på råd. Ganske åbenlyst hænger han pistolerne op i udstillingen på Thorninghus, datidens lokale museum, og dermed er både skydevåben og familien Nielsens liv reddet i denne omgang.

Aksels mor har iøvrigt engang tidligere troet sit liv endt på grund af krigen. Det var, da kaffen blev rationeret, og nu gør krigsvæsenet endnu et attentat med hendes helbred.

Den 17. februar rationeres både kaffeerstatning og kaffetilsætning, og frem til 1. april kan hver voksen kun få udleveret ialt 375 gram af den uægte vare.

Godt er det så, at riget aldrig mangler vise mænd, som i en snæver vending har råd på rede hånd, og i avisen fremfører de beroligende, at der den lille mængde til trods er mulighed for et par kopper kaffe dagligt, hvis husmoderen ellers viser streng økonomi, og nøje beregner det nødvendige kvantum kaffeerstatning før tilberedningen. Kan husherren herefter ikke få sin daglige kaffe, er det ikke handelsministeriet, men husmoderen der har klokket i det.

Samme dag kan iøvrigt læses, at malermester Vilhelm Petersen har optaget den unge malersvend Ingemann Wittrup i firmaet som kompagnon, og mens denne officielt ser forhåbningsfuldt på firmaets fremtid, ser han i det skjulte også forhåbningsfuldt i almanakken. En ny månepriode forestår med mulighed for natflyvning, og dermed mulighed for våbenleveringer til en mulig afslutning af krigen.

Den samme mulighed ser frihedsrådets arrestationsudvalg og udsender retningslinier for, hvilke personer, der skal arresteres, når rette time er inde.

Arrestationerne skal tjene to formål. Nemlig at hindre det store antal tyskvenlige i at begynde en kamp til fordel for det 3. rige, samt at forhindre pøbelagtig selvjustits, som det skete året før i Frankrig, hvor mere end 40.000 blev ofre i »de lange knives nat«.

Målgruppen for arrestationerne defineres således:

1. Samtlige medlemmer af nazistiske organisationer.
2. Alle danske, der under den ene eller anden form er gået direkte i tysk tjeneste som medlemmer af et af frikorpserne, organisation Tot, tysk politi, som marinevægtene eller lignende.
3. Alle, der uden at være direkte ansat af tyskerne, har optrådt som stikkere.
4. De, der må befrygtes ellers at blive ofre for privat lynchjustits.
5. Tyske krigsforbrydere, det vil sige tyskere, der har gjort sig skyldige i umenneskelig optræden under krigen.

Reglerne påbyder ikke direkte noget om arrestation af værnemagere og tyskerpiger medmindre de falder ind under punkt 4, og om specielt pigerne siges der efterfølgende, at de ikke må udsættes for korporlig mishandling.

Samtidig oplyses, at der før arrestationerne iværksættes, vil blive udsendt lister fra det centrale arkiv, samt at arrestationerne skal foretages af den lokale modstandshær under ledelse af en politibetjent, som skal sikre, at arrestationerne foretages fagligt korrekt og i overensstemmelse med lovgivningen.

Listerne er selvfølgelig ikke på nuværende tidspunkt færdige, men der arbejdes ihærdigt, og øverst på listerne sætter arrestationsudvalget personer fra samfundets såkaldte elitelag. Hermed menes offentlige personer og tjenestemænd, som ved deres opførsel kan have påvirket de lavere klasser uheldigt under besættelsen.

De retningslinier skal senere bringe mange ufrivilligt hjemmefra, men ikke så mange som de retningslinier, der lidt tidligere er udgået fra det tyske førerhovedkvarter.

Hitler ser nok, at russerne snart strømmer ind over Østprøjsen, men han ser ingen fornuft i, at gode tyske statsborgere skal under russisk herredømme, og giver derfor ordre til deportation eller tvangsflytning af alle.

Det er starten på en mennesketransport, som skal få tilbagetrækningen ved Dunkerque til at ligne en ferieudflugt, for hvor englænderne om sommeren flyttede godt 450.000 trænedede mand ca. 30 km, flytter Hitler gennem de næste vintermåneder over 2 millioner gamle mænd, kvinder og børn 30 gange så langt.

Deportationen gennemføres af den tyske flåde, og da transportskibene ikke mere slår til også af civile danske passagerdampere som f. eks. D.F.D.S.s »A. P. Bernstorff«. Skibene er generelt ikke mærket med røde kors, da der er i tyske øjne ikke er tale om flygtninge, og skibene angribes derfor uafsladeligt af russiske og vestallierede fly, der jo ikke fra luften kan se, om skibet medbringer soldater eller civile.

Deportationen kan ikke gennemføres fra den ene dag til den anden, og resten af krigen pendler skibene ofte med flere tusinde ombord frem og tilbage over Østersøen. Hver time i havn er en spildt time, og i Danmark, som totalt set kun modtager et mindretal af de deporterede, sker udladningen af de store både hovedsageligt i Rødby og København, og så er de hjemløse ikke længere marinens ansvar.

Nu er de »Værnemagtstilhørende«, og værnemagten har formelt ansvaret for indkvartering, forplejning, lægehjælp og begravelser, og kun i de første uger er danske læger gennem aftale mellem værnemagten og sundhedsministeriet forpligtet til at hjælpe.

Indkvarteringsmulighederne er hurtigt opbrugt omkring havnebyerne, og snart ruller tog med deporterede, eller flygtninge som danskerne foretrækker at kalde dem, ud over landet for sted for sted at overtage værne

magtens kvarterer.

Det hører man endnu ikke om i Kjellerup, men derimod hører man den 20. om aftenen, at BBC afslutter udsendelserne med hilsner til bl.a. Else og Tune.

Hermed har Svend Aage Madsen al mulig grund til at få sved på panden. Begge hans pladser skal modtage samtidigt, så alle skal i aktion og bilerne vel og mærke uden motorstop, og da Svend Aage ikke kan være to steder på en gang, må Kresten Berntsen selv klare tingene i Hingeballe, mens Svend Aage leder foretaget i Vindum.

Ingen husker bagefter noget specielt om den nat, men af ukendte årsager udgår nedkastningen i Vindum, men Hinge får 13 »tigre« eller én mere, end englænderne senere opgiver at have kastet. Formentlig er en container blevet hængende i flyet ved kast på en anden plads tidligere på aftenen, og er nu røget ud sammen med de 12 planlagte.

Kodeordet »tigre« fortæller, at der er modtaget grundsæt til sabotage i H-containerne. Hver container er sammensat af 5 tønder med en gummiplade mellem hver til støddæmpning og holdt sammen af 2 jernstænger på hver side af tøndestablen.

Straks containerne lander, fjerner Kjellerupfolkene de 2 jernstænger, og fra hver af tønderne trækkes 2 vebbingsele frem, som gør det muligt at transportere tønden som en rygsæk, så med 13 containere betyder det 65 traveture mellem mark og sommerhuse.

Faldskærmene gemmes under husene og tønderne tømmes ud inden-dørs og sendes videre til drukning i Hinge Sø sammen med gummipladerne. Det er Viktors og Frits Jebjergs arbejde, og til formålet råder de over en gammel jolle, så tønderne kan slæbes ud på dybt vand inden afgang til dybet.

Jollen er utæt som en si og tager vand ind, så det klukker, og da boblende lyde fra de synkende tønder blander sig i vandmusikken, bliver spænding og lydindtryk for meget for Viktor. Resultatet er søsyge i svær grad, som parret med pjaskvåde fødder bevirker, at Viktor efter sejlturen er overbevist om sandheden i visen »Stå aldrig til søs, lad de andre stå«, mens han endnu i flere timer har kluklyden i ørerne.

Imens har de andre sorteret og lagt til side. 11 stk. H-1 ladninger, som hver rummer 75 kg. plastisk sprængstof, forladninger, lunter, detonatorer og tidsblyanter samt stormtændstikker, isolerbånd, lim og instruktionsbog fylder godt, og dertil så 2 stk. H-4 ladninger med udstyr til ildspåsættelser såsom brandbomber, brandblokke, lunter og tændstikker. Totalt noget i retning af 2 tons fyrværkeri. Fyrværkeriet skal ikke rengøres og kan blive i sommerhusene indtil videre, så gruppen kan nu slappe af.

Demstrup-folkene gør det samme, omend de alle, og ikke mindst den nye mand Vagn Hjord, er noget skuffede over den spildte nat, hvor kun Niels Chr. Grønkjær og Evald Jensen har sovet. Niels Christian er flyttet fra egnen, mens Evald har trukket sig tilbage, da hans unge kone fik et

regulært sammenbrud efter den første aften og tyskernes efterfølgende ankomst til Demstrup.

Svend Aage Madsen kommer ikke i seng den nat. Dels må han i kontakt med Kresten for at høre om resultatet i Hinge, og dels skal han indberette det skete til »Mikkel« i Viborg, så det er en træt ung mand, som næste aften, den 21., hører BBC og overhører »Else« med resultatet, at alle får en ikke tilsigtet nats søvn istedet for at deltage i RAFs nystartede nedkastningsoffensiv.

Ingen anden plads i Jylland får dobbelt ladning om onsdagen, men på en plads i nærheden får man uden bestilling en ladning cykeldæk, som formentlig skulle have været leveret i Vindum og resten af ladningen er så gået retur til England, mens der på 17 andre pladser modtages 40 tons i 296 containere og 22 pakker fløjet ind af 6 »Stirlings« fra eskadrille 138 og 6 fra 161 samt et ukendt antal amerikanske »Liberators«. Eskadrille 138 har samme nat også 6 »Stirlings« over Norge og 2 »Hudsons« over Tyskland, så der er gang i butikken.

Næste aften holder alle pladser planmæssigt fri i Danmark, men i eskadrille 138 opretholdes presset med 15 »Stirlings« over Norge, desværre ikke uden tab, hvad enten det nu skyldes uheld eller sløvede reflekser grundet træthed.

Den 23. februar mister eskadrille 138 en »Stirling«, som falder i Vesterhavet på vej til Hobro, mens den anden Tlemsford eskadrille nr. 161 mister sin chef over Norge. Den nye chef skydes natten til den 5. marts ned over Livø, og så må en ny chef udnævnes på bare 2 uger.

Alle i Livø-maskinen bliver dræbt ved styrtet. 4 begravnes i Løgstør, 2 i Fjerritslev og 1 i Sejerslev. 2 mand fra vraget i Vesterhavet driver ind ved Torsminde og begravnes i Søndre Nissum og 1 findes senere og begravnes i Haurvig, mens de sidste 4 ikke fik nogen kendt grav.

Nok er modtagergrupperne presset, men presset tåler ingen sammenligning med presset mod flyverne. Det fik Svend Aage læst og påskrevet af C. O. Petersen, og for ikke oftere at overhøre et signal om aktion får nu også Søren Kristensen, Kresten Berntsen og Ingemann Wittrup kendskab til kodenavnene.

Sammebrudet begynder

Heller ikke i den tyske lejr er man unden pres. Efter en tidligere omgang ved fronten er de fleste sjæleligt mærket for livet, og nu forestår en ny runde, mens der fra hjemmefronten fortælles enten rygtevis eller i private breve om hele familiers udslættelse, når en fuldtræffer fra et bombefly på sekunder udraderer en beboelsesejendom.

Kun få soldater kan under de omstændigheder skjule deres frygt for fremtiden, og blandt de frygtende er den 17 årige Max Perl, som over

middag den 24. februar stiller på vagt ved brugsens lagerbygning i Vinderslev og begynder sin vandring frem og tilbage, mens han dels holder øje med lageret og dels med værkstedet i naboejendommen, som nu også bruges af værnemagten.

Det er bittert koldt, og i butikken sidder folk længe til varme og hyggesludrer, inden de igen må ud i kulden, hvor en deling netop marcherer fra bad på mejeriet.

Delingsføreren kan mod forventning ikke se nogen vagt ved brugsen, og først efter at der er kommanderet holdt og kaldt flere gange, kommer den unge Perl ud fra brugsens lune baggang, mens han undskylder sig med, at han har været inde for at slukke tørsten.

Det passer ikke, og det ved både tilskuere og delingsføreren. Max har varmet sig, så det bliver til en balle af rang, hvor Max Perl belæres om, hvordan en uopmærksom vagt ved fronten kan blive skyld i mange kammeraters død. Hvad der loves som straf, hører brugsuddeler Bjerrum ikke, men uddeleren ser, at delingsføreren har notesbogen fremme og noterer, inden han og delingen marcherer videre.

Nu er der ikke længere tale om, at vagten skal indendørs. Som et pendul vandrer han med bøjet hoved frem og tilbage, og på brugsuddelerens ture om i gården, ser han, tårerne løbe uhæmmet ned ad knægtens kinder.

Det er for meget. Bjerrum vil trøste knægten, men kunderne holder ham travlt beskæftiget og levner ham ingen pause, så det bliver kun til opmuntrende smil og medfølelse nikk, når de to passerer hinanden i gården.

Ved femtiden lyder et riffelskud, og fra muntre sjæle ved kakkellovnen lyder et muntert: »Det var sgu' nok vagten, som skød sig«, og så går snakken videre, mens Bjerrum, der jo har overværet ballen og virkningen på Max, ræddes for, at bemærkningen skal vise sig virkelig.

Igen forhindrer kundernes bestillinger brugsmændene i at komme ud, og først en lille times tid senere slipper Bjerrum afsted, netop som en transportvogn ankommer fra Århus med vasketøj til depotet.

Atter kaldes der gentagne gange på vagten, men uden resultat, for Max Perl er ikke inde i varmen, men ligger kold udenfor. Ballen har udløst en depression, som han ikke har kunnet holde ud, og han har så til sidst holdt riflens kolde løb op under hagen og trykket af. Nu ligger han død for enden af bygningen med flækket hoved.

Tyskerne tror først, vagten myrdet og går i stilling, men indser snart sammenhængen, og fra hvilehjemmet kommer en kommando med lagner og bærer liget bort, for senere at begrave det på Vinderslev kirkegård.

Det skud optager sindene meget i Vinderslev de næste par dage, mens skuddet overhovedet ikke bliver kendt i Kjellerup, som optages af, at elektricitetsværkets generalforsamling er udsat på ubestemt tid grundet lokalemangel, ligesom man i Thorning optages af, at sognerådet den 1. marts vil nedsætte et udvalg til oprettelse af en sportsplads til gavn for alle sognets beboere.

Marts 45 - freden truer

Det mener man i hvertfald i sognerådet i Kjellerup og holder møder om situationen, mens Bech Bjerregaard efter aflytning af den engelske radio om aftenen den 4. marts går til vinduet for at mørklægge, men fortryder og nøjes med at trække halvt ned for dog endnu en stund at se ud på aftenhimlen - siger han da.

Også genboen ser ud og ser rullegardinet. Så ved han besked. Tørvebilen skal ikke i garage i nat. Alfred Kirkegaard og hele organisationen får travlt, for det halvt nedrullede gardin fortæller i aftalt kode, at både pladsen i Vindum og pladsen i Hingeballe er på programmet, som til en forandring næsten følges.

I Vindum modtager Demstrup-folkene 9 »tiger«-ladninger med sprængstof og 1 pakke pistoler, hvoraf noget skal hjem på Gunnar Hjords loft og resten ud i en falsk roekule på Ejnar Grønbæks mark.

Pladsarbejdet er hurtigt overstået, og så går det hjemad. Rart at komme afsted for har tyskerne på radarstationen i Lysgaard hørt noget, kan de hurtigt være der.

Netop som alle ånder lettet op, ånder destruktionsanstaltens lastbil ud, og dør med et suk. Ingen kan genstarte motoren. En mand må til telefonen og kalde Falcks kranbil. Nu er hurtig hjælp dobbelt hjælp, men Falck må ikke yde assistance til biler om natten og kan først komme ved dag gry.

Generatorbil på nedslidte dæk

Så må godset igen af og gemmes i skoven, så ingen ser lastvognen stå på vejen med fuld våbenlast, og sådan ser Falckfolkene den om morgenen uden at se vagtposten i skoven, og uden at nogen ser ud, skubbes vognen ind i garagen ude på destruktionsanstalten en time senere.

I Hingeballe klapper transporten, men til gengæld mister man en container, for RAF opgiver et kast på 13 »tigre«, mens gruppen kun melder 12 og ingen savnede. Den sidste er formentlig gået i Hinge Sø med uåbnet skærm og er derfor ikke blevet observeret under optælling af de dalende skærme.

Den manglende ladning er aldrig fundet. Ganske vist bliver der efter krigen bjerget en container, men indholdet i den var ikke sprængstof, og da der gennem de næste måneder bortkommer yderligere to, ligger de 150 kilo uarmeret sprængstof endnu på søens bund sammen med en tvilling.

Ingen af de tyske vagtposter i området aner øjensynligt uråd og slår alarm, selv om det kredsende fly over Hinge må være hørt både i Lemming og Vinderslev, og ingen af de to maskiner til Svend Aages pladser har uheld, mens en »Stirling« ført af G. L. Slevén fra 138. eskadrille under returflyvning fra Sjælland falder ned i det lavvandede område ved Tipperne i Ringkøbing fjord.

Alle ombord er uskadte og flygter fra vraget i to hold. Det ene går lige ind i den tyske lejr ved Nymindegab, og det andet stikkes et par dage efter ved Bork. Ikke alle tror endnu på tysk sammenbrud.

Det gør derimod slagtersvend Gunnar Christensen, en ung mand i Almtoft, og vil gerne gøre sit til, at sammenbruddet går hurtigere. I flere år har han hjulpet »Kiosk-Mikkel« med omdeling af illegale blade, og netop derfor har modtagerfolkene undgået ham. Bladfolkene arbejder alt for åbenlyst, og hvem ved, om de kan holde under tortur?

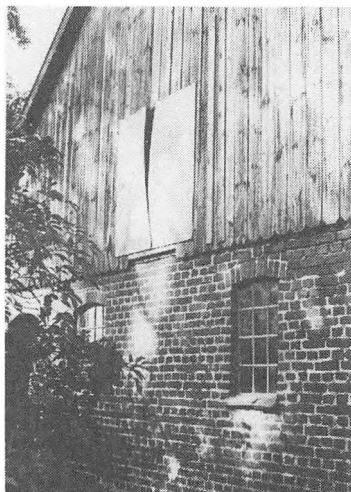
Våbenmaskine ved »Tipperne«

Det ved Gunnar intet om, men har planlagt en solokrig og skal i den anledning have skaffet sig en pistol. Stjæle den kan han ikke, men med en menig soldat i kørselskontoret ved siden af kiosken aftaler han et stævne-møde om aftenen den 7. marts, hvor det ønskede våben efter planen skal skifte nationalitet mod passende betaling.

Det er nogle våben også lige ved at gøre i Demstrup. Tyskerne holder øvelse i kamp om huse og ser nu Gunnar Hjords høløft som et glimrende sted til træning af både forsvar og angreb. Bare op med gavllemmen og kampen kan komme igang.

Det vil gavllugen bare ikke. Gunnar Hjord er på loftet og har forstået snakken udenfor, og hurtigt har han slynget en rebende om det indvendige håndtag og sidder nu med rebet viklet om både sig selv og en loftsbjælke.

Udenfor slider soldaterne i lugen, og indenfor slider Gunnar i rebet, mens optrinet slider på Søren Kristensen, som et stykke derfra passivt må se vennens kamp på liv og død.

Gavllemmen i Demstrup

Kommer soldaterne ind, er det ude med Gunnar, og får smeden så ikke i en fart kammeraterne ud af byen, kan de alle følge kammeraten ud af tilværelsen.

Så galt går det ikke i denne omgang. Tyskerne opgiver kampen med den genstridige gavlluge og finder et andet sted, mens Gunnar og Søren ånder lettet op og glæder sig over, at de ikke denne gang gjorde sig fortjent til et trækors og en plads på dødslisterne i de illegale blade som »Kiosk-Mikkel« netop sender Gunnar Christensen og »Lasse-Skrædder«s overbo, Oskar Døssing, på gaden med.

Gunnar glæder sig til sit stævnemøde om aftenen, og Oskar er ikke alt for vågen, og går som det første sted på bladruten ind på kørselskontoret, hvor man selvfølgelig ikke er ukendte med kioskejerens holdning til tingene.

Men illegale blade bragt lige til døren er for groft. Tålmodighedens bæger flyder over. Oskar Døssing arresteres og få minutter senere arresterer Weise også Christian Mikkelsen i kiosken.

Straks går turen til Mikkelsens privatbolig i Krabbesgade 28, hvor alt endevendes, ligesom »Kiosk-Mikkels« kone, Rosa Mikkelsen, tages i forvaring. Voldsom gråd fra børnene bevirker imidlertid, at tyskerne alligevel ikke tager hende med, men selvfølgelig kan hun når som helst hentes. At få hende og børnene under jorden tænker ingen på i undergrundshæren.

Turen fortsætter for de to arrestanters vedkommende over Viborg til Gestapohovedkvarteret i Århus, hvor Mikkelsen udsættes for tortur uden dog at røbe hverken hvorfra de illegale blade kommer eller Gunnar Christensen, og den 14. marts er de to at finde i barak H-13 i Frøslevlejren.

Risikoen for at blive videresendt til en lejr i Tyskland er stadig tilstede, og den illegale lejrledelse sørger derfor for, at Døssing og Mikkelsen vaccineres mod difteritis og plettyfus.

Begge bliver imidlertid i lejren, og da de tyske lejre i løbet af foråret returnerer mange fanger til Frøslev, bliver der stor trængsel i barakken.

Den 11. april sender Christian Mikkelsen i tankerne en fødselsdags-hilsen til sin datter Grethe, og understreger tankerne med et lille notat i sin lommebog, mens han samtidig noterer, at der er 288 mand i barakken.

Mikkelsen, Chr. 28/1. 01.

Difteri 19/3.1, 18/4.11

Tyfus og Dysenteri

Plettyfus 20/3.1, 14.11 6/4.11

Meningitis

Christian Mikkelsen

28/1.01. Juli 7-9.12.

1246
4
Sten (Døssing)

Mikkelsens illegale vaccinationsattest

Mikkelsens dagbog fra Frøslev

I den kommende tid indfører han mange små stikord og skitser i bogen, og den 22. april kan man blandt andet se, at 305 mand nu deles om pladsen, og foruden notaterne får Mikkelsen mange medfanger til at sætte deres autograf i bogen, heriblandt Niels Hartvig Jensen fra Ikast, hvorom Mikkelsen i en fodnote noterer: »Var sammen med N. Braüner i Århus og Frøslev til afrejsen til Neuengamme«.

Lommebogens sider blev senere indrammet og findes nu på musæet i Thorning.

Tilbage i Kjellerup på arrestationsdagen står Gunnar Christensen. Han ved ikke, om »Kiosk-Mikkel« under forhør vil røbe ham, og nu må han have sin pistol, betror han broderen Villy, lige nu ansat ved vognmand Jens Peter Sørensen, men senere kendt som »Villy Fejekost« i kommunens tjeneste.

På aftalt tid stiller Gunnar i Pallesens gård, hvor brugsen nu ligger, og mens Villy et stykke derfra følger begivenhederne, går to officerer og en menig soldat ind i gården.

Fem minutter senere er de retur med Gunnar anbragt mellem sig, og efter et mellemophold på alderdomshjemmet går turen efter Døssing og Mikkelsen først til Århus og siden til Frøslev, hvor Gunnar redder manganen en godbid til de to andre bladfolk, da han som slagter får køkkentjeneste.

Den pligt drømmer »Bitten« også om den aften, mens hun sidder med en godbid til sin forlovede Svend Fastrup i dennes lejlighed overfor alderdomshjemmet i Krabbesgade. Stemningen er mere hyggelig her end i forhørslokalet på den anden side af gaden, og de forlovede glæder sig over, at deres venner fra sidste års KU-sommerlejr er i sikkerhed efter kort tids illegalt ophold i lejligheden.

Et har de dog tilfælles på begge sider af gaden. Af hver deres årsag drømmer de om en snarlig befrielse, og ved de forlovede er drømmen ledsaget af en beslutning om at lade freds- og bryllupsklokker være de samme.

I Demstrup holdes der krisemøde. Læsset på Gunnar Hjords høløft må straks ud af byen, for det er ikke sikkert, at gruppen slipper så heldigt fra den næste tyske øvelse.

Svend Aage har været i kontakt med baggrundsgruppen, og Bech Bjerregaard har foreslået kontakt til friskolelæreren i Almind. Læreren er nemlig gift med Bjerregaards tidligere husassistent, og musikhandleren mener at vide, at friskolelæreren både har det rette sind og en frugtkælder, der egner sig til formålet.

Det har han. Sagen er OK både hvad angår lærer Nielsen og kælderens, som er uden vinduer og derfor også kan bruges til våbenrensning, uden at noget kan ses ude fra.

På lidt længere sigt har gruppen slagter Balles hus på Demstrup hede i kikkerten og vil gerne leje. Det tør slagteren ikke, men det er i orden, hvis de pro forma køber huset, så det i tingbogen kan ses, at husets fremtidige

Til de Handlende i Kjellerup!

Som det maa være alle bekendt, er der mellem den danske Stat og den tyske Værnemagt truffet den Overenskomst, at Værnemagtens Medlemmer i samme Grad, som det er muligt af de forhaandenværende Lagre at tilfredsstille danske Statsborgeres Behov, har Ret til at foretage deres fornødne Indkøb hos Byens Handlende, det være sig hos Købmænd af alle Arter, Bagere og andre, som forhandler deres Varer til Forbrugere.

Da der er fremdraget Exempler bør at man har hindret Medlemmerne af Værnemagten i at gøre Indkøb med den Begrundelse, at man ikke havde de omsurgte Varer, men dog samtidig solgte disse til danske Kunder, gøres opmærksom paa, at man herved uidsætter den Overenskomst, som er truffen mellem Værnemagten og Staten.

Alle vil forstaa, at Overenskomsten bør og skal overholdes, og at det er enhver Handlendes Pligt at rette sig efter den truffne Aftale, saaledes der ingen Forskel gøres i den Betjening, der udtvives overfor Værnemagten og danske Forbrugere.

W. W. Christensen

benyttelse er slagteren uvedkommende. Det gør man så, og på papiret er Thora og Gunnar Hjord nu en ejendom rigere.

Hvad man ikke ved i Demstrup er, at baggrundsgruppen samtidig har været i Levring og har sikret sig endnu et fjerndepot i laden ved boelsmand Alfred Jacobsen, og det forbliver mærkeligt nok hemmeligt. De sidste dages hændelser har åbenbart fået Svend Aage til at indse, at sikkerheden fremover skal være større.

Sammentræf og uforudsete hændelser

Mens det således har været en dag med alvor i kommunen, har det været en dag med blodig alvor i Köningsberg.

Tusinder af østtyskere står under uafsladelige luftangreb i kø for at komme ombord i transportskibene, og under et angreb er barnet Walter Pohsen, der blev født i oktober 42, kommet bort fra sin mor og bæres nu allerede stærkt forkommen ombord i damperen »A. P. Bernstorff«, der er blevet indrettet som hospitalsskib og midlertidigt forsynet med navnet »Renate« og krigsmarinens flag.

»Renate« står havnen ud og sætter kursen mod København med næsten 3000 civile ombord, men uden Walthers mor, og da skibet er losset i København den 12. marts fortsætter Walters ensomme rejse med tog. Ganske vist er han omgivet af hundreder af landsmænd, men ingen kender ham, og ingen tager sig kærligt af ham.

I et andet tog rejser en dansk dreng. Også han er født den 6. oktober, og er beordret på flugt af krigsledelsen, og også bag ham er der et sprængt hjem og en splittet familie, men alligevel er hans forhold afgjort anderledes.

Hvor Walter står under beskyttelse af værnemagten, jager værnemagten den danske dreng for med ham som gidsel at drive hans far op af jorden, og hvor Walter ligger stille hen af hunger, ligger den danske dreng stille af overfodring. Walter ved ikke, om hans mor og far er i sikkerhed, men den danske dreng og hans mor ved, at hans far for længst er hjulpet i sikkerhed af blandt andet godsforvalter C. de Neergaards søn, Bruno, som siden februar har siddet fanget ved værnemagten og snart henrettes.

Samme nat står Kjellerupgruppen igen i skuret i Hingeballe. Stemningen er sikkert nok mere dystre end tidligere, for krigen er rykket nærmere med de tre arrestationer, men til gengæld er viljen til indsats så meget desto større, så da motorlyden fra en nedkastningsmaskine nærmer sig, er lygterækken og morselampen på plads, og snart daler 12 containere tyst mod jorden til hurtig indsamling.

Alle er i arbejde og »valser« frem og tilbage mellem mark og sommerhuse, da endnu et fly høres ved tretiden. Er det en natjager eller en englænder? Svend Aage tager chancen og blinker op mod flyet, hvor han står, og til hans lettelse kommer ikke lyden fra maskinkanoner, men lyden fra 12 faldskærme, som folder sig ud.

Held i uheld. Ganske vist får gruppen nu dobbelt så meget materiel, men da lygten ikke morser fra den rigtige position, falder heller ikke ladningen det rigtige sted, men nede ved søen med det resultat, at 4-5 af containerne går direkte i baljen en omgang for tidligt. Indholdet skal jo først i depot og faldskærmene skal ikke flyde i vandoverfladen, så ikke nok med at arbejdsbyrden er blevet fordoblet, nu skal der også udnævnes »vikinger« og bades.

Tæt ved daggry er de sidste containere endnu ikke fundet, og de fleste gruppemedlemmer må tage hjem for ikke at udeblive afslørende fra arbejde, og det bliver gårdejer Overbys karl, som på vej ned til en roekule i dalen først får øje på de afslørende ting.

Han undersøger ikke tingene, men kører straks tilbage til gården og underretter husbond og dermed også kontrolassistent Henry Klok, og i samlet flok begiver alle på gården sig afsted for at se, hvad i alverden det er, karlen står og snakker om.

Halvvejs på den ca. 800 meter lange gåtur vender Klok imidlertid om med den bemærkning, at ligegyldigt hvem der spørger, så har han ikke og vil ikke se noget, mens familien og karlen ufortrødent fortsætter.

På marken findes imidlertid intet ud over nogle spredte spor, men ved et nærmere eftersyn inde på bakken afsløres nogle tønder bag træerne og i tønderne ligger maskinpistoler tæt pakket. Folk ser man derimod ikke.

Så går man hjem. Hver tænker sit og taler ikke højt derom, og instinktivt ved drengen Knud og broderen, at her skal ties overfor skolekammerater, naboer og besøgende, og det bliver der så.

Næste aften må containerne under tag, og af pladshensyn må en del af godset til Kjellerup. Kresten Berntsen alarmerer gruppen, og mens nogle cykler derud, kører Mogens Højmark og Arne Døssing med Sandgaardens lille vallak for en enspændervogn, som ejeren August Madsen har stillet til rådighed.

Alt går planmæssigt i nattemørket. Containerne læsses på vognen, og vognmændene kører afsted for så til deres rædsel at se vej og omgivelser tæt besat med tyske soldater.

Er de forrådt? Et blik, et indforstået nik til hinanden og et roligt: »Så går det hjemad« sætter vallakken i luntetrav mod Kjellerup, mens kusk og passager følelsesfuldt fløjtede »Wir fahren gegen Engeland« får manganen en »God tur« fra de hvilende soldater.

Viktor kommer i samme øjeblik cyklende sammen med Anders Skov og fornemmer faren og springer af cyklen, og mens han højlydt jamrer over de elendige cykeldæk på skrømt pumper luft i forhjulene, kommer hestevognen forbi, og et nyt »så går det hjemad« sender også de to cyklende hjem. Soldaterne, som de kan ane ligge i grøften, rører sig ikke.

»Gokke« har været mere forudsende og har med en pige i nabolaget aftalt, at stoppes han af tyske vagter, må han lyve sig på vej til eller fra hendes kammer. Det gør han så, og da han ikke medbringer pistol, går

pigebesøget glat igennem. Soldaterne er også unge mænd med fritidsdrømme.

Alle slipper hjem, og for tredje aften i træk må gruppen afsted for at få det sidste i hus fra containerne, som indeholdt »fox«, og med 24 af slagsen er der nu skydevåben og beredskabsammunition nok på lager til at udruste et fodfolkskompagni på 200 mand.

Soldaterne ledte den nat ikke efter våben og modstandsfolk, men var på almindelig øvelse, og mens Bus og Bjerregaard her den 14. om aftenen underretter familien Overby om, hvad der foregår og aftaler, hvad der skal ske i fremtiden, gør sognerådet i Kjellerup det samme.

Freden truer med at bryde ud når som helst, og med den arbejdsløshed så det klodser. Ikke alene mister folkene på flyvepladsen deres vellønnede jobs, med det kommer jo også til at gå ud over både bønder og handelsstand.

Et enigt sogneråd vedtager derfor at sætte store beskæftigelsesarbejder igang, straks krigen slutter. Arbejderne skal hovedsageligt bestå i udskiftning af gamle kloaker i midtbyen og omlægning af fortove og gader. Altsammen noget, der kræver megen arbejdskraft og næsten ingen materialer, og til formålet afsætter sognerådet 800.000 kr. og tredobler dermed det vedtagne budget for 1945 uden at blinke.

Så må man bare håbe, at foranstaltningerne slår til og samtidig håbe, at brunkulslejre og tørvemoser i endnu en årrække må fortsætte produktionen med uændret fart og mandskabsforbrug. Engelske kul er i denne sammenhæng ikke øverst på ønskesedlen.

I Hingeballe aftaler Overby med Bus og Bjerregaard, at nedkastningerne kan fortsætte og at gårdejereren for fremtiden skal underrettes om pladsens kodenavn. Så kan han sørge for, at familien er i byen, når pladsen benyttes, og derved undgår så at blive inddraget som medvidende, hvis pladsen stormes under en nedkastning.

Den store bevillingssag i sognerådet var iøvrigt ikke den eneste den aften. Nu kassen alligevel stod åben, fik fængselshjælpen med en flot håndbevægelse 10 kr. for hvert af årene 44 og 45.

Der kører to tog

Straks fra morgenstunden den 16. iværksætter dommerfuldmægtig Bonfils igen razzia blandt lastbiler og chauffører på den tyskbevogtede parkeringsplads. Fem sæt papplader klippes og chaufførere uden kørekort sættes under anklage. Der er en kommen og gåen på tinghuset hele formiddagen, og ingen her eller på torvet lægger mærke til, at der på stationen også kommer og går et tog ud over det sædvanlige.

I toget er snesevis af flygtninge, som de udkommanderede soldater straks tager fat på at indkvartere i byens forlægninger. De syge, og dem er

Den gamle træbarak ved Kjellerup sygehus

der mange af, kommer på et af værnemagtens indrettet revir i den landbrugsfaglige skole, og de mest syge indlægges på epidiafdelingen - de gamle træbarakker fra den spanske syges tid - på Kjellerup sygehus, hvor en tysk feltlæge under hele krigen har haft 5-6 sengepladser til disposition.

De syge er en kæmpeopgave. Hverken den tyske læge eller hans sygepasser kan alene klare arbejdet, men får hjælp af sygehusets faste personel, selv om det egentlig er imod aftalerne, og den kommende tid bliver en fælles kamp mod døden, som kan følges i sygehusets journaler og på kirkegården, for selv om ministerierne har udsendt instrukser om, at tyske flygtninge ikke skal sættes i papir i Danmark, retter hverken overlæge Dalsgaard eller graver Zetterstrøm sig efter den besked, hvad der er både enestående og siden til stor hjælp.

Den moderløse og stærkt svækkede Walter Pohsen er med på transporten og indlægges hen ad eftermiddagen med diagnosen: »svært underernæret og angrebet af indvoldsorm«, og under intensiv behandling stoppes svækkelsen og vendes til langsom fremgang.

Det er ikke den første transport, der er kommet til Kjellerup, og andre er mere afkræftede end Walter, så som efter en køreplan kører også ligtoget i disse ure i pendulfart.

Allerede den 3. marts er en kiste bragt til kirkegården med den 53-årige Ida Rohman, og 22 følger efter alene i marts, men menighedsrådet har taget kirkemyndighedernes retningslinier for flygtninge til efterlevelse

allerede før de er officielle i et bispebrev, og kirkeværgen Christian Holmberg har ladet beskeden gå videre med en enkelt stramning.

Ingen flygtning skal skrives i en dansk kirkebog hverken ved dåb, konfirmation, bryllup eller død, og ingen tysk flygtning må komme i kirken i Hørup af hensyn til smittefaren, siger man, og dermed bliver det, indtil et halvt hundrede sjællandske præster hen på sommeren gør åbent oprør og kalder folkekirken til fornuft, omend »Land og Folk« gør, hvad avisen formår for at hindre det, som var dagbladet et nazistisk organ i jødekrig.

Graver Zetterstrøm er af en anden mening, end menighedsrådet. Åbne kirken kan han ikke, men han kan i et kladdehæfte føre en nøjagtig liste over de døde, efterhånden som han og Tage Mikkelsen kaster alle de nødvendige grave, mens tyske soldater bærer kisterne fra kapellet forbi den låste kirkedør til gravene, hvor en tysk feltpræst tager over.

Efter en sådan jordpåkastelse kommer en ung tysk kvinde en aften til Tage Mikkelsen. Vil han låse kapeldøren op? Hun har fået at vide, at hendes forsvundne datter ligger i kiste derinde. Det gør pigen dog ikke, og kvinden kan gå fra kapellet med fornyet håb for så en ugen efter at vende tilbage med samme spørgsmål. Denne gang er der »bingo«, og Mikkelsen er rystet over verdens gang.

De raske flygtninge ses overalt i byen. Værnemagten har udstyret dem med både rationeringsmærker og penge, og for mange børn blive Kjellerup det første møde med en ikke kampbragte tilværelse.

Alene det at se en by, hvor alle huse har tage og hele ruder, er ufatteligt og mødrene køber ind af smør, fløde og sødmælk for at kræse for de små for første gang i deres liv, hvad der uvægerligt fører til scener, når flygtningene og fastboende tørner sammen i butikker og mejeriudsalg.

De tyske kvinder tror sig i deres gode ret til at tømme butikkerne. De har jo rationeringskort, og slår varerne ikke til til alle kunder, kan danskerne som forbundsfæller, der intet har manglet, vel undvære fløden i kaffen den dag. Så ryger opdragelsen, og de tyndslidte nerver afdækkes sammen med frontmanerne hos mødrene, der har set hungerdøde børn i egen lejr.

Den holdning forstår kun de færreste i byen baggrunden for, men tager den som bevis for tysk herrefolksmentalitet, og så er grunden lagt til mange gnidninger, misforståelser og chikanerier fra specielt de yngres side. Bedsteforældre-generationen indser hurtigere flygtningenes nød og bærer over med dem, ofte med en hjælpende hånd, der ikke sjældent fører til skænderier generationerne imellem i de danske familier.

De tyske soldater lever livet, mens de har det. Med udsigt til en snarlig fred, er der håb om ikke at nå tilbage til fronten og skulle det alligevel blive tilfældet, er det om at more sig, mens tid er sammen med de danske veninder, hvoraf nok nogle fejlfortolker feststemningen som sejrstemning. Pigerne nyder situationen og åler de lokale drenge som skvat, der hverken har magt, penge eller forståelse for kvinders behov for luksus og

fest. Drengene venter.

Ret hurtigt viser det sig nu forresten, at ikke bare de tyske mænd drager. Også unge flygtningepiger har talenter. Godt ser de ud, når hår, tøj og make up kommer i orden, og da kræfterne vender tilbage, og pigerne tager fat på at indhente den omgang med det modsatte køn, som Hitlers indkaldelsesordrer har forhindret, er de som hopper på forårsgræs og langt mindre sippede end deres danske medsøstre med det resultat, at mængden en ungersvend glemmer sin irritation over »feltmadrasserne« og lærer tysk på hovedpuden.

Hver uge ankommer nye flygtningetog, og da alt er optaget i Kjellerup, fortsætter indkvarteringen i omegnen, hvor flygtningene overtager soldaternes tidligere boliger. Soldaterne flytter ind i tidligere depoter og depoterne flyttes til Aunsbjerg skov.

Med tysk grundighed samles både drivmidler og våben bag store pig-trådshegn, og til forsvar laves minefelter og udsættes skildvagter med ordre om at skyde enhver indbrydende, da depotets indhold er en godbid for både partisaner og sortbørshandlere.

»Røvere« mod soldater

Modstandsfolkene har også travlt i depoterne. Nu står menuen på våbenrengøring og videre transport til frontenhederne efterhånden som bestillingerne indløber.

Alle mand er om aftenen i arbejde, og i kælderen under musikhandlen er tobaksrygning forbudt og luften tyk af bensinos, da en maskinpistol ved et uheld trækkes af. De våbenpudsende har ingen våbenerfaring og ved næppe, at skydevåben og skarp ammunition skal holdes skarpt adskilt på en pudsestue.

Ingen rammes, og bortset fra huller i kældervæggen er der ikke sket skade. Men har den tyske vagtpost under »Davidsstjernen« hørt skuddet og vil hans kampfæller snart storme bulen? Pludselig smager hverken det daggamle wienerbrød eller den halvkolde frugtthe og erstatningskaffe særligt godt, og bensinen giver kvalme, så stille siver gruppen bort i natten og hjemad.

Der sker intet. Vagtposten har enten troet, at skuddet kom fra de evigt festende officerer i hotellet, eller slet ikke hørt det, og aftenen efter kan arbejdet fortsættes og de rengjorte våben anbringes i kartoffelkasser, som i en ubrudt strøm leveres til formålet af karetmager Knabbe.

Åben kamp kan når som helst blive beordret, og Svend Aage Madsen kontakter derfor postassistent Egon Hansen, og opfordrer ham som tidligere kornet til at danne og uddanne en militærgruppe, som, når ballonen går op, kan åbne ild mod besættelseshæren.

Postassistenten indvilger og påbegynder først rekrutteringen blandt tidligere soldater og siden oplæringen af såvel nyrekrutterede som veteranerne i modstandsgrupperne.

I Kjellerup sker uddannelsen hovedsageligt i et baghus i Blichersgade, hvor nogle modstandsfolk for første gang møder nogle af »kommunisterne«, og i Bus's lager i Vestergade holdes der skydeøvelser med pistol mod skiver på sandsække, mens fru Bus sidder med strikkesøj i stuen og følger gadens liv i gadespejlet.

Hun sidder som på nåle. Kommer tyskvenlige personer eller soldater i spejl billedet, skal hun omgående alarmere lageret, så skuddene ikke høres af de forkerte.

Demstrup-gruppen skal også instrueres. Svend Aage Madsen indkalder gruppen til foredrag af C. O. Petersen fra Viborg og Egon Hansen, og som en selvfølge er hele gruppen med koner mødt op, så mens maskinpistoler og magasiner klirrer på spisebordet, klirrer strikkepindene blandt tilhørerne.

Det er for meget for den sikkerhedsbevidste »C.O.«, og i enerum får Svend Aage sit livs balle. Alt for mange kender åbenbart til organisationen og kan under tortur afsløre ikke blot Svend Aages grupper og dens depoter, men også forbindelserne til Viborg.

Deri har »C.O.« uomtvisteligt ret, men som camouflager er det yderst fornuftigt med de der koner. Beboerne i Demstrup er jo vænnet til at se dem alle i flok og vil nok finde det mere opsigtsvækkende, hvis mændene lige pludseligt dyrker selskabelighed uden damerne.

At C. O. Petersen så er så nervøs for depoterne, har også sin forklaring. Søren Kristensen har nemlig noteret, at gruppen i Demstrup nu også opbevarer våben for Kjellerup-gruppen, og derfor har 32 tons liggende alene i »Balles« hus, og dertil kommer lageret ved friskolelæreren og det i Levring, som Søren overhovedet ikke kender.

32 tons er mange ladninger taget i betragtning, at flyene normalt kun kaster en halv pr. gang, og i »Balles« hus alene er der således fra omkring 20 modtagelser eller langt mere, end de to grupper samler op under hele krigen.

Det kan betyde, at »C.O.« via Svend Aage Madsen og baggrundsgruppen benytter den fredelige Kjellerupegn til opbevaring af materiel modtaget også andre steder, og på den baggrund bliver det mere forståeligt, at gruppemedlemmerne efter krigen giver udtryk for, at de sidste måneder er en lang våbenrensning.

Kinesere og knaldhætter

Helt styr på lagrene har man ikke. En kreds af knægte i Kjellerup finder nogle depoter, og med sprængstof herfra og fra tyske lagre laver drengene først kanonslag og siden regulære små bomber, som de anvender til sabotage hist og pist helt udenfor den organiserede modstandsbevægelses kontrol og planer om fred i vor egn.

Hvem kineserne er, og hvad de ødelægger, har drengene endnu ikke åbenlyst fortalt, men her som i så mange andre småbyer skyldes det formentligt, at småknaldene altid betyder ubehageligheder for »fjenden«, og at »ven og fjende« i dag færdes i de samme kredse. Dertil kommer måske også lidt dårlig samvittighed over den forøgede risiko kineserne bibringer de voksne modstandsfolk, som ellers nok kan føle situationen rigeligt stresset endda.

20. marts sender kodeordet »Puk« Demstrupgruppen til Vindum uden resultat, og det samme sker både i Jodbroå og Thulstrup, hvor der dels er noteret »no reception« og dets »aflyst for start«.

Om Vindum er intet noteret, men måske skyldes den ringe succes, at den rutinerede eskadrille 138 netop er taget ud af tjenesten og holder pause erstattet af amerikanere, som aldrig når den samme øvelse i navigation i lav højde i den krig.

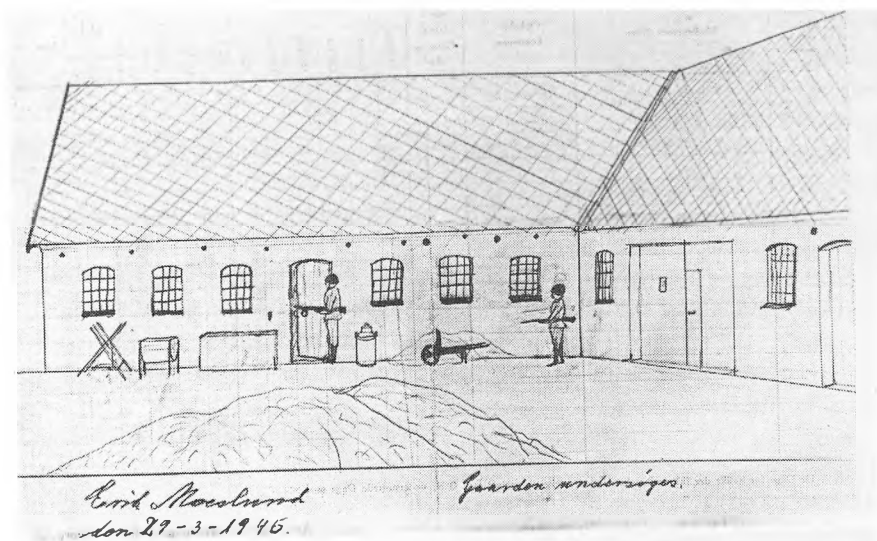
Sognerådet i Thorning kan derimod notere en succes. Regnskaberne for skatteåret 1944 / 45 viser en indkomststigning på 638.000 kr. og ligningsprocenten bliver 3,5 mod tidligere 3,8 og samtidig lempes restriktioner på persontransport på Kjellerupbanen, da det lykkes bestyrelsen at overbevise centralmyndighederne om, at banens motortog ikke tærer på landets kulreserver, men ligesom lastbilerne benytter generatorgas.

Det gør englænderne ikke, men giver den alligevel fuld gas, og angriber Shellhuset i København med bragende succes, mens sognerådet i Kjellerup bombarderer hovedstaden og stædigt fastholder, at Kjellerup staves med »KJ«. At handelsministeriet samtidig bombarderer ejere af private opklodsede biler med opfordring om at aflevere dæk og slanger til fordel for udrykningskøretøjer, tager hverken sognerådet eller resten af kommunen sig af. Her trues ambulancerne nemlig ikke af gummimangel.

I Bethaniagade ser det dog truende ud for de omkringboende, da en afdeling sortklædte pansersoldater fra Waffen SS flytter ind i missionshuset. Ganske vist store flotte veldisciplinerede fyre med dametække, der selv om de aldrig truer, virker så truende, at Jørgen Jacobsen ophører som bladbud. Afbestille pakkerne med »Studenternes Efterretningstjeneste« kan han ikke, da han ikke kender afsenderen, og så graves pakkerne resten af krigen uåbnet ned i baghaven og kan forunderligt nok ikke genfindes bare et par måneder senere.

Det kan den tysk/polske officer, som netop nu deserterer fra garnisjonen, heller ikke trods ivrig søgen af bataljonen. Den 29. marts er der undersøgelser overalt i kommunen, og både ved Erik Moeslunds barndomshjem og ved Stücks kommer der inspektion.

Ved Moeslund er intet gemt. Ved Stück buldrer det på døren, og så står en tysk officer og to mand med ét i stuen. »Er her desertører?« »Næjj« mener Karl, »de æ vel tawen hjem te' Hitler«, og mens de døvstumme ser måbende til ved bordet og de besøgende »familiemedlemmer« læser avis inde i dagligstuen, fortsætter Karl Stück sit sludder så overbevisende, at

Tegning af Erik Moeslund

tyskerne til sidst forlader ejendommen overbevist om, at husmanden er et uskyldigt fjols.

Helt overbeviste er de nu ikke. På Jægergaarden har de hørt, at der er noget lusk i nabolaget, men heldigvis har Jægergaarden ikke hørt alt og sætter en razzia igang ved Ejnar Johansens.

Det bliver en kold omgang. De to gamle må i timevis stå ubeskyttede udenfor, mens alt endevendes uden resultat. Det svineri kan man ikke byde gamle mennesker, mener Karl senere, og er resten af sit liv mere harm over hændelsen end det faktum, at »sladerhanken« nær har bragt hele familien Stück i fedtefadet, men mens det altså ender lykkeligt ved Johansens, udvikler en anden situation sig faretruende i Hauge.

Her er lærer Andersen og nabogårdmanden blevet opsøgt af en engelsk flyver som hjælpes på flugt, indtil værnemagten fanger ham og afslører flyveren som forklædt deserteret tysk soldat.

Både læreren og naboen bringes i skarpt forhør først i Kjellerup og siden i Århus, og deres situation er livstruende, indtil Røde Kors får foden indenfor og langt om længe får parret hjemsendt, hvad der næsten virker utroligt i betragtning af, at både hjælp til de allierede soldater og tyske desertører er strafbart.

Ved hjemkomsten er læreren ved godt huld, mens gårdmanden er magret af. Han har ikke kunnet formå sig til at spise arrestens hundede, godt vant som han er i hjemmet.

Hvor desertøren har fået den engelske uniform fra, kan ingen sige, og måske var der slet ikke tale om en desertør. Vedvarende rygter fortæller stadigt, at der blev hjulpet nogle engelske flyvere på flugt gennem sygehuset og kommunen, og tyskerne kan have plantet den falske flyver for at afsløre flugtruten.

Den polske officer findes ikke. Han er kommet i kontakt med Bech Bjerregaard og er nu ikklædt civilt tøj og anbragt som opsynsmand i depoterne i Hinge, hvor han resten af krigen gør nytte med våbenrensning og tørring af faldskærme.

Skærmene opbevares omhyggeligt til efter krigen, hvor ingen vel straks kan købe godt stof. Ganske vist er nogle af skærmene nu syet af bomuld og fungerer ikke så godt som silkeskærme, men bomuldsstoffet virker godt som skjortestof, og langt bedre end det stof, der før krigen sås ved ekviperingshandlerne.

Kort før officerens flugt har en dansker iøvrigt skridtet fronten af i Vinderslev. Et sæt tøj er blevet stjålet i værkstedet ved siden af brugsen, og da ejermændene mener at kunne genkende gerningsmanden, må alle soldater en søndag formiddag træde an uden resultat. Hvem kan på et øjeblik og under forbigang genkende en person blandt fire hundrede og dermed afsløre en mulig desertør? Godtnok vil ejermændene gerne have sit tøj tilbage, men han vil ikke risikere en ulykkelig død.

Tyskerne i Vinderslev har ellers deres egen godmodige måde at opretholde indre orden på uden indblanding fra krigsret og kommandant i Kjellerup.

Mens en deling er i bad på mejeriet og har sat riflerne i pyramide i tørveskuret, kommer en anden forbi og konstaterer, at kammeraterne har efterladt deres våben uden reglementeret vagtpost.

Det bør medføre en indberetning, men delingsføreren tager i stedet et af geværene med til hvilehjemmet og mener dermed at have beredt de badende en lærerig forskrækkelse.

Det bliver nu mejeriets fyrbøder som forskrækkes. De badende tror nemlig, at han som den eneste har adgang til tørveskuret og derfor enten må have stjålet eller ladet andre stjæle den manglende riffel, og da han ikke vil indrømme, så bare op af muren foran en henrettelsespeloton med først 5 minutter og siden 2 og 3 til at få munden på gled.

Kun mejeribestyreren tror mandens benægtelser og ringer febrilsk rundt fra sted til sted for at få den uretfærdige proces stoppet, inden det brager.

Det bliver den. På hvilehjemmet er historien om det stjalne gevær allerede sat i omløb, og alarmeret af telefonen kommer riffeltyven stormende og kaster lys over sagens rette sammenhæng.

Badefolkene har foruden at overtræde vagtbestemmelserne også overtrådt reglerne om behandling af civilbefolkningen og får dem en velfortjent balle, men for tilskuerne har episoden også været en belæring om, at

der er grænser for, hvad tyskerne finder sig i, selv om de ellers er meget fredsommelige.

Den fredsommelighed nyder dyrlæge Poulsen et par nætter senere godt af. Han er på vej til Vinderslev i bil og overser vagtpostens røde stopsignal, hvorfor et geværskud fluks brager gennem forruden.

Bilen stopper, og ud springer en rasende dyrlæge, som overfuser vagten og kører videre, og lader gå videre, at tyskerne makker ret, bare man taler hårdt til dem i kommandotone.

Heldigvis for ham, at han overhovedet kan tale, for havde vagten fulgt værnemagtens blivende bestemmelser, havde han ikke afgivet et skud, men en hel byge, og så var hverken bil eller Poulsen kommet videre for egen kraft.

April 45 - nu må det da snart ende!

Det kan alle se, og vel især soldaterne i 3. bataljon. For dem er det forlængst blevet et spørgsmål om at overleve og undgå kamp, og kun når de trues eller føler sig truede, skrues bissen på.

Fru Overby fra Hingeballe bliver således råbt an af vagten ved Almtoft forsamlingshus, da hun en dag ager til byen. Krikken forskrækkes af råbet og løber løbsk ind mod byen med en rædselsslagen kusk. Hesten vil ikke høre fruens fortvivlede Prrrr, og fruven venter hvert øjeblik at høre kuglerne fløjte.

Det kommer fru Overby ikke til. Konen ser ikke særlig krigerisk ud, og måske kender vagten hende oven i købet også, uden at hun har genkendt ham.

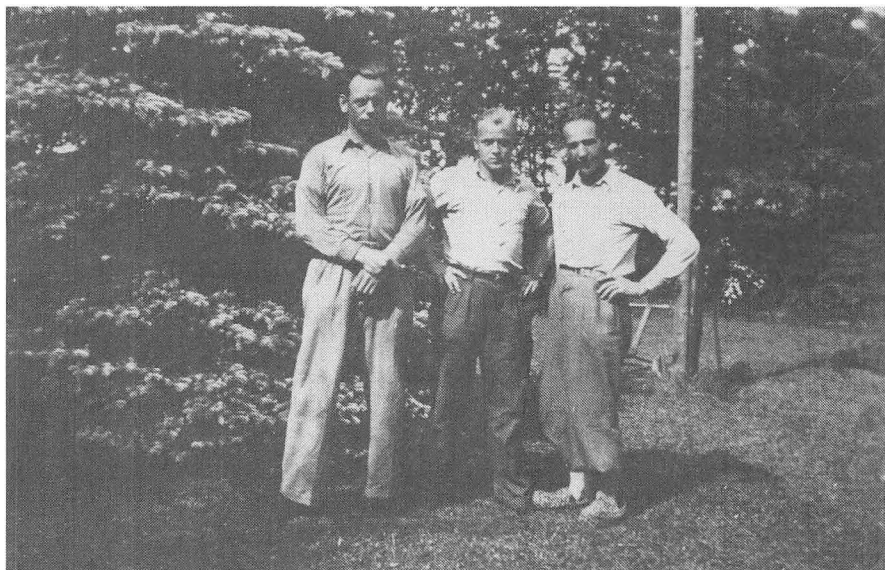
I vinterens løb har tyske soldater nemlig flere dage af gangen været på gården i forbindelse med øvelser, og i kulden har hverken officerer eller menige opholdt sig mere end højst nødvendigt udendørs, men har hjulpet til i stald og lade og leget med drengene, hvilket dengang bekymrede Overby en hel del, for drengene har jo en gang set containere i dalen og kan uforvarent tale over sig.

Der sker intet. Drengene og soldaterne morer sig hjerteligt, når tiltalen »Polski-polski« fra knægtene udløser en svingtur eller lidt mundgodt, som nok får mundvandet, men ikke munden til at løbe.

Også Karl Stück får indkvartering sammen med dem, han allerede har. En officer kommer en formiddag og forlanger kvarter til 20 mand.

Det er da i orden, hvis Karl bare lige først må rydde op, og det må han inderligt gerne, for delingen skal først under tag hen på eftermiddagen, hvor Karl forlængst har fået fjernet sit personlige lager af karabiner og sprængstof.

Tyskerne bliver en uge, og de døvstumme bliver en oplevelse rigere, som, når de kommer hjem, nok kan gøre tilhørerne stumme, og fortællingen bliver ikke ringere af, at Stück benytter de tyske øvelser til at få afprøvet varerne fra laden.

3 dessertører

Skydning med pistol kan nok foregå indendørs, men med karabiner og sprængladninger er det en anden sag, så mens værnemagten brager løs med løs krudt, bruger Karl og sønnerne øvelseslarven som camouflager for egen træning med skarpt, uden at hverken soldater eller naboer får mistanke om, at ikke alle skud affyres for Hitlers sag.

2. april starter med godt vejr og næsten skyfrit. Fra tidlig morgen til sen aften udnyttes vejret til ihærdigt arbejde på flyvestationen, omend det hen over middag trækker sammen med skyer, der nok ser ud til at kunne redde mangen et sjak en våd trøje.

At skylaget bogstaveligt talt redder sjakkene, ved ingen. En bombe, som kan knuse selv den tykkeste betonbunker, er udviklet i England, og nu gælder det stationens udslettelse, så Luftwaffe ikke i sidste øjeblik trækker nordpå fra Tyskland og fortsætter kampen fra Danmark og Norge.

Eneste betingelse for en heldig gennemførelse af togtet er præcisionsbombning fra endog meget stor højde. Ellers kan bomben ikke samle faldkraft nok til at gennembore betonlaget, men mens de amerikanske formationer endnu befinder sig over Vesterhavet, lukket skylaget sammen og forhindrer sigte.

Angrebet aflyses og stationen og hundrede af civilarbejdere er reddet i denne omgang og generes kun af tyske øvelsesskydninger med de store radarstyrede flakkanoner, som hver gang forskrækker arbejderne. En fin spas for de rutinerede artillerister.

De eneste skud, der den dag affyres mod mål i luften, kommer fra soldater i skyttehullerne omkring Vinderslev. De morer sig med at skyde til måls efter kirketårnets marieglasruder og de forbitrækkende krager, og som arbejderne på Karup forskrækkes, forskrækkes både heste og Jens Lauritsen, da et projektil slår ned mellem benene på det ene trækdyr med et par sidespring til resultat.

Også overlærer Bredahl redder sig en forskrækkelse, da et skud om aftenen brager gennem loftet i stuen tæt forbi hans hoved og ned i gulvet. Rasende styrter læreren ovenpå, hvor værnemagten har pudsestue, og skælder ud af et godt hjerte, mens de tilstedeværende undskylder mange gange og forklarer, at skuddet var et uheld.

Måske rigtigt, men måske også den aften Bondrups polske ven forsøger at redde sig et »heimatschuss« ved at skyde en finder af og dermed undgå yderligere fronttjeneste.

I Demstrup brænder hele situationen lidt mere på, og nerverne er på højkant ved begge parter. De unge menneskers færden er blevet lidt for interessant og genstand for megen sladder. Specielt har tre L.S.-mænd næsen langt fremme og må gøres begribelig, at tier de ikke, taler pistolerne. Det hjælper i øjeblikket, men skal siden blive hævnnet.

Vagtposten ved depotet i Aunsbjerg skov nøjes ikke med at råbe. I nattens mørke hører han fjenden rykke frem og vedblive dermed trods anråb. Så falder skuddet, og det samme gør godsejer Pretzmans højt præmierede kørehest, og godsejeren er om ikke før så nu helt og fuldt på modstandsbevægelsens side.

I Kjellerup er det Egon Hansen, der advares. Den berusede danske hjælpeleder på kørselskontoret stiller på posthuset og ophidset over dårlig betjening råber vognfordeleren, at han så udmærket ved, hvad postassistenten går og foretager sig om natten.

Postmesteren hører balladen og sender Egon Hansen hjem med forslag om at gå under jorden, hvilket han efter aftale med Kresten Berntsen gør ved at forsvinde hjem til sine forældre i Struer i en uges tid, for så at vende tilbage til sin egen bolig i Kjellerup, hvor han passer sit illegale arbejde, men ikke det legale.

Det gør en anden E. Hansen, som postvæsenet skaffer fra Vejle til almindelig forvirring og moro. Byens postassistent hedder fortsat E. Hansen, men han har unægteligt skiftet udseende.

Vognfordelerens trussel tages iøvrigt alvorligt, ikke midst da »Gokke« under spisning på Hotel Dania hører, at manden overfor andre har påstået tysk kendskab til hele modstandsorganisationen i kommunen.

Bonfils alarmeres, og det aftales, at han under vagtmæssig beskyttelse skal bryde ind i kæmnerboligen for at undersøge, hvad spionen har liggende af oplysninger på grupperne. Oplysningerne kan ikke være i hovedkvarteret på alderdomshjemmet, for så ville alle for længst være snuppet. Jebsen og kone er imidlertid aldrig væk fra huset på samme tid

om aftenen, og husundersøgelsen udsættes gang på gang og opgives til sidst.

Aage Hansen, som har brændt den finger, han har med i en udenbys gruppe, er inden da allerede under jorden.

Import - eksport

Den 3. april får en husmand i Vandet halvtreds kroner i erstatning fra tyskerne for en under natøvelse nedbrændt halmstak, og tre aftener senere brænder begge modstandsgrupper deres energi af til ingen nytte. Det eneste man den aften får, er et nyt kodenavn til pladsen i Hinge, som nu hedder »Lone« - og så ellers kolde lange næser.

Alligevel er der nok at rive i. Depoterne bugner, og transporter skal gennemføres. Gods til Århus hentes, mens gods til Viborg bringes, og arbejdsmæssigt er gods til Århus det mindst besværlige, da kun Kresten Berntsen skal i arbejde.

Bilen fra Århus belysningsvæsen mødes i dalen ved Levring mejeri, og så viser Berntsen vej til dagens aktuelle depot, og snart er 40 kartoffelkasser på vej ud i samfundet.

Til Viborg må flere af gruppemedlemmerne i arbejde, og så er der nerver på. Bilerne er jo ikke for driftssikre, og mange vagtposter skal passeres, inden man er hjemme igen.

Æggebilen gør en dag en tur til Viborg, og kører lige ind i en tysk vognrazzia ved tunellen på Århusvej i Viborg, men reddes af, at man undervejs har taget en tysk soldat med på stop og derfor uden videre får passage.

En aften går bilen i stå foran en tysk vejspærring, og vi tager dramaet i Kresten Berntsens version, da han var med i bilen:

»Efter en tur til Viborg er vi på vej hjem med et par kasser håndgranater og nogle ekstra magasiner til vore »stenguns«, da bilen går i stå, netop som vi er kørt over åen i Nørregade og er på vej op mod »Hjerm«s maskinfabrik.

Fejl i generatoren og nervøs sved på panden, for et par tyske vagter står lidt oppe ad bakken og er interesserede tilskuere til Alfred Kirkegaards fortvivlede forsøg på at få »kakkellovnen« i funktion igen.

Tiden går forgæves, og nu kommer soldaterne nærmere. Skal alt da afsløres? Nej - en af vagterne er tidligere vognmand fra Hamborg og kender til generatorer. På motorens lyd og lugt stiller han diagnosen og beordrer alle til at skubbe.

Det lykkes. Motoren tøffer igang, og lettet kører bilen hjem, men havde soldaterne kigget op på ladet, havde de uundgåeligt set krigsudstyret. «

Andre varianter som at modstandsfolkene tabte et par magasiner under skubbearbejdet, og at hændelsen fandt sted også i Demstrup og flere navngivne gadekryds i Viborg må tilskrives tidens pynt, da hændelsen gik videre fra mand til mand.

Påskekrisen

Hvad der derimod ikke er fantasi og overleveringer, er erindringen om aftenen den 11. april, der bliver besættelsens største samlede operation med nedkastninger på 1 fynsk, 8 sjællandske og 26 jyske pladser.

Her er det »Puk« og »Lone«, som befolker pladserne, og selv om der i Vindum er »no reception« bliver natten ikke mindre nervepirrende end i Hinge, hvor situationen udvikler sig dramatisk.

Fra Demstrup er man som sædvanligt kørt til Vindum i lastbil, og hjemme går Thora Hjord og »Dinne« og venter.

Thora hører maskinerne komme ved ettiden, og glæder sig over, »at i aften kommer de da hjem i ordentlig tid«, men de kommer ikke, og nervøsiteten melder sig.

På pladsen i Vindum er maskinen kommet planmæssigt. Pladsbelysningen er tændt, og flyet kommer ind i lav anflyvning, drejer en omgang som der plejer og flyver bort uden synligt kast.

Måske er kodebogstavet ikke opfattet eller morset rigtigt, eller måske er skærmene udløst for sent og er landet ude af syne i Vindum skov.

Gruppen leder til langt efter solopgang, men må så opgive og køre hjem, og udenfor Demstrup springer de fleste så af bilen, og kommer så enkeltvis og »tilfældigt« ind i byen for ikke at vække opsigt. Klokken er da henad halv otte.

Senere på dagen cykler de så igen til Vindum for at søge, men fortsat uden resultat, og først efter krigen erfarer man, at ladningen er havnet på Bjerringbro-gruppens plads ved Hjorthede, hvor man den nat helt overraskende modtager 39 containere med blandet indhold samt nogle pakker.

I Demstrup tror gruppen, at maskinen kom ned over pladsen for at fortælle noget, men sandheden er nok, at flyets bombekaster ikke har godkendt lygteopstillingen og er fløjet videre til Hjorthede.

Det mest mærkelige er dog, at Hjorthede som sagt får, hvad der svarer til halvanden maskine, eller tre gange så meget som normalt. Der må altså være landet gods fra en plads ud over Vindum, og på Tinghøj nord for Randers modtages intet, selv om RAF har noteret pladsen for en ladning. Man kan således formode, at Tinghøjflyet har mistet orientering og har »hægtet« sig på maskinen til Vindum, og denne formodning styrkes af, at Thora den aften hørte »maskinerne«.

Længere nordpå er der også kludder i navigationen. Ved kalkstensfabrikken ved Kaas kastes ifølge engelske rapporter en ladning, som dagen efter meldes opsamlet i Legindbjerge på Mors.

Ved Hinge kastes 11 containere med ammunition, 1 pakke pistoler og 2 pakker håndgranater, men 2 containere går tabt i søen og 2 får ikke udløst faldskærmene og drøner i jorden klods op af Overbys ejendom. Den ene lander efter at have beskadiget et frugttræ i forhaven og den anden bag

laden, mens de 2 granatpakker driver for vinden helt udenfor nedkastningsområdet og findes ikke inden solopgang.

Muligvis er endnu en container gået uset i søen, idet RAF opgiver at have droppet en halv »fox«, og altså en mere end gruppen opgiver at have modtaget, med mindre de da har valgt at beholde den »tys-tys« til eget forbrug.

Familien Overby er som tidligere omtalt informeret om pladsens kodenavn, og er netop på vej hjem, da ladningen udløses. De neddalende skærme bliver et uforglemmeligt syn, og ankommet til hjemmet overværer hele familien nu opgravningen af de to delvist knuste containere og mindes natten mange år fremover, når græsslåmaskinen går fast i fordybningen på den gamle plæne.

Før dag gry må gruppen af sikkerhedsgrunde forlade stedet, og Overby går efter aftale ud for at lede efter de 2 bortkomne pakker. Han finder den ene på en naboejendom, men observeres under borttransporten af en noget sensationslysten person.

Straks Overby er ude af syne, syner observatøren marken og finder en udtrækker-skærm, som han bringer til sognefogeden med forlangende, at fundet og natteluskeren indberettes til Karup, mens han selv underretter sognet.

Da Overby om søndagen møder manden ved kirken, er han stadig på kogepunktet og fortæller med betydende mine, så alle kan høre, hvad han har udrettet, hvorfor Bus i Kjellerup orienteres, og sammen med Bjerregaard pludselig får lyst til at se til sommerhusene.

Intet er galt her, men for en sikkerheds skyld beordrer de to både deres sommerhuse og deres huse i Kjellerup rensat for illegalt materiel, og om natten hentes alt så i Hinge af en stor brandbil fra Viborg.

Natten er stille, og lyden går langt, for brandbilens motor er ikke stille, og de udstillede vagter kan langt fra pladsen høre, hvordan bilen arbejder sig op og ned i terrænet.

Ingen naboer hører noget, og da brandbilen ud på morgenen for sidste gang kører bort mod »Balles« hus på Demstrup hede, er brandmændene anført af Berntsen et smut omkring den snakkesalige, hvor Kresten og en Viborgmand belærende fortæller, hvor store hullerne bliver i ham, hvis han ikke straks holder snakkehullet lukket. Det gør han så. En »elver« er ikke et rart syn forfra.

De bortkomne pakker er ikke med på transporten. Den ene er om morgenen den 12. blevet gravet ned af Overby, og alle forsøg på at genfinde den er indtil nu endt resultatløse. Den anden pakke findes af gårdejer Just, som afleverede den indpakket i avispapir i Bus's købmandsforretning. Gruppernes hemmelige virke er åbenbart mindre hemmeligt, end de selv tror.

I Kjellerup rykker ambulancen samtidig ud, da to store containere er gravet op i Bus's have og er klar til afgang, og overfor naboerne forklarer

det bekymrede købmandspar, at en besøgende ung kvinde har forspist sig og skal til udpumpning i Viborg.

Det tror naboerne gerne, for med 400 kg. på båren er ambulancen helt nede i fjedrene, da den kører bort. Stakkels tøs.

Demstrup-gruppen deltager ikke i våbenevakueringen. Næppe er de sent om eftermiddagen den 12. kommet hjem fra Vindum, før BBC PUK'er dem afsted igen, og igen er natten forgæves.

Ti pladser skal modtage, og det bliver en fiasko af rang. Fra fem pladser, heriblandt Vindum, kommer ingen kommentarer. Tre pladser bliver ikke fundet af maskinerne, mens 12 containere, som i hastværket ikke er monteret med faldskærme, havner ved tyskerne. Kun på en plads modtages der planmæssigt.

Alle steder slipper modtagerfolkene med forbavsende held gennem nattens uheld, mens RAF må notere tabet af en nedskudt »Stirling«, hvorfra ingen overlever.

Demstrup-gruppen erfarer efter hjemkomsten med nogen nervøsitet, at mindst én har talt for højt. Tyskerne har jaget dem hele natten, men det tyske øre har ikke skelnet mellem Vium og Vindum, og da Kresten Berntsen om morgenen kommer til Demstrup og skal have nøglen til lageret, bliver han ikke mindre nervøs. Nøglen er med Gunnar Hjord i felten og på vejen holder brandbilen lastet til alt andet end brandslukning.

Efter et par dage er spændingen dog overstået. Tyskerne er ikke så snedige endda, og friskolelæreren i Almind holder masken, når han sludrer med officererne ude fra radarstationen i Lysgaard, som påstår, at intet fly kan passere uset forbi deres station.

Medio april - Lunt forår

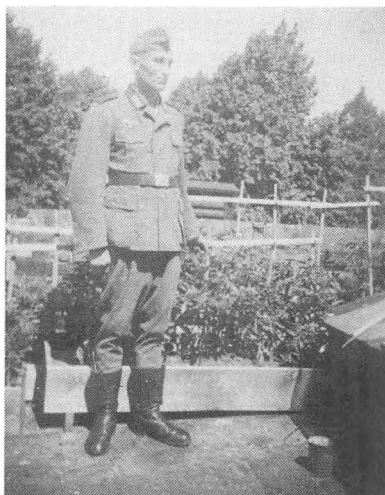
Mens læreren tænker sit, har vagtværnet også deres at tænke på. Kriminaliteten stiger yderligere, og mens lovlydige borgere endnu på ærlig vis kan købe sig lidt flipnåle og kraveknapper ved CITO, har en og anden kastet ærligheden overbord og begået et postrøveri.

En stjålet postsæk fra Silkeborg-bussen er fundet åbnet i Torvets offentlige toilet og berøvet både et ur og uerstattelige strømper, og endnu før røveriet er opklaret, indløber meldinger om kineserdåd ved kollegerne i Ans og Thorning.

I Ans ryger et pøserøveri og en lastbil i Ans Autolager i luften med både port, væg og garagetag, og natten mellem den 17. og 18. april går vognmand Adamsens lastbil i Thorning samme vej.

Det forstår ingen i Thorning. Adamsen har hele krigen sørget for, at netop den bil var til disposition for byens indbyggere, og ingen har heller siden taget ansvaret for sabotagen. Kun står det fast, at ingen af de lokale grupper, hverken modtagerfolk eller »kommunister«, har været i aktion i Ans og Thorning.

I Thorning er tyskerne klar til forsvar og på tærne, og det samme er garnisonen i Vinderslev. Den er nemlig under ekspresmarch til østfronten, og Bondrup må konstatere, at den polske ven er med i kolonnen trods sin manglende finger. Afskeden bliver sidste gang, de to ser hinanden, og da de lovede breve udebliver, må Bondrup tage det som udtryk for, at venen ikke kom frelst gennem krigens sidste uger.

Bondrups polske soldat

Næppe har man i Kjellerup læst om Adamsens lastbil i avisen den 18. april, før modtagergruppen kaldes til en »ny« plads ved Palstrup med kodenavnet »Andrew« og ved selvsyn kan konstatere rigtigheden i avisens påstand om, at de første bølgegrene er sprunget ud.

Efter »påskekrisen« er Svend Aage Madsen ikke helt tryk ved Hingepladsen og har taget chancen og genoplivet den gamle kasserede plads med et signal til England her til morgen, og nu er der allerede udkald både hertil og til Vindum.

Fra Vindum meldes næsten traditionen tro dagen efter »no reception«, mens englænderne påstår, at der er afleveret 12 våbencontainere og 2 pakker med håndgranater. En plads på flyets indflyvningsrute har sikkert tændt sine lys, og besætningen har så droppet der, fordi flyverne enten var overtrætte eller uøvede.

På Palstrup har man også dårligt resultat. Viktor Pedersen og Arne Døssing husker specielt aftenen, men af forskellige årsager. Viktor fryser og Døssing, som var blevet gift et par dage tidligere, har haft besvær med at få udgangstilladelse.

Begge husker også, hvordan maskinen kommer ind over pladsen, og at der grundet et tyndt tågelag i 20 meters højde ikke kan skabes lyskontakt, men istedet for straks at forsvinde kredser flyet over pladsen i mere end en halv time undertiden så langt nede, at gruppen frygter en kollision med træerne.

Fra engelsk side oplyses, at gruppen på jorden slukker lysene for tidligt, inden der kan sigtes og kastes, og forklaringen er, at lygterne nok har kraft til at lyse lodret op gennem tågelaget, men ikke skråt ud til siderne, hvor lysstrålerne skal passere et længere stykke gennem tågen.

Samme historie gentager sig på pladsen i Hjorthede, og grunden til, at maskinen er så længe i området er måske, at den ligger og kredser mellem de to pladser. En halv time over samme plads er uhørt risikabelt. Dels er natjagerne på Karup kun få km væk, og dels kan flyet lede tyskerne frem til modtagerpladsen. Pilotens handlemåde er altså helt i strid med gældende instrukser om, at der kun må cirkles en eller højst to gange over en nedkastningsplads.

Gruppen bliver på pladsen til daggry uden at tænke på, at tyskerne kan være undervejs hidkaldt af maskinen. De knagfryser og prøver at holde varmen ved at ligge ovenpå hinanden i en stor bunke, og ind imellem ryges cigarer, som Bus har uddelt til lejligheden.

Natten er heller ikke vellykket for resten af landet. Maskinen til FASTERholt kommer ikke hjem, men styrter i Vesterhavet, og ved Torstedlund meldes der som i Palstrup om »lys slukket for hurtigt«, men der har gruppen tidligere på aftenen lyst en tysk natjager ned med flammende kanoner og er godt nervøse.

Dagen efter indstiller DSB persontrafikken i Jylland grundet kulmangel, mens teknisk skole i Kjellerup indstiller undervisningen og aflyser årsafslutningen grundet pladsmangel.

Ledige pladser er der til gengæld i biografen, og skal man ikke fejre Sct. Georgsdag sammen med De Blå Pigespejdere, kan man her se Ingrid Bergmann dristigt optrædende i »En eneste Nat« uden børn eller tage børnene med om eftermiddagen, hvor Karin Nellemose og Ebbe Rhode optræder i »Spurve under Taget«.

Uskyldig underholdning mens vagtværnet fanger den skyldige i en pengeafpresningsaffære mod Kjellerups gamle skomager Jacobsen. At opholde sig i arresten i foreløbig 6 uger. Ingen taler derimod om pengeafpresning, da DSB sender sit sidste tog afsted fra København mod Jylland med en billetpris mand og mand imellem på 500 kr. - sort.

Samme kulør har stenhugger Sørensens humør. På havnen i Århus har han en skibsladning sten liggende for egen regning og risiko, og Weise på kørselskontoret vil ikke udstede de fornødne papirer. »Vent en uges tid«, siger han, »så kan du få alle de lastbiler, du ønsker«, og mens stenhuggeren spekulerer på, hvad det nu skal betyde, kaldes Kresten Berntsen og hans sjak den 26. april atter engang til Hinge.

Pladsens kodenavn er nu »Latimer«, og lige efter bogen modtages 12 våbencontainere, så yderligere 100 soldater kan bevæbnes og delvis beklædes, for med i ladningen er også engelske uniformer, model 44. Lige så vellykket er modtagelserne på 9 andre pladser, mens RAF ikke har samme held og mister 2 »Stirlings«.

Hvad Svend Aage Madsen og ingen andre ved er, at denne nat er sidste udkald. Svend Aage har tværtimod fået oplyst, at der nu kan ventes nedkastninger også om dagen, og stiller det frit, om den enkelte vil fortsætte.

Det vil de, og i Demstrup forstærkes holdet endog med Kresten Hjulmann, Mads Pedersen, Peter Olsen, Aage Olsen, Ejnar Bentsen, Andreas Thomsen og Aage Jungblott, der alle er villige til også at tage den forhøjede risiko og eventuelle slutkamp, som snart må komme, for den 30. april går flaget kun på halv stang ved alderdomshjemmet i Kjellerup.

Det tyske flag på halv ved hovedkvarteret

Hitler er død, og Bonfils foreviger situationen lokalt og fotograferer det sørgende hagekorsflag med største glæde, hvilket billede indtil nu er det eneste optaget illegalt under krigen af en tysk militærinstallation i kommunen.

Andre undrer sig mere over det illegale FRIT DANMARK, hvor man under overskriften »Fra Davids Stad« kan læse, at »cand. pharm. frk. Anna Johansen Bak omgås de stedlige tyskere en del, ligesom hun modtager breve fra tyske personer. Hendes forhold bør nærmere undersøges. - NB. Er David Christensen virkelig stadig sognerådsformand i Kjellerup?« Hvorfor frk. Bak? Hun er jo ikke den eneste, tyskerne besøger på apoteket, og hvad med David?

Maj 1945 - Finale

Allerede den 28. april har »Luren« meddelt, at Neuengammelejren endeligt er tømt ved hjælp af de »hvide busser«, hvoraf en er fra Ans, samt at de internerede jøder i Theresienstadt er blevet overført til Sverige.

Ifølge »Luren« tømmes Neuengamme af 165 rutebiler, men simpel hovedregning og kendskab til forholdene fortælles straks, at det ikke kan passe. Enten er lejren ikke tømt eller også er andre transportformer taget i anvendelse.

Det er det sidste, som er tilfældet. 8000 fanger er bragt ombord i to tyske skibe og ser nu frem mod sejlturen og den endelige befrielse, som kommer i form af døden.

Skibene er ikke som busserne malet hvide og forsynet med røde kors, og den 3. maj angriber RAF de formodede troppeskibe, som begge synker. Kun 50 fanger reddes fra det ene og 600 fra det andet, uden at det kommer frem i pressen. Troen på de »hvide hattes« ufejlbarlighed må ikke rokkes, hvad der snart skal give problemer.

Andre skibe er imidlertid nået frem, og fra København afgår samme aften tog mod Jylland med nye flygtninge. Rejsen går langsomt med mange pauser grundet sabotage og luftalarmer, som bevirker at togene, hvoraf to skal til Kjellerup, ofte holder stille eller søges gemt for fjenden.

Det gør Fogs oplødsede Opel i garagen også den aften. Provisoren har stillet sin bil til rådighed for modstandsbevægelsen, når det går løs, og nu skal den flyttes. At opbevare den indenfor den tyske vagtring duer ikke.

Bensin til bilen har man ikke, så under ledelse af Busborg skubber ekvipagen sig vej forbi de undrende vagtposter, som nok aner uråd, men jo altså ikke kan forbyde transporten, for der foregår intet ulovligt, men hvad skal der ske?

Det ved hverken Busborg eller tyskerne og heller ikke flygtningene, der først på aftenen den 4. holder i Silkeborg og venter på reparation af skinnerne til Kjellerup. Det andet flygtningetog har netop forladt stationen i Skjern og damper nordpå, og en RAF bomberformation er på vej hjem fra skibsangreb i Østersøen. Nu har formationen Vesterhavet i sigte og kan undvære jagereskorten, som frigøres til fri jagt over vestjylland.

Ved Dejbjerg angriber to »Mustangs« flygtningetog, og for 38 flygtninge og lokomotivet er krigen overstået, og toget kommer aldrig til Kjellerup, hvor aftenen skrider frem uforstyrret og hverdagsagtig.

I krosalsbiografen sidder Preben Schou sammen med sneisevis af byens borgere som tilskuere til dagens film. I Ans spiller Erik Moeslund håndbold. Aksel Nielsen gør brødvognen ren i Thorning og »Bitten« og Svend Faustrup gør ungkarlejligheden i stand med alle møblerne sat i bunke, da de hen ved halvni-tiden trænger til et hvil og vil høre engelsk radio.

Radioen er imidlertid ikke lige til at finde, men da den endelig er gravet frem og varmet op under sædvanlig elektronisk tuden, lyder det:

»I DETTE ØJEBLIK MEDDELES DET, AT MONTGOMERY HAR OPLYST, AT DE TYSKE TROPPER I HOLLAND, NORDVESTTYSKLAND OG I DANMARK HAR OVERGIVET SIG.

Overgivelsen er betingelsesløs, og alle fjendtligheder til lands, til vands eller i luften skal standse kl. 8 morgen dobbelt britisk sommertid lørdag den 5. maj 1945«.

Et øjeblik stilhed, hjertebanken, bevægelse og så ---

Fred, fest og feber

Ingen glemmer senere, hvad de nu gør. Mørkelægningsgardiner ryger op, levende lys sættes i vinduerne og folk strømmer ud på gaderne i hvert deres ærinde.

I krosalsbiografen stormer biograf- og hotelejer Schou ind, stopper filmen, tænder lys og råber: »Der er fred«, hvorefter salen tømmes og Preben ser aldrig resten af filmen.

På markedspladsen holder en mængde tyske lastbiler med marinesoldater, som er kommet dagen før, og Tage Braüner og mange andre forsøger at handle sig til en læderfrakke, da Kresten Berntsen stormer ind på pladsen og af sine lungers fulde kraft og på tysk råber: »Tyskerne har kapituleret«.

Et jubelråb rejser sig mod aftenhimlen fra de tilstedeværende danskere, som straks stormer op mod bycentrum, men tyskerne forholder sig rolige og betænksomme. De næste timer er skæbnesvangre og kan blive yderst farlige, hvis befolkningen går amok. Nu træffer de deres forholdsregler.

I Ans går håndboldspillet næsten i stå, og i Thorning går Aksel Nielsen hjem til sin mor, som straks serverer kaffe af den ægte vare. Sådant står den også på ved kammeraterne i Demstrup, men vel og mærke i flasker. Endelig kan de slå sig løs og bagefter sove roligt. Nu er det hele overstået. Nu skal der festes.

Det bliver der både ude og inde. I Kjellerup syder folkestemningen specielt ude. Alle skal af huse og ønske hverandre til lykke, og kan man ikke træffe sine bekendte hjemme, kan man måske møde dem på plænen foran tinghuset, hvor stemningen i den grad er så overophedet, at arrestforvarer Frederiksen frygter, at situationen snart koger over.

Straks efter fredsbudskabet er Frederiksen kommet i arresten med flasker, frue og tjenestepiger, og efter i en kort stund at have nydt samværet i frihed sendes såvel Tage Mikkelsen som de to vagtværnsmænd på gaden for at lodde stemningen.

Tage Mikkelsen mærker ingen dårlige vibrationer i forsamlingerne, hvor også kæmner Jepsen går rundt og hilser på, men han bemærker, at de tyske vagtposter er synligt nervøse ved situationen, og inderst inde ringer også alarmklokkerne i arrestpersonalet.

Tilbage i arresten diskuteres situationen. I øjeblikket er intet galt, men fortsætter det, som det er begyndt, vil der uvægerligt opstå tumulter og gadeuorden, og så er der jo også det med de varslede arrestationer i frihedens stund.

Resultatet af drøftelserne bliver en beslutning om at flytte de nuværende fanger sammen i nogle få celler, så der er plads til nye, og så er det bare at vente.

Svend Aage Madsen venter også. Han ved, at han næste dag skal i aktion, men kender ikke aktionens omfang, og måske har han fået de første ordre fra sine overordnede i Viborg, da han møder »Bitten« og Svend på vej til fest i Sdr. Torvegade.

Det bliver kun til en kort snak. Svend Aage kan ikke følge opfordringen om at deltage i selskabet, og lidt senere er Alfred Kirkegaards lastbil på vej ud af byen mod våbendepotet i Levring. Egon Hansen og Kresten Berntsen skal effektuere en ekspresbestilling fra Viborg på 150 karabiner, et maskingevær og nogle uniformer - at levere senest næste morgen kl. 5.

Bilen stoppes i krydset ved Schous Hotel og i høj feststemning råbes »kvinder«, da vagten forhører sig om turens formål og vinker videre, mens han nok tænker sit om de danske mænd. Nu har de rendt efter de kvinder hele foråret, og så kan de ikke undvære dem bare den sidste og oftest blodigste nat i en krig.

Det kan de nu heller ikke i Bethaniagade. De sortklædte soldater kender rumlen. I morgen står den i bedste fald på tilbagetrækning, så nu skal livet leves hele natten for sidste gang med de danske veninder.

Det bliver en hård nat i begge lejre. Hen på morgenen har en pige fået for meget og køres bevidstløs fra missionshuset til sygehuset, og fra Levring kører lastbilen mod Viborg med for lidt.

De 150 karabiner er rengjorte og klar til brug. Maskingeværet, formentlig en Brengun, som Egon Hansen ikke har kunnet samle leveres som reservedele, mens uniformerne slet ikke er med.

Det kunne lige passe. Her har modtagerfolkene slidt og ødelagt eget tøj og så skal de stå i Kjellerup som fugleskræmsler, mens folk i Viborg, der ikke har lavet et klap, skal give den i flotte uniformer.

Aldrig i livet. De får ikke en klud på Riegels, men til gengæld får lastbilen heller ingen frihedskæmperarmbind med til Kjellerup. Armbindene er ganske vist blevet syet og gemt væk, men hvem, der har gemt dem, er glemt.

Det har Svend Aage Madsen nu allerede fået besked om, og på sygehuset er alle igang med at fremstille midlertidige armbind af grønt fald-

skærmsbomuld til Kjellerup-gruppen, mens »kommunisterne« får hvide armbind med rødt stoftryk fra Silkeborg.

Kammeraterne i Demstrup, Kjellerup-gruppen og »kommunisterne« er da allerede alarmeret med besked på at møde til bevæbning og udlevering af ammunition næste morgen udenfor Kjellerup ved Dalsgaard skov og her afvente nærmere ordre.

Det sidste er indskærpet så sent som den 3. maj, hvor frihedsrådet for at forhindre unødige blodsudgydelser har udsendt en kampbefaling, som slutter med : »ingen gruppe må gå til handling, før ordren er givet«.

Det bliver så lokalt til følgende dagsorden at udføre i nævnte rækkefølge:

- a: Søge kontakt med værnemagten straks kl. 08.00 for afklaring af tyskernes planer.
- b: Overtage kontrollen over kommunen så hurtigt som muligt om nødvendigt med våbenmagt og sikre ro og orden på alle felter.
- c: Oprette hovedkvarter i tinghuset.
- d: Påbegynde de nødvendige arrestationer sammen med politiets repræsentant i henhold til arrestationslisten og iøvrigt efter tidligere udsendte retningslinier.
- f: Foretage indespærring og bevogtning af flygtninge som beskyttelse mod overfald.

Som underlagt C. O. Petersen i Viborg er området automatisk under militærledelse, og som en selvfølge er det »C.O.«s protege kornetten Svend Aage Madsen, der er byleder. De civilorganiserede »kommunister« får ikke et ben til jorden.

Svend Aage Madsen har forlængst udstedt de sidste ordrer. Provisor Fogs bil og 3 motorcykler fra autoforhandler Fr. Dalsgaard er gjort køreklare med bensin leveret af trikotagehandler Winkler på Vinderslevholm og forsynet med papskilte med ordet »Modstandsbevægelsen«. I bilen sidder skiltet på indersiden af frontruden, og på motorcyklérne som erstatning for den dengang lovbealede nummerplade på forskærmen.

Nu er det bare at vente på først dagry og siden lyden af kirkeklokkerne, som kl. 08.00 officielt skal markere befrielsen og skiftet - -

Fra krig til fred

Så ringer klokkerne, men for hvad? Ro og orden - eller blod og kaos? Civilbefolkningen tænker ikke på mulig kamp, men tror alt i den skønneste orden og lader folkestemningen bruse og svulme.

På Thorning Vestermark skole har lærer Simonsen fået rejst både flagstang og Dannebrog, og sammen med pastor Ammentorp og skolebørnene, som jo dengang også går i skole om lørdagen, holdes morgenandagt, hvorefter børnene får fri og lærer og præst fortsætter til en lignende højtidelighed foran kirken, hvor Ammentorp fra Genforeningsstenen først

Rjellerup Avis

og Folkeblad.

Nr. 103 A

Lørdag Morgen den 5. Maj 1945

4 Sider

Kapitulation i Danmark Træder i Kraft Lørdag Morgen Kl. 8

London, Fredag Aften (RB.)
A l tysk Modstand i Nordvesttyskland er ophørt. Feltmarskal Montgomery har meddelt General Eisenhower, at alle tyske Styrker i Holland, Nordvesttyskland og Danmark, inklusive de frisiske Øer, havde overgivet sig til 21. Armégruppe med Virkning fra Kl. 8,00 dobbelt britisk Sommerlid. Denne Overgivelse paa Slagmarken omfatter de Styrker, der nu staar overfor 21. Armégruppe paa den nordvestlige Flanke.

110,000 tyske Soldater i Danmark ude af Krigen

London, Fredag Aften (RB.)
 R EUTER meddeler: Feltmarskal Montgomerys britiske Styrker har nu ikke længere nogen Fjende. De tyske Armeer har indgaaet den overgivelse sig i Holland, Danmark og hele Nordvesttyskland. Dette medfører, at ca. 110,000 Mand tyske Tropper

i de sydlige Områder skal samles af den tyske Hær og vil forblive under Tilvaretagelse eller Overgivelse. Et senere London-Telegram meddeler, at de tyske Tropper i Nordvesttyskland står under Kommando af General Erndt von Bach.

Københavnernes drog straks til Amalienborg

Gribende Scener, da Hovedstaden modtog Kapitulationsbudskabet — Frihedskampens opretholder Ro og Orden

København, Fredag Aften (RB.)
 F AAN Blevet efter at de danske Maede fra London var givet Meddelelsen om Kapitulationen, var en Mængde Mennesker saa Ophidsede, at de havde gaaet ud paa Gaderne. De fleste af dem var i Løbet af den Øjeblikke det sydlige Menneske, og ad Strøgen over Kongens Brygge hastede Tjenerne og efter Tjenerne af begyndte og hvarandre Mennesker, viftende med Dannebrogspflag og Kongens Billed. Mængden under Bannet Amalienborg, Amalienborg.

Undervejs udtalem Bladene første Ledende med den glædelige Meddelelse. Villær og Havestue i Byens Udskanter og Ocean vira. I Løbet af den Midtvejs er klar af Dannebrogspflag. Saa et dukkede Flagene op Langere

Efter fem lange, trange Aar —

S AA kom Meddelelsen om, at de tyske Tropper i Danmark har kapitulert. Spændingen er udløst. Vilde vort Land blive Krigsdrivelsel! Det var det Spørgsmaal, alle stillede. Hvilken lykkelig Udsigt nu efter de fem lange, trange Aar under Besættelsen. Nu til Morgen vil Klokkerne ringe Freden ind. Hvor vi dog har længtes efter det Øjeblik.

Danmark har genvundet sin Frihed. Vor Fortæling træder igen i Kraft. Kongen udøver sin Regering. Vi bruger andet Sted sikre Forlydender om dens Sammenbrud. Rigsdagen træder sammen, og den Retslæbende, der har rædet, vil snart være en Sag blot. Et frihedselskende nordisk Folk skal nu opbygge sit Land. Samarbejde og national Solidaritæt maa være Løseord — som i

de fem lange, trange Besættelsesaar.

Den 9. April 1940 — den lange Dag, vi aldrig vil glemme, da mange af os med Tarsen i Øjnene gennem Nationen fulgte Begivenhedernes burnde Udvikling — var der nogle, der drømte om, at Billedet kunde skifte. Og gennem de mange Besættelsesaar levede Haabet i danske Hjerter. Det galdt om at tro, aldrig at tvivle, og at være med Talmødet. Troen gav Kraft og Styrke til at komme igennem de svære Aar — med alt det rent ud sagt forferende Onde, de trange Løst og Folk.

Og nu i Vaarens Tid, hvor Dagens længe, og Solen faar mere og mere Magt, kommer saa Freden og Befrielsen til Danmark. Vi synes næsten, ikke det er muligt, og dog er det virkeligt. Lad os da i denne højtidelige Stund alle i det

leder sangen »Den signede dag« og siden motiverer et 9-foldigt leve for kongen og slutter med at lægge blomster på Laurits Hvorslevs grav og tale kort over »Thornings martyr« lidet anende, at der snart kommer flere.

I Ans møder skolebørnene i den nye skole med blandede følelser, for hvor de tidligere kun er blevet undervist hveranden dag, skal de nu burres inde 6 dage om ugen. Til Erik Moeslunds store lettelse fritages også børnene i Ans for undervisning efter morgenandagten, og så er der fælles tur op i »Pe' Johans Skov« for derfra at se ud over det flagsmykkede Ans og bevæges over syn og fædrelandssange, som i dag virker latterlige for børn, der kun har oplevet fred.

I Kjellerup er avisen på gaden allerede kl. 7 med en ekstraudgave, og for børnene er den varmeste nyhed, at undervisningen er indstillet indtil videre.

Alligevel samles skolebørn og lærere og »flere Tusinde« ved Tinghuset for at se arrestforvareren hejse flaget, og stærkt grebet taler overlærer Lund til forsamlingen om de tunge år og ender ligesom i Thorning med et 9-foldigt leve for majestæten.

Flaghejsning

I andre egne er morgenstunden mindre fredelig. Fra Århus ringer sygeplejerske Ella Bech hjem til forældrene i Ungstrup og fortæller, at hos hende skydes der en hel del, og at man under sådanne omstændigheder skal holde sig indendørs. Ella selv er således blevet hjemme i sygeplejerskernes kollegie, mens flere af de andre er gået i byen for at købe blomster. Nu venter hun dem tilbage når som helst, og så skal der pyntes op og fejres befrielse indendørs.

Tyskerne i Kjellerup holder sig også indendørs på vagt overfor overfald og kl. 08.00 må Svend Aage Madsen ifølge med andre tage kontakt med major Prahll.

Kontakten etableres blandt andet af Svend Aage og Busborg i bil eskorteret af Viktor Pedersen og Kresten Berntsen på motorcykel. Nu gælder det om at være overbevisende, som har de en kæmpehær i ryggen uden samtidig at virke for truende.

Det sidste lykkes ikke. Hvad der skal opfattes som en venlig, men bestemt fremrykning til hovedkvarteret, opfattes af en lige så bestemt vagt som starten på et stormløb, og Viktor og Kresten må i hast af motorcyklen og i dækning, da vagten går i stilling med sit hurtigt skydende maskingevær.

Hertil og ikke længere. Grænsen er nået. Nu må Madsen som parlamentar gå alene ind i alderdomshjemmet, hvor major Prahll venter ham med besked om, at alle kommandohavende tyske officerer er indkaldt til ordremodtagelse i hovedkvarteret i Silkeborg, og om hr. modstandsofficeren vil være venlig at sørge for transport, så majoren ikke udsættes for ildoverfald undervejs.

Fogs Opel

Det bliver Busborg og Opelen, som får fornøjelsen. Busborg har fod på både situation og pedaler ved afgangen fra Kjellerup, men ved ankomsten til Silkeborg Bad er han en meget lille modstandsmænd, da vagten tager ham på kornet og først tillader passage, da major Prahll er genkendt.

Foran hovedbygningen bliver Busborg siddende i bilen, mens majoren går ind, og Busborg bliver mere og mere utilpas efterhånden som den ene officer efter den anden skal hen og se den underlige civilist bag bilruden med det latterlige papskilt, og utilpasheden bliver til regulær angst, da general Lindemann på vej ind fra sin morgentur langs søen uden at fortrække en mine inspicerer fjenden.

Det tager en times tid. Så er majoren tilbage, og så går turen retur til Kjellerup, hvor Svend Aage Madsen får besked. Det tyske hovedkvarter i Silkeborg har om natten forhandlet med englænderne om tilbagetrækningen og aftalt, at tyskerne straks skal bryde op fra deres garnisoner og uden at være afvæbnet marchere til Tyskland. Afvæbningen skal først ske ved grænseovergangen, så troppernes disciplin og moral kan opretholdes længst muligt og enhederne forsvare sig mod eventuelle hævnghærrige angreb fra civilbefolkning og modstandsbevægelse. Majoren vil nu tilkalde sine officerer og være ude af byen inden kl. 14.00, hvorefter modstandshæren kan rykke ind. På den måde kan de 2 hære undgå kontakt og kamphandlinger grundet misforståelser.

Dermed bliver det. Svend Aage Madsen kan tage til Dalsgaard skov og underrette kammeraterne og Kresten Berntsen kan ånde lettet op. Han har nemlig forlængst indset, at hjemmehæren ikke kan holde til 5 minutters kamp. Mod 2.000 kamptrænede soldater med panser og flystøtte har 50 mand, som dårligt nok kender deres egne våben, kun udsigt til heltedød, og den kan Kresten godt undvære. At der overhovedet er folk, der har meldt sig til kampgruppen under de omstændigheder, er beundringsværdigt.

Nu venter man videre. Arrestationerne kan ikke påbegyndes, så længe man ikke har overtaget byen, og iøvrigt er hverken politibetjent eller arrestationsliste ankommet, så Egon Hansen sendes til Viborg for i »C.O.«s hovedkvarter på Preislers Hotel at få at vide, hvad der foregår.

Mens kornet Madsen tager til Dalsgaard, går major Prahls til sognerådsformand David Christensen for at orientere og sige farvel.

Her sidder allerede foruden sognerådsformanden, sognerådsmedlem Smith Madsen, forretningsfører Ove Pedersen og husholderske frk. Nielsen til kaffe, mens kæmner Jebsen er på vej ud af døren.

Kæmneren har først været på Torvet og ønsket folk til lykke med dagen og er gået til sognerådsformanden for at gøre det samme, men uden at nogen her hverken vil høre på ham eller give hånd.

Ingen i selskabet opfatter Jebsen, som han selv gør det, som civilklædt officer i en slagen hær, og ingen ønsker hans tilstedeværelse som tolv, da majoren kommer ind.

Med ægte tysk militæranstand smækker majoren hælene sammen og orienterer om aftalerne med frihedsbevægelsen, udtaler et til lykke med freden og går så fulgt af kæmneren.

Udenfor skilles deres veje. Majoren går på inspektion og kærneren går til bageren for at købe et rugbrød, inden han går videre ad Krabbesgade til hovedkvarteret.

Her ser Tage Braüner ham lidt efter samtale med to officerer og efter en stund tilkaldes en dreng, der med en skilling som betaling sendes til kærnerboligen med brødet, hvorefter Jebsen går ind i alderdomshjemmet sammen med officererne.

Det er sidste gang, kærner Jebsen ses i Kjellerup. Inde i hovedkvarteret trækker han i tysk officersuniform og kører kort tid efter fra byen sammen med det øvrige officerskorps, og med på transporten er også frk. Anna Johansen Bak fra apoteket sammen med sin officer, så for hende blev det ikke »kærlighed ved sidste blik«.

Magtskifte

Klokken 14.00 kan Svend Aage Madsen endelig indtage byen. Med sig på indtoget har han ca. 50 bevæbnede frihedskæmpere, et forbud mod omgang mellem befolkningen og flygtningene og en arrestationsliste, men ingen betjent.

Under hyldest, hurraråb og en stemning som var landsholdet på vej ind til finalen i et fodbold-VM, indtages tinghuset og et hovedkvarter etableres, og da der ikke er tale om kamp, bliver hovedkvarteret nærmest at regne som en slags politistation med 24-timers betjening. Bemandingen udgøres af en vagtkommandør, et udrykningshold og en kontordame til telefonpasning og maskinskrivning.

Vagtkommandører er på skift Svend Aage Madsen, Søren Kristensen og Egon Hansen, mens sidstnævntes kone »Bitten« Hansen udgør kontorpersonalet.

Herefter gælder det arrestationerne. Den forseglede liste åbnes, og så sendes patruljerne afsted. På listen er 30 navne og adresser, men intet om årsagen, og øverst på papiret står selvfølgelig kærneren. Han er da forlængst over alle bjerge, så turen går videre til de næste, og snart ruller lastbilen op foran tinghuset med den første officielle arrestant fra listen.

Synligt for alle står på ladet byens sognerådsformand med hænderne i vejret. Arrestationen er kommet som et lyn. End ikke sin overfrakke har David Christensen fået med.

Et sus går gennem folkemængden. Hos nogle stiger fredsfeberen til uanede højder, mens andre med et slag er feberfri. Villy Christensen står på pladsen ved siden af sognerådsmedlem P. Overby og hører ham sige: »David - så skal jeg hjem«, inden han forsvinder for fem minutter senere at vende tilbage stående på samme måde på samme bil.

Arrestationer

Stemningen på pladsen svinger fra yderpunkt til yderpunkt. Nogle jubler, mens andre, bl. a. »Lasse-Skrædder«, går hjem og græmmer sig over, at festens dag er blevet til skammens.

Pludselig stormer frihedskæmperne op i bilerne. Viktor Pedersen har på ordonanskørsel set kæmneren ved Signesminde Kro og fået en dér til at alarmere tinghuset.

Afsted går det med Opel og afsikrede våben, men ved kroen mødes frihedskæmperne af et opbud af flyverkadetter fra Karup, som alle er bevæbnede med automatvåben og to af dem endog med maskingevær model 42.

Selv ikke Bech Bjerregaards bedste skoletysk kan overbevise kadetterne om nødvendigheden i kæmnerens arrestation. Kadetterne har som 3. bataljon fået ordre på at køre til grænsen og undervejs beskytte sig mod overfald om nødvendigt med skarpe skud.

Så langt kommer det heldigvis ikke. Modstandsfolkene trækker sig tilbage - og godt for det. Et skridt for langt fremad, og bare det ene maskingevær ville have sendt hele flokken på kirkegården, hurtigere end de kunne have sagt »Goddaw do« til Jebsen.

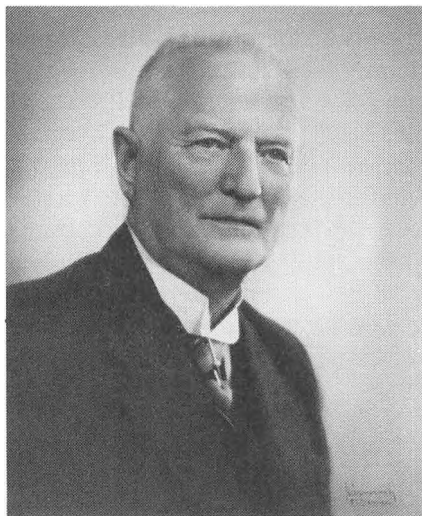
Nu kører de istedet tilbage til Kjellerup, hvor alt er kaos i og omkring tinghuset. Ikke blot er arrest og kontorlokaler proppet med arrestanter fra den officielle liste, men de 2 vagtværnsfolk har allerede kl. 13.00 indsat en bager, en landmand og en hestehandler på eget initiativ og fortsætter sammen med frihedskæmperne at hente flere.

I kontoret står folk nærmest i kø for at angive »farlige« personer, og ofte angives allerede arresterede men nu med andre anklager, og er de anklagede ikke allerede under arrest, må det ske hurtigst muligt for at hindre selvjustits som befalet af Frihedsrådet.

Hvem, hvad, hvor?

Ingen udenfor tinghuset orienteres om hverken arrestanternes navne, hvad de er indsat for og hvordan de er angivet, og det giver allerede den første dag anledning til misbilligelse og beskyldninger mod Svend Aage Madsen for embedsmisbrug, og snart kommer han i en alvorlig klemme.

Fra en side forlanges stadigt flere sat ind og fra en anden forlanges frigivelse og ophør af vilkårlige arrestationer, og da alle udenfor øjensynligt har glemt, at det er Frihedsrådet, som har udarbejdet retningslinier og godkendt arrestationslisten sammen med det underjordiske politi og ikke de lokale frihedskæmpere, mærker de unge allerede sidst på dagen en stigende misfornøjelse i græsrodderne.

David Christensen

Indenfor i tinghuset er afhøringerne i gang. De første fra listen, heriblandt David Christensen, overføres allerede første dag til Viborg, og udenfor løber rygterne om grundlaget for sognerådsformandens arrestation og om, hvem der er stikkeren, og rygterne løber stadigt.

David Christensens sagsakter er imidlertid endnu låst ned i rigsarkivet og ikke tilladt åbnet i denne forbindelse, men et kvalificeret gæt er, at boghandleren ikke er arresteret for hverken værnemageri eller som hævn, selv om mange mener, at mange kunne have ønsket at anmelde ham.

Kun en bemærkning, som ikke er et rygte, giver nemlig mening: »Han holdt hånden over kærneren«.

Set på baggrund af at politiets efterretningstjeneste afslørede kærneren allerede natten mellem den 8. og 9. april 1940, samt forsvarrets planer og drømme om at komme i aktion og befri landet ved et kup, er det særdeles tænkeligt, at efterretningstjenesten straks i 1940 har anmodet sognerådsformanden om at fjerne spionen fra embedet, og da det ikke sker, må efterretningstjenesten tro, at sognerådsformanden og kærneren arbejder for samme sag.

Hvis det er årsagen, bliver David Christensens dybe depression efter frigivelsen også mere forståelig, for så er det ikke hans handel og handlinger i sognerådet som er miskrediteret og krænket, men hans omdømme og stolthed som værende Danmark en god mand.

At f. eks. P. Overby er med på arrestationslisten har derimod næppe noget med kærneren at gøre, men skyldes formentlig, at Overby som både sognerådsmedlem og fagforeningsmand hørte til »elitelaget« og er så arresteret, fordi han som sine fagforeningsmedlemmer måtte tage arbejde på flyvestationen, men hverken hans eller andres sager vil kunne belyses, før arkiverne åbnes for offentligheden efter 1995.

I arresten er der trods overførslerne til Viborg susende travlt, og det forhåndenværende personale må uden ekstra hjælp klare de mange logerende, som oftest ved inddragelse af planlagte fridage.

Tage Mikkelsen oplever ikke de mange frihedsfester. Han har alene i maj 292,5 timers tjeneste med 22 nattevagter, og går derfor glip både af den første fest allerede den 5. om aftenen og fredssammenkomsterne i omegnsbyerne, hvor talerne svømmer hen i bevægelse og glæde, mens talen i tinghuset den første fredsaften er alt andet end munter.

Oprør fra midten

- er, hvad der sker her. En efter en melder modtagerfolkene fra og vil ikke være med mere, hvis ikke arrestationerne begrænses drastisk, og da arrestationslisten for Thorning-området viser sig at omfatte lutter husmænd og småbønder, som Karl Stück ved kun har handlet med tyskerne under tvang, når opkøberne fra Karup kørte rundt på egnen i det sidste krigsår, melder »kommunisterne« stop og går hjem færdig med den krig.

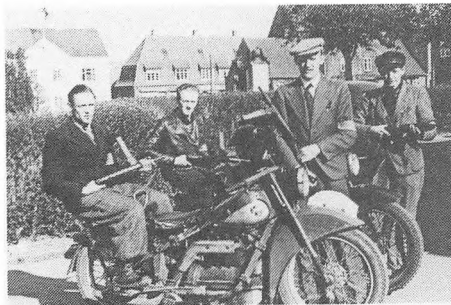
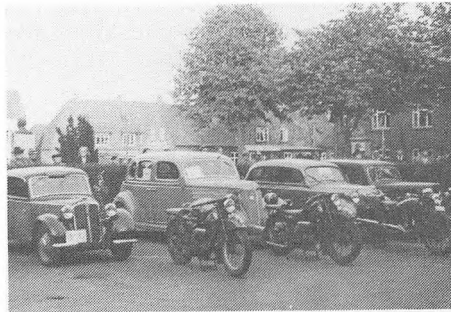
Situationen forelægges selvfølgelig Viborg, som leverer den fornødne assistance, og dermed er problemet ryddet af vejen lige her og nu, men ikke bragt ud af verden.

Svend Aage Madsen

Kresten Berntsen

Modstandsbevægelsens køretøjer

I øjeblikket spiser frihedskæmperne og slapper af. Et af hotellerne har leveret højt smørrebrød i så rigelige mængder, at der også er til natmad, men pludselig er hyggen som blæst, da et rygte påstår, at 3. bataljon ligger gemt udenfor byen og vil angribe i løbet af natten.

Alle må på væbnet tjeneste først som almindelig aftenpatrulje for at sikre byens indre ro og forhindre hærværk mod værnemagerhuse, og siden stå klar til at forsvare sig og byen med næb og klør.

Ingen ved, hvorfra rygtet er kommet, og ingen udenfor styrken hører om situationen og ængstes. Borgerne er enten til frihedsfest eller hygger sig i venners kreds eller alene med radioens festprogram og avisen.

Sidstnævnte fortæller indgående om dagens hændelser, som ikke kun drejer sig om freden, men også om den almindelige hverdag med forhør af skomager Jacobsens pengeafpresser og 3 banale rovmord i Viborg og så selvfølgelig de sædvanlige spalter med den fortsatte Morten Korch roman.

Den læses ikke ved gårdejer Bech i Ungstrup. Sidst på eftermiddagen har sygeplejerske frk. Katballe ringet og fortalt, at den ellers så forsigtige Ella er blevet ramt og dræbt på stedet af en vildfarende kugle fra havnearealet.

Ella var tilsidst blevet utålmodig, og var gået ud på altanen for at se efter veninderne, da hun pludselig synker sammen ramt i hjertet.

Ingen hørte skuddet og ingen kan forklare, hvorfor det er affyret, ligeså lidt som en ung frihedskæmper i Viborg kan forklare, hvorfor vennen Karl Hansen synker død om, da frihedskæmperen vinker til ham med sin pistol på Sct. Mathiasgade samme eftermiddag.

Ella Bech

Nok kunne man for et par måneder siden med munter ironi påstå, at freden truede, men at den skulle være så farlig, har ingen forestillet sig her i det fredelige landområde.

Noget tysk angreb på Kjellerup kom ikke, men der var et gran af sandhed i rygtet, for den tyske afdeling i Sjørlev genbesatte skolen og depotet, formentlig fordi den kommanderende officer ikke kunne tro, at en tilbagetrækning under våben ikke også omfattede våbnene i depotet.

Søndag

- morgenen starter i tinghuset med aflæggelse af rapport over nattens hændelser og igangsætning af dagens opgaver.

Med tilfredshed kan modtagerfolkene konstatere, at godsejer de Neergaard på Vindum Overgaard er arresteret af andre grupper, mens man i Kjellerup desværre ikke har haft samme held med kæmner Jebsen.

Et vagthold har hele natten siddet i kæmnerboligen og håbet, at spionen ville komme hjem efter et eller andet, men det er altså ikke sket, og nattevagten besluttet fortsat.

Sådanne foranstaltninger har Jebsen imidlertid forlængst forudset og begår heller ikke nu nogen dumheder, så husvagnerne kan istedet fordrive tiden med at gennemgå kæmnerens ejendele.

Stor er deres overraskelse, da de på husets loft finder en komplet brugbar kortbølgeradio med de nødvendige meter antenne sømmet op på indersiden af taget, og overraskelsen bliver til kuldegysninger, da de mellem kæmnerens papirer finder en komplet fortegnelse over modstandsbevægelsens lokale medlemmer og organisation.

Hvem har talt? Ingen ved det, og ingen forstår, hvordan spionen har trevlet organisationen op, men man forstår, at det ikke var kæmnerens agt at overgive listen til Gestapo, før en eventuel allieret invasion i Jylland ville have sendt gruppen i kamp.

For første gang går det op for nogle medlemmer, hvor snedig agenten har optrådt og at der nok var større kvaliteter i ham end den latterlige lille tyskerven alle kendte.

Også friskolelæreren i Almind får søndag morgen hjertebanken, da han på vej til kirke træffer to østriske officerer fra radaranlægget i Lysgaard, for efter at have udvekslet diverse lykønskninger over freden udtrykker officererne også deres glæde over, at lærerfamilien nu igen kan leve farefrit.

Officererne har sikkerhedsmæssigt ikke længere noget at frygte og hr. læreren behøver jo heller ikke mere at frygte for sine unge venners sikkerhed, når de om natten bringer våben fra flyene ned i friskolelærerenes kælder.

Friskolelæreren bliver først hed og så kold, da officererne afslører, at ikke alene kender de både våbendepoter og modtagerpladser, men de ved

også nøjagtigt, hvornår våbenmaskinerne har kastet. Vær mere forsigtig for fremtiden lyder rådet, for det er ikke sikkert, at besættelsesstyrken næste gang består af soldater, som ønsker krigen afsluttet hurtigst muligt.

Lærer Nielsen opfatter næppe, hvad præsten siger senere i kirken, og det gør heller ikke alle de øvrige kirkegængere, for tilstrømningen er overalt så stor, at der ikke er pladser nok i kirkerne, hvor præsterne gribes af stemningen og svulmer af fædrelandskærlighed og taknemmelighed til Gud, konge og frihedskæmpere.

På samme måde taler også talrige talere i foreninger og organisationer, som alle af respekt for sig selv indbyder til sammenkomster til medbragt kaffe og brød, og selv i sognerådene løsner fredsfeberen tunge og pen, som flyder over med ord, der ellers aldrig høres fra en jydens mund.

Protokollen fra det første sognerådsmøde i Hinge er meget repræsentativt for tidens taler, og selv om det i nutidens ører næsten lyder som et citat fra en Gustav Wied roman, så læs ordene med alvor og føl befrielsens vibrationer og stemning:

»Siden den 9. april 1940 har Danmark været okuperet af Tyskland, der gennem mere end 5 år har holdt landet besat af tyske tropper, hvorved folket efterhånden mistede de i grundloven hjemlede rettigheder og følte sig i stedse stigende grad knuget under almindelig rets- og lovløshed. Nuværende lovligt valgte sogneråd har således i sin hidtidige funktionstid måttet arbejde uden lovlig regering og rigsdag i landet og administrere de af tyskerne indsatte eller tålte myndigheders lovanordninger.

Tyskerne har den 5. maj 1945 fra kl. 8 morgen at regne indstillet fjendtlighederne i Danmark og har fra nævnte tidspunkt kapituleret til den engelske øverstbefalende.

I den anledning ønsker sognerådet ved begyndelsen af sit første ordinære møde i et befriet Danmark at give udtryk for sin inderlige og dybtfølte glæde over landets befrielse og sin ydmyge taknemmelighed over, at Gud så nådigt forskånede landet og i særlig grad Hinge sogn for krigens rædsler og ødelæggelser. Samtidig tilsiger man konge, regering og rigsdag sin loyalitet og tilbyder hele sin arbejdskraft til et positivt arbejde i vort fædrelands tjeneste, idet vi beder: »Gud velsigne Hans Majestæt Kong Christian den Tiende og Gud velsigne vort fædreland Danmark«.

Smørhullet

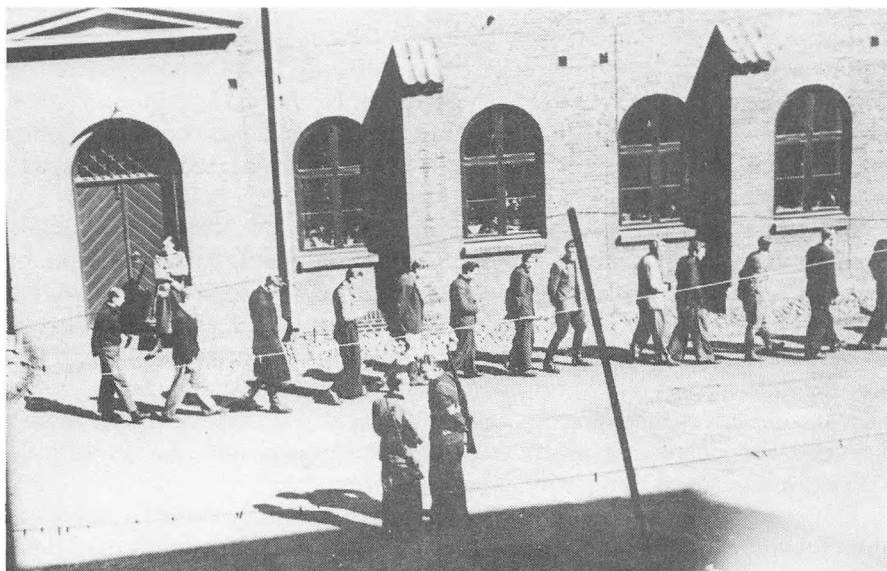
Mens folk sidder i kirken og senere ved aftenskaften drager arrestationsholdet hen over Thorningegnen anført af nogle få lokalkendte, og når bilerne er fyldte, tømmes lasten af fanger ud i smørrummet på Thorning mejeri.

Her står Aksel Nielsen, som skal hente piskefløde til bagerens søndagskager og ser med forundring på tingene og syntes næsten, at de arresterende har mere at skjule, end arresterne - og beviseligt har tjent endda ikke så lidt på tyskerhandel.

Det bliver til mange arresterede, og når smørhullet er fyldt, tømmes det pr. lastbil til arresten i Kjellerup. Der står den på afhøring og eventuel videretransport til Viborg, men ingen har heldigvis gjort noget slemt, og alle kommer hjem i løbet af nogle dage.

Hjemturen foregår til fods, og alle langs vejene ved, hvorfra de kommer, og de hjemkomne føler sig dobbelt udstillet og ydmyget. Først på åben lastbil gennem en piftende folkemængde og siden til fods forbi fordømmende blikke.

Hvem, der har beordret arrestationerne, og om de overhovedet er blevet beordret og ikke bare skyldes de bestaldedes magtrus, ved ingen, og ingen på egnen kender de fremmede frihedskæmpere, så mand og mand imellem bliver skylden først placeret på »dem ovre i Kjellerup« og siden bare på »Kjellerup« med det resultat, at Thorning-borgerne endnu i dag rejser børster, når det kommunale styres beslutninger griber ind i Thornings hverdag.

Gårdtur i Viborg arrest

Tilkaldelsen af det fremmede arrestationshold var ikke nogen heldig disposition, og fra avisens side forespurgte man forsigtigt på Tinghuset allerede om søndagen, om den hårdhændede arrestationspolitik nu også var nødvendig og fik følgende svar fra Svend Aage Madsen:

»Man må holde sig for øje, at det drejer sig om en slutfase af en kamp, hvor indsatsen har været liv eller død. Ligesom modstandsgruppens medlemmer ikke har været kendt af befolkningen som sådanne, eksisterede der også i og omkring Kjellerup en række personer, der måtte karakteriseres som positivt farlige, men det er lykkedes modstandsbevægelsen at uskadeliggøre de fleste af disse. Man har således fundet personer, der var i besiddelse af våben, og flere, både kvinder og mænd, som med føje sigtes for stikkervirksomhed er taget i forvaring. Dog siger det sig selv, at der ved en sådan aktion, hvor der bygges på de oplysninger, som efter aktionenes begyndelse er tilgået modstandsgruppen, ikke undgås, at man sikrer sig folk, hvis forseelse ikke i sig selv medfører, at de er positivt farlige. Man har således blandt andet sikret sig personer, som kun i mindre omfang har overtrådt de hidtil gældende bestemmelser ved handel og samkvem med værnemagten, og disse personer behandles af det kommunale vagtværn på sædvanlig måde. Anderledes stiller det sig med ca. 30 personer fra by og opland, der efter de givne ordrer er afleveret til Viborg under hvis kommandoområde modstandsgruppen i Kjellerup sorterer«.

Det svar afslører mere, end man den dag bemærker, for læg mærke til, at der i næstsidste afsnit står: »Viborg, under hvis kommando o.s.v.«.

»Kommunisterne« er altså helt og fuldt koblet ud af billedet af den militærledte organisation, som med et snuptag har overtaget hele området, selv om grænsen mellem det civilt ledede Silkeborgdistrikt og Viborgs distrikt går nøjagtigt tværs gennem Kjellerup by. At det er sket, skal ses på baggrund af de militære kredsens plan om at hindre, at befrielsen bliver til en revolution mod det gamle styre, som man kan læse om det i mange skrifter.

Modstandsledelsen i Viborg har imidlertid under deres frihedskamp forsømt at udse og uddanne folk, som kan forvalte overgangen til fred, og som en selvfølge har de uden situationsfornemmelse lagt opgaven for Kjellerup-området på deres lokale mand, den unge Svend Aage Madsen.

Blot fordi manden har gennemgået en lille militæruddannelse og til nød har lært at styre 25-30 mand og gennem de sidste måneder har styret et tilsvarende antal med samme kampmål, forventer Viborg naivt, at den 21-årige kornet pr. automatik er den bedste overgangsleder i et kompliceret samfund med mange modstridende interesser.

Det er han ikke - og det ved han selv mere end nogen anden, men kan ikke forlade skuden og overdrage opgaven til den ældre og langt mere erfarne »kommunist« I. C. Mikkelsen eller til den blandt borgerne så respekterede overbetjent Kjeldsen, som stadig glimrer ved sit fravær og bruges som ordonnans i Viborg.

Svend Aage Madsens situation bliver heller ikke bedre af den stadigt førte propaganda. Tyskerne og deres håndlangere er fortsat sorte skurke, som skal straffes hårdt, mens frihedskæmperne både under krigen og nu med al magt vil fastholde at være en fejlfri blanding af en korstogshær og et

I. C. Mikkelsen

spejderkorps, skønt alle ved, at ingen kan føre krig med jomfrueligt rene hænder. En holdning, der gavner sagen lige så lidt, som nutidens »frelste« gavner kvindesagen.

Nu kom der en forespørgsel fra avisen - og den unge leder krakelerer allerede så småt. Ikke underligt. Indefra i hans organisation er medlemmerne allerede ved at forlade ham og udadtil skal han forsvare et håbløst propagandabillede, og som så mange andre i samme situation benytte floskler og direkte løgne om stikkere og farlige personer i sit svar, og på ingen måde indrømme fejltagelser.

Udad er æren reddet i denne omgang, men i den følsomme unge mand er det kommet fine revner, som snart bliver til katastrofale spalter. Han kommer aldrig over det, og det gør byen heller ikke, men at placere skylden på Svend Aage Madsen er forkert.

Aldrig så snart har pressen fået sit svar, før situationen bliver endnu mere presset, da de tyske myndigheder anmoder modstandsgruppen om at overtage kontrollen med depotet i Aunsbjerg, hvad der medfører, at Søren Kristensen og de fleste fra Demstrup-gruppen rykker fra Kjellerup, hvor vagtstyrken i stort omfang overgår til Egon Hansens kampgruppe og folk, som melder sig til at give den betrængte styrke en hånd.

Den sammenhæng kender man ikke udenfor murene, hvor man, opbragte som man er over de mange arrestationer, og nu i fremtiden taler foragtende om »6-maj kæmpere«, der har travlt med at føre sig frem og lade som om, de har udrettet noget stort under krigen.

Det er iøvrigt ikke et øjeblik for tidligt, smeden og hans hjælpere vender hjem til Demstrup. I de forladte tyske forlægninger er plyndringer i fuld gang og hvad der af linned og materiel skulle have været brugt til flygtningene er intet tilbage. Det blafrer lystigt på tørresnorene rundt i omegnen med en lap syet over den tyske ørn, mens andre tjener sorte penge på salg af bensin og varer fra depotet i skoven.

I Kjellerup sker noget tilsvarende, hvad angår de efterladte genstande, der omfatter alt lige fra våben til Jernkors, som soldaterne belært af historien ikke tør bære i nederlagets stund, hvor rasende civilister efter talrige krige har sidestillet ordensindehavere med krigsforbrydere.

Det tyske depot i Blichersgade overtages derimod i den skønneste orden. Alt er sorteret og ordnet i sirlige bunker, og på bunkerne er anbragt sedler med teksterne: »Til den danske værnemagt«, »Til den engelske værnemagt« og »Til det danske Røde Kors«.

Episoder og skarpe fronter

Også af anden grund var det på rette tid, Søren kom hjem. Dinne er med barn og fødslen begynder den 8. maj - denne gang ikke helt efter bogen.

Inger Hjord sendes til jordemodervognmanden, som nægter at køre, og da Søren selv kommer til manden, fastholder han beslutningen med den begrundelse, at nu har Søren og hans kumpaner ødelagt vognmandsforretningen ved at bekriige tyskerne, så nu kan Søren lade sine egne besørge transporten.

Det bliver til et hæftigt skænderi, men da vognmanden bakkes op af tililende naboer, som også påpeger, at de unge helte har udsat hele byen for livsfare og ødelæggelse med deres krigspjæt, kender Søren sin plads og får via tinghuset kørselsproblemet løst ved godsejer Pretzmans hjælp.

På Sørenes forbøn arresteres vognmanden ikke, men det hjælper ikke på stemningen omkring gruppen og Søren. En efter en kommer hans gamle kunder fra omegnen og gør regningerne op med besked om, at de ikke vil handle med en mand, som ødelægger bøndernes handel med de godt betalende tyskere til fordel for englænderne, som enhver jo ved, altid har trynet den danske bonde.

Søren er rystet, og da Dinne den 20. juli dør af fosterforgiftning, er både han og resten af gruppen følelsesmæssigt i kulkælderen, og Sørenes nedtur forstærkes yderligere, da han ikke kan skaffe kirkelig betjening hverken i Kjellerup eller Sjørsløv, da Dinnes bære skal føres fra sygehuset til sognekirken.

Aftenen før fødslen i Demstrup er ikke mindre dramatisk i Kjellerup og Thorning.

Anført af »hundeklipperen« i Østergade tager en flok unge karle i Kjellerup fat på at få afklædt og klippet byens »feltmadrasser«. Endelig

kan de få hævn for de mange ydmygelser, og i den retfærdige sags tjeneste klippes samtidig et par unge mænd, som er faldet for flygtningepigerne.

Hvad ofrene føler og tænker under behandlingen er ikke kommet frem, men blandt tilskuerne føler mange klipningen både grusom og uretfærdig, da den efter deres opfattelse går ud over de forkerte. Nok har pigerne ligget i med tyskerne, men det har også ældre kvinder af borgerskabet, som i langt højere grad har vist, hvad de foretog sig.

Festlighederne stoppes, da en eller flere tilskuere alarmerer tinghuset, og frihedskæmperne iler pigerne til hjælp i Kjellerup, mens ingen kommer pigerne til hjælp i Thorning. Her bliver karlene med tyske kærester heller ikke klippet, men er tværtom de ivrigste med saksen, og gemytterne falder først til ro, da en lille pige roligt og uden tvang sætter sig på taburetten og siger: »Klip mig bare«.

Det er en led ting. Hvor hyl, skrig og spræld bare gør det hele sjovere, går glansen nu af klipperiet og iveren fordamper. Men klippet bliver hun da, omend det tager tid, men hun bliver den sidste.

Ingen praler siden af at have deltaget eller oplyser navne på andre, men spørger man om, hvem der førte saksene, bliver svaret som oftest: »modstandsbevægelsen«, som jo blev set på gerningsstedet.

Samme eftermiddag har frihedskæmperne og vagtværnet været kaldt til Ungstrup, hvor gårdejer Mads Madsen er blevet overfaldet på mistanke om rigeligt samarbejde med værnemagten.

Overfaldsmændene har mishandlet gårdejeren på det frygteligste med roehakkere og lignende redskaber, og gårdejeren må ilde tilredt bringes på sygehuset, mens overfaldsmændene bringes i arresten.

Den overfaldne gårdejer var ganske uskyldig i anklagen, og hændelsen må tages som bevis for, at de mange »overflødige« arrestationer i de første dage ikke var så overflødige endda.

Ud over Mads Madsen og de klippede forulempes ingen fysisk de første dage, og de indestængte aggressioner fik åbenbart afløb ved indgivelse af ofte anonyme anmeldelser.

Tre piger i Kjellerup slap iøvrigt for den planlagte tur på taburetten. En far til to skræmte med varselskud karlene væk, og ingen turde bryde ind på sygehuset til pigen, der den første morgen blev indlagt bevidstløs fra missionshuset.

Sygehuset betød også redningen for en Waffen-SS soldat fra Kjellerup. Kort før jul var han kommet hjem på orlov og har opsøgt Søren Dalsgaard stærkt medtaget af kampene på østfronten, og mens hans familie resten af julen nyder godt af SS's julepakke med ægte varer, nyder soldaten resten af krigen godt af overlægens humane livsindstilling.

Den mulighed var ikke forundt Poul Schmidt. Han står, mens pigerne klippes, med de sønderslåede rester af Regiment Nordland ved München. Mirakuløst fejler han efter 4 års felttog ikke noget, og nu vil han hjem, men vel og mærke uden mellemophold i en amerikansk eller engelsk fangelejr,

så hjem turen foregår for den veltrænede soldat til fods langs småveje og stier.

Det gør den også for de tyske soldater i Danmark. I velordnede kolonner og under fuld disciplin marcherer kamptropperne ustandseligt fra nord mod syd gennem kommunen, og som alle andre soldater på march, vil de gerne have lidt ekstra forplejning og noget koldt at drikke.

Overalt på gårdene langs marchruterne kommer der derfor besøg af soldater, som vil købe færdiglavet mad og limonade, men hos Bechs i Ungstruo bliver det selvsagt for meget, og der ringes efter hjælp ved landbetjent Østergaard i Thorning.

Han er imidlertid som resten af politiet endnu ikke i tjeneste og kan kun give Bech det råd at lade som om, han ikke forstår tysk, men hvad hjælper det, når tyskerne taler dansk? Det ved betjenten ikke, og problemets løsning er igen overladt den sørgende familie.

De tyske flygtninge tager myndighederne sig derimod af. Den 8. maj ankom det i Silkeborg ventende flygtningetog, og da 800 nye flygtninge står på perronen, står også repræsentanter fra sognerådet, Danske Kvinders Beredskab, Dansk Røde Kors og spejderne klar med en hjælpende hånd og en kæmpeportion bygvandgrød med mælk.

130 sendes videre til Rødkjærsbro og resten fordeles i løbet af dagen i Kjellerup, Almtoft, Bøgildgaard, Thorning, Knudstrup, Vinderslev og Mausing.

I alt ca. 1600 flygtninge er nu indkvarteret i kommunen som oftest under meget trange forhold. På Bøgildgaard er der f. eks. 507 flygtninge og i Thorning by 171, mens der i Sjørsløv forsamlingshus er indkvarteret 112 og 25 er forlagt til Elsborg.

Østtyske flygtninge ankommer til stationen i Kjellerup

Olie på vandene

10. maj blev grundet manglende viden om faktiske forhold både dramatisk for Vinderslev og modstandsfolkene.

En telefonopringning melder to SS-mænd gemt i Vinderslev og efter hurtig udrykning og med høj pistolføring føres brødrene Bach først ind og så ud af tinghuset.

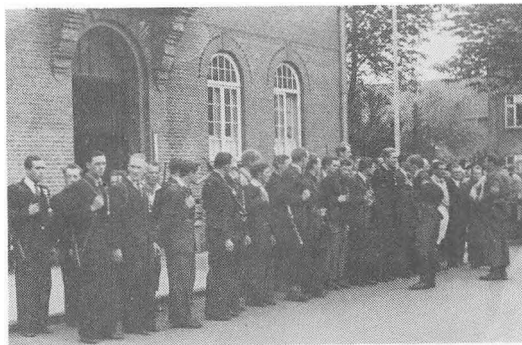
Brødrene har som tidligere fortalt intet at gøre med SS, men alligevel må de afsted med armene himmelhøjt og Egon Hansens pistol i følelig kontakt med ryggen og bekymrede ansigtsudtryk, hvad enten det nu skyldes frygt for, at man heller ikke i Viborg kender hvervesystemet i Waffen-SS, eller rygterne om, at Egon Hansens pistol tidligere er gået af af vanvare.

Situationen foreviges af Bonfils, og billederne sælges til fordel for frihedskampens ofre, og overalt hvor billederne senere vises frem, fortælles der, at de fotograferede er farlige SS-mænd.

At der er forskel på SS og Waffen-SS, og at brødrene ikke gjorde tjeneste nogen af stederne, fortæller ingen. De to er den dag stemplet for livet.

Samme eftermiddag afholder C. O. Petersen parade foran tinghuset med modtagegrupperne, uden »kommunister« og bladfolk. På korpsets vegne takker »Mikkel« for stort og veludført modtagearbejde, og en særlig tak rettes til Svend Aage Madsen, der har ledet arbejdet her i et af de største modtageområder så udmærket, at det ikke har været nødvendigt med indgriben ovenfra.

På publikums vegne retter konsulent Mortensen herefter en tak til korpset for dets arbejde under krigen og udbringer et leve for modstandsbevægelsen, inden man til fordel for frihedskampens ofre bortsælger nogle allierede flag samt resterne af de gemte faldskærme.

Modstandsfolkernes parade

Auktionen indbringer 2.000 kr., og mangen en konfirmandinde og brud kan i de kommende år trække i en ægte silkekjole, mens Bonfils i sommerhuset filosoferer over verdens gang i en hængekøje lavet af de stærke bændelformede faldskærmsnore.

Paraden var i mere end én forstand et paradenummer. Nok har grupperne fortjent at få ros, men hele sagen oser af, at Svend Aage Madsen skal stives af i forholdet til de misbilligende omgivelser, og både Svend Aage og grupperne må have vist, at rosen var stærkt overdrevet taget i betragtning, at deres andel i modtagelsen af de sidste måneders 465 tons var forholdsvis ringe.

At konsulent Mortensen roser arbejdet specielt under krigen, er nok heller ikke tilfældigt, og under alle omstændigheder hopper Viborg Stiftstidendes lokale mand ikke på limpinden.

Under overskriften »EN PROTEST« skriver lokalredaktør Smerup: »Gårdejer, sognerådsmedlem Niels Katballe, Kjellerup, der lørdag den 5. maj blev anholdt og ført til Viborg, er i går efter et kort forhør blevet frigivet og befinder sig igen i sit hjem.

I forhøret torsdag morgen fik Katballe for første gang at vide, at han var sigtet for at have solgt svin til tyskerne, og da han benægtede dette, blev han løsladt. Sigtelsen syntes hverken undersøgt eller underbygget, men at hvile på løs sladder.

Gdr. Katballe har i dag fortalt mig om den behandling, han har fået under sit ophold i Viborg, og da han er en mand, hvis givne ord jeg ikke tvivler på, tager jeg ikke i betænkning at karakterisere behandlingen som værende uværdig for det danske folk og dets frihedskamp. Vi, der på forskellig måde under besættelsen, har deltaget i det underjordiske arbejde, kan kun føle os oprørte over, at de metoder, vi bekæmpede, bliver indført igen, endnu inden tyskerne er ude af landet«.

og avisspalten fortsætter:

»I anledning af foranstående har modstandsbevægelsens hovedkontor i Viborg ønsket tilføjet, at anholdelsen af Niels Katballe er foretaget udelukkende på Kjellerup Lokalkomiteens initiativ.«

Det sidste indlæg er ikke blot uretfærdigt overfor de unge modstandsfolk i Kjellerup, men også et forsøg på at bevare ledelsens eget rygte uplettet og aflede opmærksomheden fra, at der ikke i ledelsen er sørget for en moden og erfaren byleder. Viborg ved så udmærket, at Kjellerup ikke har og først fire uger senere får sin egen komite, og at modstandsarbejdet indtil da sker under Viborg-ledelsens direkte ansvar og tilsyn.

Overfor befolkningen er sorteper smidt i hovedet på Svend Aage Madsen og hans hjælpere, som efter bedste evne har gjort deres pligt, og så hjælper det fedt, at enkelte Viborgfolk i dag erkender, at situationen i Kjellerup var meget speget, og hvad Smerup har foretaget sig under besættelsen, er iøvrigt stadig en gåde for den lokale organisation.

Af andre nyheder i avisen den dag er, at der er konstateret difteritis blandt flygtningene i missionshuset i Kjellerup, og at kredslæge Bunkeflod vil foranledige en afspærring af området, så flygtningene ikke længere kan bevæge sig frit rundt i byen, hvor de ellers stadig gør deres indkøb til glæde for handelsstanden.

På avisens forside kan man læse, at rigsdagen arbejder på højtryk med en ny straffelov, og at et af de vigtigste punkter i forslaget er genindførelse af dødsstraf med tilbagevirkende kraft for direkte og betalt landsforræderi, hvilket vil sige for Hipofolk, Clearings-mordere og stikkervirksomhed.

I andre tilfælde, hvor tiltalte findes strafskyldig, er mindstestrafpen 4 års fængsel med hårdt legemeligt arbejde uanset forseelsen, og også værne-magere, der groft har udnyttet landets nødssituation kan rammes, ligesom der forventes at blive skredet ind mod personer, som i presse og radio har modarbejdet de allierede.

Det giver stof til eftertanke, men ikke ved boelsmand Johannes Lundgaard, hvor hele ejendommen er nedbrændt. Bortset fra 2 søer og nogle høns er indbo og husdyr reddet, men alligevel er det et spørgsmål om den samlede forsikringssum på 63.000 kr. kan dække skaderne. Godt han ikke skal klare sig for bidraget til frihedskampens ofre.

Kriser, ulykker og sorg

- er temaet enten på eller mellem linierne i avisen om begivenhederne den 11. maj.

Fra sognerådet i Kjellerup oplyses, at David Christensen er trådt tilbage fra alle hverv, og at redaktør J. P. Jensen indtil videre er fungerende sognerådsformand, samt at 1. suppleant fra Venstres liste, gårdejer Jens Hoberg, er indtrådt i rådet.

Forud for dette møde er gået adskillige lukkede, hvor den spegede situation med dels David Christensens og andre sognerådsmedlemmers

arrestation og dels med kæmner Jepsens forsvinden, og snart følger mange lukkede møder efter, mens Smerup tordner mod de lukkede døres politik uden resultat.

Rigsdagens vedtagelse af, at egne medlemmer er uskyldige i enhver krigssag omfatter jo med al tydelighed ikke lokalpolitikere, som åbenbart kan vente sig, hvad som helst, og kæmnerens forsvinden har givet sognerådet et delikat problem.

De første dage efter befrielsen kunne man ikke komme i kommunens pengeskab, da nøglerne var forsvundet sammen med Jepsen, og da tilkaldte låseeksperter fra pengeskabsfirmaet Jæger endelig fik døren op, kunne det straks konstateres, at 1.500 kr. havde gjort pengeskabsnøglen følgeskab i kæmnerens lomme.

Kommunens revision fra Viborg blev straks tilkaldt, og efter en foreløbig revision konstateredes et underslæb på 7.000 kr., som vokser sig større i løbet af sommeren, så da politikontoret endelig åbner to dage senere, er sognerådet klar med sin egen anmeldelse af kæmner Jepsens virke.

I Gl. Kjellerup banker to drenge tankeløst på en patron, som eksploderer og sender den 8-årige Orla Mogensen på sygehuset med et underlivssår, og ligeså uforsigtigt behandler Ejnar Graversen og Tage Rydal Sørensen en brandladning i Ulvedal, og må indlægges med svære brandsår sammen med Tage Nielsens karl i Levring, der skal behandles for et hestebid i venstre arm.

Begravelsesvæsenet har travlt både i Sjørslev og i Hørup, og i Thorning begravnes Ella Bech under stort ceremoniel og deltagelse af mange, også udefra.

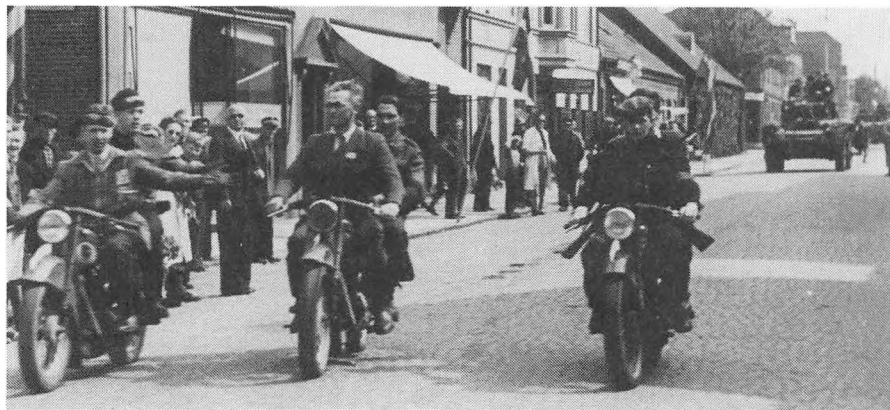
Tolv unge piger møder båren ved bygrænsen og strør blomster og grønt foran ligtoget på dets vej til kirkegården, hvor kisten smukt pyntet med Dannebrog bæres til graven af 5 sygeplejersker og afdødes bror, og pastor Ammentorps gribende tale efterfølges af en ung sygeplejerskes solosang.

Frydefuld besættelse

Alle sorger glemmes en stund dagen efter, da repræsentanter for den engelske besættelsesmagt indtager Kjellerup med panservogne, og trods besøgets uofficielle status beredes der de engelske soldater en stormende modtagelse, som sættes stort op i pressen.

Engelske panservogne er under ledelse af major Francis Fisher på vej fra Silkeborg til Viborg, og da det rygtes i Kjellerup, får byen travlt med at skaffe flag, blomster og bøgegrene, ligesom der fra sygehuset skaffes et stort antal hvidklædte sygeplejersker som dekorativt islæt blandt de tusinder af mennesker, som ifølge aviserne fylder gaderne.

Udenfor byen mødes panserkolonnen af Viktor, dyrlæge Poulsen og Bonfils på motorcykler, og elegant vises englænderne den forkerte vej, så

Iver Poulsen og Bonfils i spidsen for englænderne

de havner i en blindgyde foran tinghuset efter en jublende forbi kørsel af folkemængden, hvoraf de unge sygeplejersker smider først blomster og siden sig selv i favnen på soldaterne.

Major Fisher tager den uforberedte situation med knusende ro og hilser først på Svend Aage Madsen og fungerende sognerådsformand og siden på de øvrige medlemmer i modtagegrupperne, ligesom majoren får en pragtfuld buket blomster af fru postassistent Hansen, inden han føres til tinghusets balkon, og på Kresten Berntsens foranledning hilses af et rungende leve, som sognerådsformanden motiverer videre til også at omfatte de allierede nationer.

Majoren tager derefter ordet og takker for velkomsten og lykønsker danskerne med, at deres krig allerede er forbi, for nok skal hans soldater ikke til Tipperery, men de har alligevel langt hjem, for krigen er endnu ikke ganske til ende. Om han tænker på Japan, eller om han her tilkendegiver, at også han hører til den kreds, som mener det nødvendigt at banke russerne tilbage til deres oprindelige grænser, uddyber han ikke nærmere.

Efter talen går majoren igen ned på pladsen, hvor alle »Tommyer« bliver forfrisket med blandt andet ispinde, og efter en halv times samvær kører de fleste panservogne videre til Viborg tæt besat med sygeplejersker og unge mænd.

Den glade giver af ispinde er ingen anden end »Kiosk-Mikkel«, der fra mandag morgen den 7. har været at finde på sin vante plads i Torvekiosken med sine markante meninger. Selve hjemkomsten er sket allerede den 5. maj om aftenen i en flagsmykket Krabbesgade med beboere og venner som tilskuere til det bevægede gensyn mellem de 3 Frøslevfanger og deres familier.

Englænderne hyldes fra Tinghuset

Englænderne drager mod Viborg

Under den videre køretur ender en af de engelske panservogne for øvrigt i grøften overfor Rindsholm, da føreren grundet de mange opsidende passagerer ikke har ordentlig udsyn. To soldater, to sygeplejersker og en ung mand må indlægges på Kjellerup sygehus med brækkede lemmer, og således ender den militære krig i Kjellerup, som den begyndte med et færdselsuheld.

For den civile befolkning er krigen imidlertid langt fra endt.

Første mindesmærke og sur dagligdag

Allerede dagen efter rejser gårdejer Søren Sørensen i Impgaard Bjerge en mindesten med teksten »Fred og Frihed 5/5 1945« og under overværelse af talrige gæster taler den allestedsværende pastor Ammentorp om, hvad det vil sige at være dansk og om nødvendigheden af at kæmpe derfor og slutter så med et løfte om at holde stedet i ære og føre forsamlingen op i højdedraget, hvor man »stod længe og så ud over landet, som det toner frem i sin farvepragt med sin historie og mange minder«.

Fredagen efter er præsten atter i tjeneste og vier i Thorning kirke landpostens datter, sygeplejerske Ida Hvorslev, til Chresten Bech i Vinderslev, og selv om et fredsbryllup på sin vis nok er noget særligt, præges stemningen dog af tre fravær. Fra Idas familie savnes broderen Laurits og fra Chrestens kusinen Ella og fætterten Karl fra Karup.

Også i Kjellerup er stemningen trykket, da der konstateres tyfus hos en af flygtningene i teknisk skole. Kredslægen træffer omgående foranstaltninger mod spredning af smitte ved dels at bringe kvindens ene søn til observation på sygehuset og dels ved at underrette myndighederne i Silkeborg, hvor kvindens anden søn er anbragt.

Tyske efterladenskaber ved teknisk skole

Sygdommen smitter hovedsageligt gennem afføring, og med omgående virkning vedtages, at flygtningene kun må benytte det offentlige toilet på torvet, ligesom der indføres badesforbud i Kjellerup Å, hvortil toilet vandet i den sidste ende udledes.

Kredslægen tror øjensynligt ikke for meget om effektiviteten på det nybyggede rensningsanlæg, men smittefaren er da i det mindste i Kjellerup begrænset til flygtningenes egen kreds.

Flygtningene i Thorning er generelt mere sunde, men alligevel kommer en forespørgsel i avisen, om ikke flygtningenes utrolige svineri og frie færden i sognet er en risiko for beboerne.

Kredslægen giver spørgeren ret og finder det uheldigt, at flygtningene ikke holdes isoleret i lejre som f. eks. Kompedal eller flyvestation Karup under strengt opsyn af bevæbnede vagter.

Enten har kredslægen og andre sovet i timen, eller også har avisen fået noget galt i halsen, for sådanne foranstaltninger er forlængst beordret af de centrale myndigheder og har, hvad angår isolation og samkvem, været gældende siden befrielsen.

Thorning sogn syntes i det hele taget at være hårdt plaget af de tilbageværende tyskere. Foruden flygtningene kommer nu den ene soldaterflok vaklende efter den anden. Det er rekreationspatienter, hvoraf der har været 100.000 i landet, som på egen foranledning nu søger hjemad uden fast kommando og opsyn.

I lokalavisen tales der om græshoppesværmes plyndren og om tyverier overalt på gårdene langs hovedvej 13, men selv om udtalelserne i dag virker grove, er de trods alt yderst sobre i forhold til storbyavisernes udgydelser over både flygtninge og soldater, og samme aviser ville omgående have himlet, hvis de havde overværet den gamle Thorning smeds hjælpeaktion.

En sen eftermiddag ankommer en hestetrukket enhed fra Norge på vej sydover, og selv om soldaterne er ved godt huld, er kolonnen et sørgeligt syn, da næsten ingen af hestene kan gå ordentligt.

Mere end 50 heste har enten tabt skoene eller strøget sig med løse sko, og da den gamle smed anmodes om hjælp, er han straks villig, men på to betingelser.

Han vil ikke have betaling, for dyr kan ikke betale, og det er for dem, han går i arbejde, og som betingelse nummer 2 skal tyskerne selv løfte hestenes ben. Det orker hverken den 80-årige smedemester eller hans næsten 60-årige svend.

Det er en aftale, og da kolonnen selv medbringer de fornødne hestesko og søm, kan man straks skride til værket. Tror man da.

Næppe er man startet arbejdet, før en ukendt »frihedskæmper« får feber og med dragen pistol truer arbejdet til ophør, og først da en overordnet fra Viborg er tilkaldt og har fjernet manden, kan jobbet, som strækker sig over flere dage, gøres færdigt, og smeden med tilfredshed se dyrene gå ordentligt ud af byen, mens han som souvenir hænger to hagekorsmærkede hestesko af prima kvalitet op i sin samling.

I de samme dage bekendtgør sognerådet i Kjellerup, at byen søndag den 27. maj vil afholde en takkefest for frihedskæmpernes arbejde før den 5.

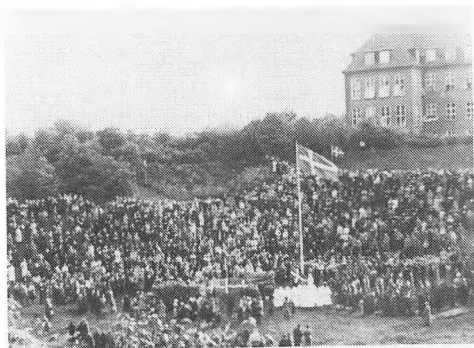
maj og samtidig samle ind til det bomberamte Bornholm ved at sælge en sang forfattet til anledningen.

At dømme efter aviserne og de nulevendes beretninger bliver festen ubetinget sognets stolteste stund, som ved en sammenskrivning af referaterne forløb således:

5000-6000 til folkefest i Kjellerup

Folkefesten i Kjellerup i aften havde samlet 5000, ja, måske er 6000 ikke for stort et tal.

Med 17 foreningsfaner og et 10-mands hornorkester i spidsen udgik toget fra torvet og marcherede gennem gaderne, fulgt af mange mennesker. Foran frihedskæmperne marcherede en lille gruppe engelske soldater, der var kommet i dagens anledning. Derpå fulgte de 40 frihedskæmpere fra byen og omegnen og bagest i rækkerne Kjellerup-spejderne med deres fire faner. Da toget nåede dalen, havde de allerede mange mennesker taget pladserne i besiddelse for at komme så nær talerstolen som muligt, og det varede ikke længe, før hele dalen var tætpakket.

På de arrangerende foreningers vegne bød bankbogholder Gjedsø Madsen velkommen. En særlig velkomst fik de engelske soldater i en kort tale på engelsk, hvorefter lærer Skov oplæste følgende prolog forfattet i dagens anledning af N. Legind Hansen, Bøgildgaard:

»Mulm og mørke ruged' tungt over jorderigs bold.
Voldsmænd med tygne og trusler skred over Danmarks vold.

Knægtes skal dankes tunge,
vogtes hans gang og færd,
bindes for øje og munde
ved tysk propagandas sværd.

Men under de trængsler man mødte,
skabtes en natlig hær,
man aned' den, når den blødte
for tyskernes kugler især.

Det var modstandsgruppens soldater,
der kæmped' for folk og for land.
Trods forbud, opslag og plakater
de fylkedes mand ved mand.
Hvem stod i de kæmpenes rækker?
Kun få derom viste besked.
Medviden let kampviljen stækker
i frygten for løsmundethed.
Så blev og sammensvejset en gruppe for egnen her
våben og gods den modtog fra flyvemaskiner især.

Når ordren lød, var de rede,
de var der med lysenes bud,
den engelske flyver at lede,
at ej han af kursen gled ud.
Når sendingen så var dalet
til jorden med sin paraply,
gjalt det jo om at få halet
det hele i læ og ly.

Gemmes det skulle som ordren lød,
pudses og smøres instruksens bød,
at det var muligt, vi næppe forstår.
Jernhælens trampen i lange år
syntes at mærke hvert hegn og hvert skjul,
syntes at standse hvert rullende hjul,

som ej for deres maskine var spændt,
dog fik I flere transporter sendt
did, hvortil sendingen var bestemt
godt og sikkert for fjenderne gemt.

Da klang en morgen klokkernes tunge malme,
den femte maj de kimed' friheds salme
ud over Danmark, over Danmarks jord.
som favnde' de dem, der faldt på fjendens ord.

De hviled' trygt - den gerning var fuldbragt -
der var på deres stærke skuldre lagt.
Mor Danmark tog så ømt sit barn i favn,
hun græd og hviskede' så ømt dit navn:
»Hav tak, fordi du kæmpede' for dit land
og bær din trængsel, og død som mand,
din død mig skænkede' retten til at være,
dit offer vil vi mindes til din ære«.

I arbejdsdagen som i festens brus,
mens blæstomsuset ligger Danmarks hus,
vi vil give hverandre håndslag på,
at frihedskampens ånd, vi vil forstå,
så vi samdrægtige for Danmark stride
og glædes, selv om vi monne lide.
Vi bygge vil vort land en fremtid skøn
og bede for vort fagre flag en bøn,
at det må vaje frit, mens sekler går,
så frihed evigt for vort land består,
vi takker Herre for din store nåde,
fordi du fried' os fra nød og våde.

Vort samlingsmærke vajer fra sin stang.
Vort land fra Skagen og til Gedser strande
vi prise vil i toner og i sang,
Hvori vi hyldest til vor konge blande.
Kong Christian, du i Danmarks frihedskamp
stod fast og stærk mod fjendens støvletramp,
vi hylde vil i dig vort folk, vort flag,
vort land, hvor for du mandigt stred fra dag til dag.
Du er vor drot. Dit valsprog helligt være.
som du det gav: »Min Gud. Mit land. Min ære«.

Søren Dalsgaard

Herefter talte overlæge Dalsgaard: »Frie danske mænd og frie danske kvinder. Aldrig har vel nogen sang trængt så dybt ind i vore følelser som H. C. Andersens »I Danmark er jeg født«. Navnlig ordene: »Jeg elsker dig Danmark, mit fædreland« har givet stærke beviser på deres gyldighed i disse år. Som vi her på egnen danner et udsnit af den danske befolkning, har vi set, hvordan ungdommen har taget aktivt del i Danmarks kamp for at bevare sin frihed, en kamp, der ærefuldt vil gå over i dansk historie. Kampen kostede ofre, og her fra egnen faldt tidligere forpagter af Aunsbjerg Carl de Neergaard ved sabotage. Hans søn, der var leder af en Falckstation i Slagelse, blev henrettet af tyskerne. Læge Jørgen Theilmann, engang Kjellerup sygehus, blev henrettet. Fuldmægtig Hvorslev fra Thorning blev skudt af tyskerne under sit arbejde i ministerierne, sygeplejerske frk. Bech, Ungstrup, blev dræbt under tyskernes skyderier i gaderne i Århus og arbejdsmand Niels Braüner, Kjellerup, endte sit liv i tysk koncentrationslejr«.

Disse folks skæbne kunne have indhentet jer, frihedskæmpere, sagde overlægen henvendt til den opstillede styrke. Vi takker jer, idet vi ønsker, at jeres eksempel på at møde, da Danmark var i nød, må få andre til at følge jer.

Med et »Vel mødt, landsmænd« indledte pastor Severinsen, Finderup, derefter sin fortælling om sine oplevelser under den tyske nazisme. Gestapo var en stat i staten, der ikke overfor nogen skulle stå til ansvar for sine

handlinger, om de så var aldrig så forbryderiske og umenneskelige. Ræd-slerne kan vanskeligt beskrives. Gestapos ugeringer er af en sådan karakter, at der ikke kan tales om dem alle, og jeg var endda kun i tysk tungthus. Konzentrationslejrene var endnu frygteligere. De skildringer, der er kommet frem om Gestapos metoder, er ingenlunde overdrevne, hvad man til en begyndelse nok kunne fristes til at tro. Omkring 40% af samtlige internerede døde, og det siger vel tilstrækkeligt?

Den femte maj fik den danske befolkning sin frihed tilbage, men dermed er sagen ikke til ende. Nu skal tingene sættes på plads, og nu må vi ikke drukne fremtidens arbejde i smålig kritik eller lade hadet råde i vore hjerter. Med Guds hjælp nåede vi frem, og med Guds hjælp må vi øve retfærdighed i forvisning om, at end er der en Gud foroven, der råder for Danmarks sag.

Før talerne og ind imellem dem blev flere af vore bedste fædrelands-sange sunget, og efter de indledende taler sang en ung italiener, Tieghi Quentino, der som krigsfange over Grækenland var skyllet op på Danmarks strande og sammen med fire andre landsmænd var havnet i Kjellerup, hvor disse unge mænd nu venter på at komme hjem til deres fædreland. Det blev oplyst, at Quentino er elev af selve Benjamino Gigli, og herlig var også hans arier af »Rigoletto« og »Bajadser«. Frk. Bodil Helsted, Viborg, akkompagnerede. Bifaldet var overvældende, og publikum gjorde sig alle anstrengelser for at få et ekstranummer, men det lod sig ikke gøre.

Sølvskjold til frihedskæmperne

På sognerådets vegne talte fungerende formand, redaktør J. P. Jensen. Kritikken fra før krigen mod den danske ungdom for ligegyldighed, slaphed, forlystelsessyge o.s.v. må vel nu forstumme, i hvert fald for den bedste del af Danmarks ungdom. Det arbejde disse unge har gjort med livet som indsats, er den største beundring værd. Deres indsats for Danmarks frihed fortjener den oprigtigste tak. Desværre forstod ikke alle i befolkningen til en begyndelse, hvilken betydning sabotagen kunne have. Vi hylder og takker frihedskæmperne for deres nationale indsats. Vi har gerne villet give disse mænd en synlig erindring om deres andel i frihedskampen og har til dette formål ladet fremstille et sølvskjold, der på forsiden bærer et billede af tinghuset i Kjellerup og på bagsiden indskriften: »For Danmarks frihed, 5/5 1945«.

Med delingsfører, kornet Svend Aage Madsen, Demstrup, i spidsen fik hver af de 40 tilstedeværende modstandsfolk sølvskjoldet. Overrækkelsen blev foretaget af sygeplejersker, og folk hilste frihedskæmperne med varmt bifald. Hyldesten var særlig kraftig, da husmand Karl Stück, Ravnholt, med sine tre sønner, hvoraf den yngste kun godt og vel har passeret

barnealderen, stod på tribunen for som aktive sabotører at modtage hædersbevisningen.

En af Kjellerup-gruppens første deltagere, Kresten Berntsen, fortalte træk fra de begivenhedsrige natlige færder, hvor en uforsigtighed, en uforudset hændelse eller en opdagelse kunne have kostet hver og en af deltagerne livet. Men nu var det, som var det ganske almindelige, men ganske vist spændende dagligoplevelser, den unge mand stod og fortalte om.

Spejdernes fakkeltog

Under hans tale lød der hornsignaler fra Skovbakken, og folk vendte et øjeblik opmærksomheden derhen. Nu har vi i så mange år ikke hørt hornsignaler, uden at der stod noget ondt bag, men denne gang var det noget gammelkendt. Det var spejdernes fakkeltog til ære for frihedskæmperne, der kom. Da faklerne var kastet på bålet, trådte pastor Lund-Sørensen op på talerstolen og sagde: »Et mægtigt bål har brændt over hele Europa. I omtrent 6 år har det slået alle med rædsel. Branden har hærget Europa vildt, og så godt som hele verdensdelen er det gået ud over. Landstrækninger er blevet lagt øde, uerstattelige værdier er ødelagt, og millioner af menneskeliv er gået tabt, men nu er bålet ved at brænde ned. De tyske soldater, der gik ud fra en militærstat på magtens tinde, vender nu hjem som et slagent folk, der finder deres hjem i ruiner.

Her har vi tændt et lille bål, hvis flamme er som et symbol på lysets sejr over mørket. Kravene til menneskeheden er ikke forbi med afslutningen af krigen. Endnu stilles der krav til os mennesker. Krav om fordragelighed og samarbejde. Vi vil i aften i stilhed give løfte om hver især med ærlig vilje og i redelig stræben at gøre vort til at bygge vort fædreland op, så ret og retfærdighed igen kan komme i højsædet«.

Med »Kongernes Konge« sluttede det store folkemøde, hvor stemningen var præget af de alvorstunge tider, som er gennemgået, men hvor glæden over krigens afslutning alligevel sås hos alle.

Moralske tømmermænd

Øjensynligt en fest med enighed og afholdt i den bedste mening, men desværre også årsag til splid, og at Søren Dalsgaard glemte sømanden Niels Jacobsen og aldrig havde hørt om Ejner Steen, betyder i denne forbindelse mindre, men ved udvælgelsen af medaljemodtagerne har man ubevist gjort sig skyldig i et par slemme forglemmelser.

Ikke en af efterretningsfolkene eller bladfolkene, heller ikke de tre Frøslevfanger, som nyligt var kommet hjem fra fangenskab, omtaltes eller

fik en medalje som tak for deres indsats og lidelser, og på samme måde gik det medlemmerne i Egon Hansens kampgruppe, mens de sidst hvervede i modtagegruppen i Demstrup fik, omend de også først kom i arbejde den 5. maj.

Udad gav det ingen problemer, men internt grupperne imellem blev det en medvirkende årsag til senere gnidninger og misbilligelse, og i visse kredse begyndte man efterhånden også at mene, at der blev gjort vel rigeligt ud af de unge helte.

Den aften sluttede Bonfils iøvrigt sit fotografiske virke, og få dage senere fremlægges et stort billedværk i tinghuset, hvorfra man for 1 krone pr. foto kan foretage bestillinger.

Alle billeder laves vederlagsfrit og uden udgifter for sagen af Bonfils og sygeplejerske frk. »Røntgen Hansen«, og da salget er slut, kan Bonfils mod behørig kvittering overdrage lidt over 1.000 kr. til frihedskampens ofre.

De mange billeder kan overalt findes i gamle familiealbums, mens den originale billedsamling med negativer findes på museet i Thorning.

Kæmner Jepsen

- er få dage før festen i dalen blevet anholdt på Fyn ved et rent tilfælde.

Både lokalt og over resten af landet har modstandsbevægelsen jaget spionen uden held grundet hans evner til både at skifte forklædning og sprog fra diverse danske dialekter til engelsk, tysk og fransk, og netop da man mindst venter det, går han pludselig på grund med en stjålen sejlbåd fra Vejle ved Røjle Klint.

Formentlig har han søgt at unddrage sig grænsekontrollen ved at sejle til Tyskland, og nu begår han den fejl ikke bare at forsvinde fra stedet, men beder om hjælp til at komme flot ved gårdejer Frede Jørgensen.

Jørgensen, der er medlem af frihedsbevægelsen, finder det imidlertid besynderligt, at en fredselskende sejlsportsmand er pistolbevæbnet og foretager en arrestation, som viser sig at være årets største gevinst.

I arresten i Kjellerup får man om aftenen besked på at gøre en celle klar til den prominente person, men ordensmagten ændrer beslutning og sender kæmneren for retten i Tønder, hvor han for lukkede døre foruden bedragerisigtelsen sigtes for spionage med det længste anklageskrift mod en tysk spion i Danmark, hvortil kommer det, man ikke kan bevise eller ikke har opdaget.

Ikke uventet begærer anklagemyndigheden dødsstraf, men begæringen følges ikke. Kæmner Jepsen har nok skadet landet, men han har ikke udøvet stikkervirksomhed eller på anden måde forårsaget landsmænds død, så rettens kendelse lyder på 12 års fængsel, som siden ændres til 4 år og tab af borgerlige rettigheder.

Straffen afsønes i fængselsafdelingen St. Grundet, hvor de engelske diplomater fra ambassaden i København har siddet under krigen, og

under opholdet fungerer Jepsen med sin sædvanlige trænedede ro og nyder efter kort tid så stor tillid, at han både passer institutionens regnskaber og bibliotek.

Fru Jepsen er allerede inden arrestationen rejst fra Kjellerup tilbage til sin familie, og da Jepsen løslades, flytter også han til Sjælland.

I Kjellerup kulegraver den nye kæmner og dennes førstemand, Svend Winther, byens senere borgmester, alle kommunens regnskaber flere år tilbage og afslører undervejs, at Jepsen skylder kommunen ikke 7.000 som påvist af revisionen, men 44.000 kr., og da bedragerierne oven i købet er foretaget yderst amatøragtigt, ryger også revisionsfirmaet ud i den kommunale kulde.

At Christian Jepsen i den grad førte borgerskabet bag lyset, kan nok virke uforståeligt, men manden var yderst professionel, hvilket Svend Winthers hustru, Grethe, født Bak Nielsen og alias den unge damefrisør-elev, som før krigen boede ved kæmneren, kan bevidne.

På intet tidspunkt fandt Grethe Winther noget forkerket eller mistænkeligt i huset, ligesom hun betvivler, at fru Jepsen var bekendt med mandens illegale virke.

Hverken Christian Jepsen eller frue har så vidt vides senere været i Kjellerup, og kun Busborg mener at have set Jepsen på en togrejse mellem Randers og Langaa 20 år senere, men uden at tale med manden.

En samtale med Jepsen eller »kunstmaler« Iversen ville ellers have været nok så interessant, for ligesom med sognerådsformanden har rigsarkivet ikke tilladt sagsagterne åbnet i denne forbindelse.

Øvrige retssager

Langt de fleste internerede blev frigivet efter få dage, men den 8. juni afslører lokalavisen med navns nævnelse, at fem af de internerede lokale har været fremstillet i retten i Kjellerup og har fået fængslingen forlænget.

De to er brødrene Gunnar og Holger Bach blev arresteret for at være SS-mænd, men på den pølsepind kan der ikke koges suppe, så fængslingen opretholdes på grundlag af formodet sort arbejde på flyvestationen, hvor alene Gunnar har tjent 10.000 kr. i krigens sidste halvår.

Det forekommer lidt mærkeligt taget i betragtning, hvordan alle og enhver i midtjylland har arbejdet på den station, men i alle retssagerne syntes det som om, at besiddelse af penge er en stor forbrydelse og et sikkert tegn på lyssky virksomhed.

Den tredje i retten er den danske hjælper på kørselskontoret, som nu pludselig ikke hedder Svend Nielsen, men Svend Aage Jansmark.

Han sigtes for og har tilstået opkøb af 1.500 hl generatorbrænde til overpriser, deraf 150 hl hos gårdejer Magnus Johansen, Duelund, for 7-7,50 kr. pr. hl. Træet er videresolgt til byens vognmænd for 9 kr., men

der var ingen stor fortjeneste, da træet blev indkøbt vådt og solgt i tør tilstand, hvor det fyldte mindre. Tyskerne har ikke haft noget at gøre med Jansmarks handelsvirksomhed og den ugentlige fortjeneste på ca. 350 kr. fandtes ved anholdelsen indsyet i en madras.

Jansmark indrømmede kendskab til, at nogle af vognmændene havde kørt på falske nummerplader, men den sag vedkom ikke ham. Med hensyn til hans virksomhed som tolk, var den alene sket under pres fra tyskerne og ikke af egen vilje.

Fjerde mand var første mand i tinghuset den 5. maj, nemlig ovenomtalte gårdejer fra Duelund, som allerede i 1943 blev sigtet for ulovligt salg af generatorbrænde. Nu kører sagen videre med tillæg i anklageskriftet på ulovligt salg til Jansmark samt kørsel for tyskerne med to lastbiler i Vendsyssel, hvad der fører til en sigtelse efter forræderiparagrafferne, og en protest fra Magnus Johansen, gående ud på, at man tog de små værnemagere og lod de store løbe og at han iøvrigt ikke ville virke som stikker for de danske myndigheder.

Sidste mand i rækken den dag er Poul Fritz Nissen Schmidt. Ved ankomsten til den danske grænse den 25. maj er han blevet arresteret med en formuebeholdning på 422 mark samt nogle forskellige ure og smykker og indsat i Frøslevlejren, hvor han kunne spekulere på, hvad navnet Niels Peter Braüner skrevet på væggen i stue 6 mon skal betyde, inden han overføres til arresten i Viborg.

Lige som de øvrige den dag, kommer han ikke i krosalsbiografen om aftenen og ser »De syv Syndere«, men får beskikket en forsvarer fra Kjellerup og føres så tilbage til Viborg, hvor pressen mister interessen for de fire første og alene beskæftiger sig med Poul Schmidt.

Ikke uventet idømmes han 4 års fængsel i byretten, og her hjælper ligesom i tilsvarende sager ingen påberåbelse af, at indtræden i Waffen-SS ikke var forbudt i 1941, og at han principielt ikke har gjort andet end hvad de Finlandsfrivillige gjorde i årene før, nemlig kæmpet mod kommunisterne. I den officielle danske holdning er det forlængst slået fast, at Finlands krig mod Rusland er ét og Tysklands krig mod samme noget ganske andet.

Hverken russere eller englændere kan på det tidspunkt se forskellen og slutter først fred med Finland 10 år senere, men det betyder i Poul Schmidts sag lige så lidt, som at mange gamle Finlandsfrivillige, som f. eks. kaptajn Skjoldager, fortsætter deres kamp mod kommunismen ved at smugle videnskabsmænd ud til den frie verden fra Tyskland via Danmark.

Lige nu drejer sagerne sig ikke om logik, men om at overbevise kommunisterne i både Rusland og Danmark om, at landets holdning er meget tysk fjendtlig, så den indre ro kan sikres og et statskup fra specielt kommunistisk side forhindres.

Som alle andre dømmes Poul Schmidt til 4 års fængsel at afsone formentligt i Møgelkjærlejren, men da landets generelle fredsfeber er faldet, og

krigsforbryderlovene risikofrit kan ændres, ændres også Poul Schmidts dom til 2¹/₂ år.

Hvad der straffemæssigt skete med »SS-manden« Johannes Nielsen fra Ans mark, der ankom til grænsen omtrent samtidigt som Poul Schmidt sammen med sin hustru Nikoletta har ikke fundet vej til lokalpressen, lige så lidt som det er omtalt, hvad der blev af de øvrige »SS'ere« fra Kjellerup og opland. Kun ved vi i øjeblikket, at mindst en af de frivillige fra oplandet ikke kom hjem fra Rusland.

Poul Schmidt kom efter sin strafafsoning tilbage til sit barndomshjem og overtog med tiden gården, og selv om man i sognet smågrinede, når han på Hitlers fødselsdag og på andre af det 3. riges mærkedage hejste flaget, nød han også respekt som en god og hjælpsom mand både blandt naboer og blandt veteranerne i hans soldaterforening, som i Danmark hører under Waffen-SS, kreds Flensborg.

Poul Schmidt døde i 1983 og blev begravet på Thorning kirkegård, og hvad der i sin tid førte ham og andre af kommunens unge i uniformeret tysk tjeneste, har vi endnu til gode at få fortalt.

Flygtningene

- forsvinder ret hurtigt efter retsmødet den 8. juni fra gadebilledet, men ikke fra kommunen.

Langt om længe får Kjellerup nemlig samme dag endelig sin egen godkendte lokalkommite bestående af købmand P. Bus, malermester I. Wittrup, forretningsfører G. Busborg, realskolelærer Højmark og kornet Svend Aage Madsen.

Komiteens første opgave er sammen med Det Civile Luftværn at anbringe de tyske flygtninge i Kompedallejren under bevogtning af modstandsbevægelsen og iøvrigt under luftværnets opsyn og ansvar.

Forud for flytningen repareres den eksisterende lejrs barakker og nedgravede bunkers, ligesom nye barakker opføres af et arbejds hold på 60 flygtninge fra Bøgildgaard under ledelse af den tyske lejrleder der.

Det er ikke nogen tilfældighed, for allerede inden den 5. maj har en ældre østprøjsisk godsejer, en af hans funktionærer og en ung mand sammen med institutionens danske ledelse bragt orden på lejrens hverdag, og ingen drager derfor godsejerens kompetance i tvivl som værende den bedste mand til også efter freden at udgøre den tyske side af en lejrledelse.

Som dansk lejrleder og øverstbefalende udnævnes Ludvig Hansen fra det nedlagte kommunale vagtværn i Kjellerup, og som vagtposter antages både folk i og udenfor modstandsbevægelsen, og således bliver Viktor Pedersen næstkommanderende for vagtstyrken, og Tage Braüner menig vagt, og alle får inden tjenesten tiltrædes en hurtig instruktion i omgang med skydevåben.

Danske vagtposter ved Kompedallejren

Ingen ved fra starten, hvor længe lejren skal eksistere, men alle danske forhåbninger om at slippe af med de tyske flygtninge i løbet af sommeren brister.

Stalin ønsker kun at gense dem, der i uniform har kæmpet mod den røde hær, og englænderne har mere end nok at gøre med de 1,8 mill., der blev deporteret til Nordtyskland.

Nu må Mor Danmark værsgo' tage sin tørn, og da samme frue frygter, at de mange tyskere skal påvirke dansk kultur og arv, spærres de inde, indtil udvisning kan finde sted efter en gammel paragraf i fremmedloven.

Kompedallejren forventes klar til brug den 10. juni, omend forholdene er langt under, hvad vi i dag forventer af en lejr på dansk grund, og umiddelbart før udflytningen foretager frihedskæmpere en razzia i alle de tyske forlægninger på Kjellerupegnen.

Udbyttet bliver ifølge opgørelsen 4.124 kr., forskellige luksusgenstande samt klæde og lærred, tobak, radioer og nogle elektriske apparater tilhørende Kjellerup skole.

Både denne og talrige andre razziaer i andre kommuner er ganske uden lovgrundlag og fornuft, og forbydes da også senere samme sommer, da modstandsbevægelsens topledelse overfor sig selv erkender, at aktionerne vist kun kan betegnes som hævn og fornedrelse af flygtningene, som selv er uden skyld i deres ophold i landet.

Østtyske flygtninge i Kompedallejren

Heldigvis bliver det både første og eneste gang, flygtningene her udsættes for overlast, og øjensynligt slipper Kompedallejren også for de vådeskudsulykker, som ellers landet over kræver adskillige dødsfald blandt flygtningene, når de uøvede vagter fjumrer med deres afsikrede våben tilfældigt pegende i retning af tyskerne.

Den 13. juni kan redaktør Smerup konstatere, at den sidste flygtning er ude af Kjellerup og samtidig kan vi konstatere, at der øjensynligt er sket lidt af en holdningsændring i byen siden 5. maj.

En halv snes unge mænd tager nemlig ifølge redaktøren natten før udflytningen afsked med deres tyske kærester i missionshuset uden indgriben fra myndighederne, selv om der siden den 5. maj har været frataniseringsforbud og fængselsstraf for dets overtrædelse.

Få dage senere følger flygtningene fra nabobyerne, og tilbage er kun 1 flygtning og 1 soldat på kirkegården i Vinderslev samt 41 flygtninge og 3 soldater på kirkegården i Hørup (Kjellerup), hvor gravene efter direktiv ovenfra ligger upassede hen i græs, for ikke at tiltrække besøg af martyrsøgende tyske horder.

Blandt de døde er flygtningebarnet Walter Pohsen. Efter en kort fremgang gik det igen tilbage med drengens helbred, og den 7. juni kl. 18.40 kan hans forpinte lille krop ikke mere.

Walters mave kunne ikke bringes til at virke, og mens han således dør af sult og samme dag begravnes i Kjellerup, ligger den danske dreng, som var på flugt samtidig med Walter, fed og velnæret på et mejeri, som gennem de næste 30 år skal blive hans andet hjem og faste støttepunkt i tilværelsen, når krigens eftervirkninger kaster hans egentlige hjem fra krise til krise.

Trods de dårlige forhold i Kompedallejren sker der en mærkbar bedring i beboernes helbred, og gennem de næste 3 år begravnes kun 25 flygtninge og 1 soldat på Grathe kirkegård, og blandt de døde er kun 6 børn.

Statistisk har de begravede haft et langt liv på i gennemsnittet 59½ år, og mange dødsfald må da også tilskrives almindelig alderdom, hvor flere har nået at fylde 70 og en enkelt 87 år.

Lejren har ikke egen læge, men lejrledelsen kan, når det skønnes nødvendigt, rekvirere hjælp fra læge Jørgensen i Thorning, der behandler de letteste tilfælde i lejren og ellers indlægger patienterne på et dertil indrettet lazaret på Silkeborg Bad.

I løbet af det første år etableres også undervisning i lejren og inden lejren igen rømmes, springer flere studenter ud, men trods disse aktiviteter breder en rastløshed sig, som ikke kan stilles i ro.

Flygtningene mangler arbejde. De daglige sysler i lejren kan ikke holde dem beskæftiget, og da arbejde udenfor pigtråden er strengt forbudt, breder modløsheden sig hos mange, og egnens erhvervsliv går uden at vide det glip af megen know how, mens flygtningene græder over deres situation langs hegnet.

Lejrens sammensætning af mænd, kvinder og børn bliver allerede den sommer årsag til et delikat problem på begge sider af vagtlinien. I aldersklassen fra 20 til 45 år er der ni kvinder for hver én mand, og kvindernes naturlige forsøg på at komme i kontakt med danske mænd både blandt lejrvagterne, håndværkerne og mænd i omegnen bliver snart berygtet, selv om det ikke her fører til nedvurderende smædeskriverier i lokalaviserne.

Efter et halvt år må Viktor Pedersen således opgive sin stilling, da han som nyforlovet ikke længere tør risikere sit uskyldige rygte, og på samme måde går det året efter Tage Braüner og flere andre.

At anbringe de unge mænd som vogtere for pigerne er som at sætte ræve til at vogte gæs bortset fra, at rævene formentlig ikke har tendenser til dårlig samvittighed eller risikerer straf og hån i egen flok, når instinkterne har sejret.

Seksualdriften bliver altså ganske som i andre lejre et dagligt problem, som også er den hyppigste årsag til ind- og udbrud af lejren, når flygtningepigerne og de lokale mænd blæser på den officielle holdning til tyske statsborgere og lader kærlighed og drifter råde.

Opdages forholdene eller resulterer de i børn, kan det få katastrofale ægteskabelige følger, når parterne er gift hver for sig, og er de ugifte, er udsigterne heller ikke for lyse og slet ikke, hvis pigen bliver gravid og sagen

afsløres overfor myndighederne.

Så indsættes barnefaderen 50 dage i fængsel og dømmes til at bidrage til statens øgede udgifter grundet barnet, indtil mor og barn kan udvises, hvilket søges arrangeret hurtigst muligt for at undgå yderligere kontakt parterne imellem. Pigen får intet bidrag, da hun ikke hjemme skal lukrere på at have forført en dansk mand.

Meget smart for ham, hvis han kun har været ude på eventyr, men er forholdet dybtfølt, kan parret først uden risiko for en ny fængselstur gense hinanden og indgå ægteskab efter frataniseringslovens ophævelse i 1949.

At forholdene resulterede i børn også i Kompedal er hævet over enhver tvivl, men om parrene siden fandt sammen i ægteskab og bosatte sig her i kommunen eller andre steder i landet, er ikke kommet frem i denne omgang, mens det med sikkerhed vides, at mindst 1 af pigerne, som sad i det sønderskudte tog på Skjern station den 4. maj, måtte gennem hele turen, inden hun og hendes ven kunne gifte sig og sætte bo i Danmark.

I juni 1947 har både flygtninge og vagter andet at tænke på. Kompedal Plantage brænder. Ilden er opstået ved selvantændelse i fosforplader fra krigens tid, og kun Ludvig Hansens beslutning om straks at sende 100 flygtninge ud af lejren og påbegynde slukningen redder selve lejren fra total ødelæggelse.

Flygtningene går i gåsegang langs ildranden og dækker flammerne med sand, og netop som slukningen ser ud til at være veloverstået, blusser ilden igen op på alle sider af lejren og under ild også fra eksploderende granater i de gamle depoter må arbejdet genoptages endnu mere intenst end før. På kun få minutter kan ilden springe til lejrens huse og gøre de i øjeblikket 2000 fanger husvilde.

Både foran og bagved lejren er der ild og alle 200 mandlige fanger beordres til slukning med granris, skovle og hakker, mens kvinderne står bag ved lejren med vandspande klar til at gribe ind overfor flyvende gnister.

Ludvig Hansen og den øvrige lejrledelse overvejer på det tidspunkt, hvad de skal gøre, hvis der går panik i lejren, eller det bliver nødvendigt at evakuere den.

Bliver det sidste tilfældet, må flygtningene flyttes til Grove-Gedhus eller Vallerbæklejren, hvor der er nogle tomme huse, men skal lejren blot ryddes midlertidigt på grund af røggener, er nogle markarealer disponible, hvor politiet vil påtage sig at bevogte fangerne.

Faren driver over endnu engang, men sikker er man ikke, og børnene beordres til indendørs ophold, mens kvinderne sættes til at pakke tøj og ejendele klar til øjeblikkelig afgang om nødvendigt.

Under denne hvilefase deler blandt andet brandfolkene fra Kjellerup deres rationer med flygtningene til stor opstandelse hos politi og Ludvig Hansen, som frygter et epidemisk udbrud af overtrædelser af frataniseringsforbudet, og såvel flygtninge og brandfolk inspiceres uafbrudt af

bevæbnede vagter og en bistert udseende Ludvig Hansen.

Flygtningelejren i Kompedal slap med skrækken, og afvikles kort tid efter. De sidste flygtninge overføres til lejrene omkring flyvestationen, og næsten 20 år senere følger så de døde.

Tyskerne vil gerne have samlet alle deres krigsdøde under værdige forhold, og da den danske regering som den sidste i Europa indgår en aftale med Vesttyskland først i tresserne, får den samlede presse igen feber, som er der tale om en ny tysk besættelse.

Det indpiskede tyskerhad fra sommeren 45 var ikke glemt, og da flytningen af de døde gennemføres i 1965-66, må den tyske Kriegsgräberfürsorge anvende fremmedarbejdere til jobbet.

Fra Kjellerupegnen gennemføres flytningen i november 1966 til krigskirkegården ved Gedhus, hvor der sammenlagt med en tilsvarende kirkegård ved Grove foruden 301 soldater nu hviler 2.149 flygtninge eller knap 10% af samtlige tyske krigsdøde i Danmark under smukke og velpassede forhold.

De overlevende flygtninge taler hjemme helst ikke om deres lejrtilid i Danmark, for selv om de i danske øjne blev behandlet godt, gav pressens og befolkningens holdning som helhed disse mennesker et stempel som latterlige laverestående individer, der aldrig glemmes.

Flere af flygtningene har iøvrigt siden klaret sig godt med den uddannelse, de fik i lejrene, og da Tyskland også efter krigen betragtede dem som deporterede og ikke som flygtninge, optjente alle tjenestemænd og funktionærer ancinitet under opholdet i Danmark, og kom således ikke løn- og karrieremæssigt i klemme i forhold til de i Nordtyskland landsatte kolleger.

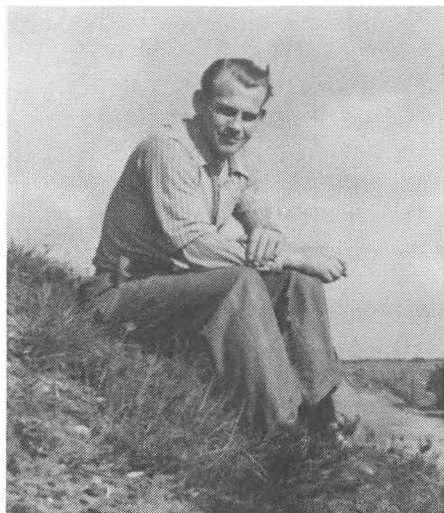
De blev derude

For to af egnens egne krigsdøde i allieret tjeneste er der hverken mindesmærke eller grav. To sømænd blev derude, og deres skæbner er næppe i dag kendt af særligt mange.

Den ene er matros Ejner Steen fra Skræ, som sejlede på »Jessie Mærsk«, og om hvis skæbne familien først fik underretning hen på eftersommeren 1945.

Budskabet var egentligt kommet til Danmark allerede i januar 1943, men ved en administrativ fejl formentligt ved rederiet, kom det ikke videre, før landbetjent Østergaard en septemberdag opsøger enkefru Anna Steen i Skræ med besked.

Det var ifølge betjenten og familien ikke nødvendigt, for før Østergaard næsten har fået et ord indført, har Anna fortalt betjenten, at hun i efteråret 1942 den og den nat har drømt, at Ejner kaldte på hende ved døren, men da hun svarede, svandt han bort.

Ejner Steen

Anna var dengang ikke et øjeblik i tvivl om drømmens betydning, og underrettede både naboer og Ejners 7 søskende, og Østergaard kan blot fortælle, at Annas drøm passede til punkt og prikke, hvad angår klokkeslet og dato.

Siden, i 1952, får Anna fra den engelske ambassade overrakt »Kong Georg den V.« medaljen og medaljen »Atlantic Star« samt et bånd, som Ejner Steen har gjort sig fortjent til i engelsk tjeneste, ligesom hun til sin død får pension både fra England og rederi.

Det sidste rejser tvivl om, hvorvidt Ejner Steen, da han omkom 29 år gammel, stadig var matros, dels fordi det ikke er normalt med pensioner efter menige søfolk, og dels fordi det endnu ikke er lykket at finde navnet på »Jessie Mærsk« andenstyremand på den skæbnesvangre sidste sejltur.

Ejners bror, Olaf, var mere forudseende. Han blev i efteråret 1939 opbragt på vej hjem fra Cuba med sukker og lå indespærret på den engelske base Scapa Flow i 3 uger, inden rejsen kunne gå videre til København, hvor Olaf Steen afmønstrede for resten af krigen.

I Hørup har Kathrine og Ejner Jacobsen sorg over deres søn Niels, som 16 år gammel i 1928 er stukket til søs på sejskibet »Zampa af Thurø« for at få en grundig sømandsuddannelse, som i 1933 føres videre på navigations-skolen i Svendborg.

To år senere har Niels Jacobsen både eksamen som styrmand og skibsfører, og ansættes som styrmand ved Ø.K., inden han i 1936 optages på Søværnets Reserveofficersskole og året efter står ud med minefartøjet »Kvintus« som løjtnant af reserven.

Niels Jacobsen

Efter endt militærtjeneste er Niels Jacobsen igen i handelsflåden og ligger som styrmand i Atlanten den 9. april 1940 ud for New York på Rederiet Lauritsens »Australian Reefer«.

»Australien Reefer« beordres ikke hjem som »Jessie Mærsk«, men sendes til New York, hvor rederiet lægger skibet op for at afvente mere sikre tider og besætningen sendes i land, hvor søfolkene af de amerikanske myndigheder på det nærmeste tvinges til at gå i tjeneste på de skibe, som under »låne- og lejeordningen« skal bringe krigsmateriel fra det neutrale USA til England.

Amerikanske søfolk og eskorter må nemlig ikke bruges til det formål, når det »neutrale« omdømme skal holdes uplettet overfor Tyskland, koste hvad det vil for andre.

Niels Jacobsen beordres i tjeneste på »S/S Ville de Liege«, et ubevæbnet belgisk skib under canadisk flag, som føres af kaptajn C. P. Peterson, og som for fuld damp på turbinerne gør en fart af 13,5 knob eller væsentligt langsommere end en U-båd på overfladen.

Skibet tvinges til flere ture over Atlanten uden eskorte eller anden form for hjælp fra amerikansk side, og først i april 1941 sidder Niels endnu engang ved brevblokken og skriver hjem om en forestående tur, idet han dog lader som om, at den manglende eskorte nærmest er selvvalgt.

Af hensyn til censuren og skibets sikkerhed må familien ikke vide, at »Ville de Liege« denne gang skal til Liverpool ad den nordlige rute, og kun ved at undgå opdagelse har det forsvarløse skib en chance, men denne gang slår sikkerhedsforanstaltningerne ikke til.

Det gør derimod den tyske krigsmarine. Ubåden U-52 er strategisk rigtigt anbragt set fra tysk periskop og den 13. april sigter ubåden den ensomme lastdamper 700 sømil øst for Kap Farvel og gør kort proces.

Få minutter senere er »Ville de Liege« opgivet af kaptajn Peterson og besætningen beordret i bådene. Kaptajnen tager selv kommandoen over den ene redningsbåd, mens ansvaret for den anden lægges på Niels Jacobsen.

Hvad der herefter sker de følgende døgn, ved kun højere magter. De to redningsbåde kommer bort fra hinanden, og kun Petersons findes. 11 mand er herved reddet, mens resten af besætningen må sættes på tabslisten.

Hjemme i Kjellerup underrettes familien af rederiet Lauritsen i juni samme år, og efter krigen udbetales tilgodehavende hyre og en af Niels tegnet livsforsikring til moderen, som et ringe plaster på såret. Ad ukendte kanaler og efter ophold på et lige så ukendt sted kommer også det sidste brev fra Niels hjem til familien det år og opbevares i dag som et minde om broderen af de to søskende Maren Hjerrild Nielsen og Laurits Bomholt Jacobsen.

»Australien Reefer« blev siden arresteret af USAs kystvagt og senere beslaglagt af den amerikanske regering og sendt i krig, så det lykkedes ikke for den danske reder at spare sit skib.

Chefen på U-52, som den dag sænkede yderligere en ensom fragter, var iøvrigt ikke en hr. hvem-som-helst, men kaptajn Otto Salman, der som en af de få ubådskaptajner overlevede krigen og forlod krigsmarinen i august 1946 dekoreret med »Ridderkorset med Sværd«. U-52's tårndekoration, en stående babybærende stork, bragte også ubåden ubeskadiget gennem krigen, mens mere end 750 søsterskibe blev sænket eller ødelagt af de allierede.

Ingen båd med bananer

Få dage efter takkefesten i sygehusdalen i Kjellerup er redaktør Smerup igen i avisen med en artikel, hvor han taler dunder til modstandsbevægelse og politi, som opfordres til nu at glemme de anonyme anmeldelser af »krigsforbrydere« og i stedet koncentrere sig om de rigtige lovovertredere.

Årsagen er, at Smerup et par dage tidligere på et par linier har omtalt en vognmands forretningsjubilæum, og da vognmanden, som alle andre, har kørt på flyvestationen, har en anonym »6.-maj-kæmper« fundet det betimeligt at true redaktøren på liv og ejendom.

Smerup har ubetinget ret, for den sommer har danskerne feber, taler i vildelse og gør underlige gerninger, men desværre opfatter læserne artiklen, som er den rettet mod frihedskæmperne i Tinghuset og ikke mod de anonyme hævnere.

Som den lille drengs replik: »Jamen, han har jo ingenting på« i »Kejserens nye klæder«, bliver Smerups artikel slutreplikken i frihedskampens eventyr her på egnen, og fra den ene dag til den anden bliver de feterede unge helte til foragtelige ballademagere.

Dette fald fra tinderne er ikke noget specielt for vores egen, men meget almindeligt også i andre landbosogne, hvor modstandsfolk udtaler, at de var hadet som pesten. Det specielle i situationen er, at faldet kommer flere måneder tidligere i Kjellerup.

Grunden skal søges i den store direkte og inddirekte arbejdsløshed efter flyvestationens lukning med deraf følgende nedgang i forretningernes omsætning, og selv om de beskæftigelsesfremmende foranstaltninger nok skaffer mange et job, bliver det aldrig til flyvestationens feberlønninger.

Oveni kommer så en vareknaphed, der siger sparto til alt, hvad man har oplevet under krigen, for godt nok har det 3. rige udsultet Danmark, men der er lige til det sidste også kommet varer den anden vej, som de allierede ikke i lange tider er klar til at undvære.

Varemanglens omfang kan næppe fattes af nutidens forbrugere, men en avisannonce fra hittegodskontoret, hvor ejeren af en skruetrækker efterlyses, kan måske sætte tingene i relief i en tid, hvor der kan købes op til flere skruetrækkere for prisen af annoncen.

Dertil kommer så pengeombytningen, og som et sidste gok i nødden Christmas Møllers nye handelsaftale med England, som betyder en prisenedsættelse på i snit 30% på landbrugsprodukter.

Fra landbrugskredse kommer selvfølgelig protester og krav om statsstøtte, som afvises af ministeren med den begrundelse, at samfundet i forvejen har betalt dyrt for et af krigen og tyskerne oppustet prisleje til skade for den øvrige del af befolkningen, og hermed er Christmas ude af billedet i landbokredse.

Det samme kommer han ved politikerkolleger og modstandsfolk, da han med sit »Vi har alle skyld« mere end nogen anden gennemtvinger, at straffeloven for krigsforbrydelser lempes, men de to ting får ikke landboere og frihedskæmpere til at finde sammen.

Tværtimod. De to parter ser kun til deres egen næsetip. Modstandsbevægelsen opfatter Christmas Møller som bondens ven på tinge, og bonden ser ham som modstandsmanden fra London, som med freden har ødelagt landbruget.

Derved bliver det, og da modstandsfolkene udgør mindretallet, er de snart den forsvarsløse skydeskive for enhver utilfredshed.

Både købmand Bus, og som tidligere nævnt, smeden i Demstrup rammes ikke blot af den almindelige afmatning, men nu også af handels-

boycot fra deres gamle landbokunder og er i flere år på fallittens rand både økonomisk og humørmæssigt.

De resterende aktive har lignende problemer og alle må dukke nakken og næsten ydmyge sig for igen at blive optaget i samfundets fællesskab, efterhånden som krigsafslutningen kommer på afstand.

Demstrupgruppen klarer sig i denne periode bedst. Dels har de stadig deres leder som midtpunkt, og dels forbliver næsten alle på egnen, så man på den måde selv kan danne en stor omgangskreds, som kan holde sammen og leve uden fællesskabet med resten af sognet. En tilstand der nok efterhånden er glattet ud, men ikke mere end at gruppemedlemmerne stadig i stort omfang udgør deres egen kreds.

I Kjellerup gik det værre for modtagegruppen. Der var man efter 1. juli uden ledere, som kunne styre flokken gennem krisen, og det blev den enkeltes sag at overleve både økonomisk og følelsesmæssigt.

Kresten Berntsen og Egon Hansen blev allerede i slutningen af juni genindkaldt til militæret og kom aldrig tilbage. Bonfils blev dommer i Hobro og efter dyb og varig uoverensstemmelse med familien Nedergaard rejste Busborg samme vej som Bonfils.

Flere andre gruppemedlemmer valgte også at forlade byen, og af de tilbageværende har vel kun malermester Wittrup formået at ride stormen af og finde sig en plads i det offentlige liv.

Arne Døssing, gruppens glade gut, fortsatte udad sin muntre stil, men var inderst inde presset i en sådan grad, at det sled ham op før tiden, og også Stougaard gav udtryk for sådanne tanker kort før sin død.

Viktor Pedersen blev alvorligt syg og måtte gennem mange svære behandlinger og sidder nu i rullestol, men med godt humør og altid glad for besøg på plejehjemmet i Kjellerup, som paradoksalt nok er indrettet i det gamle tyske hovedkvarter.

Et par af de andre, der også blev i byen, fortæller helst ikke om deres fortid af frygt for folkestemningen, og at noget sådant lurer i dem alle ses af, at både gruppen i Demstrup og i Kjellerup holdt interne møder om risikoen, før de udtalte sig til dette værk.

I Demstrup mente man, at alle nu var så gamle, at en ny hetz næppe kunne nå at få indflydelse på deres liv, mens man i Kjellerup ikke kunne opnå enighed om en fælles holdning. Nogen var stemt for at sige lidt under egen censur, og andre for helt at tie.

En holdning, der må respekteres, selv om den næppe er forståeligt for andre end ægtefæller og børn, som på deres egen krop har oplevet efterkrigspresset og set, hvordan presset fortsat består og indvirker på både familiens og den enkeltes liv.

»Kommunisterne« havde ikke samme problemer med eftertiden. Dels var de både blevet gået og var selv gået straks den 5. maj, og blev derfor ikke i folks bevidsthed kædet sammen med de efterfølgende ubehageligheder.

Værkfører I. C. Mikkelsen lagde kommunistværdigheden på hylden og blev vandværksbestyrer og halvparten af den socialdemokratiske byrådsgruppe samt formand for teknisk udvalg, men også han tav overfor fremmede om sit virke under krigen, og i hans omgang er mange, der først har hørt om »kommunisterne«, da dette skrivi startede.

David Christensens liv blev også slået i stykker af fredsudbruddets eftervirkninger. Først i oktober 45 kom han hjem og gemte sig i sin bolig for alt og alle, og ingen hørte, om han var dømt, frikendt eller løsladt grundet svigtende helbred, men vennerne hørte, at livslysten var borte.

Smith Madsen forsøgte efter bedste evne at få vennen igang, men efter en spadseretur den 13. oktober helt ud til Vinderslev Teglværk, ville den tidligere sognerådsformand ikke mere og lagde sig i seng og døde den 27. oktober.

Hvad han under samtalerne fortalte Smith Madsen kom ikke ud, men troligt har det drejet sig om kæmneren, som David Christensen allerede før befrielsen havde fortalt vennen skulle fyres straks tyskerne var borte.

Måske lå der i den beslutning en bekræftelse af, at sognerådsformanden var blevet bedt om at fjerne spionen, men ikke havde forstået hvornår, og måske var det derfor, sønnen i sin gravtale sagde: »Far har tilgivet sine fjender«.

Tragisk afslutning

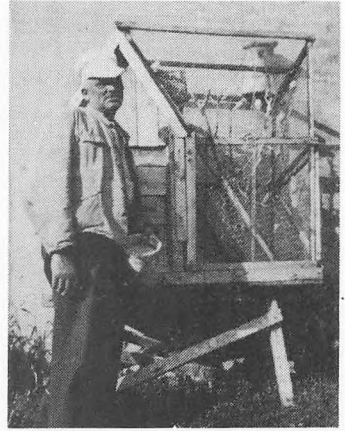
Svend Aage Madsen var nok den, der måtte gennem den største nedtur, og følsom som han var, tog han hele den negative situation på egen kappe og følte dyb skyld for lokalopgørets følger for kammeraterne, og præget af den indstilling blev også han genindkaldt til militæret.

Som så mange andre modstandsledere havde han her mulighed for at blive belønnet for sit arbejde under krigen med en karriere, men de dårlige nerver over det skete, satte en effektiv stopper for den løbebane.

Formentlig har han hverken overfor sig selv eller omgivelserne villet ødelægge myten om den stålsatte frihedskæmper ved at indrømme behov for lægehjælp og med en undskyldning om forsmået kærlighed var vejen kort til flasken, som den var det for så mange andre ligestillede.

En militærkarriere kunne under sådanne omstændigheder ikke komme på tale, men systemet hjalp ham til en plads i fængselsvæsenet, hvor der også kunne skabes en solid fremtid uden en officers nervepres.

Beklageligvis blev Svend Aage Madsen placeret ved Kragsskovhedelejren i Nordjylland, og manglende situationsfornemmelse og stolthed har så gjort, at Svend Aage blev i lejren, som i hans situation har været noget nær det værst tænkelige tjenestested.

N. P. Braüner

Højtideligheden ved Grænsen
ved Modtagelsen af de døde Koncentrationstjefanger

†

†
VED
CHRISTIAN M. ERIKSEN BYTH
OC
NIELS PETER BRAÜNER
BEGRAVELSE
LØRDAG DEN 19. JULI 1947

Lejren blev nemlig på det tidspunkt anvendt som straffelej for landsvigerne, og det har uvægerligt ført til konfrontationer, for også landsvigerne har som myndighederne måttet køre tingene hårdt og holde sammen overfor vagterne for at stå straffetiden følelsesmæssigt igennem.

Først i oktober 1949 er Svend Aage Madsen hjemme på ferie og besøger lørdag aften Hotel Dania i Kjellerup for at få en glad nat. Det glipper, og hvad der helt præcist er årsagen, ved ingen, men pludselig er den tidligere anklager den anklagede i et opgør over alle krigens dårlige eftervirkninger, og under masseophidselen går diskussionen over i korporlig afstraffelse.

Hermed er bægeret fyldt. Svend Aage Madsen kan ikke mere og vælger den 16. oktober døden for egen pistol og begravnes på Sjørslev kirkegård.

Et hårdt slag for forældrene, som fastholder historien om den forsmåede kærlighed, og for resten af Demstrup-gruppen, men gruppen rejser en mindesten på kammeratens grav, og ved højtider og mærkedage samles de stadig ved graven, hvorfra deres gamle leder på en måde stadig holder sammen på flokken.

Noget brev til de efterladte findes ikke, og det giver siden anledning til gisninger om overlagt mord udført af landsvigerne, men det har næppe noget på sig.

Tiden der fulgte

Frihedsbevægelsens repræsentanter opsøgte straks efter den 5. maj Gertrud Braüner for om muligt at få navnet på Niels Peters stikker. Det fik bevægelsen ikke, men til gengæld fik Gertrud tilbudt al den økonomiske hjælp, hun måtte ønske, og kom aldrig til at savne noget i den retning.

Penge er imidlertid ikke alt, og Gertrud Braüner kan ikke udholde savnet af manden og husets mange minder, og flytter så en dag til Silkeborg for at bo i nærheden af en søster.

Ikke alt kan af pladshensyn komme med fra huset i Gl. Kjellerup til lejligheden, og blandt de ting, som bliver tilbage på loftet over baghuset er finérkassen fra koncentrationslejren med Niels Peters personlige ejendele. Kassen er siden forsvundet, uden at den nye ejer ved hvorhen, men en eftersøgning overalt på ejendommens loft her i skrivende stund, bragte dog en håndfuld illegale blade for dagens lys.

Kassen blev ikke sidste hilsen fra ægtemanden. I juli 1947 blev Niels Peter Braüners lig fundet i Versen Bei Meppen og bragt til Silkeborg i kiste, som ved en højtidelighed den 19. juli blev sat ned på Vestre Kirkegård afdeling N.

Fra Kjellerup deltog blandt andet hele Demstrup-gruppen, men ingen repræsentanter fra det offentlige, hvad der siden skal blive kendetegnende helt frem til kransenedlæggelserne den 5/5 1985, hvor amtsrådets politiske

repræsentant kørte alene rundt med krans og blomster i Kjellerup kommune.

Officielle mindesmærker foruden det i Impgård Bjerge blev med tiden rejst i Ans, Grønbæk, Elsborg og Vium, men trods initiativ fra en kreds omkring Georg Busborg aldrig i Kjellerup, for som Busborg sagde: »Vi vandt ikke gehør«.

Hvem Busborg så prøvede at påvirke, og hvad der skulle have stået på stenen, kan vi ikke længere få svar på, men en tekst som:

KRIGEN 1940-45 til minde og eftertanke

kunne alle lejre og ikke mindst modstandsfolk nok have ønsket sig, for mange af dem har siden fundet landets udvikling skuffende.

Under en samtale i 1985 udtalte Bonfils således lidt bitter: » - og så troede vi nok, at nu skulle vi få et nyt og bedre land. Men der er vi gamle vel nok blevet skuffede. De forløjede og forhulede politikere har vel nok taget gejsten af alle de år, hvor mange satte livet på spil - ja, nogen satte det til. Men der kommer en næste gang. Det er sikkert, men så er det ikke sikkert, der kommer en 4. maj«.

»I skal ikke blive glemt«, forlød det dengang overalt i taler og skrifter om krigens ofre, og det blev de så. I justitsministeriet kender ingen i dag historien om Laurits Hvorslev, og ved A. P. Møller kan ingen i informationsafdelingen fortælle om »Jessie Mærsk« selv om personalebladene ved befrielsen påstod den modsatte udvikling, og da Bonfils den 5/5 1985 lagde en krans ved sit gamle regiment, var det ikke som gammel modstandsmand, han udførte æreshvervet, men blot fordi han da var regimentets ældste nulevende veteran.

Krigens aktive forsvandt i glemsel og fik, som det ses af de efterfølgende få eksempler, vidt forskellige skæbner ikke blot i Danmark.

De engelske flyvere, der blev begravet i vraget i Høgild, blev ved et tilfælde fundet af nogle skattejægere, da flyvestationen genopstod. Vraget blev fjernet, og resterne af de 7 lig blev først identificeret og derefter begravet på en stor engelsk krigskirkegård ved Kiel sammen med næsten 900 andre engelske flyvere.

Besætningen fra maskinen, der faldt ned i Ringkøbing fjord, overlevede alle opholdet i fangelejren og vendte hjem til England, og har siden bidraget med tekniske oplysninger til denne bog, mens major Fisher, Kjellerups befrier, efter krigen forlod hæren og rejste til Canada, hvor han sammen med sine to sønner omkom ved en sejlsportsulykke. På samme måde gik det antageligt den polskfødte tyske officer, der var gemt ved Bech Bjerregaard, som tog hjem i det håb, at der også var en plads til ham i det nye Polen. Det var der som oftest ikke, og politisk asyl var ikke på mode for værnemagtens uniformerede i Danmark.

De skal glemmes

I vinteren 68/69 bliver købmand og tidligere folketingsmand E. Jørgensen i København alvorligt syg og er klar over, at hans dage er talte, men inden da er det ham magtpåliggende at mindes de gamle kammerater.

Kammeraterne er kampfæller fra østfronten, hvor omkring 10.000 danskere kæmpede mod kommunisterne alene i Waffen-SS, og 4.000 af kammeraterne kom ikke hjem, idet 3.600 blev dræbt, mens restens skæbne er ukendt.

Nu vil købmanden gerne på en eller anden måde have rejst en mindesten, og efter samtaler med adskillige veteraner, stiftes »Mindefonden af 1969« med det formål at købe et stykke jord og lave et mindeområde for alle, der faldt på østfronten i kamp mod kommunisterne, i princippet også de faldne i Finland, der jo var Tysklands allierede.

Penge samles hurtigt ind, og i annoncer søges efter et egnet areal. Kjellerup kommune er samtidig i krig med entreprenør Henry Jensen om nogle grusgrave, hvor kommunen har godt fat i halen på entreprenøren, som nu pludselig ser sin chance til en raffineret hævn.

For 4.000 kr. skøder og overdrager entreprenøren gennem cand. jur. J. A. Brandt i Viborg den 7.150 kvm. store matrikel nr. 5 ak, Brårup by, Grønbæk sogn til dagligt kaldet Kongensbro, og så er spillet startet på det næste tiårs hedeste sag.

I juni 1971 offentliggøres planerne om mindeparken gennem Viborg Stifts Folkeblad, og straks ryger sagen til tops i den politiske verden, hvor statsminister Baunsgaard efter bedste traditioner på tinge, når det drejer sig om den krig, svarer undvigende og spiller problemsagen ud til de lokale kolleger at klare helst med et forbud.

Nu kan man imidlertid ikke i lokalpolitikken forbyde en sag, der ikke er der alene på baggrund af en avishistorie, så myndighederne venter på en ansøgning, som bare aldrig kommer.

Ingen i Mindefondens bestyrelse drømmer nemlig om at søge om godkendelse ved det offentlige for at placere en natursten uden inskription på en skrænt på naturgrunden blot med en jordtrappe op til stenen og en mindeplade for foden af trappen.

Den 26. september indbydes pressen til indvielse af mindeområdet, og så går situationen amok i aviser, radio og TV for Mindefonden har måske nok styr på de gamle medlemmer, men ikke på græsrodsbevægelse og markedsføring.

Overfor pressen står veteraner med hjemmekrigens mest ildeklingende navne anført af den kaptajn Sommer, der i sin tid stiftede Sommerkorpsen, og det kan kun optages som en kæmpeprovokation af både presse og Frihedskampens veteraner.

Et par ukendte menige soldater, som kunne udtrykke sig uden de gamle »Führer-floskler« havde måske haft en chance, for danskerne får gerne

medlidenhed med nederlagets små mænd, men med de gamle nationale naziledere som genopståede frontfigurer, har projektet ikke en chance for anerkendelse.

Bedre bliver det heller ikke af, at der foruden de cirka hundrede forsamlede danske veteraner med pårørende er et indbudt selskab fra Waffen-SS afdeling Flensborg uden forudgående forklaring om hvorfor, og de tilstedeværende tyskere bliver ikke et bærende midtpunkt, men yderligere bensin til debattens bål og for pressen et synligt bevis på vedvarende tyske invasionsdrømme og hovmod.

Mindepladen der blev væk

Den manglende forståelse var ikke underlig, for efterkrigens propaganda har forlængst udvisket skellet mellem de tyske korps og deres handlinger, og i folkeopfattelsen udenfor Tyskland er alle former for SS ensbetydende med personale fra dødslejre, hvilket Tyskland selv fik at føle i form af en hetz i verdenspressen og en diplomatisk krise, da man under et officielt statsbesøg, lod præsident Regan nedlægge kranse på en krigskirkegård, hvor også Waffen-SS soldater var begravet.

Forståelsens jordbund var altså ikke gødet godt nok, og pressens og befolkningens reaktioner var derefter.

Dagen efter indvielsen besigtiger teknisk udvalg fra Kjellerup kommune arealet og konstaterer, at der ikke er tale om overtrædelser af byggeloven, og dermed er kommunen ude af billedet, og sorteper havnet ved amtskommunen.

Amtet har fredningsloven og vejlovgivningen at spille på, og da der ikke er fredning på området, bliver det en lidt tynd principafgørelse på grundlag af vejlovgivningen, der lukker pladsen.

Ifølge juraen er adgangsvejen privatvej, som kun må benyttes af beboere langs vejen og til nødvendig landbrugskørsel, men ikke til besøg ved mindestenen, da den deraf øgede trafik vil øge risikoen for trafikulykker omkring privatvejens udmundning i hovedvejen. Juridisk rigtigt men set fra gulvet noget sludder, da trafikforøgelsen næppe ville blive på én bil om dagen.

Inden amtet når så langt, har lokale imidlertid malet stenen rød og indgivet anonyme trusler til presse og fondsbestyrelse efter de bedste traditioner, da stenen pludselig en nat ryger ned af skrænten med et brag.

Sabotage. Straks kører rygterne og kører stadig om, at den og den fra den lokale frihedshær har besørgt det fornødne, men politiets efterforskning viser, at gerningsmanden er kommet fra Korsør, hvor han tidligere har foretaget en sprængning i protest. I stilhed straffes den skyldige og Mindefonden får udbetalt erstatning, mens fonden tvinger egne brushoveder til ikke at gøre gengæld overfor frihedsbevægelsens mindesten i Ans.

I 1977 forsøger Mindefonden sig igen, denne gang med et birketræskors måske til minde om, at 35 år er gået siden kampene i birkeskovene i »Demjanskedlen«, hvor blandt andet Frikorps Danmark fik sig nogen på tuden, og igen er resultatet og baggrunden derfor den samme.

Herefter har både myndigheder og Mindefond lært at holde mund overfor pressen, og da veteranen Arne Marinus Jensen dør og testamenterisk ønsker at blive brændt og nedsat i området, kører ansøgningen som enhver anden af den art stille og roligt af de sædvanlige kommandoveje.

Fra kirkeministeriet sendes ansøgningen til høring ved såvel amtet som ved de lokale kirkelige myndigheder, som svarer udførligt, men ikke helt upartisk, for mellem linierne ses, at begge myndigheder ikke ser nedsættelsen af en enkelt urne for sig, men en hel kirkegård i stil med Ryvangen i København.

Kirken henviser til, at der allerede er kirkegårde i området og ønsker ikke en »dødekult« på stedet, og amtskommunen disker op med vejloven, som om indtransport af en enkelt urne kan genere trafikken på hovedvejen, hvorefter ministeren afslår ansøgningen.

Siden da har der været ro om arealet. Mindefonden foretager af og til lidt naturpleje i form af træplantning og ved mærkedage lægger ukendte personer blomster forskellige steder i området.

I de første år blev træerne revet op og buketterne ødelagt, men nu får de lov at være i fred, så måske er en større tolerance på vej, eller måske har

man erkendt, at samfundets fejltrin ikke skal glemmes, men huskes for ikke at blive gentaget.

Slut hvornår?

Tiden går. Sognene er i modsætning til borgerne forlængst blevet samlet, og i det daglige taler ingen højt om krigen. Sker det endeligt, er det med skjulte hentydninger og sjældent med tilkendegivelse af egen stilling til sagen, hvad der endnu ofte får tilflyttere til at føle Kjellerups krigshistorie temmelig »ulden«, uden at forstå hvorfor.

Hvad der skete er næppe heller hermed blevet fuldt belyst, og krigen dukker stadig op som f. eks. i januar 1988, hvor der kommer en efterlysning fra Tyskland.

Udretning om Walter Pohsens sidste opholdssted har omsider nået familien, som nu ønsker oplyst, om det er rigtigt, at Walter døde på sygehuset i Kjellerup.

Det må jo desværre bekræftes, og en mors håb om at blive genforenet med sit barn er derved knust, men i modsætning til så mange andre har hun dog en grav at besøge, omend hun ikke længere kan se den.

Næste skridt i Walters historie bliver måske så, at kisten igen graves op og føres hjem til et familiegravsted, men bliver den på kirkegården ved Gedhus, er Walter Pohsens krig endelig slut.

Walther Pohsens grav i Gedhus

Kjellerups krig er derimod ikke slut og ingen ved, hvornår det sker, for nok er skel og grøfter mellem folk mindre skarpe end for 40 år siden, men de mange samtaler, der er ført under dette skriverseri, har også vist, at krigstidens had, frygt, foragt og misundelse endnu kun er skjult under et tyndt lag.

Samtaler folk imellem, som kunne have bragt forståelse for det skete både mellem modstandsfolkene og mellem fløjene, har ikke fundet sted i den forgangne tid og vil næppe gøre det i fremtiden, og verdenskrigen kommer derved også til at påvirke omgangen blandt de næste generationer.

»Paradoksalt i et område, der reelt ikke oplevede krig og som sammenlignet med andre egne havde billet til 1. klasse i krigens bumletog«, mener den danske dreng, som blev født på samme dato som Walter og nu slutter sine skriverserier her.

Ved trykningens påbegyndelse var det endnu ikke muligt at identificere alle modstandskampens deltagere pr. den 5. maj 1945, hvorfor nedenstående liste må betragtes som foreløbig.

Den militært ledede modtageorganisation:

Baggrundsgruppen i Kjellerup:

Bech Bjerregaard
Poul Bus
Georg Busborg
Aage Jensen
Tage Johansen
Alfred Kirkegaard
Bøjle Klausen
Poul Nielsen
Peter Henning Rask
Børge Mostgaard
Jens Jungbloot
Orla Knappe

Modtagegruppe Kjellerup

Kresten Berntsen
Arne Døssing
Aage Hansen
Mogens Højmark
Frits Jebjerg
Kjeld Lassen
Georg Nielsen
Viktor Pedersen
Sigfred Stougaard
Anders Skov
Knud Skovborg
Ingemann Wittrup

Kampgruppen

Egon Hansen
Ulrik Hansen
Torben Winkler
og formentlig yderligere
10-12 endnu ikke kendte

Modtagegruppe Demstrup

Avend Aage Madsen
Anders Andersen
Knud Andersen
Anders Bak
Ejnar Benettsen
Søren Christensen
Gunnar Hjord
Vagn Hjord
Aksel Jensen
Andreas Thomsen
Aage Jungbloot
Kresten Hjulmand
Aage Olsen
Peder Olsen
Mads Pedersen
Evald Jensen

Af de 9 sidste udgik sidstnævnte af gruppen efter første aktion. De øvrige tilgik først i dagene mellem sidste aktion og 5. maj og må i praksis sidestilles med kampgruppen.

Våbendepoter

J. P. Nielsen
Alfred Jacobsen

Den resterende organisation:

Den »kommunistiske« gruppe

I. C. Mikkelsen
Niels Peter Breüner
Søren Braüner
Erik Eriksen
Frode Jensen
Karl Stück
Robert Stück
Evald Stück
Villy Stück
Karl Tang

»Kiosk-Mikkel«s organisation

Christian M. Mikkelsen
Gunnar Christensen
Oskar Døssing

Øvrige bladfolk

Anna Mikkelsen
Jørgen Jacobsen
Aage Laustsen

Baggrundsgruppen i Thorning

Peter B. Ammentorp
Gunnar Simonsen
Frode Andreassen

Efterretningsgruppen

Knud Bonfils
Kjeld Lassen
Mogens Højmark
Laurits Drengsgaard
Preben Nielsen
Poul Westergaard
Anders Skov

Søren Dalsgaard som
»Baggrundsgruppe«

Jeg skal herved takke alle, der beredvilligt har bidraget med materialer og oplysninger til denne hastige gennemgang af 2. verdenskrig på Kjellerup-egnen.

Endvidere takkes Frihedsmuseet, forswarets og kommunens biblioteker, berørte ministerier og forskerene Carsten Petersen, Christian Thortzen, Henrik Havrehed, Lars Peter Sørensen, Anders Bjørnvad og ikke mindst Orla Dietz, der har været en tro medkæmper gennem hele projektet.

Modtagne oplysninger, som ikke er anvendt her, vil blive søgt anvendt i et senere værk, såfremt manglende store og små oplysninger nu indkommer.

